

AIZGĀDĪBA, SASKARSME, UZTURLĪDZEKĻI

Senāta judikatūras atziņas (2006.gads–2022.gada septembris)

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa

Rīga 2022

Satura rādītājs

Ievads.....	6
1. Aizgādības jēdziens un veidi	8
1.1. Aizgādības jēdziens.....	8
<i>Civillikuma 177.pants</i>	<i>8</i>
1.1.1. Aizgādības jēdziens un nozīme.....	8
1.1.2. Kas ietilpst bērna aizgādībā	10
1.1.3. Kas neietilpst bērna aizgādībā.....	11
<i>Civillikuma 177.panta otrā daļa</i>	<i>12</i>
<i>Civillikuma 177.panta ceturtā daļa</i>	<i>13</i>
<i>Civillikuma 177.panta piektā daļa</i>	<i>15</i>
1.2. Vecāku kopīga un atsevišķa aizgādība.....	15
<i>Civillikuma 178.pants</i>	<i>15</i>
<i>Bērna aprūpes un uzraudzības īstenošana (Civillikuma 178.panta otrā daļa)</i>	<i>17</i>
<i>Vecāku domstarpību atrisināšana (Civillikuma 178.panta trešā daļa)</i>	<i>17</i>
<i>Atsevišķas aizgādības noteikšana (Civillikuma 178.panta ceturtā daļa)</i>	<i>18</i>
1.3. Atsevišķas aizgādības noteikšanas sekas (Civillikuma 178. ¹ pants).....	22
2. Aizgādības tiesību pārtraukšana un atņemšana (Civillikuma 198.–205.pants).....	24
2.1. Aizgādības tiesību pārtraukšana un atņemšana, kā arī atsevišķas aizgādības noteikšanas nošķiršana.....	24
2.1.1. Atsevišķas aizgādības noteikšanas nošķiršana no aizgādības tiesību atņemšanas (Civillikuma 198.pants).....	24
2.1.2. Aizgādības tiesību pārtraukšanas nošķiršana no aizgādības tiesību atņemšanas.....	25
2.2. Aizgādības tiesību atņemšana un šo tiesību atjaunošana (Civillikuma 199. un 200.pants).....	26
2.2.1. Aizgādības tiesību atņemšana (Civillikuma 200.pants).....	26
2.2.2. Atņemto aizgādības tiesību atjaunošana (Civillikuma 199.pants)	27
2.3. Aizgādības tiesību pārtraukšana un šo tiesību atjaunošana (Civillikuma 203.pants un Bāriņtiesu likuma 22.pants).....	28
2.3.1. Vispārīgas atziņas	28
2.3.2. Aizgādības tiesību pārtraukšanas pamati	30
<i>Civillikuma 203.panta pirmās daļas 1.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 1.punkts</i>	<i>30</i>
<i>Civillikuma 203.panta pirmās daļas 2.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 2.punkts</i>	<i>31</i>

<i>Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 3.punkts</i>	<i>32</i>
<i>Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punkts</i>	<i>33</i>
<i>Civillikuma 203.panta trešā daļa.....</i>	<i>37</i>
<i>2.3.3. Pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošana (Civillikuma 203.panta ceturtā daļa un Bāriņtiesu likuma 22.panta trešā daļa)</i>	<i>39</i>
3. Saskarsmes tiesība un šīs tiesības ierobežošana (Civillikuma 181. un 182.pants)	43
3.1. Vispārīgas atziņas par saskarsmes tiesībām (Civillikuma 181.panta pirmā daļa)	43
3.2. Bērnu un vecāku saskarsme (Civillikuma 181.panta pirmā un otrā daļa)	44
3.3. Saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība un tās noteikšana (Civillikuma 182.panta pirmā un otrā daļa).....	46
3.4. Saskarsmes tiesību ierobežošana (Civillikuma 182.panta trešā daļa).....	47
3.5. Saskarsmes uzsākšana un atjaunošana	50
3.6. Saskarsmes tiesības starp vecākiem un bērnu, ja bērns ir šķirts no ģimenes (Civillikuma 181.panta otrā daļa un 182.panta piektā daļa).....	50
3.7. Saskarsme starp bērnu un citām personām (Civillikuma 181.panta trešā daļa).....	52
3.8. Saskarsmes personas (Civillikuma 182.panta trešā un ceturtā daļa)	52
3.9. Izdevumi saistībā ar saskarsmes tiesību izmantošanu.....	53
3.10. Bērna bioloģiskā tēva tiesības uz saskarsmi ar bērnu	54
3.11. Pienākums atturēties no darbībām, kas varētu negatīvi ietekmēt bērna attiecības ar vecākiem (Civillikuma 181.panta ceturtā daļa).....	55
4. Uzturlīdzekļu jautājumi (Civillikuma 179.pants)	58
4.1. Jēdziens „uzturlīdzekļi”	58
4.2. Vecāku pienākums dot uzturlīdzekļus (uzturdošanas pienākums) (Civillikuma 179.panta pirmā un otrā daļa)	59
4.3. Vecāku vienošanās par uzturlīdzekļu maksāšanu un šīs vienošanās grozīšana	63
4.4. Maksājamo uzturlīdzekļu apmēra noteikšana (Civillikuma 179.panta pirmā daļa).....	65
4.4.1. Uzturlīdzekļu apmēra noteikšana	65
4.4.2. Uzturlīdzekļu apmēra grozīšana (uzturlīdzekļu palielināšana vai samazināšana)	70
4.5. Vecvecāku pienākums uzturēt bērnus (Civillikuma 179.panta ceturtā daļa).....	72
4.6. Pilngadīgu bērnu tiesības saņemt uzturlīdzekļus (t.sk. uzturlīdzekļu apmēra noteikšana).....	72
4.7. Bērnu pienākums uzturēt vecākus un atbrīvojums no šī pienākuma (Civillikuma 188.pants)	74
4.7.1. Pienākums uzturēt vecākus (Civillikuma 188.panta pirmā daļa)	74
4.7.2. Atbrīvojums no pienākuma uzturēt vecākus (Civillikuma 188.panta otrā daļa).....	75
4.8. Atziņas par citiem jautājumiem	76

4.8.1. <i>Nepamatoti izmaksāto uzturlīdzekļu piedziņa</i>	76
4.8.2. <i>Uzturdošanas pienākuma pāriešana uz citu personu</i>	77
5. Bērnu tiesību aizsardzības princips un bērna uzklausišana	78
5.1. Bērnu tiesību aizsardzības princips (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants).....	78
5.1.1. <i>Bērnu tiesību prioritāte</i>	78
5.1.2. <i>Bērna vislabākās intereses</i>	81
5.2. Bērna uzklausišana (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 13.panta pirmā daļa un 20.panta otrā daļa).....	82
5.2.1. <i>Vispārīgas atziņas</i>	82
5.2.2. <i>Tieša un pastarpināta bērna uzklausišana</i>	85
5.2.3. <i>Bērna viedoklis un tā vērtēšana</i>	87
6. Atziņas par procesuālajiem jautājumiem lietās, kas saistītas ar bērnu un vecāku savstarpējām attiecībām	89
6.1. Vispārīgas atziņas	89
6.2. Procesuālie jautājumi attiecībā uz lietu izskatīšanu Civilprocesa likuma kārtībā	91
6.2.1. <i>Pierādījumu novērtēšana (Civilprocesa likuma 97.pants un 126.pants)</i>	91
6.2.2. <i>Pušu (lietas dalībnieku) piedalīšanās tiesas sēdē (Civilprocesa likuma 244.⁴pants)</i>	92
6.2.3. <i>Bāriņtiesas atzinuma pieprasīšana un uzaicināšana piedalīties tiesas sēdē (Civilprocesa likuma 244.⁹panta otrā daļa)</i>	94
6.2.4. <i>Pagaidu lēmums (Civilprocesa likuma 244.¹⁰pants)</i>	95
6.2.5. <i>Tiesas spriedums (Civilprocesa likuma 244.¹²pants)</i>	96
6.2.6. <i>Tiesas sprieduma sekas (Civilprocesa likuma 244.¹⁴pants)</i>	97
6.3. Atziņas par konkrētām civillietu kategorijām	98
6.3.1. <i>Lietas, kuras ir saistītas ar atsevišķas aizgādības nodibināšanu</i>	98
6.3.2. <i>Lietas, kas ir saistītas ar saskarsmes tiesību jautājumiem</i>	99
6.3.2.1. <i>Atziņas attiecībā uz saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu un pagaidu lēmumu</i>	99
6.3.2.2. <i>Saskarsmes persona (Civilprocesa likuma 244.⁸pants)</i>	101
6.3.2.3. <i>Atziņas attiecībā uz saskarsmes tiesību atņemšanu</i>	101
6.3.3. <i>Lietās, kas saistītas ar uzturlīdzekļiem</i>	102
6.3.3.1. <i>Attiecībā uz prasības pieteikumu un tā iesniegšanu</i>	102
6.3.3.2. <i>Attiecībā uz brīdi, ar kuru ir piedzenami uzturlīdzekļi, un uzturlīdzekļu parāda piedzīšanu</i>	104
6.3.3.3. <i>Attiecībā uz lietu izskatīšanu</i>	105
6.3.3.4. <i>Attiecībā uz lietā noskaidrojamiem apstākļiem</i>	106

6.3.3.5. Attiecībā uz pierādīšanas pienākumu	107
6.4. Procesuālie jautājumi attiecībā uz lietu, kuras saistītas ar aizgādības tiesībām, izskatīšanu administratīvajā tiesā.....	109
6.4.1. Personu subjektīvās tiesības	109
6.4.2. Lietas dalībnieki un bērna pārstāvēšana	111
Sevišķais aizbildnis	113
6.4.3. Attiecībā uz pieteikuma priekšmetu.....	114
6.4.4. Attiecībā uz apstākļiem, kas radušies pēc iestādes lēmuma pieņemšanas, un lietas izskatīšanu.....	115
7. Atziņas par citiem jautājumiem	118
7.1. Bāriņtiesu jautājumi	118
7.1.1. Bāriņtiesu lēmumu, atzinumu un rīcības tiesiskā daba, kas nav izskatāma administratīvajā procesā.....	118
7.1.2. Aizgādības tiesību pārtraukšana, atņemšana un atjaunošana	119
7.1.3. Bāriņtiesas vienpersonisks lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu	123
7.1.3.1. Vienpersoniska lēmuma būtība	123
7.1.3.2. Vienpersoniska lēmuma pieņemšanas apstākļi	123
7.1.3.3. Vienpersoniska lēmuma tiesiskā daba, noformēšana un prasība bāriņtiesai pieņemt koleģiālu lēmumu	125
7.1.4. Bāriņtiesas koleģiālais lēmums.....	127
7.1.5. Vecāku domstarpību izšķiršana (Bāriņtiesu likuma 19.pants)	128
7.1.5.1. 19.panta pirmā daļa.....	128
7.1.5.2. 19.panta otrā daļa.....	129
7.1.6. Rīcība ar bērnu, kurš tiek šķirts no ģimenes; bāriņtiesas pienākums rīkoties, lai aizsargātu bērnu	130
7.2. Atbalsts ģimenei (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.pants)	131
7.3. Vecāku kriminālatbildība	133
7.3.1. Aizgādības, aprūpes un saskarsmes tiesību nolēmuma nepildīšana (Krimināllikuma 168.pants).....	133
7.3.2. Izvairīšanās no uzturēšanas (Krimināllikuma 170.pants)	134
Izmantoto nolēmumu saraksts	135
Senāta Administratīvo lietu departamenta nolēmumi	135
Senāta Civillietu departamenta nolēmumi	137
Senāta Krimināllietu departamenta nolēmumi	140
Senāta Departamentu priekšsēdētāju sēžu lēmumi	140

Ievads

Jautājumi, kas saistīti ar aizgādību, saskarsmi, uzturlīdzekļiem un rīcību ar bērna mantu ir regulēti Civillikumā no 177.panta līdz 205.pantam, proti, Civillikuma pirmās daļas „Ģimenes tiesības” otrās nodaļas „Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi” trešajā apakšnodaļā „Aizgādība” (līdz 2003.gada 1.janvārim šī apakšnodaļa bija ceturta un tās nosaukums bija „Vecāku vara”). Nolūkā veicināt vienveidīgu praksi šīs kategorijas lietās, šajā apkopojumā ir sistematizētas Senāta departamentu nolēmumos paustās atziņas.

Vienlaikus ir norādāms, ka jau iepriekš Senāts¹ savā tīmekļvietnē ir publicējis četrus apkopojumus, kuri ir saistīti ar šajā apkopojumā aplūkotajām tēmām, tomēr šis apkopojums nav uzskatāms par iepriekšējo apkopojumu aizstājēju, bet gan par papildinājumu jau iepriekš publicētajiem apkopojumiem. Šobrīd ir publicēti šādi apkopojumi. Civiltiesību sadaļā trīs apkopojumi: 2012.gada apkopojums „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērniem”², 2007.gada apkopojums „Par ģimenes tiesību normu piemērošanu”³ un 2004.gada apkopojums „Tiesu prakse civillietu izskatīšanā par bērna izcelšanās noteikšanu, adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu, uzturlīdzekļu piedziņu no vecākiem bērna uzturēšanai, laulības šķiršanu un neesamību”⁴. Savukārt administratīvo tiesību sadaļā publicēts viens apkopojums – 2015.gada apkopojums „Administratīvo tiesu prakse lietās par bāriņtiesu lēmumiem”⁵.

Apkopojums prioritāri ir sagatavots kā viena tiesību akta – Civillikuma – no 177.panta līdz 205.pantam regulēto jautājumu komentāri, cenšoties sadalīt normas pēc dažādiem tiesību jautājumiem, proti, ir norādīta tiesību norma, kam seko saistībā ar tās interpretāciju un piemērošanu paustās Senāta atziņas. Apkopojuma pārskatāmībai un lietotāju ērtībai tas ir sadalīts septiņās nodaļās, kurās ir aplūkots kāds svarīgs tiesību jautājums vai jautājumi. Pirmā nodaļa ir par aizgādības tiesībām (par šo tiesību jēdzienu, veidu un noteikšanu), otrā nodaļa ir veltīta jautājumiem par aizgādības tiesību pārtraukšanu un atņemšanu. Apkopojuma trešā nodaļa ir par saskarsmes tiesībām (tai skaitā arī par saskarsmes tiesību īstenošanas kārtības noteikšanu). Ceturtajā nodaļā ir aplūkoti jautājumi saistībā ar uzturlīdzekļu maksāšanas pienākumu. Piektā nodaļa ir veltīta diviem būtiskiem procesuālajiem jautājumiem lietās, kas skar bērna tiesības un intereses, proti, bērnu tiesību aizsardzības principam un bērna uzklaustīšanai, kā arī bērna viedokļa vērtēšanai. Savukārt sestā nodaļa ir veltīta procesuālajiem jautājumiem civillietās un administratīvajās lietās. Septītajā nodaļā ir aplūkoti jautājumi par bāriņtiesām, atbalstu ģimenei un vecāku iespējamo kriminālatbildību par aizgādības, aprūpes un saskarsmes tiesību, kā arī izvairīšanos no uzturēšanas pārkāpumiem.

Katra Senāta atziņa ir atdalīta, tās beigās ir dota atsauce uz citēto nolēmumu un tā izmantotajiem punktiem. Ja izteiktā atziņa ir ietverta vairākos Senāta nolēmumos, tad papildus norādīti arī citi nolēmumi.

¹ 2018.gadā kasācijas instances nosaukums tika mainīts no Augstākās tiesas uz Senātu. Senāta Administratīvo lietu departaments, savos nolēmumos atsaucoties uz savu iepriekšējo praksi, lieto Senāta nosaukumu neatkarīgi no nolēmuma pieņemšanas datuma. Arī tiesas prakses apkopojumā ievērots šis princips, proti, apkopojumā tiek lietots Senāta nosaukums arī attiecībā uz Augstākās tiesas departamentu nolēmumiem, kuri pieņemti līdz 2018.gada 28.novembrim.

² [Apkopojums pieejams šeit.](#)

³ [Apkopojums pieejams šeit.](#)

⁴ [Apkopojums pieejams šeit.](#)

⁵ [Apkopojums pieejams šeit.](#)

Apkopojumā ir iekļauti nozīmīgākie Senāta departamentu nolēmumi laika posmā no 2006.gada līdz 2022.gada septembra sākumam. Apkopojumā ietvertā prakse var tikt tālākveidota, tādēļ katra norādītā atziņa vienmēr ir aplūkojama kopsakarā ar spēkā esošo regulējumu.

Apkopojumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa sadarbībā ar Senāta Administratīvo lietu departamentu un Civillietu departamentu.

1. Aizgādības jēdziens un veidi

1.1. Aizgādības jēdziens

Civillikuma 177.pants

177. Līdz pilngadības sasniegšanai (219.p.) bērns ir vecāku aizgādībā.

Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu.

Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).

Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu.

Ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle.

Rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.

1.1.1. Aizgādības jēdziens un nozīme

Aizgādības tiesības ir vecāka pilnīga vara pār bērnu, un tās piemīt katram vecākam individuāli. Atkarībā no faktiskās situācijas, vai vecāki dzīvo kopā vai šķirti, atšķiras katra vecāka aizgādības tiesību īstenošanas apjoms (*Civillikuma 178.pants*).⁶

No Civillikuma normām, kas regulē vecāku un bērnu personiskās attiecības, izriet, ka jēdziens „aizgādība” aptver visu vecāku un bērnu attiecību spektru un tajā ietilpst visplašākais vecāku tiesību un pienākumu apjoms.⁷

Vecāku un bērnu tiesības un pienākumu saturs Civillikumā ir noteikts aizgādības institūtā (*Civillikuma 177.–205.pants*).

Aizgādība atbilstoši Civillikuma 177.pantam ir vecāku pienākums līdz bērna pilngadības sasniegšanai rūpēties par bērnu, viņa mantu, kā arī pārstāvēt viņu personiskajās un mantiskajās attiecībās. Rūpes par bērnu minētajā pantā definētas kā aprūpe, uzraudzība un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu, vienlaikus atklājot šo jēdzien saturu.⁸

⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#)) 12.punkts.

⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#)) 8.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-797/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#)) 9.punktu, 2015.gada 25.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)) 5.punktu.

⁸ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 11.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

Ievērojot Civillikuma 177.pantu, vispārīgi pareizs ir secinājums, ka aizgādības tiesība ir plašāks tiesību institūts un kā vienu no elementiem ietver arī aprūpes tiesības. Tādēļ aizgādības tiesības atņemšana ir galējs līdzeklis un par to var lemt vienīgi tiesa.⁹

Vecāku kā bērna dabisko aizbildņu aizgādība pār bērnu nozīmē ne tikai Civillikuma 177.pantā tieši noteikto pienākumu rūpēties par bērnu (aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu) un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, bet arī nodrošināt ar tiesību normām aizsargātās bērna tiesības un intereses. Nav pamata aizgādības tiesību apjomu interpretēt citādi, jo bērns līdz pilngadības sasniegšanai pilnībā atrodas vecāku aizgādībā un bērna tiesību un interešu aizsardzība notiek ar vecāku gādību. Tādējādi secināms, ka vecāku aizgādības jēdzienā ietverta arī visu bērna ar tiesību normām aizsargāto tiesību un interešu aizstāvēšana.¹⁰

No Civillikuma 177.panta pirmās un otrās daļas un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24.panta trešās daļas¹¹ secināms, ka vecāku aizgādība pār bērnu nozīmē bērna ar tiesību normām aizsargāto tiesību un interešu, tostarp bērna tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību, aizstāvību, kā arī rūpes par bērna drošību, kas nozīmē arī rūpes par bērna iespējamo apdraudējumu internetā. Tādējādi jautājums par bērna fotogrāfiju publiskošanu internetā ir saistāms gan ar bērna pamattiesību uz privātās dzīves neaizskaramību aizsardzību, gan ar vecāku pienākumu rūpēties par bērna drošību. Jautājums par fotogrāfiju publicēšanu ir būtisks bērna drošībai un labklājībai, un tā izlemšana saskaņā ar Civillikuma 177.pantu ir daļa no aizgādības pienākumiem. Tādējādi bērna personas datu un bērna drošības aizsardzība iekļaujas vecāku aizgādības tiesību tvērumā.¹² Arī jautājums par pases kā bērna personu apliecinoša dokumenta izgatavošanu ir jautājums, kas izriet no aizgādības tiesībām, un, ja tam nepiekrīt otrs vecāks, strīdu par šo jautājumu izlemj bāriņtiesa.¹³

Saskaņā ar Civillikuma 177.panta pirmo daļu bērns atrodas vecāku aizgādībā līdz pilngadības sasniegšanai. Savukārt minētā panta otrā daļa aizgādību definē kā vecāku tiesības un pienākumu rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 3.septembra lēmuma lietā Nr. SKA-847/2013 ([A420250914](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#)) 8.–9.punktu.

¹⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 25.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)) 5.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-797/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#)) 9.punktu.

¹¹ Piezīme. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24.panta trešā daļa: Vecāki ir bērna dabiskie aizbildņi (likumiskie pārstāvji). Viņu pienākums ir aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.

¹² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 25.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)) 8.punkts.

¹³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-797/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#)) 14.punkts.

No tā izriet, ka likums saista vecāku tiesības un pienākumus ar laiku, līdz bērns sasniedz pilngadību.¹⁴

Primāri bērnu tiesību aizsardzību un ievērošanu nodrošina bērna vecāki. Šāds pienākums vecākiem izriet, pirmkārt, no nacionālajām tiesību normām: Civillikuma 177. un turpmākie panti (noteic, ka līdz pilngadības sasniegšanai bērns atrodas vecāku aizgādībā; aizgādība nozīmē visas rūpes par bērnu); Bērnu tiesību aizsardzības likuma 12.panta trešā daļa (noteic, ka bērnam, kurš nesaņem pietiekamu vecāku aprūpi, ir tiesības uz valsts un pašvaldības sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem). Otrkārt, tas izriet arī no starptautisko tiesību normām. To paredz, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencija, it īpaši tās 27.pants (vecāki vai citi, kas atbild par bērnu, ir pirmām kārtām atbildīgi par to, lai viņu spēju un finansiālo iespēju robežās bērnam būtu nodrošināti viņa attīstībai nepieciešamie dzīves apstākļi).

Tomēr pamatā vecāku pienākums rūpēties par saviem bērniem izriet no lietu dabas. Proti, par bērniem primāri ir jārūpējas tām personām, kuras bērnus ir radījušas, tas ir, vecākiem. Tā ir ģimenes attiecību aksioma, kas nav tālāk iztīrājama.¹⁵

1.1.2. Kas ietilpst bērna aizgādībā

Saskaņā ar Civillikuma 177.panta otro daļu aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. No minētās normas izriet, ka aizgādība ietver:

- 1) tiesības un pienākumu rūpēties par bērnu un viņa mantu; tai skaitā rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu (*Civillikuma 177.panta trešā daļa*);
- 2) tiesības un pienākumu pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.¹⁶

Civillikuma 177.panta pirmā, otrā un ceturtā daļa paredz, ka līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā, proti, vecākiem ir tiesības un pienākums uzturēt bērnu, t.i., nodrošināt ēdināšanu, apģērbu, mājokli un veselības aprūpi, kā arī bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu. Tādējādi vecāku tiesību un pienākumu apjomā ietilpst arī tiesības noteikt bērna uzturu. Turklāt uzturam jābūt atbilstošam, kā to nosaka Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmā daļa.¹⁷ No šīs normas arī secināms, ka par atbilstošu uzskatāms tāds uzturs, kas nodrošina bērna pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību.

¹⁴ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2078/2013 ([C33328412](#)) 6.1.punkts.

¹⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-548/2010 (A42594808) 9.punkts.

¹⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#)) 8.punkts.

¹⁷ Piezīme. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmā daļa: Bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte.

Vienlaikus vecāku tiesības nav absolūtas, un valsts tās var bērna interesēs ierobežot. Kā to paredz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24.panta piektā daļa, vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.¹⁸

Atbilstoši Civillikuma 177.pantam vecākam kā bērna likumiskajam pārstāvim ir jānodrošina bērna tiesību un interešu ievērošana arī bērna personiskajās attiecībās. Tādējādi arī bērna saskarsme ar citām personām ir bērna vecāka atbildības jautājums, kas jārisina, ievērojot bērna vislabākās intereses.¹⁹

Atbilstoši Civillikuma 177.panta otrajai daļai aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. No Civillikuma normām, kas regulē vecāku un bērnu personiskās attiecības, izriet, ka jēdziens „aizgādība” aptver vecāku un bērnu visu attiecību spektru un tajā ietilpst visplašākais vecāku tiesību un pienākumu apjoms.²⁰ Tādējādi arī tiesības iesniegt paternitātes atzīšanas iesniegumu kopā ar bērna tēvu ir bērna bioloģiskajai mātei, kurai ir aizgādības tiesības pār konkrēto bērnu.²¹

1.1.3. Kas neietilpst bērna aizgādībā

Ja vecākam ir mainījies uzvārds un vecāks uz šā pamata iesniedz iesniegumu par uzvārda maiņu arī savam bērnam, tad vecākam ir jāsaņem otra vecāka piekrišana. Turklāt vecāka piekrišana ir jāsaņem ne tikai tad, ja bērns atrodas vecāku kopīgā aizgādībā (neatkarīgi no tā, vai bērna vecāki dzīvo kopā vai atsevišķi), bet arī gadījumā, ja vienam vecākam ir nodibināta atsevišķa aizgādība. Tas izriet no tā, ka bērna uzvārda noteikšana ir jautājums, kas tiek risināts bērna izcelšanās noteikšanas ietvaros, nevis kā vecāku aizgādības jautājums.²²

Apskatot Civillikuma 151.pantu un Bāriņtiesu likuma 19.panta pirmo un otro daļu, kā arī juridiskajā literatūrā paustās atziņas, Augstākā tiesa ir atzinusi, ka jautājumi par aizgādību un uzvārda noteikšanu tiek nodalīti.

Civillikuma 151.pants, kas regulē bērna uzvārda noteikšanas kārtību, ir ietverts apakšnodaļā „Bērna izcelšanās noteikšana”, nevis apakšnodaļā „Aizgādība”. Bāriņtiesu likuma 19.panta (tajā noteikta bāriņtiesas kompetence domstarpību izšķiršanā) pirmā daļa noteic, ka bāriņtiesa lemj par bērna uzvārda, vārda vai tautības ierakstu, ja vecāki par to nevar vienoties. Savukārt minētā panta otrā daļa noteic, ka

¹⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-239/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0615.A420199316.5.S](#)) 15.punkts.

¹⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-606/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#)) 13.punkts.

²⁰ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#)) 8.punktu.

²¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 7.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-154/2014 ([A420560012](#)) 10.punkts.

²² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) 12.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-738/2012 ([A420767110](#)) 13.punktu.

bāriņtiesa izšķir vecāku domstarpības bērna aprūpes un aizgādības jautājumos un, ja nepieciešams, pieņem lēmumu.

Līdz ar to no tiesību normu sistēmas izriet, ka bērna uzvārda noteikšana ir jautājums, kas tiek risināts bērna izcelšanās noteikšanas ietvaros, nevis kā aizgādības jautājums.²³

Tiesības noteikt *bērna izcelšanos*, tostarp veikt paternitātes atzīšanu, neietilpst aizgādības tiesībās (sk. *Civillikuma 177.pantu*), kuru īstenošanas tiesības atbilstoši *Civillikuma 172.panta* pirmajai daļai iegūst adoptētājs.²⁴

Civillikuma 177.panta otrā daļa

Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

Lai gan līdz pilngadības sasniegšanai bērni atbilstoši *Civillikuma 177.pantam* ir vecāku aizgādībā, vienlaikus bērni saskaņā ar *Civillikuma 223.pantu*, kas noteic, ka tēvs un māte uz aizgādības tiesību pamata ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi, atrodas arī vecāku aizbildnībā.²⁵

Lai arī vecāki ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi un viņi ir tiesīgi pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, tomēr gadījumā, ja nepilngadīgās personas likumisko pārstāvju vai likumisko pārstāvju un nepilngadīgās personas intereses ir savstarpēji atšķirīgas, tiesa pēc sava ieskata, izprasot bāriņtiesas viedokli, par nepilngadīgās personas pārstāvi var noteikt arī citu personu vai lūgt bāriņtiesu iecelt nepilngadīgajai personai sevišķo aizbildni šīs personas tiesību un interešu aizsardzībai konkrētā lietā.²⁶

Civiltiesiskos darījumos uz aizgādības tiesību pamata nepilngadīgos kā rīcībnespējīgas personas pārstāv viņu vecāki (*Civillikuma 177. un 1411.pants*). *Civillikuma 285.pants* prasa bāriņtiesas atļauju gadījumos, kad tiek atsavināts vai apgrūtināts ar lietu tiesībām aizbilstamajam piederošs nekustamais

²³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 7.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-236/2015 ([A420225914](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-738/2012 ([A420767110](#)) 13.punktu.

²⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 16.augusta lēmuma lietā Nr. SKA-814/2013 ([A420311713](#)) 7.punkts.

²⁵ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-147/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.C68314217.10.S](#)) 9.punkts.

²⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 12.augusta sprieduma lietā Nr. SKA-555/2011 ([A420522810](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-428/2009 ([A42681507](#)) 11.punktu.

īpašums vai kustama manta. Likumdevējs nav noteicis, ka tiesisku darījumu slēgšanā būtu nepieciešama bāriņtiesas vai citu trešo personu pieaicināšana.²⁷

Situācijā, kad bērna intereses citādi paliktu pilnībā neaizsargātas, ir atzīstams par izņēmumu, kad vecākam, lai arī tā aizgādības tiesības ir ierobežotas vai pat atņemtas, dod tiesības bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzībai vērsties tiesā.²⁸

Situācijā, kad pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka bērna tiesību un interešu ievērošana no bāriņtiesas puses netiks nodrošināta, izņēmuma kārtā ir atzīstamas bērna vecāka tiesības iesniegt tiesā pieteikumu sava nepilngadīgā bērna vārdā. Tomēr šīs tiesības būtu ierobežojamas tikai ar pieteikuma iesniegšanu tiesā. Ja lieta tiek ierosināta, turpmāka pārstāvība būtu nodrošināma, bāriņtiesai ieceļot sevišķo aizbildni.²⁹

Civillikuma 177.panta ceturtā daļa

Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā normatīvā līmenī ir nostiprināts vispārējs secinājums, ka bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību; katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte. Līdz ar to bērna interesēs ir saņemt tādu aprūpi, kas nodrošina ne tikai labus dzīves apstākļus, bet arī labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošinātu pilnvērtīgu bērna attīstību.³⁰

Apstākļi, ka vecāki rūpējas par bērna labklājību, kā arī vecākam ar bērnu ir tuvas emocionālas saites, pats par sevi nenozīmē, ka tādējādi bērna aprūpes pienākums ir izpildīts pilnībā. Vecāku ziņā ir viņu ieskatā piemērotākais sava bērna aprūpes modelis. Tomēr, ja objektīvi ir konstatējams, ka aprūpes pienākums pilnībā netiek izpildīts tādā veidā un tik lielā mērā, ka var apdraudēt bērna veselību (arī

²⁷ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 22.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-943/2009 (C04378906) 4.3.punkts.

²⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1535/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1214.A420248020.7.L](#)) 6.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 30.decembra lēmumu lietā Nr. SKA-1553/2016 ([A420139917](#)).

²⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1535/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1214.A420248020.7.L](#)) 6.punkts.

³⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-870/2012 ([A420344312](#)) 8.punkts.

dzīvību) un attīstību tūlīt, kā arī ilgtermiņā, kompetentajai iestādei bērna interesēs ir tiesības un pienākums iejaukties, liedzot vecākiem attiecīgā veida aprūpi turpināt.³¹

Bērna aprūpe ietver ne tikai atbilstoša uztura, apģērba un mājokļa nodrošināšanu, bet arī bērna veselības aprūpi, izglītošanu un audzināšanu, kas nav mazsvarīgākas par bērna fizisko vajadzību nodrošināšanu.³²

Bērna uzturēšanas pienākums ietilpst bērna aprūpē. Līdz ar to nevar piekrist argumentam, ka atsevišķi dzīvojošais bērna vecāks neīsteno bērna aprūpi. Atsevišķi dzīvojošais vecāks saskaņā ar likumu turpina īstenot aprūpi (piemēram, uzturēšanas pienākumu un saskarsmes tiesību ietvaros – arī citus bērna aprūpes elementus).³³

Jēdziens „bērna uzturēšana” aptver kopumā visa veida materiāla nodrošinājuma sniegšanu bērnam.³⁴

Ar likumu noteiktais vecāku pienākums rūpēties par bērnu, kas atbilstoši Civillikuma 177.panta ceturtajai daļai nozīmē viņa uzturēšanu (t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu, viņa audzināšanu, izglītošanu), ir absolūts un beznosacījuma. Norādītais sasaucas ar ANO 1989.gada 20.novembra Bērnu tiesību konvencijas 27.pantā noteikto, ka uz vecākiem vai citām personām, kas audzina bērnus, gulstas galvenā atbildība par bērna attīstībai nepieciešamo dzīves apstākļu nodrošināšanu savu spēju un finansiālo iespēju robežās.

Tādējādi vecāki nevar tikt atbrīvoti no pienākuma uzturēt bērnu.³⁵

Atbilstoši Civillikuma 177.pantam primāri vecākiem ir pienākums rūpēties par bērnu, tostarp nodrošināt viņu ar mājokli. „Ja tomēr vecāki nespēj nodrošināt bērnu ar mājokli un tiek taisīts spriedums par īrnieka un viņa apgādībā esoša nepilngadīga bērna izlikšanu no dzīvojamās telpas, likumdevējs ir paredzējis garantijas, lai bērns tomēr netiktu atstāts bez pajumtes. Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 36.²panta otrajā daļā noteikts, ka bāriņtiesu pienākums ir uzraudzīt, lai īrnieka apgādībā esošie nepilngadīgie bērni, kuri, pamatojoties uz tiesas spriedumu, tiek izlikti no dzīvojamās telpas, pirms izlikšanas tiktu nodrošināti ar dzīvošanai derīgu dzīvojamo telpu. Lai izpildītu likumā paredzēto

³¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-359/2013 ([A420420412](#)) 9.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-140/2010 ([A42676409](#)) 10.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#)) 9.punktu; 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 22.punktu.

³² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-359/2013 ([A420420412](#)) 9.punkts.

³³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 22.marta sprieduma lietā Nr. SKA-231/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0322.A420135516.2.S](#)) 8.punkts.

³⁴ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 18.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-1728/2013 (C20419712) 5.punkts.

³⁵ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-1168/2015 ([C17134813](#)) 7.1.punkts.

pienākumu, bāriņtiesai ir pienākums bērna interesēs iesniegt tiesai pieteikumu par tiesas sprieduma izpildīšanas atlikšanu.”³⁶

No minētā izriet, ka saskaņā ar speciālo likumu nav nepieciešama bāriņtiesas piedalīšanās tiesas sēdē, jo bērna intereses bāriņtiesa aizsargā, uzraugot, lai nepilngadīgais pirms izlikšanas tiktu nodrošināts ar dzīvošanai derīgu dzīvojamo telpu. Norādītā uzdevuma izpildīšanai pietiek ar to, ka bāriņtiesa tiek informēta par tādas lietas ierosināšanu vai sprieduma taisīšanu, ar kuru izlemts jautājums par nepilngadīgas personas izlikšanu no dzīvojamās telpas.³⁷

Civillikuma 177.panta piektā daļa

Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu.

Vecākam, kurš īsteno bērna ikdienas aizgādību, saskaņā ar Civillikuma 177.pantu ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Līdz ar to vecākam, uzskatot, ka bērna saskarsme ar otru vecāku šobrīd nav bērna interesēs, ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums, aizsargājot bērna intereses, celt attiecīgu prasību. Tiesas uzdevums bērna interešu vārdā ir atrast pareizāko strīda atrisinājumu.³⁸

Apkopošanas sagatavotāju piebilde. Šīs atziņas kontekstā ir jāņem vērā, ka kopš 2013.gada 1.janvāra no Civillikuma ir izslēgts termins/jēdziens „ikdienas aizgādība”. Šobrīd atbilstoši Civillikuma 178.panta otrajai daļai, ja bērna vecāki dzīvo šķirti, tad bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas vecāks, pie kura bērns dzīvo.

1.2. Vecāku kopīga un atsevišķa aizgādība

Civillikuma 178.pants

178. Kopā dzīvojoši vecāki aizgādību īsteno kopīgi.
Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo.
Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi. Vecāku domstarpības izšķir bāriņtiesa, ja likumā nav noteikts citādi.
Vecāku kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība.
(29.11.2012. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.01.2013.)

³⁶ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-246/2009 (C30356404).

³⁷ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 17.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-103/2012 (C29246707) 3.3.punkts.

³⁸ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 11.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1058/2009 (C20273107) 12.punkts.

Saskaņā ar Civillikuma 178. un 178.¹pantu kopā dzīvojoši vecāki aizgādību īsteno kopīgi, savukārt, ja vecāki dzīvo šķirti, kopīga aizgādība turpinās, bet ikdienas aizgādību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo.³⁹

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Šīs atziņas kontekstā ir jāņem vērā, ka kopš 2013.gada 1.janvāra no Civillikuma ir izslēgts termins/jēdziens „ikdienas aizgādība”. Šobrīd atbilstoši Civillikuma 178.panta otrajai daļai, ja bērna vecāki dzīvo šķirti, tad bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas vecāks, pie kura bērns dzīvo.

Aizgādību kopā dzīvojošie bērna vecāki īsteno kopīgi. Arī tad, ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumus pieņem kopīgi (*Civillikuma 178.panta pirmā, otrā un trešā daļa*). Tas nozīmē, ka vecākiem ir likumā balstīts pienākums sadarboties no aizgādības izrietošu jautājumu risināšanā. Arī tad, ja bērna vecāki dzīvo šķirti, tiem ir jāiesaistās nozīmīgu lēmumu pieņemšanā, daloties un apvienojot savas zināšanas, prasmes un centienus.⁴⁰

Piemērojot Civillikuma 178.panta ceturto daļu, ir jāņem vērā, ka viena vecāka atsevišķa aizgādības forma ir izņēmums no vispārīgā principa, kuram atbilstoši aizgādību vecāki īsteno kopīgi. Kopīgas aizgādības gadījumā par bērnu rūpējas, viņu audzina un nozīmīgus lēmumus pieņem abi vecāki. Tas iespaido tādus veselīgas personības veidošanās aspektus kā, piemēram, drošības sajūtu, bērna uzvedību un pašapziņu; sekmē dažādu dzīves prasmju attīstību; veido izpratni par to, ka neatkarīgi no vecāku savstarpējo attiecību rakstura tie abi ir vienlīdz svarīgi un nozīmīgi bērna dzīvē.

Tāpat nav šaubu, ka kopīgas aizgādības forma nodrošina vecāku līdztiesību bērnu aizgādības jomā.

Turpretī viena vecāka atsevišķas aizgādības gadījumā lēmumus, kas būtiski ietekmē bērna attīstību, piemēram, par dzīvesvietu, izglītību, veselības aprūpi u.c., viens vecāks pieņem bez otra vecāka piekrišanas. Šādā gadījumā lēmumu pieņemšanas bāzi veido tikai viena vecāka zināšanas, dzīves pieredze, uzskati, pārliecība u.c., kas paaugstina nepietiekami pārdomātu un izsvērtu lēmumu pieņemšanas risku. Minētais aizgādības veids izjauc arī līdzsvaru vecākiem piemītošo tiesību apjomā, palielinot tā vecāka, kura atsevišķā aizgādībā atrodas bērns, tiesību apjomu salīdzinājumā ar otru vecāku.⁴¹

³⁹ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2395/2014 12.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁴⁰ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-926/2021 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁴¹ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-926/2021 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

Bērna aprūpes un uzraudzības īstenošana (Civillikuma 178.panta otrā daļa)

Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo.

No šīs normas neizriet, ka šādā situācijā šķirtā vecāka jaunajam laulātajam ir pienākums aprūpēt bērnu kopā ar šķirto vecāku, pie kura bērns dzīvo. Tas, ka jaunais laulātais īsteno noteiktus aprūpes elementus, piemēram, ikdienas rūpes par bērnu, nenozīmē, ka viņš uzņemas un īsteno bērna aprūpi tādā nozīmē, kā tas ir vecāka pienākumos.⁴²

Vecāku domstarpību atrisināšana (Civillikuma 178.panta trešā daļa)

Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi. Vecāku domstarpības izšķir bāriņtiesa, ja likumā nav noteikts citādi.

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 19.panta otro daļu bāriņtiesa izšķir vecāku domstarpības bērna aizgādības jautājumos (izņemot domstarpības par bērna dzīvesvietas noteikšanu) un, ja nepieciešams, pieņem lēmumu. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja tiek konstatēts, ka vecāku strīds ir saistīts ar aizgādības tiesību īstenošanu, bāriņtiesai, aizstāvojot un aizsargājot bērna tiesības un intereses, ir jāizšķir šis strīds, un šāds bāriņtiesas lēmums ir pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā.⁴³

Vienīgais izņēmums aizgādības tiesību jomā, par ko bāriņtiesa nelemj, ir bērna dzīvesvietas noteikšana, kas ir vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē. Tādējādi, ja tiek konstatēts, ka konkrēts strīds ir saistīts ar aizgādības tiesību īstenošanu, bāriņtiesai tas ir jāizšķir.⁴⁴

Tiktāl, ciktāl tas nepieciešams bāriņtiesas lēmuma par aprūpes tiesību (*šobrīd aizgādības tiesību*) atņemšanu konkrētam vecākam izpildes nodrošināšanai, bāriņtiesai ir tiesības ierobežot attiecīgā vecāka tiesības noteikt bērna dzīvesvietu.⁴⁵

⁴² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 22.marta sprieduma lietā Nr. SKA-231/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0322.A420135516.2.S](#)) 8.punkts.

⁴³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 5.jūlija lēmuma lietā Nr. SKA-1129/2017 ([A420276016](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 25.jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)).

⁴⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 25.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)) 4.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-797/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#)) 8.punktu. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 5.jūlija lēmuma lietā Nr. SKA-1129/2017 ([A420276016](#)) 5.punktu.

⁴⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 22.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-200/2014 ([A420528312](#)) 12.punkts.

Atsevišķas aizgādības noteikšana (Civillikuma 178.panta ceturajā daļā)

Vecāku kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība.

Civillikuma 178.panta ceturtajā daļā likumdevējs nav konkretizējis, kādos gadījumos vai kādām situācijām izveidojoties ar tiesas spriedumu nosakāma viena vecāka atsevišķa aizgādība. Senāta Civillietu departaments paplašinātā sastāvā, analizējot šīs normas piemērošanas tiesiskos aspektus, kvalificējis minētā regulējuma neesību kā apzinātu likuma robu, kas aizpildāms tiesību tālākveidošanas ceļā, lai katram individuālam strīdam atkarībā no konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem un bērna interešu nodrošināšanas nolūkā rastu pareizu risinājumu.⁴⁶

Par pamatu Civillikuma 178.panta ceturtais daļas piemērošanai ir jābūt tiesas, balstoties uz lietas apstākļu un pierādījumu objektīvu novērtējumu, gūtai pārliecībai, ka kopīgas aizgādības saglabāšana apdraud bērna pilnvērtīgu attīstību un labklājību (piemēram, vecāku savstarpējās domstarpības un konflikti, konkrēta dzīves apstākļu situācija u.tml. kavē, apgrūtina vai liedz vecākiem kopīgu lēmumu pieņemšanu). Minētais jautājums ir izlemjams, vērtējot katras konkrētās lietas apstākļus.⁴⁷

Likumā nav atrodamas norādes, kādā situācijā, neatņemot aizgādības tiesības, otram vecākam var liegt aizgādību atbilstoši Civillikuma 178.panta normai, kas noteic, ka vecāku kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība.⁴⁸

Likumdevējs apzināti nav konkretizējis Civillikuma 178.panta ceturtajā daļā paredzētās atsevišķas aizgādības nodibināšanas ar tiesas nolēmumu piemērošanas pamatu, jo likumā nav iespējams izsmeltoši uzskaitīt visus gadījumus, kad bērna interešu aizsardzībai ir nodibināma viena vecāka atsevišķa aizgādība, neatņemot otram vecākam aizgādības tiesības.⁴⁹

Atbilstoši Civillikuma 178.panta ceturtajai daļai kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība. Tomēr viena vecāka atsevišķa aizgādība nenozīmē aizgādības tiesību atņemšanu otram vecākam. Civillikuma

⁴⁶ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[I]/2020 11.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-926/2021 9.1.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁴⁷ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2018 6.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.2.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2016 9.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁴⁸ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 11.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁴⁹ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

178.panta ceturtajā daļā paredzētā atsevišķas aizgādības nodibināšana jānošķir no Civillikuma 200.pantā paredzētās aizgādības tiesību atņemšanas.⁵⁰

Atsevišķa aizgādība nav arī aizgādības tiesību izbeigšanās otram vecākam. Civillikuma 198.pants izsmelīgi regulē aizgādības izbeigšanās gadījumus, neparedzot aizgādības izbeigšanos, vecākiem vienojoties.⁵¹

Atsevišķas aizgādības noteikšanas mērķis nav bērna pasargāšana no konfliktsituāciju negatīvās ietekmes vispār, bet gan no šo konfliktu rezultātā būtiski apgrūtinātas lēmumu pieņemšanas par jautājumiem, kas skar bērna intereses.⁵²

Pamatkritērijam, pieņemot tiesas nolēmumu par viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanu, ir jābūt bērna interesēm, proti, viena vecāka aizgādība var tikt nodibināta ar tiesas nolēmumu, ja tas vislabāk atbilst bērna interesēm.⁵³

Tas nozīmē, ka tiesa, izspriežot lietu vecāku strīdā par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, nevar atkāpties no bērna labāko interešu nodrošināšanas principa.⁵⁴

Apstākļi, ka viens vecāks kopā ar bērnu dzīvo citā valstī, nevar būt pietiekams, lai viņam piešķirtu atsevišķas aizgādības tiesības pat tad, ja otrs vecāks piekritis bērna aizvešanai vai, nepieprasīdams bērna atgriešanos Latvijā, samierināties ar šādu situāciju. Tāpēc par pamatu Civillikuma 178.panta ceturtais daļas piemērošanai ir jābūt tiesas, balstoties uz lietas apstākļu un pierādījumu objektīvu novērtējumu, gūtai pārliecībai, ka kopīgas aizgādības saglabāšana apdraud bērna pilnvērtīgu attīstību un labklājību.⁵⁵

⁵⁰ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.1.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁵¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 17.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1250/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0817.A420272520.10.L](#)) 3.punkts, 2017.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-639/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1227.A420166716.2.S](#)) 6.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 14.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-738/2012 ([A420767110](#)) 11.punktu.

⁵² Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[I]/2020 12.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁵³ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2019.gada sprieduma lietā Nr. SKC-514/2019 7.1.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.2.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2016 9.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 12.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2715/2014 11.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2009.gada 16.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-1089/2009 (C27110207), Senāta 2012.gada tiesu prakses apkopojumu „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērniem”. [Apkopojums pieejams šeit](#), 4.lpp.

⁵⁴ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-332/2020 9.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁵⁵ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2016 9.2.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

Lemjot par viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanu atbilstoši Civillikuma 178.panta ceturtajai daļai, vardarbība nav šīs tiesību normas sastāvu veidojošais elements.⁵⁶

Apsverot pamatus Civillikuma 178.panta ceturtais daļas piemērošanai, judikatūrā atzīts, ka atsevišķa aizgādība var tikt noteikta gadījumā, kad vecāku domstarpības bērna aprūpē un uzraudzībā ir tik dziļas, ka apdraud bērna normālu attīstību.⁵⁷ Proti, vecāki nespēj vienoties par būtiskiem jautājumiem, piemēram, par bērna audzināšanu, skolas izvēli, bērna dalību dažādos interešu pulciņos, brīvā laika vai skolēnu brīvlaika izmantošanas veidu u.tml. Viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanas pamats varētu būt otra vecāka neattaisnojams uzstājīgums un kategoriskums, izvirzīto pretenziju pamatojuma trūkums, šķēršļu likšana kopīgu lēmumu pieņemšanai un nevēlēšanās pieņemt kopīgus lēmumus. Tāpat jautājums par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, ievērojot konkrētos strīda apstākļus, var tikt izvērtēts gadījumā, kad viens no vecākiem kopā ar bērnu dzīvo citā valstī, kas kavē jeb apgrūtinā kopīgu lēmumu pieņemšanu, bērna un otra vecāka atsvešināšanās, komunikācijas problēmu vai citu iemeslu dēļ, un tādējādi iespaido bērna interešu nodrošināšanu.⁵⁸

Ir pieļaujams, ka atsevišķa aizgādība varētu tikt noteikta gadījumā, kad otrs vecāks ļaunprātīgi izvairās no aizgādības pienākumu veikšanas. Pēc atšķirīgiem kritērijiem, ievērojot konkrētās lietas apstākļus, varētu tikt vērtēts atsevišķas aizgādības jautājums, kad viens no vecākiem kopā ar bērnu dzīvo ārzemēs un kopīgu lēmumu pieņemšana ir apgrūtināta vecāku un bērna atsvešināšanās, komunikācijas grūtību vai citu apstākļu dēļ.⁵⁹

Kaut arī atsevišķas aizgādības noteikšana nav pielīdzināma aizgādības tiesību atņemšanai un, lai noteiktu atsevišķu aizgādību, nav nepieciešams visos gadījumos konstatēt vecāka ļaunprātību vai ievainojamību,⁶⁰ tomēr bērna interesēs saskaņā ar vispārīgo principu ir iespēja abiem vecākiem iesaistīties lēmumu pieņemšanā. Proti, abiem vecākiem attiecībā uz bērnu ir vienādas tiesības un pienākumi, un tos nav iespējams līdztiesīgi īstenot atsevišķas aizgādības noteikšanas gadījumā. Atsevišķas aizgādības noteikšanai līdz ar to ir jābūt objektīvi pamatotai.⁶¹

⁵⁶ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 15.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁵⁷ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.3.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁵⁸ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-332/2020 9.6.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2016 9.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 12.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[I]/2020 11.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.3.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁵⁹ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 12.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁶⁰ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada spriedumu lietā Nr. SKC-[B]/2015. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁶¹ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[I]/2020 12.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

Piemērojot Civillikuma 178.panta ceturto daļu, ir jāņem vērā, ka viena vecāka atsevišķa aizgādības forma ir izņēmums no vispārīgā principa, kuram atbilstoši aizgādību vecāki īsteno kopīgi. Kopīgas aizgādības gadījumā par bērnu rūpējas, viņu audzina un nozīmīgus lēmumus pieņem abi vecāki. Tas iespaido tādus veselīgas personības veidošanās aspektus kā, piemēram, drošības sajūtu, bērna uzvedību un pašapziņu; sekmē dažādu dzīves prasmju attīstību; veido izpratni par to, ka neatkarīgi no vecāku savstarpējo attiecību rakstura, tie abi ir vienlīdz svarīgi un nozīmīgi bērna dzīvē.

Tāpat nav šaubu, ka kopīgas aizgādības forma nodrošina vecāku līdztiesību bērnu aizgādības jomā.

Turpretī viena vecāka atsevišķas aizgādības gadījumā lēmumus, kas būtiski ietekmē bērna attīstību, piemēram, par dzīvesvietu, izglītību, veselības aprūpi u.c., viens vecāks pieņem bez otra vecāka piekrišanas. Šādā gadījumā lēmumu pieņemšanas bāzi veido tikai viena vecāka zināšanas, dzīves pieredze, uzskati, pārliecība u.c., kas paaugstina nepietiekami pārdomātu un izsvērtu lēmumu pieņemšanas risku. Minētais aizgādības veids izjauc arī līdzsvaru vecākiem piemītošo tiesību apjomā, palielinot tā vecāka, kura atsevišķā aizgādībā atrodas bērns, tiesību apjomu salīdzinājumā ar otru vecāku.⁶²

Pieņēmumi par to, ka vecāku attiecības nākotnē var izraisīt grūtības kopīgas aizgādības īstenošanā, nav pietiekams pamats atsevišķas aizgādības nodibināšanai, ja ar pierādījumiem nav nodibināti konkrēti gadījumi, kad vecāku domstarpības negatīvi ietekmēja lēmumu pieņemšanu un kaitēja bērnu interesēm.⁶³

Judikatūrā ir atzīts, ka viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanas pamats, piemēram, varētu būt otra vecāka neattaisnojams uzstājīgums, kategoriskums, izvirzīto pretenziju pamatojuma trūkums, nevēlēšanās pieņemt kopīgus lēmumus. Tāpat jautājums par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, ievērojot konkrētos strīda apstākļus, var tikt izvērtēts citu iemeslu dēļ, kas iespaido bērna interešu nodrošināšanu.⁶⁴

Senāta ieskatā viena vecāka neattaisnojama rīcība var izpausties arī kā otra vecāka uz sadarbību vērsto pūliņu ignorēšana, nepamatotu sūdzību par otra vecāka vardarbīgu vai noziedzīgu rīcību iesniegšana, konfliktu provocēšana, otra vecāka noniecināšana bērna priekšā u.c. Līdztekus judikatūrā

⁶² Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-926/2021 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁶³ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-926/2021 9.3.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁶⁴ Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma slēgtā statusa lietā Nr. SKC-[I]/2020 11.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma slēgtā statusa lietā Nr. SKC-[A]/2016 9.2.1.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma slēgtā statusa lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma slēgtā statusa lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

aprakstītajai rīcībai un attieksmei arī šāda viena vecāka destruktīva rīcība var būt pamats Civillikuma 178.panta ceturtās daļas piemērošanai.⁶⁵

Viena vecāka destruktīva rīcība attiecībās ar otru vecāku pati par sevi nerada pamatu viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanai.

Lai uz konkrēto dzīves gadījumu attiecinātu no šā panta izrietošās tiesiskās sekas, ir arī jākonstatē, ka viena vecāka neattaisnojama, destruktīva rīcība reāli traucē kopīgās aizgādības īstenošanu vai padara to neiespējamu, kas savukārt rada apdraudējumu bērna normālai attīstībai.

Tāpat tiesai ir jāgūst pārliecība, ka tieši tā vecāka rīcība, pret kuru prasība ir celta, radījusi šādu stāvokli, nevis otrādi. Nav pieļaujams, ka atsevišķa aizgādība tiek nodibināta tieši tam vecākam, kuram piemīt iepriekš minētā neattaisnojamā, destruktīvā rīcība. Šāds risinājums ne tikai nenodrošina bērna interešu ievērošanu, bet tā rezultātā bez dibināta pamata tiek ierobežots tiesību apjoms uz sadarbību vērstajam vecākam.⁶⁶

1.3. Atsevišķas aizgādības noteikšanas sekas (Civillikuma 178.¹pants)

178.¹ Tam no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā bērns atrodas, ir visas no aizgādības izrietošās tiesības un pienākumi.

Vecāku strīds par aizgādības tiesībām izšķirams, ņemot vērā bērna intereses un noskaidrojot bērna viedokli, ja vien viņš pats spēj to formulēt.

Ja mirst tas no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā atrodas bērns, kā arī tad, ja viņam nav iespējams aizgādību īstenot, to īsteno otrs vecāks, ja vien viņam nav atņemtas vai pārtrauktas aizgādības tiesības.

No Civillikuma 178.¹panta izriet, ka atsevišķās aizgādības gadījumā bērns dzīvo kopā ar to vecāku, kuram noteikta atsevišķā aizgādība un kurš, lai efektīvāk nodrošinātu bērna tiesību un pienākumu īstenošanu, ikdienā pieņem ar bērnu saistītos būtiskos lēmumus. Tomēr minētais regulējums, it īpaši Civillikuma 178.¹panta trešā daļa, parāda, ka otram vecākam saglabājas aizgādības tiesības. Tās saglabājas līdz brīdim, kad aizgādības tiesības tiek atņemtas vai pārtrauktas. Līdz ar to, kaut arī vienam vecākam ar vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumu ir nodibināta atsevišķa aizgādība, otram vecākam šis fakts nav ne pārtraucis, ne atņēmis aizgādības tiesības.⁶⁷

Tulkojot Civillikuma 178.¹pantu burtiski, varētu izdarīt secinājumu, ka situācijā, kad ir noteikta atsevišķa aizgādība vienam vecākam, otram vecākam šādā situācijā nav ne tiesību, ne pienākumu. Taču

⁶⁵ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-926/2021 9.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁶⁶ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-926/2021 9.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁶⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 17.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1250/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0817.A420272520.10.L](#)) 3.punkts.

šāds tulkojums nav pareizs, jo otram vecākam tiesības un pienākumi, kas izriet no aizgādības, lai arī ierobežotā apjomā, saglabājas.⁶⁸

Atsevišķa aizgādība parasti tiek noteikta gadījumos, kad vecākiem dažādu apstākļu dēļ ir apgrūtināta kopīgu lēmumu pieņemšana saistībā ar bērnu.⁶⁹ Tādējādi kopīgas aizgādības gadījumā vecāki bērnu skarošos lēmumus pieņem kopīgi, savukārt atsevišķas aizgādības gadījumā tas no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā ir bērns, var vienpersoniski, neprasot otra vecāka piekrišanu, lemt par jautājumiem, kas būtiski ietekmē bērna attīstību, izglītību, veselību u.c. jautājumus. Tāpat uz atsevišķas aizgādības pamata vecāks var vienpersoniski pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, izņemot gadījumus, kad bērns jāpārstāv abiem vecākiem (*Civillikuma 186.panta otrā daļa*).⁷⁰

Atbilstoši Civillikuma 178.¹panta trešajai daļai tam no vecākiem, kura *atsevišķā aizgādībā* bērns atrodas, ir visas no *aizgādības* izrietošās tiesības un pienākumi; otram vecākam ir saskarsmes tiesības atbilstoši Civillikuma 181. un 182.panta noteikumiem.⁷¹

Gadījumā kad ir noteikta viena vecāka atsevišķa aizgādība, otram vecākam atbilstoši Civillikuma 181.panta otrajai daļai saglabājas saskarsmes tiesības.

Ir atzīstams, ka realizēt saskarsmi nav iespējams, ja otrs vecāks neveic bērna aizgādībā ietilpstošo aprūpi un uzraudzību. It īpaši uzskatāmi tas parādās gadījumos, kad bērns ir pie otra vecāka pa nakti, pavada ar viņu ilgāku laika posmu svētku vai skolas brīvdienų laikā. Šādā situācijā otra vecāka pienākums ir gan nodrošināt bērnu ar pārtiku, gan nodarboties ar viņa audzināšanu, gan viņu uzraudzīt, lai netiktu apdraudēta ne paša bērna, ne trešo personu drošība.

Arī bērna atrašanās pie otra vecāka kaut uz dažām stundām rada aprūpes un uzraudzības nepieciešamību.⁷²

Bērna uzvārda maiņas jautājums var tikt saistīts ar bērna interesēm un rūpēm par bērnu, tomēr viena vecāka atsevišķa aizgādība nedod tiesības vienpusēji mainīt bērna uzvārdu gadījumā, ja otram vecākam aizgādība nav atņemta ar tiesas spriedumu.⁷³

⁶⁸ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.1.5.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁶⁹ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 12.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁷⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-639/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1227.A420166716.2.S](#)) 7.punkts.

⁷¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-738/2012 ([A420767110](#)) 12.punkts.

⁷² Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.5.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁷³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-738/2012 ([A420767110](#)) 16.punkts.

2. Aizgādības tiesību pārtraukšana un atņemšana (Civillikuma 198.–205.pants)

2.1. Aizgādības tiesību pārtraukšana un atņemšana, kā arī atsevišķas aizgādības noteikšanas nošķiršana

2.1.1. Atsevišķas aizgādības noteikšanas nošķiršana no aizgādības tiesību atņemšanas (Civillikuma 198.pants)

198. Aizgādība izbeidzas:

- 1) ar vecāku vai bērna nāvi;
- 2) kad pazudušais no vecākiem atzīts par mirušu;
- 3) kad bērnu adoptējusi trešā persona;
- 4) kad bērns sasniedzis pilngadību;
- 5) (*izslēgts ar 29.11.2012. likumu*).

(*Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 12.12.2002. un 29.11.2012. likumu, kas stājas spēkā 01.01.2013.*)

Aizgādību un tās izbeigšanos regulē Civillikums. Atbilstoši Civillikuma 178.¹panta otrajai daļai vecāku *kopīga aizgādība* izbeidzas, kad uz vecāku vienošanās vai tiesas nolēmuma pamata nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība. Atbilstoši Civillikuma 198.pantam *aizgādība* izbeidzas: 1) ar vecāku vai bērna nāvi; 2) kad pazudušais no vecākiem atzīts par mirušu; 3) kad bērnu adoptējusi trešā persona; 4) kad bērns sasniedzis pilngadību.

Viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšana uz vecāku vienošanās pamata neizbeidz otra vecāka aizgādību.⁷⁴ Civillikuma 198.pants, kurā ir izsmēloši noteikti aizgādības izbeigšanās gadījumi, neparedz aizgādības izbeigšanos, vecākiem vienojoties.⁷⁵

Judikatūrā, kas izveidojusies jautājumā par atsevišķas aizgādības nodibināšanu ar tiesas nolēmumu (*Civillikuma 178.panta ceturtā daļa*) un aizgādības tiesību atņemšanu (*Civillikuma 200.pants*), atzīts, ka šie ir divi dažādi tiesību institūti, jo atšķiras gan to piemērošanas pamati, gan tiesiskās sekas, un šo tiesību institūtu nošķiršana izriet no Civillikuma 178.¹panta trešās daļas.⁷⁶

Civillikuma 178.panta ceturtajā daļā paredzētās atsevišķas aizgādības nodibināšanas ar tiesas nolēmumu gadījumā otram vecākam saglabājas tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus

⁷⁴ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 26.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-428/2008 (C04280404) un Augstākās tiesas 2007.gada tiesu prakses apkopojumu „Par ģimenes tiesību normu piemērošanu”. [Apkopojums pieejams šeit](#).

⁷⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-738/2012 ([A420767110](#)) 11.punkts.

⁷⁶ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-332/2020 9.3.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.4.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. un 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.1.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

ar bērnu, tiesības saņemt ziņas par bērnu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem (*Civillikuma 181.panta otrā daļa*).

Savukārt aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā Civillikumā ir paredzēti vairāki ierobežojumi vecākam, kuram tiek atņemtas aizgādības tiesības. Piemēram, persona, kurai ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības, nevar būt par adoptētāju (*Civillikuma 163.panta ceturtais daļas 5.punkts*) un aizbildni (atbilstoši Civillikuma 242.panta 3.punktam par aizbildņiem nevar būt personas, kam jau reiz ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības), zaudē mantojumu un legātu kā necienīga, izņemot, ja mantojuma atstājējs viņai piedēvis (*Civillikuma 824.panta pirmās daļas 8.punkts un otrā daļa*). Adopcijai nav nepieciešama tā adoptējamā vecāka piekrišana, kuram atņemtas aizgādības tiesības (*Civillikuma 169.panta pirmās daļas 3.punkts*). Civillikums neparedz šādus ierobežojumus personai gadījumā, kad tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība un otram vecākam nav atņemtas aizgādības tiesības, kas ir izskaidrojams ar šo divu institūtu atšķirīgu tiesisko dabu. Atsevišķas aizgādības nodibināšanas gadījumā saskaņā ar Civillikuma 178.panta ceturto daļu vecāka rīcība pēc sava rakstura nav atzīstama par tādu, kas prasītu papildu sankciju vai ierobežojumu piemērošanu.⁷⁷

Viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšana nav saistāma nedz ar aizgādības tiesību atņemšanu (*Civillikuma 200.pants*), nedz aizgādības tiesību ierobežošanu (*Civillikuma 203.pants*), jo šajās normās noteiktie pamati, tostarp par vecāku vardarbību, ir ārpus Civillikuma 178.panta ceturtais daļas tiesisko sastāvu veidojošiem apstākļiem.⁷⁸

2.1.2. Aizgādības tiesību pārtraukšanas nošķiršana no aizgādības tiesību atņemšanas

Aizgādības tiesību pārtraukšana un aizgādības tiesību atņemšana nav vienādi tiesību termini. Par aizgādības tiesību pārtraukšanu lemj bāriņtiesa, un šāds lēmums ir spēkā noteiktu laiku – līdz brīdim, kamēr vecāks novērš apstākļus, kas ir bijuši lēmuma pieņemšanas pamatā. Savukārt par aizgādības tiesību atņemšanu (izbeigšanu) lemj vispārējās jurisdikcijas tiesa, un ar tiesas nolēmumu šādas tiesības tiek atņemtas galīgi, nevis ierobežotas terminēti.⁷⁹

Arī vecākam, kuram aizgādības tiesības ir pārtrauktas līdz jautājuma galīgai izlemšanai par aizgādības tiesību atņemšanu, vecāka kā bērna pārstāvja tiesības ir ierobežotas. Aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā vecāka tiesības un pienākumi tiek pārtraukti uz laiku, taču tiesību apjoms, kas vecākam tiek atņemts aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā, un tiesību apjoms, kuru īstenošana tiek pārtraukta aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā, neatšķiras; atšķiras sekas: aizgādības tiesību

⁷⁷ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.4.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁷⁸ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.4.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13. un 14.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-332/2020 9.4.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 14.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁷⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 22.punkts.

pārtraukšanas gadījumā bērns nav juridiski brīvs, nevar tikt adoptēts. Vecāks, kuram ir pārtrauktas aizgādības tiesības, nevar pieņemt nekādus lēmumus attiecībā uz bērnu, citiem vārdiem, viņam nav juridiskās varas pār bērnu.⁸⁰

2.2. Aizgādības tiesību atņemšana un šo tiesību atjaunošana (Civillikuma 199. un 200.pants)

2.2.1. Aizgādības tiesību atņemšana (Civillikuma 200.pants)

200. Vecākam var atņemt aizgādības tiesības, ja:

- 1) viņa vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) ir apdraudēta bērna veselība vai dzīvība;
- 2) vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību.

Atņemot aizgādības tiesības vienam vecākam, tiesa nodod bērnu otra vecāka atsevišķā aizgādībā. Ja aizgādība, ko varētu īstenot otrs vecāks, nepietiekami aizsargātu bērnu no apdraudējuma vai aizgādības tiesības tiek atņemtas abiem vecākiem, tiesa uzdod bāriņtiesai nodrošināt bērnam ārpusģimenes aprūpi. (12.12.2002. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 10.03.2005., 22.06.2006. un 29.11.2012. likumu, kas stājas spēkā 01.01.2013.)

Aizgādības tiesību atņemšana vienmēr ir galējais līdzeklis, kādu var piemērot attiecībā uz tēvu vai māti nolūkā pasargāt bērna vitālās intereses (glābt no dzīvības, fiziskās vai garīgās veselības apdraudējuma), kuras sava svarīguma dēļ tikai izņēmuma kārtā prevalē pār bērna tiesībām uzaugt ģimenē.⁸¹

Aizgādības tiesību atņemšana kā bērna vislabākajām interesēm atbilstošs līdzeklis ir piemērojams tikai izņēmuma gadījumā – kad vecāku vainas dēļ visas valsts institūciju pūles atbalstīt ģimeni atbilstoši normatīvos noteiktajām iespējām nav devušas pozitīvu rezultātu.⁸²

Civillikuma 200.panta pirmajā daļā *expressis verbis* noteikti aizgādības tiesību atņemšanas pamati, proti, vecākam var atņemt aizgādības tiesības, ja 1) viņa vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) ir apdraudēta bērna veselība vai dzīvība; 2) vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību, un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību.

Kā izriet no Civillikuma 200.panta pirmās daļas, lai konstatētu tās sastāvu, tiesai jānodibina (jāatzīst par pierādītu) vainojama, ļaunprātīga un aktīva pret bērnu vērsta rīcība vai pret bērnu vērsta

⁸⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 30.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1553/2016 ([A420139917](#)) 11.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#)) 15.punktu.

⁸¹ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2017 7.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁸² Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2017 7.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

nolaidīga bezdarbība, kas tieši apdraud bērna veselību vai dzīvību vai arī tieši apdraud (var apdraudēt) bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību.⁸³

Civillikuma 200.panta pirmās daļas 2.punkta norma par bērna aprūpi un uzraudzību, atklājot šo juridisko jēdzienu saturu, ir atspoguļota Civillikuma 177.panta ceturtajā un piektajā daļā.⁸⁴

Aizgādības tiesības vecākam atņem ar tiesas spriedumu. Aizgādības tiesību atņemšana ir galējais līdzeklis, kas izbeidz vecāka tiesības un pienākumus (izņemot Civillikumā noteikto izņēmumu, ka vecākam saglabājas pienākums uzturēt bērnu; šo pienākumu nosaka arī Bērnu tiesību aizsardzības likums; atbilstoši minētā likuma 30.panta ceturtajai daļai bērna vecākiem ir pienākums gādāt par bērna uzturēšanu vai samaksāt par bērna aprūpes pakalpojumiem arī tad, ja abiem vecākiem vai vienam no viņiem ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības).

Bērna dzimšanas reģistra ieraksts tiek papildināts ar ziņām par aizgādības tiesību atņemšanu (*Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likuma 37.panta pirmās daļas 3.punkts*). Līdz ar to, ja vecākam ir atņemtas aizgādības tiesības, bērns ir juridiski brīvs un var tikt adoptēts, proti, viņš var iegūt citus vecākus.⁸⁵

Atņemot aizgādības tiesības vienam no vecākiem, tiesa nodod bērnu otra vecāka atsevišķā aizgādībā. Tas izslēdz iespēju uzdot bāriņtiesai iecelt bērnam aizbildni, kas var notikt tikai gadījumos, ja aizgādības tiesības tiek atņemtas abiem vecākiem vai vecāks, kuram nav atņemtas aizgādības tiesības, rīcības nespējas dēļ nepietiekami aizsargā bērnu no apdraudējuma. Vispārējā kārtībā atbilstoši Civillikuma 222.pantam aizbildnis ieceļams vienīgi bez abu vecāku aizgādības palikušam bērnam.⁸⁶

2.2.2. Atņemto aizgādības tiesību atjaunošana (Civillikuma 199.pants)

199. Ar tiesas spriedumu atņemtās aizgādības tiesības (200.p.) var atjaunot ar tiesas spriedumu. (29.11.2012. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.01.2013.)

⁸³ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.3.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-332/2020 9.4.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2017 7.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#), 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.4.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁸⁴ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1574/2016 8.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁸⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#)) 14.punkts.

⁸⁶ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada sprieduma lietā Nr. SPC-24/2013 5.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

Izlemjot jautājumu par atņemto aizgādības tiesību atjaunošanu, būtu noskaidrojams, vai vairs nepastāv šajā likuma normā minētie apstākļi, kas ir bijuši par pamatu aizgādības tiesību atņemšanai.⁸⁷

2.3. Aizgādības tiesību pārtraukšana un šo tiesību atjaunošana (Civillikuma 203.pants un Bāriņtiesu likuma 22.pants)

2.3.1. Vispārīgas atziņas

No Civillikuma 203.panta pirmās daļas un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas izriet, ka apstākļus, kas var būt pamatā jautājuma lemlēmšanai par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākam, var iedalīt objektīvos apstākļos un subjektīvos apstākļos. Minēto normu 1.punktā minētais apstāklis – faktiski šķēršļi, kas liedz iespēju aprūpēt bērnu, – ir atzīstams par objektīvu apstākli, jo iemesls, kādēļ vecāks nespēj aprūpēt bērnu, nav tieši atkarīgs no vecāka gribas, savukārt pārējos punktos minētie apstākļi atzīstami par subjektīviem apstākļiem, jo šajos gadījumos vecāka nespēja aprūpēt bērnu ir saistīta ar vecāka gribu.⁸⁸

Aizgādības tiesības vecākam pārtrauc ar bāriņtiesas amatpersonas vienpersonisku vai bāriņtiesas koleģiālu lēmumu.

Aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā vecāka tiesības un pienākumi tiek pārtraukti uz laiku, taču tiesību apjoms, kas vecākam tiek atņemts aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā, un tiesību apjoms, kuru īstenošana tiek pārtraukta aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā, neatšķiras; atšķiras sekas. Tā kā aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis, aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā bērns nav juridiski brīvs, proti, viņš nevar tikt adoptēts.

Aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis. No vienas puses, tās mērķi ir novērst apdraudējumu bērnam, no otras puses, dot vecākam iespēju novērst tos apstākļus, kas bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai. Vecāks, kuram ir pārtrauktas aizgādības tiesības, nevar pieņemt nekādus lēmumus attiecībā uz bērnu, citiem vārdiem sakot, viņam nav juridiskās varas pār bērnu.⁸⁹

Aizgādības tiesību pārtraukšanas mērķis saskaņā ar Civillikuma 203.pantu nav vecāka sodīšana, bet tā ir vērsta uz bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.⁹⁰

⁸⁷ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1574/2016 8.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁸⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-398/2009 ([A42569907](#)) 7.punkts.

⁸⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#)) 15.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 30.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1553/2016 ([A420139917](#)) 11.punktu.

⁹⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 21.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1415/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1221.A420163920.10.L](#)) 5.punkts.

Aizgādības tiesību pārtraukšana ir būtisks vecāka tiesību ierobežojums. Aizgādības tiesību pārtraukšana vecākam ir galējais līdzeklis, ja nav iespējams novērst bērna vislabākajām interesēm nelabvēlīgos apstākļus, viņam paliekot vecāka aizgādībā.⁹¹ Tādā veidā tiek ievērots samērīguma princips.⁹² Ģimenes saites var tikt sarautas tikai ārkārtējos apstākļos. Visos lēmumos, kas attiecas uz bērniem, viņu interesēm ir vissvarīgākā nozīme.⁹³

Aizgādības tiesību pārtraukšana ir izņēmuma līdzeklis, ja citi risinājumi nav iespējami. Respektīvi, aizgādības tiesības ir pārtraucamas tikai tad, ja ir konstatējami Civillikuma 203.panta pirmajā daļā minētie apstākļi bērna tiesību pārkāpšanā un šos pārkāpumus nav iespējams novērst citādi, kā vien pārtraucot vecāka aizgādības tiesības.⁹⁴

Tiesību normas, tostarp ne Civillikuma 203.panta trešā daļa, ne Bāriņtiesu likuma 17.panta 11.punkts, ne citas Bāriņtiesu likuma vai citas tiesību normas neparedz bāriņtiesai vērtēt, kā pieņemtais lēmums ietekmēs tiesvedības procesu un pieņemtos nolēmumus vispārējās jurisdikcijas tiesā.⁹⁵

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Minētā atziņa ir piemērojama arī attiecībā uz kriminālprocesiem, kas ir ierosināti par noziedzīgiem nodarījumiem pret bērniem. Proti, lietā Nr. SKA-329/2015 Senāts atzina, ka bāriņtiesa pamatotu aizdomu par iespējamu vardarbību noskaidro patstāvīgi, iegūstot pierādījumus, tas ir, nesaistīti ar kriminālprocesā noskaidrojamiem apstākļiem. Līdz ar to lietā par aizgādības tiesību pārtraukšanu nav būtiski, vai kriminālprocess ir pabeigts un vai ir noskaidrota personas vaina noziedzīgā nodarījumā.⁹⁶

No Bāriņtiesu likuma 17.panta 11.punkta, kas tika ieviests sistēmiski ar Civillikuma 203.panta trešās daļas grozījumiem, secināms, ka, līdzko bāriņtiesai no tiesu izpildītāja kļūst zināmi apstākļi par vecāka tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, nepildot tiesas nolēmumu, bāriņtiesa izvērtē konkrēto gadījumu no bērnu tiesību un interešu ievērošanas viedokļa, tostarp, ja pastāv priekšnoteikumi lēmuma pieņemšanai, pieņem lēmumu. Arī no Civilprocesa likuma 74.⁵nodaļā ietvertā 620.²⁶panta tieši izriet, ka

⁹¹ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-870/2012 ([A420344312](#)) 9.punktu.

⁹² Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1428/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1014.A420165519.12.L](#)) 5.punktu.

⁹³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 21.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1415/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1221.A420163920.10.L](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 9.decembra sprieduma lietā „R.M. v. Latvia”, iesnieguma Nr. [53487/13](#), 99.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 9.punktu, 2021.gada 8.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1243/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1208.A420234320.19.L](#)) 4.punktu, 2020.gada 4.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1428/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1014.A420165519.12.L](#)) 5.punktu, 2014.gada 10.jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-66/2014 ([A420494112](#)) 10.punktu.

⁹⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 6.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-923/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0406.A420186319.12.L](#)) 3.punkts.

⁹⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 16.punkts.

⁹⁶ Skat. Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 8.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-329/2015 ([A420507913](#)) 8.punktu.

tiesu izpildītājs bāriņtiesu par radušos situāciju informē nevis tikai pēc visu civilprocesuālo tiesisko līdzekļu izsmelšanas, bet jau agrāk, tostarp pirms lemt par telpu atvēršanu piespiedu kārtā.

Tādējādi bāriņtiesai nav jāsagaida, kad būs izsmelti visi civilprocesuālie tiesas nolēmuma piespiedu izpildes līdzekļi, līdz bāriņtiesa varētu lemt par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, kurš ļaunprātīgi izmanto savas tiesības. Bāriņtiesas pienākums saskaņā ar iepriekš minēto tiesisko regulējumu nav pašmērķīgi panākt tiesas nolēmuma izpildi. Tiesas nolēmuma izpildi, tostarp piespiedu kārtā, pamatā veic tiesu izpildītājs. Bāriņtiesa raugās, lai tiek ievērotas bērna tiesības un intereses. Ja tās netiek ievērotas, tad bāriņtiesa pieņem lēmumu.⁹⁷

Arī kriminālprocess par bērna tiesību pārkāpumiem nav šķērslis bāriņtiesai lemt par aizgādības tiesību pārtraukšanu.⁹⁸

2.3.2. Aizgādības tiesību pārtraukšanas pamati

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 1.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 1.punkts

Civillikums

203. Aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bāriņtiesa atzīst, ka:

1) ir faktiski šķēršļi, kas liedz vecākam iespēju aprūpēt bērnu;

Bāriņtiesu likums

22.pants. Bērna aizgādības tiesību pārtraukšana, atņemšana un atjaunošana

(1) Bāriņtiesa lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, ja:

1) ir faktiski šķēršļi, kas liedz vecākam iespēju aprūpēt bērnu;

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 1.punkts, kas noteic, ka aizgādības tiesības pārtrauc, ja vecākam ir faktiski šķēršļi, kas liedz aprūpēt bērnu, ir objektīvs apstāklis, kādēļ vecāks nespēj aprūpēt bērnu. Tas atšķirībā no citiem aizgādības tiesību pārtraukšanas pamatiem, piemēram, vecāka vardarbība vai nolaidība pret bērnu, nav tieši atkarīgs no vecāka gribas,⁹⁹ bet ir saistīts, kā minēts, ar objektīviem apstākļiem.¹⁰⁰ Viens no Civillikuma 203.panta pirmās daļas 1.punkta objektīviem apstākļiem ir personas atrašanās apcietinājumā.¹⁰¹ Arī personas veselības stāvoklis (garīga slimība) var būt šķērslis personai aprūpēt bērnu.¹⁰²

⁹⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 16.punkts.

⁹⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 2015.gada 8.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-329/2015 (A420507913) 8.punkts.

⁹⁹ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-398/2009 ([A42569907](#)) 7.punktu.

¹⁰⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 14.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1240/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0914.A420244220.21.L](#)) 3.punkts.

¹⁰¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 14.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1240/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0914.A420244220.21.L](#)) 3.punkts.

¹⁰² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 12.aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-174/2007 ([A42300706](#)).

Civillikums

203. Aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bāriņtiesa atzīst, ka:

[..]

2) bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāku apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ);

Bāriņtiesu likums

22.pants. Bērna aizgādības tiesību pārtraukšana, atņemšana un atjaunošana

(1) Bāriņtiesa lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, ja:

[..]

2) bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ);

Saskaņā ar Civillikuma 203.panta pirmās daļas 2.punktu aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bāriņtiesa atzīst, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāku apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ). Savukārt panta pirmās daļas 5.punkts paredz citu pamatu aizgādības tiesību pārtraukšanai, proti, ja ir konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu.¹⁰³

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 2.punkta saturs noskaidrojams kopsakarā ar Civillikuma 177.pantu.¹⁰⁴

Lai pamatotu aizgādības tiesību pārtraukšanu ar Civillikuma 203.panta pirmās daļas 2.punktu, jābūt konstatētiem konkrētiem apstākļiem, kas liecina par to, ka bērni atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ. Citiem vārdiem, nepietiek vien ar konstatējumu, ka ģimenē pastāv augsti riski. Konkrētajiem apstākļiem ir jāsasniedz tiesību normās noteiktais līmenis, lai vecākiem ierobežotu bērna aizgādības tiesības.¹⁰⁵

Ja bērna mātes vīrs ir bijis nepieļaujami vardarbīgs pret bērna tēvu un ir izrādījis varas pozīciju arī pret bāriņtiesas kā valsts publiskas institūcijas pārstāvi, tad nav izslēgts, ka bērns kā daudz mazāk aizsargāta persona un konkrētajā gadījumā it īpaši (jo bērns ir ar īpašām vajadzībām), ilgstoši dzīvojot kopā ar vardarbīgu personu, var tikt pakļauts šīs personas vardarbībai. Ja bērna māte kā bērna vecāks

¹⁰³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 7.jūlija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-773/2016 ([A420290114](#)) 8.punkts.

¹⁰⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-638/2010 ([A42711308](#)) 6.punkts.

¹⁰⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 6.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 17.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-922/2013 ([A420292013](#)) 12.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 7.jūlija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-773/2016 ([A420290114](#)) 8.punktu.

nenovērš vardarbīgu vidi, kurā uzturas bērns, bērna māte nenodrošina bērna tiesības uz drošiem dzīves apstākļiem un bērna aizsardzību no vardarbības.¹⁰⁶

Bērns atrodas vecāku aizgādībā; tas nozīmē, ka vecākiem ir pienākums uzturēt bērnu, kopt, izglītēt un audzināt, rūpēties par drošību un aizsargāt no apdraudējumiem, izvēlēties mājokli, uzturēt bērna mantu, saglabāt un vairojot to, pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Nolaidīga rīcība ir šo bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana, neapzinoties, ka tie ir jāpilda. Ja vecāks tišuprāt neīsteno aizgādību pār bērnu, tad tā ir vecāka apzināta rīcība.

Ja vecāks neīsteno aizgādību pār bērnu, tas rada bērnam vismaz veselībai bīstamus apstākļus. Ar veselību šeit saprotama ne tikai bērna veselība fiziskās attīstības nozīmē, bet arī intelektuālā attīstība. Turklāt nav nepieciešams, lai veselībai kaitējums jau tiktu nodarīts; bāriņtiesai ir jāiejaucas jau tad, kad ir radušies veselībai bīstami apstākļi.¹⁰⁷

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 3.punkts

Civillikums

203. Aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bāriņtiesa atzīst, ka:

[..]

3) vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību;

Bāriņtiesu likums

22.pants. Bērna aizgādības tiesību pārtraukšana, atņemšana un atjaunošana

(1) Bāriņtiesa lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, ja:

[..]

3) vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību;

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktā ar minēto jēdzienu „savas tiesības” ir jāsaprot jebkuras tiesības, kas pieder vecākam. Tās ir aizgādības tiesības, tostarp arī aprūpes tiesības, un saskarsmes tiesības.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 9.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-933/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S](#)) 13.punkts.

¹⁰⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-638/2010 ([A42711308](#)) 6.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 23.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-410/2011 ([A42711308](#)) 10.punktu.

¹⁰⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-489/2012 ([A420734110](#)) 9.punkts, 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#)) 9.punkts.

Pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tad, ja vecāks ilgstoši neuztur kontaktu, tostarp nesatiekas ar bērnu un vispār par bērnu neizrāda interesi, pat pastarpināti. Tādējādi bērna vecāks ir norobežojies no bērna.¹⁰⁹

Tiesas nolēmuma nepildīšana aizgādības un saskarsmes tiesību jautājumos var būt pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai vecākam. Tāpat aizgādības tiesību pārtraukšanas pamats ir vardarbības, tostarp emocionālas, vai pamatotu aizdomu par vardarbību pret bērnu pastāvēšana.¹¹⁰

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktā (vecāka tiesību ļaunprātīga izmantošana) un 5.punktā (emocionālā vardarbība pret bērnu) minētie apstākļi ir patstāvīgi pamati aizgādības tiesību pārtraukšanai. To piemērošanas priekšnoteikums nav būtiska kaitējuma radīšana bērnam. Kā arī tie nav saistāmi ar vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmuma izpildi (*Civillikuma 203.panta trešā daļa*).¹¹¹

Ļaunprātīga savu tiesību izmantošana (*Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punkts*) attiecas uz jebkurām tiesībām, kas pieder vecākam. Proti, tās ir aizgādības tiesības, tostarp arī aprūpes tiesības un saskarsmes tiesības.

Saskarsmes tiesību liegšana notiek, ja bērns vispār vienu no vecākiem ilgstoši nesatiek – ne vecāka dzīvesvietā, ne citur. Ja persona nepilda tiesas nolēmumu un nenodrošina bērna dzīvošanu bērna otra vecāka dzīvesvietā, tai jebkurā gadījumā atbilstoši Civillikuma 181.pantam ir jānodrošina bērna saskarsme ar otru vecāku, jo saskaņā ar minēto tiesību normu bērnam ir saskarsmes tiesība arī ar to vecāku, pie kura bērns tajā brīdī faktiski nedzīvo.¹¹²

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punkts

Civillikums

203. Aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bāriņtiesa atzīst, ka:

[..]

5) konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu.

Bāriņtiesu likums

22.pants. Bērna aizgādības tiesību pārtraukšana, atņemšana un atjaunošana

(1) Bāriņtiesa lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, ja:

[..]

¹⁰⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 6.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-923/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0406.A420186319.12.L](#)) 4.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-639/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1227.A420166716.2.S](#)) 8.punktu.

¹¹⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-861/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0221.SKA086118.5.L](#)) 7.punkts.

¹¹¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 20.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-861/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0221.SKA086118.5.L](#)) 12.punktu.

¹¹² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 20.punkts.

5) konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu.

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkts paredz aizgādības tiesību pārtraukšanu, ja konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu. Turklāt vardarbība ietver arī emocionālo vardarbību, un katrs no minētajiem punktiem ir pietiekams un atsevišķs pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai.¹¹³

Saskaņā ar Civillikuma 203.panta pirmās daļas 2.punktu aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bāriņtiesa atzīst, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāku apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ). Savukārt panta pirmās daļas 5.punkts paredz citu pamatu aizgādības tiesību pārtraukšanu, proti, ja ir konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu.¹¹⁴

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3. un 5.punkts paredz aizgādības tiesību pārtraukšanu par vardarbību pret bērnu un vecāka tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, savukārt Civillikuma šā panta trešā daļa paredz aizgādības tiesību pārtraukšanu, ja vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības, nepildot tiesas nolēmumu lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, ja tas nodara būtisku kaitējumu bērnam un ja nepastāv otram vecākam šķēršļi īstenot bērna aprūpi.¹¹⁵

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 3.punktā (vecāka tiesību ļaunprātīga izmantošana) un 5.punktā (emocionālā vardarbība pret bērnu) minētie apstākļi ir patstāvīgi pamati aizgādības tiesību pārtraukšanai. To piemērošanas priekšnoteikums nav būtiska kaitējuma radīšana bērnam. Kā arī tie nav saistāmi ar vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmuma izpildi (*Civillikuma 203.panta trešā daļa*).¹¹⁶

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta 12.punktam emocionāla vardarbība ir bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu, bērna klātbūtnē vardarbīgi izturoties pret viņa tuvinieku vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai).

Tādējādi verbāla agresija, ja tā tiek vērsta pret bērnu, ir viens no emocionālās vardarbības veidiem. Vienlaikus no minētās tiesību normas izriet, ka ne katra pieaugušā neadekvāta emocionāla rīcība pret bērnu veido emocionālu vardarbību. Iespējamā emocionālā vardarbība izvērtējama atkarībā no

¹¹³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 29.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-915/2015 ([A420286314](#)) 6.punkts.

¹¹⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 7.jūlija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-773/2016 ([A420290114](#)) 8.punkts.

¹¹⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1428/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1014.A420165519.12.L](#)) 4.punkts.

¹¹⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 20.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-861/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0221.SKA086118.5.L](#)) 12.punktu.

konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem, tostarp ņemot vērā, vai šāda rīcība ir bijusi vērsta uz bērna pašcieņas aizskaršanu vai psiholoģisku ietekmēšanu un tās ietekmi uz konkrēto bērnu.¹¹⁷

Vardarbība (arī fiziska) var pastāvēt arī latentā veidā, kad ir ļoti grūti atklāt notikušā apstākļus un pierādīt vardarbības faktu. Tomēr, ja lietā tiek norādīts uz iespējamu vardarbību, bāriņtiesai šie apstākļi ir ļoti rūpīgi jānoskaidro.¹¹⁸

Emocionāla vardarbība kā viens no vardarbības veidiem var būt patstāvīgs pamats aprūpes tiesību atņemšanai vecākam.

Emocionāla vardarbība pret bērnu ir tāda rīcība, kas liek bērnam izjust emocionālu spriedzi, apdraud vai ietekmē vecumam atbilstošu emocionālo attīstību. Emocionālas vardarbības gadījumos bērnam nākas atkārtoti izjust emocionālu spriedzi un tādas izjūtas kā bailes, pazemojumu, uztraukumu, depresiju, kas rodas pieaugušā neadekvātas emocionālas rīcības dēļ. Ilgstoša emocionāla spriedze bremsē normālu, bērna vecumam atbilstošu pašizpausmi, tādējādi apdraudot bērna emocionālo attīstību. Bērna emocijas attīstās vienpusēji, un tiek deformēts priekšstats par bērna paša emocijām, kā arī rodas grūtības emociju izpaušanā. Tā rezultātā bērns neizprot savas un apkārtējo izjūtas un nespēj atbilstošā veidā uz tām reaģēt. Emocionāla vardarbība pret bērnu var radīt gan īslaicīgas, gan ilgtermiņa sekas, kas var nozīmīgi ietekmēt bērna attīstību un sociopsiholoģisko funkcionēšanu.¹¹⁹

Ilgstošu saskarsmes liegšanu vecākam ar bērnu, it īpaši, ja bērns ir vēl mazs, var uzskatīt par emocionālu vardarbību pret bērnu.¹²⁰

Lai arī Bāriņtiesu likuma 23.pants pieļauj vienpersoniska lēmuma pieņemšanu uz aizdomu pamata par pret bērnu vērstu vardarbību, tomēr šīm aizdomām ir jāizriet ne tikai no paskaidrojumiem, bet arī vismaz no kādiem netiešiem pierādījumiem lietā vai no rūpīga situācijas izvērtējuma, kas arī netieši var apstiprināt bērna paskaidrojumus.¹²¹

¹¹⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 9.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 6.punktu, 2014.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1032/2014 ([A420377813](#)) 14.punktu.

¹¹⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 9.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-933/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S](#)) 13.punkts.

¹¹⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-870/2012 ([A420344312](#)) 8.punkts.

¹²⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 19.punkts.

¹²¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 12.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-579/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0812.A420209419.11.L](#)) 4.punkts, 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 12.punkts.

Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkta piemērošanai ir jākonstatē, ka konflikts ir sasniedzis tādu bērna apdraudējuma līmeni, kas radītu bāriņtiesai pienākumu izdot administratīvo aktu par aizgādības tiesību pārtraukšanu.¹²²

Lai pamatotu aizgādības tiesību pārtraukšanu ar Civillikuma 203.panta pirmās daļas 2. un 5.punktu, jābūt konstatētiem konkrētiem apstākļiem, kas liecina par to, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ, jābūt konstatētiem konkrētiem pārkāpumiem *bērna* aprūpē, un jābūt konstatētai vardarbībai *pret bērnu* vai vismaz jābūt pamatotām aizdomām par vardarbību *pret bērnu*. Citiem vārdiem, nepietiek vien ar konstatējumu, ka ģimenē pastāv augsti riski. Konkrētajiem apstākļiem ir jāasniedz tiesību normās noteiktais līmenis, lai vecākiem ierobežotu bērna aizgādības tiesības.¹²³

Bāriņtiesa, lemjot par aizgādības tiesību pārtraukšanu, pamatojas uz Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punktu, kas paredz minētās tiesības pārtraukt jau pamatotu aizdomu par vardarbību gadījumā. To paredz arī Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkts.

Pamatotu aizdomu pastāvēšanu bāriņtiesa noskaidro patstāvīgi, iegūstot pierādījumus, tas ir, nesaistīti ar kriminālprocesā noskaidrojamiem apstākļiem. Tādējādi lietā par aizgādības tiesību pārtraukšanu nav būtiski, vai kriminālprocess ir pabeigts un vai ir noskaidrota vecāka vaina noziedzīgā nodarījumā.¹²⁴

Atbilstoši Civillikuma 203.pantam aizgādības tiesības pārtraucamas, ja vecāks veic emocionālu vardarbību, kas tieši vērsta pret bērnu. Savukārt vecāku ilgstošas konfliktējošas attiecības nav pamats, lai vienam vecākam pārtrauktu aizgādības tiesības. Jebkurš vecāku konflikts, it īpaši ilgstošs, rada bērnā spriedzi. Tomēr lietās, kas pamatā izceļas nevis no tā, ka vecāks tieši vēršas pret bērnu, pārkāpjot viņa tiesības un tiesiskās intereses, bet no vecāku savstarpējā konflikta, ir ļoti rūpīgi jāvērtē, vai ir pamats tieši vienam vecākam pārtraukt aizgādības tiesības. Situācijas pasliktināšanās parasti notiek abu vecāku mijiedarbības rezultātā, kad katrs no vecākiem cenšas pierādīt savu taisnību.¹²⁵

¹²² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 17.maija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-717/2017 ([A420143316](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 8.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-336/2015 ([A420470113](#)) 8.punktu.

¹²³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 6.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 17.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-922/2013 ([A420292013](#)) 12.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 17.maija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-717/2017 ([A420143316](#)) 7.punktu, 2016.gada 7.jūlija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-773/2016 ([A420290114](#)) 8.punktu.

¹²⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 8.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-329/2015 ([A420507913](#)) 8.punkts.

¹²⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 8.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1243/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1208.A420234320.19.L](#)) 4.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 9.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-933/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S](#)) 6.punktu, 2022.gada 29.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-823/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0729.A420191021.30.S](#)) 7.punktu.

203. [...]

Aizgādības tiesības vecākam var tikt pārtrauktas arī gadījumos, kad vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības, nepildot tiesas nolēmumu lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, ja tas nodara būtisku kaitējumu bērnam un ja nepastāv otram vecākam šķēršļi īstenot bērna aprūpi.

Ar Civillikuma 203.panta trešo daļu ir radīts papildu mehānisms, kā gadījumā, ja ir konstatēta ļaunprātīga vecāka rīcība, nepildot tiesas nolēmumu, kas izriet no bērna aizgādības un saskarsmes tiesībām, nodrošināt bērna tiesību ievērošanu.

Civillikuma 203.panta trešās daļas piemērošanai nepieciešami šādi trīs kumulatīvi kritēriji:

- 1) vecāks tieši ļaunprātīgi (nevis aiz nezināšanas vai maldības) izmanto savas tiesības, nepildot tiesas nolēmumu;
- 2) šāda vecāka rīcība rada būtisku kaitējumu bērnam;
- 3) otram vecākam nepastāv šķēršļi īstenot bērna aprūpi.¹²⁶

Civillikuma 203.panta trešās daļas mērķis nav ikreiz, kad vecāks, kuram ar tiesas nolēmumu ir uzlikts pienākums bērna tiesību nodrošināšanā, bet viņš šo pienākumu nepilda, pārtraukt vecākam aizgādības tiesības. Tiesas nolēmuma piespiedu izpildei pamatā ir paredzēts tiesas nolēmuma piespiedu mehānisms – ar tiesu izpildītāja palīdzību panākt tiesas nolēmuma izpildi.¹²⁷

Civillikuma 203.panta trešā daļa nav piemērojama nebūtiskos gadījumos, bet gan tad, kad vecāks ļaunprātīgi nepilda tiesas nolēmumu saistībā ar aizgādības, saskarsmes tiesībām, kas savukārt nav bērna interesēs. Konkrētās tiesību normas pieņemšanu ir noteikusi tieši tiesiskā realitāte, kad, pat neskatoties uz piespiedu mehānismiem un tiesas noteikto regulējumu, vecāks to nepilda, pat slēpj bērnu, tādējādi kaitējot bērna tiesībām un interesēm. Līdz ar to, ja ir konstatējama vecāka ļaunprātīga savu tiesību izmantošana, nepildot tiesas nolēmumu, un pastāv citi šajā tiesību normā minētie apstākļi, ir pamats piemērot konkrēto tiesību normu.¹²⁸

Nenoliedzami Civillikuma 203.panta trešās daļas piemērošana nav vienkārša no tā aspekta, ka paralēli vispārējās jurisdikcijas tiesā tiek risināti civiltiesiski jautājumi, kā arī nav izslēgta paralēla administratīvā procesa tiesvedība kā konkrētajā gadījumā, kad vēlāk pieņemto lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu citā administratīvajā lietā pārsūdz bērnu māte. Tomēr tas nenozīmē, ka bāriņtiesa var

¹²⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) tēzes.

¹²⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 11.punkts.

¹²⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 11.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 14.punktu.

atteikties piemērot spēkā esošo regulējumu par aizgādības tiesību izvērtēšanu vecākam, ja pastāv tiesību normā minētie priekšnoteikumi, vai piemērot papildu kritērijus, kas tiesību normā nav minēti.¹²⁹

Ja tiesas nolēmums tiek pildīts, kaut arī nepilnīgi un saskarsme nav tik veiksmīga, cik varētu būt, tas tomēr nav pamats vecākam pārtraukt aizgādības tiesības. Lai uzlabotu saskarsmi, liela loma ir bāriņtiesai, kurai ir jāpalīdz ģimenei šī situācija risināt, sniedzot psihologa vai citu speciālistu palīdzību. Vecāki var izmantot arī mediācijas procesu, kas ģimenes lietās ir viens no efektīvākajiem strīda risināšanas līdzekļiem ārpus tiesas.¹³⁰

Fakts, ka vecāks nepilda tiesas spriedumu par saskarsmes jautājumiem, tikai tad var kļūt (nevis automātiski kļūst) par pamatu aizgādības tiesību pārtraukšanai vecākam, ja šādā vecāka rīcībā konstatējama ļaunprātība, ja ar to tiek nodarīts būtisks kaitējums bērnam un ja nepastāv otram vecākam šķēršļi īstenot bērna aprūpi (*Civillikuma 203.panta trešā daļa*).¹³¹

Bāriņtiesai, saņemot zvērināta tiesu izpildītāja aktu par nolēmuma nepildīšanu, lietā, kas izriet no saskarsmes tiesībām, ir pienākums izvērtēt apstākļus, kas ir bijuši par pamatu nolēmuma nepildīšanai. Ja šo apstākļu izvērtējuma rezultātā netiek konstatēta ļaunprātība, bāriņtiesa sastāda izvērtējumu, kuru nosūta tiesu izpildītājam. Savukārt, ja bāriņtiesa uzskata, ka tiesu izpildītāja sniegtā informācija varētu būt pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai, tā atbilstoši Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 3.punktam ierosina administratīvo lietu un lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu atbilstoši Civillikuma 203.panta trešajai daļai.¹³²

Zvērināta tiesu izpildītāja akts par nolēmuma nepildīšanu nav automātisks pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai. No Bāriņtiesu likuma 17.panta 11.punkta, kas ieviests sistēmiski ar Civillikuma 203.panta trešās daļas grozījumiem, secināms, ka, līdzko bāriņtiesai no tiesu izpildītāja kļūst zināmi apstākļi par vecāka tiesību ļaunprātīgu izmantošanu un tiesas nolēmuma nepildīšanu, bāriņtiesa izvērtē konkrēto gadījumu no bērnu tiesību un interešu ievērošanas viedokļa un, ja pastāv priekšnoteikumi lēmuma pieņemšanai, pieņem lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu.¹³³

¹²⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 18.punkts.

¹³⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 13.punkts.

¹³¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 10.jūlija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1348/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0710.SKA134820.4.L](#)) 5.punkts.

¹³² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 22.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1536/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1222.SKA153620.3.L](#)) 9.punkts.

¹³³ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 16.punktu.

Līdz ar to tikai tad, ja bāriņtiesa tiesu izpildītāja akta izvērtējuma rezultātā atzīst, ka netiek nodrošinātas bērna vislabākās intereses, tiesas nolēmuma nepildīšana var būt pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai.¹³⁴

Līdzko bāriņtiesai kļūst zināmi apstākļi par vecāka tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, nepildot tiesas nolēmumu, bāriņtiesa bērna tiesību un interešu aizsardzības nolūkā uzsāk apstākļu noskaidrošanu un izvērtēšanu. Ja, izvērtējot konkrēto gadījumu no bērnu tiesību un interešu ievērošanas viedokļa, tostarp pastāv priekšnoteikumi lēmuma pieņemšanai, bāriņtiesa pieņem lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, kurš ļaunprātīgi izmanto savas tiesības. Bāriņtiesa nevērtē šāda lēmuma iespējamo ietekmi uz tiesvedības procesiem un pieņemtajiem nolēmumiem vispārējās jurisdikcijas tiesās.¹³⁵

2.3.3. Pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošana (Civillikuma 203.panta ceturtā daļa un Bāriņtiesu likuma 22.panta trešā daļa)

Civillikums

203. [..]

Pārtrauktās aizgādības tiesības vecākam atjauno, ja bāriņtiesa atzīst, ka nepastāv šā panta pirmajā vai trešajā daļā minētie apstākļi. Ja gada laikā no aizgādības tiesību pārtraukšanas nav iespējams tās atjaunot, bāriņtiesa lemj par prasības celšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai, izņemot gadījumu, kad aizgādības tiesības nevar atjaunot no vecāka neatkarīgu apstākļu dēļ.

Bāriņtiesu likums

22.pants. Bērna aizgādības tiesību pārtraukšana, atņemšana un atjaunošana

(3) Ja bērna aizgādības tiesību pārtraukšanas iemesli ir zuduši, bāriņtiesa lemj par pārtraukto bērna aizgādības tiesību atjaunošanu, ņemot vērā bērna intereses.

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 22.panta trešajai daļai, ja bērna aizgādības tiesību pārtraukšanas iemesli ir zuduši, bāriņtiesa lemj par pārtraukto bērna aizgādības tiesību atjaunošanu, ņemot vērā bērna intereses. Tādējādi lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu var atcelt, ja ir zuduši iemesli, kas bija aizgādības tiesību pārtraukšanas pamatā. Ja persona vērsas tiesā un vēlas, lai tai tiek atcelts ar koleģiālo lēmumu noteiktais tiesību ierobežojums, proti, vēlas, lai aizgādības tiesības vairs nebūtu pārtrauktas, tad tiesai atbilstoši iepriekš minētajai tiesību normai ir jāvērtē, vai ir zuduši tie iemesli aizgādības tiesību pārtraukšanai, kas bija koleģiālā lēmuma pieņemšanas pamatā.

Tomēr, tā kā koleģiālam bāriņtiesas lēmumam ir ilgstoša iedarbība, tad tiesai ir jāvērtē, vai arī lietas izskatīšanas laikā tiesā vēl pastāv tie iemesli, kāpēc lēmums tika pieņemts, un vai nav radušies jauni bērna tiesību un interešu pārkāpumi vecāka rīcībā, kas ir pamats aizgādības tiesības neatjaunot. Tas nozīmē, ka tiesai ir jāvērtē arī aktuālā situācija lietas izskatīšanas laikā tiesā. Ja iemesli nav zuduši,

¹³⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 22.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1536/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1222.SKA153620.3.L](#)) 10.punkts.

¹³⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) tēzes.

pieteikums nav apmierināms un lēmums paliek spēkā. Ja iemesli ir zuduši un nav konstatējami bērna tiesību un interešu citi pārkāpumi vecāka rīcībā, tad bāriņtiesas lēmums ir atceļams. Līdz ar to konkrētās kategorijas lietu īpatnība ir tāda, ka tiesa vērtē, vai ir jāatceļ pārsūdzētais koleģiālais lēmums ne tikai, vērtējot to pamatojumu, kas ir ietverts pārsūdzētajā lēmumā, bet arī izvērtējot aktuālo situāciju lietas izskatīšanas laikā tiesā.¹³⁶

Metodoloģija, izvērtējot jautājumu par aizgādības tiesību atjaunošanu vecākiem, ir tāda, ka tiesai vispirms ir jāpārbauda pārsūdzētā bāriņtiesas lēmuma pamatotība, bet pēc tam ir jāizvērtē aktuālā situācija bērna tiesību un tiesisko interešu ievērošanā lietas izskatīšanas laikā tiesā. Tas ir, tiesai ir jāvērtē, vai lietas izskatīšanas laikā vēl pastāv pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai.¹³⁷

Pasākumiem, kas tiek veikti laikā, kamēr vecākam ir pārtrauktas aizgādības tiesības, ir jābūt vērīgiem uz to apstākļu, kas bijuši aizgādības tiesību pārtraukšanas pamatā, novēršanu un vecāka un bērna atkalapvienošanu. Bāriņtiesai un vecāka dzīvesvietas sociālajam dienestam šajā sakarā jāsniedz vecākam nepieciešamā palīdzība (*Bāriņtiesu likuma 39.panta pirmā daļa*), tostarp veicinot bērna un vecāka saskarsmi (*Bāriņtiesu likuma 39.panta otrā daļa*).

Tādēļ aizgādības tiesību pārtraukšana neatņem vecākam tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērnu, piemēram, saskarsmes tiesības, ja vien tas nav pretēji bērna vislabākajām interesēm. Bērnā, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai vai arī rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta pirmā daļa*). Bērns ar bērnu aprūpes iestādes vadītāja, audžuģimenes vai aizbildņa atļauju, ja bāriņtiesa pieņēmusi par to lēmumu, var uzturēties pie vecākiem, kuriem ir pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta ceturtnā daļa*).¹³⁸

Jebkuri apsvērumi par to, vai ir zuduši iemesli, kas bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai, jāvērtē caur bērna tiesību un tiesisko interešu ievērošanas prizmu. Tādējādi nepietiek ar secinājumu, ka saskarsmes tiesības ir būtiskas vecākiem un jaunieši un vecāki rīkojas ģimenes atkalapvienošanas virzienā, bet ir jāpārlicinās, ka, neskatoties uz šīm vecāku darbībām, faktiskā situācija lietā nav pretēja konkrētā bērna tiesībām un tiesiskajām interesēm, piemēram, tiesībām uz veselību un dzīvību. Būtiski vērtēt ne tikai vecāku vārdiski vai rakstiski izteiktos apsvērumus lietā, bet arī vērtēt vecāku faktisko/reālo rīcību.

¹³⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 14.punkts.

¹³⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 14.punktu.

¹³⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#)) 16.punkts.

Šādās lietās, kur nepilngadīgai personai jāatgriežas ģimenē, kur pret nepilngadīgo personu konstatēta vecāku vardarbība, un šīs rīcības rezultātā konstatēts arī iespaids uz bērna psihoemocionālo stāvokli, aizgādības tiesību atjaunošana vecākiem, kas ietver arī bērna atgriešanos ģimenē, jāvērtē arī no tā, kādu iespaidu tas objektīvi atstās uz bērna psihoemocionālo stāvokli jeb bērna veselību. Mēģinājums strauji pavērst atpakaļ tādu ģimenes situāciju, kas pietiekami ilgstoši ir bijusi destruktīva, var vēl vairāk kaitēt konkrētā bērna interesēm. Šāda strauja situācijas atpakaļpavēršana, neizvērtējot, kādas sekas tas atstās uz konkrēto nepilngadīgo personu, pati par sevi arī var robežoties ar emocionālu vardarbību pret šo nepilngadīgo personu. Tāpēc izvērtējumam ir jābūt ļoti rūpīgam.¹³⁹

Lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu galīgi neizbeidz aizgādības tiesības vecākam. Šis lēmums tiek pieņemts, ja vecāks konkrētā brīdī pārkāpj bērna tiesības vai tiesiskās intereses. Tomēr vecāks ar savu uz sadarbību vērstu rīcību šo situāciju var mainīt, lai aizgādības tiesības tiktu atkal atjaunotas.

Tomēr, lai tas notiktu, tieši *pašam vecākam ir jāgrib un jāspēj* mainīt sava uzvedība. Līdz ar to vecākam, ja tas patiešām vēlas atjaunot pārtrauktās aizgādības tiesības, ir jāsadarbojas ar iestādēm iepriekš konstatēto problēmu risināšanā.¹⁴⁰

No Civillikuma 203.panta un Bāriņtiesu likuma 22.panta izriet, ka, lemjot par aprūpes tiesību atjaunošanu, bāriņtiesai, vispusīgi noskaidrojot esošo situāciju, ir jākonstatē, vai tie apstākļi, kas bija pamats vecāku aprūpes tiesību atņemšanai, ir zuduši vai arī joprojām pastāv. Ja minētie apstākļi ir zuduši, tad aprūpes tiesības ir atjaunojamas, bet, ja nav zuduši, aprūpes tiesības nav atjaunojamas. Lai to noskaidrotu, iestādei un tiesai, kas pārbauda iestādes lēmuma tiesiskumu, ir arī jākonstatē, tieši apstākļi ir bijuši atzīti par faktisku šķērslī vecāku aprūpei.¹⁴¹

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Šīs atziņas gadījumā ir jāņem vērā, ka minētā atziņa tika izteikta 2012.gada spriedumā, kad Civillikuma 203.pantā aizgādības tiesības vēl apzīmēja ar jēdzienu „aprūpes tiesības” (kopš 2013.gada 1.janvāra tiek lietots jēdziens „aizgādības tiesības”).

Civillikuma 203.panta ceturtā daļa nosaka termiņu, kādā bāriņtiesa lemj par prasības iesniegšanu vispārējās jurisdikcijas tiesā par aizgādības tiesību atņemšanu, ja noteiktā laikā nav uzlabojušies apstākļi un aizgādības tiesības nav iespējams atjaunot. Vienlaikus šis tiesību normā noteiktais termiņš ir jāskata kopā ar šajā tiesību normā noteikto bāriņtiesas pienākumu pirms prasības celšanas vērtēt, vai pēc

¹³⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) 13.-15.punkts.

¹⁴⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 7.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1244/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0907.A420258620.13.L](#)) 6.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 27.punktu.

¹⁴¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 19.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-894/2012 (A420669111) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 16.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-513/2008 ([A42548607](#)) 9.punktu.

bāriņtiesas lēmuma par aizgādības tiesību pārtraukšanu vēl joprojām pastāv apstākļi aizgādības tiesību pārtraukšanai, vai arī tie vairs nepastāv un aizgādības tiesības ir atjaunojamas.¹⁴²

Gadījumā kad aprūpes tiesības vecākiem ir bijušas atņemtas krietni ilgāk par gadu, Civillikuma 203.panta ceturajā daļā (aprūpes tiesību atjaunošana vecākiem) piemērojama, izvērtējot ne tikai Civillikuma 203.panta pirmajā daļā uzskaitīto šķēršļu formālu atkrišanu, bet izvērtējot arī bērna un citu procesa dalībnieku savstarpējās piesaistes (pieķeršanās saiknes) stiprumu, bērna vecumu, kurā viņš ir nodots citas personas aprūpē, aprūpes tiesību atņemšanas ilgumu, kā arī citus apstākļus, kas nodrošinātu bērna tiesību un interešu primāru ievērošanu.¹⁴³

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Šīs atziņas gadījumā ir jāņem vērā, ka minētā atziņa tika izteikta 2012.gada spriedumā, kad Civillikuma 203.pantā aizgādības tiesības vēl apzīmēja ar jēdzienu „aprūpes tiesības” (kopš 2013.gada 1.janvāra tiek lietots jēdziens „aizgādības tiesības”).

Civillikuma 203.panta ceturtajā daļā noteiktais termiņš nav tāds, kas galīgi izbeidz vai rada personas tiesības. Šī tiesību norma nosaka, kādā procesuālā termiņā bāriņtiesa lemj par konkrētu procesuālu rīcību (prasības celšanu tiesā), bet šī tiesību norma nerada ne aizgādības tiesību pārtraukšanas, ne izbeigšanas tiesisko pamatu. Šos pamatus nosaka citas tiesību normas, tostarp Civillikuma 203.panta pirmā daļa.¹⁴⁴

¹⁴² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 17.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1250/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0817.A420272520.10.L](#)) 6.punkts.

¹⁴³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-457/2008 ([A42527807](#)) 9.punkts.

¹⁴⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 17.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1250/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0817.A420272520.10.L](#)) 6.punkts.

3. Saskarsmes tiesība un šīs tiesības ierobežošana (Civillikuma 181. un 182.pants)

3.1. Vispārīgas atziņas par saskarsmes tiesībām (Civillikuma 181.panta pirmā daļa)

181. Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesība).

Civillikuma 181.pantā noteiktās saskarsmes tiesības ir būtisks ģimenes attiecību elements.¹⁴⁵

Saskarsmes tiesība ir viena no cilvēktiesībām, un tās izpausme Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē tiek apskatīta kā tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību, kas garantētas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā.¹⁴⁶

Saskarsmes tiesības jēdziens definēts Civillikuma 181.panta pirmajā daļā. Tas noteic, ka saskarsmes tiesība ir bērna tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem.

Saskarsmes tiesība ir viena no cilvēktiesībām, un tās izpausme Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksē tiek apskatīta kā tiesības uz privāto dzīvi un ģimenes dzīves neaizskaramību, kas garantētas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā. ECT apstiprinājusi, ka „vecāku un bērnu iespēja baudīt vienam otra sabiedrību ir viens no ģimenes dzīves pamatelementiem”.¹⁴⁷

Bērna tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā viņa interesēm, iekļautas arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24.panta trešajā daļā.

Civillikuma 181.panta otrā daļa noteic, ka katram vecākam ir gan pienākums, gan tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Vienlaikus saskarsmes tiesības tvērumā ietilpst vecāka tiesības būt informētam par bērna ikdienas gaitām. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem. Tas nozīmē, ka saskaņā ar likumu tiesiskajās attiecībās ar bērniem abiem vecākiem piemīt vienāds tiesību un pienākumu apjoms.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) 13.punkts.

¹⁴⁶ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 11.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-166/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0211.C32251417.12.S](#)) 6.punkts.

¹⁴⁷ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2001.gada 12.jūlija sprieduma lietā „K. and T. v. Finland”, iesnieguma Nr. [25702/94](#), 151.punktu.

¹⁴⁸ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 10.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

3.2. Bērnu un vecāku saskarsme (Civillikuma 181.panta pirmā un otrā daļa)

181. Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesība).

Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.

Saskarsmes tiesības ir bērna un vecāka ģimenes dzīves būtiska sastāvdaļa, ko aizsargā gan Latvijas Republikas Satversmes 96.pants, gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants. Vecāka un viņa bērna iespēja būt kopā ir ģimenes dzīves pamatelements.¹⁴⁹ Saskarsmes liegšana vājina vecāka un bērna saikni, kas ir pretēja konvencijas 8.pantam.¹⁵⁰

Līdz ar to bērna saskarsme ar vecāku ir būtiska vecāka un bērna ģimenes saišu uzturēšanā. Tāpēc vecākam, kuram noteikts pienākums šo saskarsmi nodrošināt, ir jāpilda tiesas nolēmums. Pretējā gadījumā zūd jēga tiesas nolēmumam par saskarsmi bērnam ar vecāku.¹⁵¹

Saskarsme ir bērna tiesības, nevis pienākums.¹⁵²

Bērnu nevar piespiest uz saskarsmi, taču nav apstrīdams, ka bērna labāko interešu nodrošināšana panākama, bērna audzināšanā iesaistoties gan mātei, gan tēvam.¹⁵³

Bērnam ir saskarsmes tiesības ar jebkuru no vecākiem, bet neviena tiesību norma nenoteic, ka bērnam būtu pienākums to darīt. Savas tiesības bērns var izmantot, ja viņš to vēlas, bet, kad nav iespējas, – šāda iespēja jārada. Jebkurš bērna viedoklis ir jāvērtē no katra bērna individuālām personības iezīmēm, uztveres īpatnībām un jāvērtē, vai to nav ietekmējušas citas personas, tostarp vecāki. Jo ilgāk bērns atrodas kopā tikai ar vienu vecāku, jo lielāka pieķeršanās bērnam rodas tieši ar šo vecāku, un bērns ir vairāk pakļauts konkrētā vecāka ietekmei, tostarp tas atstāj arī tiešu ietekmi uz bērna viedokli par vecākiem.¹⁵⁴

¹⁴⁹ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2001.gada 12.jūlija sprieduma lietā „K. and T. v. Finland”, iesnieguma Nr. [25702/94](#), 151.punktu.

¹⁵⁰ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 6.decembra lēmumu lietā „Petersen v. Germany”, iesnieguma Nr. [31178/96](#).

¹⁵¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 10.punkts.

¹⁵² Senāta Civillietu departamenta 2016.gada lēmuma lietā Nr. SKC-1778/2016 6.1.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁵³ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-405/2018 12.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁵⁴ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 10.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

Civillikuma 181.panta otrā daļa, paredzot, ka katram vecākam ir pienākums uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu, šo tēva un mātes pienākumu nepadara atkarīgu no otra vecāka vēlēšanās vai nevēlēšanās to atļaut vai no jebkuru trešo personu gribas.¹⁵⁵

Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesības). Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem (*Civillikuma 181.panta pirmā un otrā daļa*).¹⁵⁶

Civillikuma 181.panta noteikumi paredz gan bērna tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus (saskarsmi) ar abiem vecākiem, gan vecāku pienākumu un tiesības šādu saskarsmi bērnam nodrošināt.

Tas nozīmē, ka bērna un jebkura no vecākiem normālu personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšana ir vispirms bērna interesēs, tādēļ par to ievērošanu atbildība jāuzņemas abiem vecākiem iespēju robežās.¹⁵⁷

Bērna harmoniskai attīstībai ir nepieciešamas ciešas un noturīgas personiskās attiecības ar abiem vecākiem. Saskaņā ar likumu tiesiskajās attiecībās ar bērniem abiem vecākiem piemīt vienāds tiesību un pienākumu apjoms.¹⁵⁸

Vecāka un bērna saskarsme nozīmē šo attiecību pamatu – saiknes uzturēšanu starp šīm personām. Vecāka pienākums izrādīt interesi par bērnu un uzturēt saikni ar bērnu nodrošina bērna pilnvērtīgu attīstību. Tā kā vecāka pienākums bērna aprūpes ietvaros ir arī bērna audzināšana, kas ietver bērna pilnvērtīgas attīstības nodrošināšanu (*Civillikuma 177.panta ceturtdaļa*), tad, neizrādot interesi par bērnu un neuzturot saikni ar bērnu, vecāks nenodrošina bērna attīstību, audzināšanu un aprūpi.¹⁵⁹

No Civillikuma 181.panta izriet, ka katram vecākam ir pienākums uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu, un šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes. Tas

¹⁵⁵ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 11.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁵⁶ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[F]/2020 7.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#), 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 11.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁵⁷ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1075/2015 8.5.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁵⁸ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 10.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁵⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-639/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1227.A420166716.2.S](#)) 8.punkts.

nozīmē, ka saskarsme ir vecāka pienākums ne tikai aizgādības tiesību ietvaros, bet arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes un vecāks aizgādību pār bērnu neīsteno. Tādējādi vecāka saskarsmes pienākums nav saistīts tikai ar aizgādības tiesību īstenošanu. Līdz ar to šādā aspektā minētie institūti ir nošķirami.¹⁶⁰

Ja vispārējās jurisdikcijas tiesa, izvērtējot saskarsmes būtisko raksturu bērna un vecāka attiecību uzturēšanai, ir noteikusi saskarsmi, tad arī bāriņtiesai ir jāseko līdzi tam, lai šī saskarsme varētu notikt bērnam saudzīgā veidā un bērna un vecāka attiecības palēnām atjaunotos. Ja ir redzams, ka saskarsme dažādu apstākļu dēļ nenotiek efektīvi, tad būtu jārisina jautājums, piemēram, par saskarsmes personas nodrošināšanu saskarsmes procesā, psihologa vai cita speciālista piesaisti. Pretējā gadījumā zūd jebkāda jēga vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumam par saskarsmi bērnam ar vecāku.¹⁶¹

3.3. Saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība un tās noteikšana (Civillikuma 182.panta pirmā un otrā daļa)

182. Strīda gadījumā kārtību, kādā var izmantot saskarsmes tiesību, nosaka tiesa, izprasot bāriņtiesas atzinumu. Nosakot saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību, tiesa var noteikt, ka zināmu laika periodu (nedēļas nogales, brīvdienas skolā, vecāku atvaļinājuma laiku u. tml.) bērns pavada pie tā vecāka, pie kura viņš nedzīvo, vai arī viņu tikšanās laiku.

Ja nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība, tad otrs vecāks saglabā tiesības uzturēt personiskas attiecības, tiešus kontaktus ar bērnu u.c. tiesības (*Civillikuma 181.panta otrā daļa*), kas ir bērna interesēs (*Civillikuma 181.panta pirmā daļa*). Tas nozīmē, ka, pusēm nespējot vienoties par saskarsmes tiesību īstenošanu, vecāks šo problēmu var atrisināt tiesas ceļā.¹⁶²

Civillikuma 182.pantā noteikts, ka strīda gadījumā kārtību, kādā var izmantot saskarsmes tiesības, nosaka tiesa, izprasot bāriņtiesas atzinumu. Tādējādi situācijā, kad bērna vecāki nav varējuši vienoties par saskarsmes kārtību un šīs domstarpības nav varējusi noregulēt bāriņtiesa, strīds ir jāizšķir tiesai.¹⁶³

Nosakot saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību ar spriedumu, bērna tiesībām un interesēm ir piešķirama prioritāra nozīme.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 27.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-639/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1227.A420166716.2.S](#)) 8.punkts.

¹⁶¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) 24.punkts.

¹⁶² Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2016 12.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁶³ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2642/2015 8.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2009.gada 11.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1058/2009 (C20273107) 9.punkts.

¹⁶⁴ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 10.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

Ja saskaņā ar spriedumu no bērna atsevišķi dzīvojošs vecāks atbilstoši tiesas noteiktajai saskarsmes tiesību izmantošanas kārtībai tiek nostādīts būtiski sliktākā stāvoklī salīdzinājumā ar otru vecāku, lai gan šāds tiesību ierobežojums nav pamatots ar bērna interesēm vai ar citiem lietā nodibinātajiem objektīvajiem apstākļiem, ir pamats uzskatīt, ka Civillikuma 181. un 182.pants ir piemērots nepareizi.¹⁶⁵

Nosakot saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, jāņem vērā, ka bērna harmoniskai attīstībai ir nepieciešamas ciešas un noturīgas personiskās attiecības ar abiem vecākiem. Tam vecākam, kurš nerealizē bērna ikdienas aizgādību un vecāku šķirtas dzīves gadījumā nedzīvo ikdienā kopā ar bērnu, ir jānodrošina iespēja īstenot saskarsmi ar bērnu apjomā, kas kvantitatīvā un kvalitatīvā ziņā ir samērojams ar otra vecāka iespējām šajā jomā, izņemot, ja ir nodibināts Civillikuma 182.panta trešajā daļā minētais pamats saskarsmes tiesību ierobežošanai.¹⁶⁶

Likums „Par svētku, atceres un atzīmējamām dienām” neparedz, ka, nosakot saskarsmes tiesību kārtību, laikam, ko bērns pavada pie šķirti dzīvojoša vecāka, ir jāatbilst oficiāli atzīmējamām svētku vai atceres dienām, kas tādējādi izslēdz šīs materiālo tiesību normas piemērošanu.¹⁶⁷

3.4. Saskarsmes tiesību ierobežošana (Civillikuma 182.panta trešā daļa)

182. [...]

Tiesa, ciktāl tas atbilst bērna interesēm, saskarsmes tiesību var ierobežot, turklāt, ja nepieciešams, noteikt, ka ar bērnu drīkst tikties tikai saskarsmes personas klātbūtnē vai bāriņtiesas ieteiktā noteiktā vietā, vai noteikt pienākumu noteiktā laikā kopā ar bērnu ierasties bāriņtiesā. Ja tiesa konstatē, ka ar bērnu drīkst tikties tikai saskarsmes personas klātbūtnē, un puses nevar vienoties par saskarsmes personu vai bāriņtiesa nepiekrīt pušu izvēlei attiecībā uz saskarsmes personu, saskarsmes tiesību īsteno bāriņtiesas pārstāvja vai bāriņtiesas pilnvarotas personas klātbūtnē. Tiesa var uz laiku atņemt saskarsmes tiesību, ja saskarsme kaitē bērna interesēm un kaitējums citādi nav novēršams.

Atbilstoši Civillikuma 182.panta trešās daļas noteikumiem tiesa saskarsmes tiesības var ierobežot, turklāt, ja nepieciešams, var noteikt, ka ar bērnu drīkst tikties tikai trešās personas klātbūtnē vai noteiktā vietā, ciktāl tas atbilst bērna interesēm.¹⁶⁸

Atbilstoši Civillikuma 182.panta trešajai daļai tiesa, ciktāl tas atbilst bērna interesēm, saskarsmes tiesību var ierobežot, turklāt, ja nepieciešams, noteikt, ka ar bērnu drīkst tikties tikai saskarsmes personas

¹⁶⁵ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 10.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 10.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁶⁶ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 10.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 10.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁶⁷ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-414/2009 (C28093608) 6.lpp.

¹⁶⁸ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1075/2015 8.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

klātbūtnē vai bāriņtiesas ieteiktā noteiktā vietā, vai noteikt pienākumu noteiktā laikā kopā ar bērnu ierasties bāriņtiesā.

Tādējādi no iepriekšminētās tiesību normas secināms, ka saskarsmes tiesību ierobežojuma pamatmērķis ir bērna interešu aizsardzība.¹⁶⁹

Saskarsmes tiesības nav absolūtas. Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantu tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras, un visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Jebkuras citas prioritātes atzīšana bez nopietna iemesla un attaisnojuma nav pieļaujama.¹⁷⁰ Arī Bērnu tiesību konvencija kā primāro apsvērumu attiecībās ar bērnu izvirza bērnu vislabāko interešu ievērošanu (*3.pants*), tostarp saskarsmē ar vecākiem (*9.pants*).

Tādējādi bērna un vecāka saskarsmes tiesība jeb personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšana ir ierobežota ar nosacījumu, ka saskarsmei ir jāatbilst bērna vislabākajām interesēm.¹⁷¹

Vērtējot saskarsmes tiesību ierobežošanu, atbilstoši samērīguma principam iestādei vienmēr ir jāvērtē, kā ir iespējams konkrēto gadījumu atrisināt bērnam vissaudzējošākā veidā. Bērna interesēs ir gan uzturēt saskarsmi ar savu ģimeni, gan vienlaikus tikt pasargātam no tādas rīcības, kas kaitē bērna interesēm, arī ja to veic ģimenes locekļi. Abi šie bērna tiesību aizsardzības apsvērumi ir vienlīdz svarīgi. Tāpēc tie ir jālīdzsvaro, ievērojot katra konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus, lai atrastu bērna vislabākajām interesēm atbilstošu situācijas risinājumu. Turklāt primāra ir nevis vecāka vēlme satikt bērnu, bet gan bērna tiesību un interešu objektīva ievērošana.¹⁷² Tas nozīmē, ka iestādei vienmēr ir jāizvērtē, kāds ierobežojuma veids (pilnīgs vai daļējs) ir vispiemērotākais konkrētam bērnam.¹⁷³

Bērna interesēs ir gan uzturēt saskarsmi ar savu ģimeni, gan vienlaikus tikt pasargātam no tādas rīcības, kas kaitē bērna interesēm, tostarp vardarbīgas rīcības, arī ja to veic ģimenes locekļi. Abi šie bērna tiesību aizsardzības apsvērumi ir vienlīdz svarīgi. Tāpēc tie ir jālīdzsvaro, ievērojot katra konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus, lai atrastu bērna vislabākajām interesēm atbilstošu situācijas risinājumu. Turklāt primāra ir nevis vecāka vēlme satikt bērnu, bet gan bērna tiesību un interešu objektīva ievērošana. Saskarsmes tiesību ierobežošana jāvērtē atbilstoši samērīguma principam, apsverot, kā ir iespējams

¹⁶⁹ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada lēmuma lietā Nr. SKC-1778/2016 6.1.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁷⁰ Atsaucē uz Satversmes tiesas 2019.gada 5.decembra sprieduma lietā Nr. [2019-01-01](#) 23.1.punktu, 2019.gada 16.maija sprieduma lietā Nr. [2018-21-01](#) 16.2.punktu.

¹⁷¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 10.punkts.

¹⁷² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-606/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#)) 10.punkts.

¹⁷³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 14.punkts.

konkrēto gadījumu atrisināt bērnam vissaudzējošākā veidā, t.i., jāizsver, kāds ierobežojuma veids (pilnīgs vai daļējs) ir vispiemērotākais konkrētam bērnam.¹⁷⁴

Saskaņā ar Civillikuma 182.panta trešo daļu tiesa, ciktāl tas atbilst bērna interesēm, saskarsmes tiesību var ierobežot, turklāt, ja nepieciešams, noteikt, ka ar bērnu drīkst tikt tikai saskarsmes personas klātbūtnē vai bāriņtiesas ieteiktā noteiktā vietā, vai noteikt pienākumu noteiktā laikā kopā ar bērnu ierasties bāriņtiesā. Ja tiesa konstatē, ka ar bērnu drīkst tikt tikai saskarsmes personas klātbūtnē, un puses nevar vienoties par saskarsmes personu, vai bāriņtiesa nepiekrīt pušu izvēlei attiecībā uz saskarsmes personu, saskarsmes tiesību īsteno bāriņtiesas pārstāvja vai bāriņtiesas pilnvarotas personas klātbūtnē. Tiesa var uz laiku atņemt saskarsmes tiesību, ja saskarsme kaitē bērna interesēm un kaitējums citādi nav novēršams. Tas sasaucas ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24.panta piektās daļas regulējumu, kas noteic, ka vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.¹⁷⁵

Civillikuma 181.panta ceturrtā daļa un 182.panta trešā daļa ir vērstas uz to, lai nodrošinātu bērna tiesību un likumīgo interešu aizsardzību. Saskarsme, kas neatbilst bērna interesēm, vai tās rezultātā negatīvi tiek iespaidotas bērna attiecības ar kādu no vecākiem, kaitē bērna interesēm un tādēļ atbilstoši Civillikuma 181. un 182.panta noteikumiem tā var tikt ierobežota.¹⁷⁶

Nemotivēta saskarsmes tiesību ierobežošana vecākam negatīvi ietekmē arī bērna intereses. Bērnam, lai stiprinātu viņa saikni ar to vecāku, kas dzīvo atsevišķi, ir jānodrošina iespēja pavadīt laiku ar šo vecāku ne tikai ikdienā, bet arī atvaļinājumu un svētku laikā.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 10.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 10.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 14. un 18.punktu, 2020.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-606/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#)) 10.punktu, 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 17. un 19.punktu, Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2018 6.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 29.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-823/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0729.A420191021.30.S](#)) 7.punktu, 2021.gada 8.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1243/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1208.A420234320.19.L](#)) 4.punktu, 2020.gada 4.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1428/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1014.A420165519.12.L](#)) 5.punktu. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-606/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#)) 10.punktu.

¹⁷⁵ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 10.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁷⁶ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 1.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1056/2009 (C28197907) 6.punkts.

¹⁷⁷ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 11.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

3.5. Saskarsmes uzsākšana un atjaunošana

Ir nepārprotami skaidrs: jo ilgāks laiks ir pagājis neefektīvā saskarsmes procesā bērnam ar vecāku, jo ilgāks laiks būs jāvelta tam, lai šī saskarsme pilnvērtīgi atjaunotos. Mēģinājums strauji pavērst atpakaļ tādu ģimenes situāciju, kas pietiekami ilgstoši ir bijusi destruktīva, var vēl vairāk kaitēt konkrētā bērna interesēm. Šāda strauja situācijas atpakaļpavērsšana, neizvērtējot, kādas sekas tas atstās uz konkrēto nepilngadīgo personu, pati par sevi arī var robežoties ar emocionālu vardarbību pret šo nepilngadīgo personu.¹⁷⁸ Tāpēc, lai šis process noritētu veiksmīgi, saskarsmes atjaunošanai jānotiek ciešā sadarbībā ar speciālistiem, bērna vecākiem ir jāņem vērā speciālistu ieteikumi.

Saskarsmes atjaunošanas process ir risināms, sadarbojoties vecākiem un bāriņtiesai ar speciālistiem, nevis pārtraucot aizgādības tiesības.¹⁷⁹

Civillikuma 181.panta pirmā daļa noteic, ka bērnam ir saskarsmes tiesības ar jebkuru no vecākiem. Bērnu nevar piespiest uz saskarsmi, taču nav apstrīdams, ka bērna labāko interešu nodrošināšana panākama, bērna audzināšanā iesaistoties gan mātei, gan tēvam. Šādā aspektā vismaz jāmēģina atjaunot saskarsmi, dodot bērnam iespēju saskarsmes personas klātbūtnē savu viedokli, iespējams, grozīt. Taču jāņem vērā, ka neviena tiesību norma neparedz bērnam pienākumu šīs tiesības izmantot.¹⁸⁰

Tieši no tā, cik pārdomāti un iejūtīgi saskarsmes process tiks uzsākts, būs atkarīga saskarsmes veidošanās, un šajā ziņā tiesai vajadzētu vairāk izvērtēt bāriņtiesas kā šajos jautājumos kompetentās institūcijas atzinumu.¹⁸¹

Situācijā, kad bērns vecāku neatceras, ir nepieciešams nodrošināt tādu saskarsmi, kurā bērns justos droši. Tas ir panākams, klātesot personai, kurai bērns ir pieķēries un uzticas.¹⁸²

3.6. Saskarsmes tiesības starp vecākiem un bērnu, ja bērns ir šķirts no ģimenes (Civillikuma 181.panta otrā daļa un 182.panta piektā daļa)

181. [...]

Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem

¹⁷⁸ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) 15.punktu.

¹⁷⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 14.punkts.

¹⁸⁰ Senāta Civillietu departamenta 2019.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1584/2019 3.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁸¹ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-405/2018 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁸² Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-405/2018 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

vecākiem. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.

182. [...]

Ja bērns ir šķirts no ģimenes, saskarsmes tiesību var ierobežot bāriņtiesa.

Saskaņā ar Civillikuma 182.panta piekto daļu, ja bērns ir šķirts no ģimenes, saskarsmes tiesības var ierobežot bāriņtiesa.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.pants detalizētāk regulē ārpusģimenes aprūpē esoša bērna saskarsmi ar vecākiem un citām bērnam tuvām personām, tostarp personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā. Atbilstoši šā panta pirmajai daļai bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tas: 1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai; 2) rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem. Likuma 33.panta otrā daļa noteic, ka, ja ir šā panta pirmajā daļā minētie apstākļi, bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, var atteikties paziņot bērna vecākiem un citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām bērna atrašanās vietu vai pieņemt lēmumu par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu.¹⁸³

Sistēmiski interpretējot Bāriņtiesu likuma 39.panta trešo daļu ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta pirmo daļu un Civillikuma 181. un 182.pantu, bāriņtiesai bija jālemj par bērna, kurš atrodas ārpusģimenes aprūpē, personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu ar vecākiem, ja šāda saskarsme kaitē bērna veselībai, attīstībai, drošībai jeb ir pretēja bērna vislabākajām interesēm. Ierobežojums, ņemot vērā bērna vislabākās intereses, var būt pilnīgs (aizliedzot jebkādu saskarsmi) vai daļējs. Tas atkarīgs no katra konkrētā gadījuma apstākļiem.¹⁸⁴

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta pirmā daļa noteic, ka bērnam, kas nodots audžuģimenē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, izņemot normā minētos gadījumus, tostarp, kad tas kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai.

Minētā tiesību norma nenoteic, kādā veidā īstenojamas minētās tiesības, proti, kādā veidā uzturamas bērna personiskās attiecības un tieši kontakti ar vecākiem ārpusģimenes aprūpes gadījumā. Taču, skatot šo normu kopsakarā ar tā paša panta ceturto daļu un Bāriņtiesu likuma 54.panta sestās daļas 2.punktu, var secināt, ka viens no veidiem var būt bērna uzturēšanās pie vecākiem, ja bāriņtiesa par to pieņēmusi lēmumu.

¹⁸³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 10.punkts.

¹⁸⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 13.punkts.

Tomēr minētās tiesību normas nenoteic ne imperatīvus priekšnoteikumus atļaujas došanai bērnam uzturēties pie vecāka, kas bāriņtiesai jāvērtē pirms lēmuma pieņemšanas, ne šādas uzturēšanās ilgumu. Tādējādi bāriņtiesai ir piešķirta rīcības brīvība atļaut vai neatļaut bērnam uzturēties pie vecākiem, kā arī noteikt uzturēšanās laiku, ilgumu. Tomēr, ņemot vērā, ka šādā gadījumā bērna uzturēšanās pie vecākiem tiek atļauta laikā, kad vecākam ir atņemtas aprūpes tiesības, ir jāņem vērā gan aprūpes tiesību atņemšanas un ārpusģimenes aprūpes noteikšanas mērķis, kā arī bērna vislabākās intereses, kas ir prioritāras, proti, vai tieši šāda bērna un vecāka saskarsme nekaitēs bērna veselībai, attīstībai un drošībai.¹⁸⁵

3.7. Saskarsme starp bērnu un citām personām (Civillikuma 181.panta trešā daļa)

181. [...]

Bērnā ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesība).

Bērna saskarsme ar personām, kas nav bērna vecāki, bet ar kurām bērnam izveidojušās ciešas ģimeniskās attiecības, līdzīgi kā saskarsmē ar vecākiem ir iespējama tad, ja tā nav pretēja bērna vislabākajām interesēm.¹⁸⁶

3.8. Saskarsmes personas (Civillikuma 182.panta trešā un ceturtnā daļa)

182. [...]

Tiesa, ciktāl tas atbilst bērna interesēm, saskarsmes tiesību var ierobežot, turklāt, ja nepieciešams, noteikt, ka ar bērnu drīkst tikt tikai saskarsmes personas klātbūtnē vai bāriņtiesas ieteiktā noteiktā vietā, vai noteikt pienākumu noteiktā laikā kopā ar bērnu ierasties bāriņtiesā. Ja tiesa konstatē, ka ar bērnu drīkst tikt tikai saskarsmes personas klātbūtnē, un puses nevar vienoties par saskarsmes personu vai bāriņtiesa nepiekrīt pušu izvēlei attiecībā uz saskarsmes personu, saskarsmes tiesību īsteno bāriņtiesas pārstāvja vai bāriņtiesas pilnvarotas personas klātbūtnē. Tiesa var uz laiku atņemt saskarsmes tiesību, ja saskarsme kaitē bērna interesēm un kaitējums citādi nav novēršams.

Saskarsmes persona ir fiziskā persona, kuras klātbūtnē, ja tā piekrīt, īsteno saskarsmes tiesību. Saskarsmes persona var būt arī juridiskā persona, kas nodrošina speciālista klātbūtni saskarsmes tiesības īstenošanas laikā.

Saskarsmes personas jēdziens definēts Civillikuma 182.panta ceturtnajā daļā, un šis institūts radīts ar mērķi izveidot, atjaunot un saglabāt bērna un šķirti dzīvojošā vecāka personiskās attiecības un tiešus kontaktus situācijās, kad vecāku savstarpējā komunikācija dažādu iemeslu dēļ nav iespējama, tomēr bērna interesēs saskarsme ir nepieciešama un atbalstāma. Turklāt nedrīkst aizmirst, ka saskarsmes

¹⁸⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 8.maija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-347/2014 ([A420591612](#)) 9.punkts.

¹⁸⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-606/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#)) 8.punkts.

personas piedalīšanās bērna un vecāka saskarsmes procesā arī saistīta ar vecāka saskarsmes tiesību ierobežošanu.¹⁸⁷

Ja tiesa konstatē, ka ar bērnu drīkst tikt tikai saskarsmes personas klātbūtnē, un puses nevar vienoties par saskarsmes personu, vai bāriņtiesa nepiekrīt pušu izvēlei attiecībā uz saskarsmes personu, saskarsmes tiesību īsteno bāriņtiesas pārstāvja vai bāriņtiesas pilnvarotas personas klātbūtnē.¹⁸⁸

Ievērojot Civillikuma 182.panta trešās daļas prasības, pušu konfliktējošo attiecību gadījumā vienu vecāku nevar piespiest realizēt savas saskarsmes tiesības otra vecāka klātbūtnē, bet šādā gadījumā ir nepieciešama saskarsmes personas palīdzība.¹⁸⁹

Bāriņtiesai ir noteikta kompetence piedalīties saskarsmes personas atbilstības tās veicamajiem pienākumiem izvērtēšanā no bērna tiesību un interešu ievērošanas viedokļa. Ja bāriņtiesa nepiekrīt izvēlētajai saskarsmes personai vai puses nevar vienoties par saskarsmes personu, saskarsme īstenojama bāriņtiesas pārstāvja vai bāriņtiesas pilnvarotas personas klātbūtnē. Tādējādi ar likumu ir noteikta bāriņtiesas automātiska klātbūtne bērna un vecāka saskarsmes tiesību īstenošanas procesā gadījumos, kad nav iespējams noteikt saskarsmes personu. Ja bāriņtiesa, nodrošinot saskarsmes procesu, rada bērna tiesību aizskārumu, bāriņtiesas rīcība ir pārbaudāma administratīvā procesa kārtībā.¹⁹⁰

3.9. Izdevumi saistībā ar saskarsmes tiesību izmantošanu

Saskarsmes tiesības nodrošināšana ir noteikta bērna interesēs.

Saskarsme ar vecāku, ar kuru ikdienā bērns kopā nedzīvo, ir abu vecāku rūpes, jo pozitīvas attiecības ar abiem vecākiem ir priekšnoteikums bērna normālai un pilnvērtīgai attīstībai.

Tādējādi tās nav tikai atsevišķi no bērna dzīvojošā vecāka tiesības uzturēt ar bērnu personiskas attiecības un tiešus kontaktus, bet tas ir arī pastāvīgi ar bērnu dzīvojošā vecāka pienākums šādas attiecības sekmēt un nodrošināt. Tas ietver arī līdzvērtīgu finanšu līdzekļu sadalījumu šo bērna tiesību realizēšanai.¹⁹¹

Civillikuma 181.panta noteikumi paredz gan bērna tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus (saskarsmi) ar abiem vecākiem, gan vecāku pienākumu un tiesības šādu saskarsmi bērnam nodrošināt. Tas nozīmē, ka bērna un jebkura no vecākiem normālu personisku attiecību un tiešu

¹⁸⁷ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 12.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁸⁸ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 10.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁸⁹ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2021 12.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁹⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 15.aprīļa lēmuma lietā Nr. SKA-773/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0415.A420180320.10.L](#)) 8. un 9.punkts.

¹⁹¹ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-2092/2016 4.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

kontakta uzturēšana ir bērna interesēs, tādēļ par to ievērošanu iespēju robežās atbildība būtu jāuzņemas abiem vecākiem.¹⁹² Minētais nozīmē, ka nepieciešamības gadījumā maksa par saskarsmes personas (psihologa) pakalpojumu būtu sadalāma starp abiem vecākiem vienādās daļās.¹⁹³

3.10. Bērna bioloģiskā tēva tiesības uz saskarsmi ar bērnu

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savos spriedumos¹⁹⁴ ir atzinusi, ka bioloģiskais tēvs, kurš nav bērna juridiskais tēvs, savu tiesību aizsardzībai Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.panta kontekstā var vērsties tiesā saskarsmes tiesību īstenošanas kārtības noteikšanai.¹⁹⁵

Izklāstot vispārīgos principus tēva tiesībām uz saskarsmi ar bērnu, ar kuru viņš kaut kādu iemeslu dēļ nedzīvo kopā, Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvērusi, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants aizsargā ne vien ģimenes, bet arī privāto dzīvi un ka arī iecerētā ģimenes dzīve izņēmuma kārtā var ietilpt minētā panta darbības jomā. Vīrieša un viņa bērna tiesiskās attiecības katrā ziņā attiecas uz viņa privāto dzīvi, jo ietver nozīmīgus cilvēka personiskās identitātes aspektus. Vienlaikus apsvērumi par to, kas ir attiecīgā bērna interesēs, ir ārkārtīgi svarīgi katrā šāda veida lietā, un atkarībā no to rakstura un nopietnības bērna intereses var būt svarīgākas par vecāku interesēm. Ierobežojumi, ko nacionālās varas iestādes nosaka vecāku saskarsmes tiesībām, ir stingri jāpārbauda, jo tie draud iegrozīt ģimenes attiecības starp mazu bērnu un vecāku.¹⁹⁶

Lai izlemtu jautājumu par bioloģiskā tēva, kurš nav bērna juridiskais tēvs, prasības pieteikuma pieņemšanu, Civillikuma 181.pants interpretējams, ievērojot gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā (ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību), gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos izteiktās atziņas un ietvertos principus.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa spriedumos¹⁹⁷ ir atzinusi, ka bioloģiskais tēvs, kurš nav bērna juridiskais tēvs, savu tiesību aizsardzībai Konvencijas 8.panta kontekstā var vērsties tiesā saskarsmes tiesību noteikšanai.

Tāpat Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka taisnīgu līdzsvaru starp bioloģiskā tēva tiesībām un interesēm, no vienas puses, un bērna tiesībām un tiesisko interešu aizsardzību, no otras puses, ir

¹⁹² Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1075/2015 8.5.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁹³ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 10.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-405/2018 13.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁹⁴ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 21.decembra spriedumu lietā „Anayo v. Germany”, iesnieguma Nr. [20578/07](#), 2011.gada 15.septembra spriedumu lietā „Schneider v. Germany”, iesnieguma Nr. [17080/07](#).

¹⁹⁵ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1661/2015 9.4.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

¹⁹⁶ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[F]/2020 7.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 21.decembra sprieduma lietā „Anayo v. Germany”, iesnieguma Nr. [20578/07](#), 58., 65., 66.punktu un šajos punktos norādīto Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru.

¹⁹⁷ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 21.decembra spriedumu lietā „Anayo v. Germany”, iesnieguma Nr. [20578/07](#), 2011.gada 15.septembra spriedumu lietā „Schneider v. Germany”, iesnieguma Nr. [17080/07](#).

iespējams atrast, lietu izspriežot pēc būtības un pienācīgi izvērtējot visus apstākļus un salīdzināmās intereses Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.panta kontekstā. Proti, tiesai jānoskaidro, vai bioloģiskā tēva tiesību uz privāto un ģimenes dzīvi aizskārums objektīvi ir attaisnojams, ievērojot bērna vislabākās intereses.¹⁹⁸

3.11. Pienākums atturēties no darbībām, kas varētu negatīvi ietekmēt bērna attiecības ar vecākiem (Civillikuma 181.panta ceturtā daļa)

181. [...]

Jebkurai personai ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem.

Ja ar tiesas nolēmumu bērnam ar vecāku ir noteikta saskarsmes kārtība, tā ir jāpilda. Ja tiesas nolēmums netiek pildīts, tiesības kļūst iluzoras.

Savukārt bērna tiesības un intereses tiek ievērotas, ja tiesas nolēmums tiek izpildīts bez liekas kavēšanās. Jebkāda kavēšanās nebūtu šīm interesēm atbilstoša.¹⁹⁹ Tāpat būtiski ņemt vērā, ka tiesas nolēmuma ilgstošas neizpildes rezultātā tiek radītas nepamatotas priekšrocības tam vecākam, kurš prettiesiski nepilda spēkā stājušos tiesas nolēmumu. Tomēr šāda pieeja nav savienojama ar tiesiskas valsts principu.²⁰⁰

Nav ne mazāko šaubu, ka vecākam, kuram ar tiesas nolēmumu ir noteikta konkrēta saskarsmes tiesību ar bērnu izmantošanas kārtība, šīs tiesības pienākas, un vecākam, ar kuru bērns ikdienā dzīvo kopā, ir jānodrošina, ka bērns ar otru vecāku (ar kuru kopā ikdienā nedzīvo) var šīs saskarsmes tiesības īstenot.²⁰¹

Pienākums sadarboties ar bērnu saistītos jautājumos vienlīdz attiecas uz abiem vecākiem. Vecākam, ar kuru bērns kopā dzīvo, atbilstoši Civillikuma 181.panta ceturtajai daļai ir pienākums atturēties no darbībām, kas negatīvi iespaido bērna attiecības ar otru vecāku. Viens vecāks nedrīkst iespaidot bērnu pret otru vecāku, viņam ir jāmotivē bērns saskarsmei ar otru vecāku. Vecākam, kurš nodrošina bērna saskarsmi ar otru vecāku, tiesas nolēmumu nevajadzētu izpildīt formāli, tikai atvedot bērnu uz satikšanos ar otru vecāku, bet arī palīdzēt bērnam šo saskarsmi pilnvērtīgi īstenot. Tas ir, ne

¹⁹⁸ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada lēmuma lietā Nr. SKC-2047/2015 6.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2012 8.1.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

¹⁹⁹ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa blakus lēmuma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.3.BL](#)) 5.punktu, 2015.gada 27.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1142/2015 ([A420307114](#)) 13.punktu.

²⁰⁰ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa blakus lēmuma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.3.BL](#)) 5.punktu.

²⁰¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 10.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) 23.punktu.

tikai vārdos, bet arī ar savu rīcību satikšanās reizēs jāiedrošina bērns doties pie tēva, jāpalīdz bērnam pārvarēt nedrošību u.tml.

Savukārt bāriņtiesai ir jāturpina sekot līdzi un līdzdarboties bērna tiesību un interešu efektīvā aizsardzībā, lai saskarsme varētu notikt bērnam saudzīgā veidā un bērna un tēva attiecības atjaunotos.²⁰²

Saskarsmes tiesību liegšana notiek, ja bērns vispār vienu no vecākiem ilgstoši nesatiek – ne vecāka dzīvesvietā, ne citur. Ja persona nepilda tiesas nolēmumu un nenodrošina bērna dzīvošanu otra vecāka dzīvesvietā, tai jebkurā gadījumā atbilstoši Civillikuma 181.pantam ir jānodrošina bērna saskarsme ar otru vecāku, jo saskaņā ar minēto tiesību normu bērnam ir saskarsmes tiesības arī ar to vecāku, pie kura bērns tajā brīdī faktiski nedzīvo.²⁰³

To, ka bērna vecākam nevar liegt saskarsmi ar bērnu, apliecina Civillikuma 182.panta trešā daļa, kas noteic, ka tiesa saskarsmes tiesības var ierobežot, turklāt, ja nepieciešams, var noteikt, ka ar bērnu drīkst tikties tikai trešās personas klātbūtnē vai noteiktā vietā, ciktāl tas atbilst bērna interesēm. Tiesa var uz laiku atņemt saskarsmes tiesības, ja saskarsme kaitē bērna interesēm un kaitējums citādi nav novēršams.

Ar šo likuma normu tiek aizsargātas bērna intereses gadījumā, kad, realizējot tiem piešķirtās saskarsmes tiesības praksē, tēvs un/vai māte savu personisko īpašību, uzvedības vai citu apstākļu dēļ var kaitēt bērnam.

Nenodrošinot saskarsmes tiesības un nepārliedzinoties, kā saskarsmes tiesību realizācija praktiski ietekmē bērnu, *a priori* izdarīt secinājumu, ka šī saskarsme kaitē bērnam, nav likumīga pamata.

To, ka nav pieļaujama saskarsmes liegšana vispār, apliecina norāde likumā par saskarsmes tiesību atņemšanu uz laiku.²⁰⁴

Ar spriedumā noteiktās saskarsmes tiesības liegšanu persona ir veikusi tiesību aizskārumu, t.i., rīkojusies prettiesiski, un cietušajam ir tiesības prasīt morālā kaitējuma atlīdzinājumu, bet tad kaitējumam jāsasniedz nopietnības sliekšnis. Par to var liecināt tādi kritēriji kā, piemēram, ilgums, sistemātiskums, sekas (tostarp atsvešināšanās). Būtisks ir arī apstākļi, vai tiesību aizskārumam ir objektīvs pamatojums.

Tas nozīmē, ka vērtējums tiesai jāveic pēc faktiskajiem apstākļiem, ņemot vērā laika posmu, kad vecākam bija liegta satikšanās ar bērnu, un to, vai, ņemot vērā bērna vecumu, šis laiks bija tik ilgs, lai ietekmētu vecāka un bērna attiecības. Ja lietas apstākļi ir tādi, ka saskarsme faktiski netiek liegta, bet tikai mainīti tikšanās laiki, tad tas nevarētu neatgriezeniski ietekmēt šīs attiecības. Vērā ņemams, ka tikšanās nenodrošināšana atsevišķos nesaistītos gadījumos nevarētu radīt tik nopietnu aizskārumu, it

²⁰² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 16.punkts.

²⁰³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 19.punkts.

²⁰⁴ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 11.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

īpaši, ja tas saistīts ar objektīviem apstākļiem: bērna saslimšanu, vecāka, ar kuru tikšanās jānodrošina, vardarbīgu rīcību u.c. Turpretim, ja, piemēram, tikšanās iespēja ar divgadīgu bērnu bez objektīva pamatojuma ir liegta vairākus mēnešus pēc kārtas, tas var pat neatgriezeniski ietekmēt vecāka un bērna attiecības, un šāds aizskārums varētu tikt vērtēts kā būtisks.

Turklāt jāatzīmē, ka morālā kaitējuma atlīdzības noteikšana var būt ne vien kā atlīdzinājums par ciešanām, bet netieši varētu darboties arī kā līdzeklis, kas pamudina to vecāku, kurš, neskatoties uz viņam piemēroto sodu par sprieduma nepildīšanu, neievēro noteikto saskarsmes kārtību, turpmāk to ievērot. Sodīšana par sprieduma nepildīšanu pati par sevi nav iemesls liegt morālā kaitējuma atlīdzību, jo tai ir cits mērķis un atšķirīga funkcija, proti, sniegt mierinājumu cietušajam jeb atlīdzināt par viņam nodarītajām ciešanām.²⁰⁵

²⁰⁵ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 11.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-166/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0211.C32251417.12.S](#)) 6.punkts.

4. Uzturlīdzekļu jautājumi (Civillikuma 179.pants)

4.1. Jēdziens „uzturlīdzekļi”

Vecāku tiesības un pienākumus bērna uzturēšanā regulē Civillikuma 177.pants, kas noteic, ka līdz pilngadības sasniegšanai (219.p.) bērns ir vecāku aizgādībā. Minētās tiesību normas trešā daļa bērna aprūpi, tātad arī uzturēšanu, skaidro kā ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu, audzināšanu.

Līdz ar to minētās tiesību normas izpratnē jēdziens „uzturlīdzekļi” aptver kopumā visa veida materiāla nodrošinājuma sniegšanu bērnam.²⁰⁶

Civillikuma 178.panta pirmā daļa noteic: ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Tādējādi atbildētājam saglabājas pienākums nodrošināt savu bērnu ar mājokli (sk. *Civillikuma 177.panta ceturto daļu*), tostarp proporcionāli vecāka daļai uzturlīdzekļu sadalījumā atlīdzinot izdevumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu bērna vajadzībām atbilstošu mitekli.²⁰⁷

Mājokļa un sadzīves ērtību nodrošināšana bērnam sakarā ar radušos komunālo maksājumu parādu ir attiecināma uz uztura došanu. Šāds secinājums atbilst Civillikuma 177.panta trešās daļas noteikumiem, ka ar bērna uzturēšanu saprot ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu, izglītošanu un audzināšanu.²⁰⁸

Valsts sociālo pabalstu likuma 7.¹panta pirmajā daļā paredzētais pabalsts nav domāts, lai atvieglotu vecākam, kas nekopj bērnu invalīdu, ar likumu uzliktā pienākuma „uzturēt bērnu” izpildīšanu. Nosakot ar bērnu vajadzībām un vecāku mantisko stāvokli samērojamu uzturlīdzekļu apmēru, bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts nav ņemams vērā.²⁰⁹

²⁰⁶ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-416/2012 12.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2011.gada sprieduma lietā Nr. SKC-355/2011 11.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2010.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-741/2010 (C33129207) 10.1.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 7.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-1478/2015 ([C29724712](#)) 8.1.punktu ar atsauci uz 2013.gada 18.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-1728/2013 (C20419712) 5.punktu, 2010.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-741/2010 (C33129207) 10.2.punktu, 2010.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-193/2010 (C28158108) 8.punktu, 2010.gada 24.marta spriedumu lietā Nr. SKC-488/2010 (C15133208).

²⁰⁷ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1403/2014 ([C31393612](#)) 6.4.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 2.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-2232/2012 (C33291008), 2011.gada 18.maija spriedumu lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-165/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0217.C15161717.18.S](#)) 11.2.punktu. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)) 13.punktu.

²⁰⁸ Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 2.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-142/2008 (C30312506) 11.1.punkts.

²⁰⁹ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2021 9.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

4.2. Vecāku pienākums dot uzturlīdzekļus (uzturdošanas pienākums) (Civillikuma 179.panta pirmā un otrā daļa)

179. Vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Strīdus par uzturlīdzekļiem bērnam izšķir tiesa. Pienākums gādāt par bērna uzturēšanu neizbeidzas, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem.

Civillikuma 179.pantā ir noteikts vecāku pienākums samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Pienākums gādāt par bērna uzturēšanu neizbeidzas, ja bērns nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem (vai abiem vecākiem). Turklāt minētā panta piektā daļa paredz, ka nodrošināt bērnam minimālo uzturlīdzekļu apmēru ir pienākums katram no vecākiem, neatkarīgi no viņu mantas stāvokļa.²¹⁰

Vecākiem ir jāuztur savi nepilngadīgie un darbnespējīgie bērni, kuriem nepieciešama palīdzība. Bērnu uzturēšana ir abu vecāku pienākums.²¹¹

Judikatūrā, atklājot Civillikuma 179.panta saturu, ir atzīts, ka uzturdošanas pienākums ir nosakāms līdz bērna pilngadībai, jo pēc tam bērnam sava tiesību realizēšana ir jāveic pašam.²¹²

Bērna aprūpes nodrošināšanai ir nepieciešami naudas līdzekļi, un Civillikuma 179.panta pirmā daļa paredz, ka vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt.²¹³

²¹⁰ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 28.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-920/2011 (C09030009) 6.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 2.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2232/2012 (C20300512) 6.punktu, 2011.gada 12.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-880/2011 (C35089708) 4.punktu, 2011.gada sprieduma lietā Nr. SKC-158/2011 13.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2011.gada 2.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-384/2011 (C30378708) 4.lpp., 2011.gada 24.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-665/2011 (C28405809) 3.lpp., 2010.gada 17.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-762/2010 (C28184808) 6.2.punktu, 2010.gada 10.maija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-669/2010 (C37033809) 4.lpp., 2010.gada 13.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-540/2010 (C37072709) 4.lpp., 2010.gada 25.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-501/2010 (C31294708) 6.2.punktu, 2010.gada 24.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-400/2010 (C30426008) 6.punktu, 2010.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-408/2010 5.lpp. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2008.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-440/2008 ([C35044907](#)) 4.lpp.

²¹¹ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2395/2014 15.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Vēbers J. Ģimenes tiesības. Rīga: P.Stučkas Latvijas Valsts universitātes Juridiskā un filozofijas fakultāte, 1970, 186.lpp.

²¹² Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2021 9.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2885/2015 ([C33399014](#)) 8.punktu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2078/2013 ([C33328412](#)) 6.4.punktu.

²¹³ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada sprieduma lietā Nr. SKC-122/2009 5.–6.lpp. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

Civillikuma 179.pantā noteiktais vecāku pienākums apgādāt bērnus ir absolūts, beznosacījuma vecāku pienākums, un šādu ar likumu uzlikto pienākumu bērna vecāki nevar atcelt pēc sava ieskata. Atsevišķas dāvanas bērnam neatbrīvo vecāku no uzturlīdzekļu maksāšanas pienākuma.²¹⁴

Saskaņā ar Civillikuma 179.pantu vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Pienākums gādāt par bērna uzturēšanu neizbeidzas, ja bērns nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem.

Jēdziens „bērna uzturēšana” saskaņā ar Civillikuma 177.panta ceturto daļu nozīmē ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).²¹⁵

Bērna kopšana un audzināšana ir dabiskas vecāku tiesības, kas ir nesaraujami saistītas ar obligāti pildāmiem pienākumiem. Proti, atbilstoši Civillikuma 179.panta pirmajai daļai vecākiem ir pienākums samērā ar viņu mantas stāvokli bērnu uzturēt (ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšana, bērna kopšana un viņa izglītošana un audzināšana – garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam (sk. *Civillikuma 177.panta ceturto daļu*)).²¹⁶

Līdz ar to secināms, ka uzturlīdzekļu sniegšanas pienākums nevar tikt aprobežots tikai ar izdevumu par mājokli apmaksu, jo vecākam jāsedz arī pārējās bērna vajadzības, ievērojot attiecīgā vecāka mantas stāvokli un tam atbilstošu bērna vajadzību nodrošinājumu, lai, nosakot uzturlīdzekļu apmēru, maksimāli tiktu nodrošinātas bērna intereses.²¹⁷ Turklāt likumdevējs nav ierobežojis nosakāmo uzturlīdzekļu apjomu, izņemot to minimālo apmēru, kuru katram vecākam neatkarīgi no viņa mantas stāvokļa ir pienākums nodrošināt katram savam bērnam.²¹⁸

Ar likumu noteiktais vecāku pienākums rūpēties par bērnu, kas atbilstoši Civillikuma 177.panta ceturtajai daļai nozīmē viņa uzturēšanu (t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes

²¹⁴ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 13.marta sprieduma lietā Nr. SKC-437/2013 (C3055910) 8.1.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-280/2009 (C30236006) 11.punktu, 2009.gada 25.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-65/2009 ([C1713306](#)) 10.punktu ar atsauci uz 2006.gada 19.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-265/2006 (C29387905) 3.lpp., 2005.gada 5.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-569/2005 (C33127304).

²¹⁵ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 13.oktobra sprieduma lietā Nr. SPC-169/2010 (C23028508) 3.lpp. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 13.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-866/2010 (C40123809) 7.punktu, 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-132/2010 (C20192708) 3.lpp., 2009.gada 28.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-35/2009 (C24081507) 4.lpp., 2007.gada 29.augusta sprieduma lietā Nr. SKC-556/2007 ([C28221006](#)) 5.lpp.

²¹⁶ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2418/2014 7.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 18.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-355/2010 (C32103407) 7.lpp., 2008.gada sprieduma lietā Nr. SKC-284/2008 7.lpp. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2008.gada 20.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-74/2008 (C33061607) 5.lpp., 2006.gada 18.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-566/2006 (C17069005) 3.–4.lpp.

²¹⁷ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)) 11.punktu.

²¹⁸ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 28.marta sprieduma lietā Nr. SKC-1136/2013 (C04320208) 13.1.punkts.

nodrošināšanu, bērna kopšanu, viņa audzināšanu, izglītošanu), ir absolūts un beznosacījuma. Norādītais sasaucas ar Apvienoto Nāciju Organizāciju Bērnu tiesību konvencijas 27.pantā noteikto, ka uz vecākiem vai citām personām, kas audzina bērnus, gulstas galvenā atbildība par bērna attīstībai nepieciešamo dzīves apstākļu nodrošināšanu savu spēju un finansiālo iespēju robežās.

Tādējādi vecāki nevar tikt atbrīvoti no pienākuma uzturēt bērnu.²¹⁹

Neskatoties uz Civillikuma 178.¹panta pirmo daļu, no aizgādības izstumtajam vecākam atbilstoši Civillikuma 179.pantam tomēr ir pienākums uzturēt bērnu.²²⁰

Uzturlīdzekļu maksāšanas pienākumu regulē Civillikuma 177. un 179.pants, kura pirmajā daļā noteiktais vecāku pienākums uzturēt bērnu ir absolūts, beznosacījuma vecāku pienākums, vienīgi uztura prasības un saņemšanas apmērs saistīts ar vecāku mantas stāvokli.²²¹

Jēdziens „bērna uzturēšana” saistīts ar Civillikuma 177.panta ceturtajā daļā paredzētajiem kritērijiem, kas ņemami vērā, nosakot uzturlīdzekļu apmēru.²²²

Uztura došanas pienākums aptver bērna nodrošināšanu ar ēdienu, apģērbu, mājokli un veselības aprūpi, kā arī bērna kopšanu, izglītošanu un audzināšanu, garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšanu, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam (*Civillikuma 177.panta ceturta daļa*).²²³

Uzturlīdzekļu sniegšanas pienākums saistīts ar vecāku mantas stāvoklim atbilstošu bērna nodrošinājumu, lai, nosakot uzturlīdzekļu apmēru, maksimāli tiktu nodrošinātas bērna intereses.²²⁴

Šādu ar likumu uzlikto pienākumu bērna vecāki nevar atcelt pēc sava ieskata.²²⁵

Civillikuma 179.panta pirmā daļa noteic, ka vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt.

²¹⁹ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-1168/2015 ([C17134813](#)) 7.1.punkts.

²²⁰ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 11.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

²²¹ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 15.marta sprieduma lietā Nr. SKC-1229/2013 (C30496411) 9.punkts.

²²² Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 26.maija sprieduma lietā Nr. SKC-682/2010 (C30337707) 10.lpp., 2009.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-1089/2009 (C27110207) 7.lpp.

²²³ Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 10.punktu, 2011.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)) 11.punktu, 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-99/2010 ([C20183508](#)) 6.1.punktu.

²²⁴ Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 21.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-457/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0221.C30620116.13.S](#)) 7.punktu, 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 10.punktu, 2011.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)) 11.punktu.

²²⁵ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2021 9.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 25.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-65/2009 ([C17133306](#)) 10.punktu. Skatīt arī Senāta 2021.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-165/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0217.C15161717.18.S](#)) 11.punktu.

No minētā secināms, ka uzturlīdzekļu sniegšanas pienākumu likums ir saistījis vienīgi ar vecāku mantas stāvokli un laiku, kad bērns pats sevi spēj apgādāt.²²⁶

Tas, ka aizgādību pār vienu bērnu realizē viens vecāks, savukārt aizgādību pār otru – otrs vecāks, nav pamats secinājumam, ka izbeidzies vecāku pienākums samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt abus bērnus. Neraugoties uz apstākli, ka viens bērns atrodas vecāka aizgādībā, tiesa var secināt, ka šim vecākam jāpiedalās arī otra bērna, kurš atrodas otra vecāka aizgādībā, uzturēšanā. Tas, cik lielam jābūt katra vecāka mantiskajam ieguldījumam bērna uzturēšanā, izvērtējams atbilstoši Civillikuma 179.panta pirmajā daļā noteiktajam „samērā ar mantas stāvokli”.²²⁷

Uzturlīdzekļu sniegšanas pienākums primāri saistīts ar vecāku mantas stāvokli un šim stāvoklim atbilstošu bērnu nodrošinājumu, lai, nosakot uzturlīdzekļu apmēru, maksimāli tiktu nodrošinātas bērnu intereses.²²⁸

Atbilstoši Civillikuma 179.panta pirmajai daļai vecāku pienākums sniegt bērnam uzturlīdzekļus tiek saistīts ne tikai ar viņu mantisko stāvokli, bet arī ar viņu spējām. Proti, jāvērtē vecāka faktiskā iespēja nopelnīt jeb darbaspējas, kas ietver konkrētās personas vecumu, izglītību, darba pieredzi, veselības stāvokli un citus personību raksturojošus faktus.²²⁹

Civillikuma 179.panta pirmajā daļā noteiktais vecāku pienākums bērnu apgādāt ir absolūts, beznosacījuma vecāku pienākums, vienīgi uztura prasības un saņemšanas apmērs primāri saistīts ar vecāku mantas stāvokli. Tātad tiesai jāizvērtē abu vecāku mantas stāvoklis un bērna uzturam nepieciešamā summa jāsamēro ar katra vecāka mantisko stāvokli. Tas nozīmē, ka tam vecākam, kura ienākumi ir lielāki, vairāk arī jāpiedalās bērna uzturēšanā.²³⁰

Civillikums uzturdošanas pienākumu saista ar vairākiem kritērijiem: vecāku mantas stāvokli, laiku, kad bērns pats sevi spēj apgādāt, un vecāku spēju uzturēt bērnu.

²²⁶ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-99/2010 ([C20183508](#)) 6.punkts.

²²⁷ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 8.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1042/2009 (C20151608) 8.3.punkts.

²²⁸ Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 21.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-457/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0221.C30620116.13.S](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 10.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2011.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)) 11.punktu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 6.jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-1389/2012 ([C12301606](#)) 15.punktu.

²²⁹ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1277/2016 10.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Augstākās tiesas 2012.gada tiesu prakses apkopojumu „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērniem”. [Apkopojums pieejams šeit](#).

²³⁰ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 18.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-1728/2013 (C20419712) 5.punkts.

Civillikuma 179.pants bērna pilngadības sasniegšanu nav izvirzījis kā kritēriju vecāku atbrīvošanai no bērna uzturēšanas pienākuma. Tas nozīmē: ja bērns pēc pilngadības iestāšanās objektīvu iemeslu dēļ nevar pats sevi apgādāt, tad vecāku pienākums viņu uzturēt turpinās.²³¹

Uzturlīdzekļu nodrošināšana bērnam ir vecāku dabisks pienākums, proti, lai to pildītu, nav nepieciešamas īpašas vienošanās vai pat tiesas spriedums. Savukārt no Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumu Nr. 299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu” 16.punktā minētā jēdziena „maksā” var secināt vienīgi to, ka persona, kas maksā uzturlīdzekļus, neatrodas kopīgā saimniecībā ar bērnu, proti, šī persona dzīvo atsevišķi, kādēļ bērna uzturēšana parastā izpratnē (piemēram, nodrošinot bērnu un ģimeni kopumā ar ikdienas pārtiku) dažkārt vairs nav iespējama kā vien ar materiāla atbalsta sniegšanu maksājumu veidā.²³²

Civillikuma 179.pants nosaka vecākiem pienākumu samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnu. Veids, kā šī uzturēšana tiks realizēta, var būt dažāds, tostarp kopā dzīvojošie vecāki labprātīgi dod uzturlīdzekļus bērnam, šķirti vecāki noslēdz vienošanos, kādā apmērā viens vai abi vecāki uzturēs bērnu, savukārt, ja vienošanās nav panākta un viens no vecākiem izvairās no uzturlīdzekļu došanas, tad strīds var tikt izlemts tiesā. Tā kā uzturlīdzekļu maksāšanas pienākumu regulē likums, tad pušu vienošanās rada uz likuma pamatotu saistību (*Civillikuma 177. un 179.pants*).²³³

4.3. Vecāku vienošanās par uzturlīdzekļu maksāšanu un šīs vienošanās grozīšana

Pienākums maksāt un tiesības saņemt līdzekļus bērnu uzturam ir noteikts likumā (*Civillikuma 177. un 179.pants*), un līdzēji to ietekmēt nevar. Tādēļ vecāku vienošanās attiecas tikai uz maksājumu apmēru.²³⁴ Kaut arī vienošanās aktam, kas noslēgts starp pusēm, ir tiesiska nozīme un tas rada saistību, kas jāpilda atbilstoši Civillikuma 1587.pantam, tomēr vecākam nav liegts celt tiesā prasību un lūgt samazināt vienošanās aktā noteiktā uzturlīdzekļu apmēru, atsaucoties uz sava materiālā stāvokļa pasliktināšanos.²³⁵

Civillikuma normas neaizliedz vecākiem jebkādā veidā vienoties par materiālās palīdzības nodrošināšanu bērna audzināšanai, un tas nav pretrunā ar Latvijas Republikas Bērnu tiesību aizsardzības likuma normām, ANO Bērnu tiesību deklarācijas un Bērnu tiesību konvencijas normām. Taču šāda vienošanās par uzturlīdzekļu došanu nav saistāma ar laulāto mantas dalīšanu un nevar būt pretrunā ar Civillikuma 179.pantā noteikto kritēriju, ka uzturlīdzekļi maksājami atbilstoši vecāku mantas stāvoklim,

²³¹ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1685/2013 (C39102212) 5.punkts.

²³² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 18.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-150/2016 ([A420532612](#)) 7.punkts.

²³³ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 27.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1126/2010 (C28286109) 8.punkts.

²³⁴ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 27.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1126/2010 (C28286109), 2007.gada 24.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-729/2007 ([C28079906](#)).

²³⁵ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada 6.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-684/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0606.C28370416.5.S](#)) 10.punkts.

tāpēc apstāklis, ka mantas dalīšanas rezultātā dzīvoklis palicis prasītājam, par kuru viņa pārņēmusi saistības atdot parādu bankai pēc aizdevuma līguma, nevar ietekmēt maksājamo uzturlīdzekļu apmēru.²³⁶

Vienošanās par uzturlīdzekļu došanu nav saistāma ar laulāto mantas dalīšanu un nevar būt pretrunā Civillikuma 179.pantā noteiktajam kritērijam, ka uzturlīdzekļi maksājami atbilstoši vecāku mantas stāvoklim.²³⁷

Kā atzīts tiesību doktrīnā, pie privātautonomijas ierobežojumiem pieder arī likuma normas par noteiktiem tiesiskās kārtības standartiem neatbilstošu darījumu spēkā neesību. [...] Darījums ir pretējs likumam (pretlikumīgs), ja darījuma priekšmets ir ar likumu aizliegta darbība. Šāds darījums ārēji atbilst kāda tiesiskā darījuma pazīmēm, taču ir spēkā neesošs, jo darījuma priekšmetu veidojošā darbība ir pretrunā speciālā likuma normai, kas konkrēta veida darbību aizliedz.²³⁸

Pievienojoties minētā jēdziena „prettiesisks darījums” skaidrojumam, ir secināms, ka vecāku vienošanās punkts, kurš paredz viena vecāka atbrīvošanu no līdzekļu bērna uzturam došanas pienākuma, kas ir pretrunā ar likumu un bērna interesēm, turklāt arī nepamatoti ierobežo Civilprocesa likuma 1.pantā garantētās tiesības, nerada tiesiskas sekas, jo atbilstoši Civillikuma 1415.pantam ir absolūti spēkā neesošs.²³⁹

Gadījumi, kad likums pieļauj vienpusēju atkāpšanos no līguma, ir norādīti speciālajās tiesību normās. Civillikuma 179.pants nav tāda tiesību norma, kas kaut kādā veidā precizē, paskaidro vai papildina Civillikuma 1589.panta noteikumus. Tajā ir vispārēji norādīts uz vecāku pienākumu samērā ar mantas stāvokli uzturēt bērnu, bet netiek pateikts, kā risināma situācija, kad pēc saistību tiesību noteikumiem vecāki savā starpā vienojušies par uzturlīdzekļu apmēru bērnam un pēc noteikta laika viens no vecākiem šo vienošanos vairs nevēlas vai nespēj pildīt.²⁴⁰

Civillikuma 179.pantā norādītais par vecāku mantas stāvokli nav uzskatāms par likumā dotu atļauju atkāpties no līguma Civillikuma 1589.panta izpratnē, jo Civillikuma 179.pants vispār nerunā par kādām līgumiskām attiecībām. Minētā tiesību norma (*Civillikuma 179.pants*) varētu tikt piemērota, ja vecāks celtu prasību par vienošanās grozīšanu, proti, par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu, atsaucoties uz sava materiālā stāvokļa pasliktināšanos, kas, izvērtējot pierādījumus lietā, tiesai būtu izšķirams.²⁴¹

²³⁶ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 25.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-59/2009 (C17059707) 7.1.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 8.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-237/2012 (C31371209) 4.lpp.

²³⁷ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 8.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-237/2012 (C31371209) 4.lpp. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 25.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-59/2009 (C17059707).

²³⁸ Atsauce uz Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 212.–214.lpp.

²³⁹ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-1168/2015 ([C17134813](#)) 7.2.punkts.

²⁴⁰ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-938/2012 10.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

²⁴¹ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 27.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1126/2010 (C2826109) 9.punkts.

Vienošanās akts par uzturlīdzekļu apmēru rada saistību, kas jāpilda. Taču šādas vienošanās pastāvēšana neliedz vecākam celt prasību tiesā par uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu, ja mainījušies apstākļi, kas ietekmē maksājumu apmēru.²⁴²

4.4. Maksājamo uzturlīdzekļu apmēra noteikšana (Civillikuma 179.panta pirmā daļa)

179. Vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Strīdus par uzturlīdzekļiem bērnam izšķir tiesa.

4.4.1. Uzturlīdzekļu apmēra noteikšana

Nosakot uzturlīdzekļu apmēru, jāievēro Civillikuma 177.panta ceturtajā daļā noteiktie kritēriji, kas saistīti ar bērna tiesībām uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem, un jāņem vērā abu vecāku mantas stāvoklis. Tas nozīmē, ka tiesai, izšķirot strīdu par uzturlīdzekļu apmēru, ir jāizvērtē bērna vajadzības, abu vecāku mantas stāvoklis un spēja bērna uzturam, garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšanai nepieciešamo summu samaksāt.²⁴³

Civillikuma 179.panta pirmās daļas piemērošana ir saistāma ne vien ar apstākļiem par vecāku spējām veikt savu pienākumu bērna uzturēšanā, bet arī ar bērnam nepieciešamo izdevumu apmēru, kas mainās, mainoties bērna vecumam.²⁴⁴

Svarīgas ir arī bērna vajadzības, kas var mainīties, mainoties, piemēram, bērna veselības stāvoklim.²⁴⁵

2013.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi Civillikuma 179.panta pirmajā daļā, kurā piedzenamo uzturlīdzekļu apmēru noteikšanai līdztekus kritērijam – mantiskais stāvoklis – noteikts papildu kritērijs – spēja uzturēt. Šāda regulējuma mērķis ir veicināt darbspējīgu personu censties gūt ienākumus no darba, lai uzlabotu savu mantisko stāvokli un varētu dot lielāku pienesumu bērna uzturēšanā. Minētais arī atbilst 1989.gada 20.novembra ANO Bērnu tiesību konvencijas, kuras dalībvalsts ir arī Latvijas Republika, 27.pantā noteiktajam, ka uz vecākiem vai citām personām, kas audzina bērnus, gulstas galvenā atbildība

²⁴² Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 29.augusta sprieduma lietā Nr. SKC-556/2007 ([C28221006](#)) 5.lpp.

²⁴³ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1756/2012 (C33402911) 7.punkts.

²⁴⁴ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 20.augusta spriedumu lietā Nr. SKC-1852/2013 (C17168712).

²⁴⁵ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1422/2014 9.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

par bērna attīstībai nepieciešamo dzīves apstākļu nodrošināšanu savu spēju un finansiālo iespēju robežās.²⁴⁶

Uzturlīdzekļu apmēra noteikšanā nozīme ir gan kritērijiem, kas saistīti ar bērna tiesībām uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem, gan abu vecāku mantiskajam stāvoklim.²⁴⁷

Prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu pēc tā prasījuma rakstura nav iespējams precīzi, balstoties uz lietā esošiem pierādījumiem, noteikt konstantu piedzenamo uzturlīdzekļu apmēru (medicīniskie izdevumi atšķiras atkarībā no tā, vai bērns slimo; izdevumi par mājokli atšķiras ziemas un vasaras mēnešos utt.). Līdz ar to izdevumu pozīcijās, kuras ir mainīgas, tiesa var noteikt atlīdzību pēc sava taisnīga ieskata, kas pamatots ar visu apstākļu apsvērumu.²⁴⁸

Nosakot piedzenamo uzturlīdzekļu apmēru, ir ņemami vērā tās puses ienākumi, no kuras uzturlīdzekļi tiek prasīti, noskaidrojot, vai viņa gūtie ienākumi ir pietiekami, lai nodrošinātu pieprasīto uzturlīdzekļu maksāšanu.²⁴⁹

Nosakot uzturlīdzekļu apmēru, tiesa nav ierobežota ar valstī noteikto minimālo darba algu un Centrālās statistikas pārvaldes noteikto iztikas minimumu vienam iedzīvotājam mēnesī. Minētais arī atbilst 1989.gada 20.novembra ANO Bērnu tiesību konvencijas, kuras dalībvalsts ir arī Latvijas Republika, 27.pantā noteiktajam, ka uz vecākiem vai citām personām, kas audzina bērnus, gulstas galvenā atbildība par bērna attīstībai nepieciešamo dzīves apstākļu nodrošināšanu savu spēju un finansiālo iespēju robežās.²⁵⁰

²⁴⁶ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1495/2014 ([C14030413](#)) 7.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 7.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-1478/2015 ([C29724712](#)) 8.1.punktu. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 17.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-507/2014 ([C39102412](#)) 7.punktu, 2010.gada 24.marta spriedumu lietā Nr. SKC-488/2010 (C15133208), 2010.gada 27.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-251/2010 (C29392008) 9.1.punktu, 2008.gada 26.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-440/2008 ([C35044907](#)).

²⁴⁷ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-2830/2015 (C33341014) 6.3.punkts, 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-652/2012 9.10.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2010.gada sprieduma lietā Nr. SKC-268/2010 4.lpp. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2010.gada 12.maija sprieduma lietā Nr. SKC-511/2010 (C28204909) 4.lpp.

²⁴⁸ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-165/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0217.C15161717.18.S](#)) 11.3.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 13.punktu, 2011.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)) 15.2.punktu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKC-326/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.C30714818.10.S](#)) 8.2.punktu. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 21.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-457/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0221.C30620116.13.S](#)) 7.2.punktu.

²⁴⁹ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1015/2015 ([C32317512](#)) 8.2.punkts. Ar atsauci uz Augstākās tiesas 2012.gada tiesu prakses apkopojuma „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam” secinājumu 15.punktu. [Apkopojums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 26.maija sprieduma lietā Nr. SKC-682/2010 (C30337707) 11.lpp., 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-323/2010 (C20182908) 3.lpp.

²⁵⁰ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1403/2014 ([C31393612](#)) 6.2.punkts.

Piedzenamā uzturlīdzekļu apmēra noteikšanai tiesai ir jānoskaidro, kāda ir bērna uzturam nepieciešamā summa, jāizvērtē katra vecāka mantas stāvoklis un spēja tādu summu segt, jāsadala nepieciešamā uzturlīdzekļu summa proporcionāli katra vecāka mantiskajam stāvoklim.²⁵¹

Līdz ar to Civillikuma 179.panta pirmās daļas piemērošana ir saistāma ne vien ar apstākļiem par vecāku spējām veikt savu pienākumu bērna uzturēšanā, bet arī ar bērnam nepieciešamo izdevumu apmēru, kas mainās, mainoties bērna vecumam.²⁵²

Nav šaubu, ka nevar naudā novērtēt to ieguldījumu (faktisko, emocionālo, psiholoģisko), ko sniedz tas vecāks, kura ikdienas aizgādībā bērns atrodas, tomēr dodamā uzturlīdzekļu apmēra samērīguma noteikšanai izšķiroša nozīme ir vecāku mantas stāvoklim.²⁵³

Prasība par abu vecāku tiesību un pienākumu līdzvērtību ir ietverta Civillikuma trešās apakšnodaļas 1.nodaļā „Vecāku un bērnu personiskās attiecības”, tostarp Civillikuma 179.panta pirmajā daļā, no kuras izriet, ka uzturlīdzekļu apmēra noteikšanai ir samērība jeb proporcionalitāte ar vecāku mantas stāvokli.²⁵⁴

Izvērtējot vecāku mantas stāvokli, lai noteiktu to spējas apgādāt bērnu samērā ar šo stāvokli, ir jāņem vērā arī izdevumi, kas minētajiem subjektiem rodas, nodrošinot savas un citu nepilngadīgo bērnu vai ģimenes locekļu saprātīgas vajadzības. Šādus izdevumus tostarp veido īres un komunālie maksājumi par dzīvesvietu.²⁵⁵

Civillikuma 179.panta pirmajā daļā noteikts, ka vecāku pienākums ir samērā ar viņu mantas stāvokli uzturēt bērnus līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Tādējādi, mainoties bērna tēva vai mātes mantas stāvoklim, piedzenamais uzturlīdzekļu apmērs bērna uzturēšanai var tikt grozīts.²⁵⁶

²⁵¹ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 8.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-991/2013 (C28264309), 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610).

²⁵² Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1422/2014 8.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 20.augusta spriedumu lietā Nr. SKC-1852/2013 (C17168712). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2430/2015 8.1.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā, 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 15.punktu. [Spriedums pieejams šeit.](#), 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1495/2014 ([C14030413](#)) 5.2.punktu.

²⁵³ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-746/2020 7.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

²⁵⁴ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 28.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-35/2009 (C24081507) 4.lpp.

²⁵⁵ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKC-326/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.C30714818.10.S](#)) 7.2.punkts.

²⁵⁶ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 25.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-59/2009 (C17059707) 7.1.punkts.

Nosakot uzturlīdzekļu apmēru, jāņem vērā visi uzturlīdzekļu maksātāja bērni un jāapsver, vai no vecāka piedzenamo uzturlīdzekļu apmērs mēnesī par labu vienam bērnam nenostāda bērnu labākā stāvoklī, salīdzinot ar pārējiem bērniem.²⁵⁷

Uzturlīdzekļu sniegšanas pienākums primāri saistīts ar vecāku mantas stāvokli un spēju uzturēt, lai, nosakot uzturlīdzekļu apmēru, maksimāli tiktu nodrošinātas bērna intereses. Turklāt likumdevējs nav ierobežojis nosakāmo uzturlīdzekļu apjomu, izņemot minimālo uzturlīdzekļu apmēru, kuru katram vecākam neatkarīgi no viņa spējām uzturēt bērnu un mantas stāvokļa ir pienākums nodrošināt katram savam bērnam.²⁵⁸

Par piespriežamo uzturlīdzekļu mērauklu nav uzskatāmas tās uzturlīdzekļu summas, ko Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā noteiktajā apmērā maksā norādītā fonda administrācija. Uzturlīdzekļu garantiju fonds nav izveidots, lai pilnībā aizstātu to no vecākiem, kas nepilda vai nepienācīgā apmērā pilda savus pienākumus. Šāda pagaidu aizstāšana ir sociālās nodrošināšanas pienākums, kurā parādniekam saskaņā ar minētā likuma 14.pantu ir pienākums atmaksāt Uzturlīdzekļu garantiju fondam 8.pantā noteiktajā kārtībā izmaksātos uzturlīdzekļus un likumiskos procentus par tiem.²⁵⁹

Valsts sociālo pabalstu likuma 7.¹panta pirmajā daļā noteiktais pabalsts nav paredzēts, lai atvieglotu vecākam, kas nekopj bērnu invalīdu, ar likumu uzliktā pienākuma „uzturēt bērnu” pildīšanu. Nosakot ar bērnu vajadzībām un vecāku mantisko stāvokli samērojamu uzturlīdzekļu apmēru, bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts nav ņemams vērā.²⁶⁰

Katra vecāka pienākums ir piedalīties bērna uzturēšanā, un Ministru kabinets ir noteicis minimālo summu, ar kādu ikvienam ir jāpiedalās uztura nodrošināšanā. Turklāt par uzturlīdzekļiem minimālās summas apmērā runa var būt tikai tad, ja pastāv kādi īpaši apstākļi, kas objektīvi liedz sniegt līdzekļus vispār vai var tos sniegt nepietiekamā apmērā (piemēram, darba nespēja).²⁶¹

²⁵⁷ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1685/2013 ([C39102212](#)) 7.2.punkts, 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-99/2010 ([C20183508](#)) 7.1.punkts.

²⁵⁸ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1403/2014 ([C31393612](#)) 6.2.punkts. Ar atsauci uz Ministru kabineta 2013.gada 18.janvāra noteikumu Nr. 37 „Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam” 1.punktu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2430/2015 8.1.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 10.punktu, 2012.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011) 8.punktu, 2012.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610) 6.punktu, 2011.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)) 11.punktu.

²⁵⁹ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 14.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-1082/2011 (C30175008) 10.punkts.

²⁶⁰ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2021 9.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

²⁶¹ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-746/2020 7.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 15.punktu.

Likumdevējs nav ierobežojis nosakāmo uzturlīdzekļu apmēru, bet tikai noteicis minimālo uzturlīdzekļu apmēru, kuru katram vecākam neatkarīgi no viņa mantas stāvokļa ir pienākums nodrošināt savam bērnam.²⁶²

Lai pareizi noteiktu piedzenamo uzturlīdzekļu apmēru, tiesai jānoskaidro, kāda summa ir nepieciešama bērna uzturam, jāizvērtē katra vecāka mantas stāvoklis un spēja pieprasīto summu maksāt, jāsadala nepieciešamā uzturlīdzekļu summa proporcionāli katra vecāka mantas stāvoklim un ieguldījumam bērnu uzturēšanā.²⁶³

Galvenie principi, kas jāņem vērā, nosakot uzturlīdzekļus, ir: 1) vecāku mantiskais stāvoklis; 2) bērnam nepieciešamo izdevumu apmērs. Tiesai, izšķirot strīdu par uzturlīdzekļu piedziņu, ir jāizvērtē bērna vajadzības, abu vecāku mantas stāvoklis un spēja bērna uzturam, garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšanai nepieciešamo summu samaksāt. Uzturlīdzekļu piedziņas prasībās, iekļaujot bērna vajadzībām nepieciešamo izdevumu apmēru, tas samērojams ar bērna reālajām vajadzībām, iekļaujot tādus izdevumus, kas apstiprināmi ar pierādījumiem lietā un tieši un faktiski attiecināmi uz bērna uzturēšanu.²⁶⁴

Nenoskaidrojot katra bērna vajadzību nodrošināšanai nepieciešamo līdzekļu apmēru, nav iespējams noteikt to izdevumu daļu, kuru jāsedz katram no vecākiem.²⁶⁵

Piedzenamā uzturlīdzekļu apmēra pareizai noteikšanai tiesai, izvērtējot lietā esošos pierādījumus kopsakarā ar pušu paskaidrojumiem, ir: 1) jānoskaidro, kāda ir bērna uzturam nepieciešamā summa, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses; 2) jāizvērtē vecāku mantas stāvoklis un spēja šādu summu segt (vecākiem bērni jāapgādā atbilstoši katra ienākumiem un mantas stāvoklim); 3) noteiktā uzturlīdzekļu summa jāsadala proporcionāli katra vecāka mantiskajam stāvoklim, ievērojot katra vecāka ieguldījumu bērna uzturēšanā. Ministru kabineta noteikumos noteiktā minimālā summa piedzenama tikai tad, ja personai, no kuras piedzenami uzturlīdzekļi, ir īpaši apstākļi, piemēram, darba nespēja, kad viņa objektīvi nevar sniegt līdzekļus vispār vai var tos sniegt nepietiekamā apmērā.²⁶⁶

²⁶² Atsauce uz Ministru kabineta 2013.gada 15.janvāra noteikumu Nr. 37 „Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam” 1.punktu.

²⁶³ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 15.janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-1096/2015 ([C20338813](#)), 2013.gada 8.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-991/2013 (C28264309), 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610).

²⁶⁴ Atsauce uz Augstākās tiesas 2012.gada tiesu prakses apkopojumu „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam”. [Apkopojs pieejams šeit](#).

²⁶⁵ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 26.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1838/2015 ([C23062413](#)) 7.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1277/2016 8.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

²⁶⁶ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-746/2020 7.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 11.punktu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1015/2015 ([C32317512](#)) 8.4.punktu, 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2418/2014 7.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1403/2014 ([C31393612](#))

Piedzenamā uzturlīdzekļu apmēra noteikšanai tiesai ir jāvērtē, kāda ir bērna uzturam nepieciešamā summa, kāds ir katra vecāka mantas stāvoklis un spēja tādu summu segt.²⁶⁷ Lemjot par piedzenamo uzturlīdzekļu apmēru, tiesai jāievēro samērojāmības princips – kādi ir pušu ienākumi un cik daudz līdzekļu nepieciešami bērna aprūpei un uzturēšanai.²⁶⁸

Tas nozīmē, ka uzturlīdzekļi bērnam ir samērojami ar vecāka reālām iespējām un mantas stāvokli, nevis ar otra vecāka izdevumiem vai tā iedomātām bērna vajadzībām.²⁶⁹

4.4.2. Uzturlīdzekļu apmēra grozīšana (uzturlīdzekļu palielināšana vai samazināšana)

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 203.panta ceturto daļu, ja pēc tam, kad likumīgā spēkā stājies spriedums, ar kuru no atbildētāja piespriesti periodiski maksājumi, mainās apstākļi, kas ietekmē maksājumu apmēra vai ilguma noteikšanu, katra puse ir tiesīga, iesniedzot jaunu prasību, prasīt maksājumu apmēra vai termiņa grozīšanu. No minētās tiesību normas izriet tiesības prasīt uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu, kam nevar būt par šķērsli ne likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums, ne pušu izlīgums par uzturlīdzekļu apmēru.²⁷⁰

Senāts jau iepriekš ir atzinis, ka vienošanās par uzturlīdzekļu apmēru neierobežo kāda vecāka tiesības lūgt tiesu grozīt uzturlīdzekļu apmēru.²⁷¹ Minētais pamatots ar to, ka saskaņā ar Civillikuma 179.pantu uzturlīdzekļu apmērs nosakāms atbilstoši vecāku mantiskajam stāvoklim, kas var mainīties. Līdz ar to apelācijas instances tiesa, grozot maksājamo uzturlīdzekļu apmēru, nav pārkāpusi Civillikuma 1425., 1587., 1588. un 1589.pantu, jo vecāku noslēgtā vienošanās grozīta nevis patvaļīgi, bet pamatojoties uz tiesas spriedumu.²⁷²

6.2.punktu. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011).

²⁶⁷ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 8.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-991/2013 (C28264309), 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610), 2012.gada spriedumu lietā Nr. SKC-1068/2012. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā

²⁶⁸ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 5.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-1459/2014 ([C26067310](#)) 7.1.punkts, 2013.gada 8.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-991/2013 (C28264309) 9.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 6.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-1015/2015 ([C32317512](#)) 8.2.punktu. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 8.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-991/2013 (C28264309), 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610).

²⁶⁹ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada 6.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-684/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0606.C28370416.5.S](#)) 10.punkts.

²⁷⁰ Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 19.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1091/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0619.C24091017.9.L) 2.1.2.punkts.

²⁷¹ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 1.marta rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-325/2011 (C29441209), 2009.gada 25.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-59/2009 (C17059707).

²⁷² Senāta Civillietu departamenta 2011.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1101/2011 5.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

Ar tiesas spriedumu noteikta uzturlīdzekļu apmēra grozīšanai, konkrētajā gadījumā palielināšanai, ir nepieciešams konstatēt, ka ir notikušas to apstākļu izmaiņas, kas ietekmē piedzīto maksājumu apmēru, proti, ka ir pieauguši izdevumi bērna vajadzību nodrošināšanai, ir mainījies (uzlabojies) uztura devēja mantiskais stāvoklis.

Bērnam ir tiesības saņemt atbilstošu uzturu, kas nepieciešams pilnvērtīgai fiziskai un intelektuālai attīstībai, taču minētais vispārīgais secinājums nav pietiekams pamats prasības apmierināšanai par uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu, ja netiek konstatēti iepriekš norādītie priekšnoteikumi.²⁷³

Lai apmierinātu prasību par uzturlīdzekļu apmēra, kas noteikts ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu, palielināšanu, ir nepieciešams konstatēt, ka notikušas no atbildētāja piedzīto maksājumu apmēru ietekmējošu apstākļu izmaiņas, piemēram, uzlabojies uzturlīdzekļu maksātāja mantas stāvoklis, palielinājušies nepieciešamie izdevumi bērna vajadzību nodrošināšanai u.tml.²⁷⁴

Lai apmierinātu prasību par uzturlīdzekļu apmēra, kas noteikts ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu, samazināšanu, ir nepieciešams konstatēt, ka ir notikušas būtiskas no prasītāja piedzīto maksājumu apmēru ietekmējošu apstākļu izmaiņas, piemēram, pasliktinājies uzturlīdzekļu maksātāja mantas stāvoklis, samazinājušies nepieciešamie izdevumi bērna vajadzību nodrošināšanai u.tml.²⁷⁵

Uzturlīdzekļi piedzenami no prasības celšanas tiesā brīža. Tikai tad, ja ar tiesas spriedumu jau ir bijis noteikts uzturlīdzekļu maksāšanas pienākums un vēlāk tiek celta jauna prasība par uzturlīdzekļu apmēra samazināšanu, tiesa, ņemot vērā bērna intereses, nosaka, ka uzturlīdzekļi samazinātā apmērā maksājami no sprieduma spēkā stāšanās brīža.²⁷⁶

Ja uzturlīdzekļu piedziņas vai uzturlīdzekļu apmēra palielināšanas gadījumā būtiska uzmanība tiek pievērsta bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanai, proti, bērna tiesībām saņemt pilnvērtīgu uzturu no abiem vecākiem, kas nodrošināmas pēc iespējas savlaicīgi, tad uzturlīdzekļu samazināšanas gadījumā tiek aizsargātas nevis bērna, bet konkrētā vecāka tiesības un intereses.²⁷⁷

²⁷³ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 12.maija sprieduma lietā Nr. SKC-511/2010 (C28204909) 4.lpp.

²⁷⁴ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-323/2010 (C20182908) 3.lpp.

²⁷⁵ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 8.jūlija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-825/2010 (C32230209) 4.lpp.

²⁷⁶ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 3.oktobra lēmuma lietā Nr. SKC-1987/2013 (C32158208) 5.1.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 27.janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-254/2010 (C30219608), 2007.gada 29.augusta spriedumu lietā Nr. SKC-556/2007 ([C28221006](#)). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 7.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1131/2011 (C40083710) 7.punktu. Ar atsauci uz Senāta 2011.gada 23.marta rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-671/2011 (C28267309).

²⁷⁷ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 7.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1131/2011 (C40083710) 7.punkts.

4.5. Vecvecāku pienākums uzturēt bērnus (Civillikuma 179.panta ceturtā daļa)

179. [...]

Ja vecāku nav vai viņi nespēj uzturēt bērnu, šis pienākums līdzīgās daļās gulstas uz vecvecākiem. Ja vecvecāku mantas stāvoklis ir nevienlīdzīgs, tiesa var noteikt viņiem uzturēšanas pienākumu samērā ar katra mantas stāvokli.

Civillikuma 177.pants satur pamatnoteikumus par vecāku pienākumiem bērna aizgādībā, aprūpē un uzraudzībā. Vienaļikus šī likuma norma neaizliedz rūpes par bērnu uzņemties citām personām, bet Civillikuma 179.panta ceturtā daļa tieši nosaka pienākumu vecvecākiem uzturēt bērnu, ja to nespēj vecāki. Likums šo vecvecāku pienākumu nesaista ar obligātu vecāku aizgādības tiesību atņemšanu un vecvecāku aizbildnības nodibināšanu.²⁷⁸

Civillikuma 179.panta ceturtajā daļā ir ietverti divi nosacījumi vecvecāku pienākumam uzturēt mazbērnus – ja vecāku nav vai viņi nespēj uzturēt bērnus.

Likumā lietotais jēdziens „nspēj” ietver objektīvu iemeslu, kura dēļ vecāki neatkarīgi no viņu gribas un attieksmes nevar izpildīt savu pienākumu uzturēt bērnu.²⁷⁹

Civillikuma 179.panta ceturtā daļa nesaista vecvecāku pienākumu uzturēt mazbērnus ar bērna vecāku attieksmi pret saviem pienākumiem, bet ar objektīviem apstākļiem, kuru dēļ viņiem ir liegta iespēja šos pienākumus pildīt.²⁸⁰

4.6. Pilngadīgu bērnu tiesības saņemt uzturlīdzekļus (t.sk. uzturlīdzekļu apmēra noteikšana)

Ja bērns, sasniedzot pilngadību, turpina mācīties augstākajā vai profesionālajā mācību iestādē, bet studijas šādā režīmā nav savienojamas ar darbu un pilnvērtīgu izglītības ieguvī, vecāku pienākums ir nodrošināt bērnu ar uzturlīdzekļiem līdz brīdim, kamēr bērns pats sevi var apgādāt.

Uztura došanas pienākums ietver ne vien bērna nodrošināšanu ar ēdienu, apģērbu, mājokli un veselības aprūpi, bet arī vecāku pienākumu izglītēt un audzināt bērnu (Civillikuma 177.panta ceturtā daļa).²⁸¹

Ar bērnu stāšanos laulībā vecāku un bērnu personiskās attiecības nebeidzas. Situāciju, kad bērns ir sasniedzis pilngadību, turpina mācīties augstākajā vai profesionālajā mācību iestādē un vienlaikus ir stājies laulībā, regulē vienlaicīgi Civillikuma 179.pants, kas uzliet pienākumu vecākiem uzturēt bērnus,

²⁷⁸ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 9.maija sprieduma lietā Nr. SKC-163/2012 (C27074808) 8.punkts.

²⁷⁹ Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 12.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-599/2007 (C33107006) 3.–4.lpp.

²⁸⁰ Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 12.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-599/2007 (C33107006) 4.lpp.

²⁸¹ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-1959/2013 ([C39035513](#)) 6.punkts, 2012.gada 21.marta sprieduma lietā Nr. SKC-390/2012 (C31384009) 7.punkts, 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-99/2010 ([C20183508](#)) 6.1.punkts.

un Civillikuma 84.pants, kas uzliek pienākumu laulātajiem vienam par otru gādāt un kopīgi rūpēties par ģimenes labklājību. Minētās tiesību normas nav savstarpēji izslēdzošas, bet gan papildinošas. Likumdevējs nav norādījis, ka uzturēšanas pienākums laulātajam būtu lielāks nekā laulātā vecākiem. Risinot jautājumu par vecāku un bērnu, kā arī abu laulāto savstarpējiem pienākumiem, ir jāvērtē vairāki aspekti.

Pirmkārt, nepietiek ar konstatējumu, ka bērns ir devies laulībā, jo stāšanās laulībā neizslēdz iespēju, ka pastāv objektīvi apstākļi, kuru dēļ otrs laulātais nespēj sniegt pietiekamu materiālo atbalstu. Šādā situācijā tiesai bija izvērtējami prasītājas norādītie argumenti, ka viņas vīra darba izpeļņa ir mazāka par valstī noteikto minimumu. Apstākļi, kāpēc otrs laulātais nespēj sniegt uzturu, ir būtiski, lai lemtu par vecāku uzturdošanas pienākumu, jo tie pamatojas uz leģitīmu mērķi, kas ļauj bērniem noteiktā vecuma posmā sasniegt fiziskās un intelektuālās attīstības briedumu. Otrkārt, ir jāatzīst, ka stāšanās laulībā var būt arī pamats izbeigt vai samazināt vecāku sniegtā uztura apmēru bērniem. Būtisks šādā situācijā ir laulāto kopīgais materiālais stāvoklis un ienākumi ģimenes labklājības nodrošināšanai. Ja otrs laulātais nespēj sniegt pietiekamu materiālo atbalstu, laulātajiem ir tiesības prasīt uzturēšanu no viņu vecākiem, taču šādā situācijā izvērtējams vecāku materiālais stāvoklis un viņu iespējas sniegt uzturu.²⁸²

Apkopojuma sagatavotāju komentārs. Izmantojot konkrēto atziņu, ir jāņem vērā konkrētās lietas apstākļi. Proti, prasītāja (pilngadīgais bērns, kurš nebija sasniedzis 24 gadu vecumu), kas mācījās profesionālajā izglītības iestādē, iesniedza prasības pieteikumu par uzturlīdzekļu piedziņu. Pēc prasības celšanas prasītāja noslēdza laulību. Pamatojoties uz laulības noslēgšanas faktu, gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas instances tiesa prasību apmierināja daļēji (noteica prasītājai tiesības uz uzturlīdzekļiem par laika posmu no prasības celšanas dienas līdz dienai, kad prasītāja noslēdza laulību).

Civillikuma 179.panta pirmās daļas tiesiskā sastāva pazīme „kad bērns pats var sevi apgādāt” interpretējama atbilstoši likuma „Par valsts pensijām” 19.pantā paredzētajam, ka „par darba nespējīgiem uzskatāmi bērni, kuri mācās vidējās vai augstākās mācību iestādēs dienas nodaļā un nav vecāki par 24 gadiem”. Tas nozīmē, ka Civillikuma 179.pants iztulkojams tādējādi, ka bērns, kurš mācās vidējās vai augstākās mācību iestādēs dienas nodaļā un nav vecāks par 24 gadiem, ir uzskatāms par nespējīgu sevi apgādāt. Līdz ar to vecākiem ir pienākums uzturēt bērnu. Turpretī, ja bērns ir vecāks par 24 gadiem un turpina mācīties, pieņemams, ka bērns spēj sevi apgādāt un bērna uzturēšanas pienākums vecākiem atkrīt.²⁸³

²⁸² Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-425/2008 ([C15076706](#)) 10.punkts.

²⁸³ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2885/2015 ([C33399014](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 23.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-1480/2011 (C30568910), 2008.gada 26.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-440/2008 ([C35044907](#)). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1028/2017 8.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2015.gada 7.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-1478/2015 ([C29724712](#)) 8.2.punktu, 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-416/2012 13.1.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-99/2010 ([C20183508](#)) 6.1.punktu.

Saskaņā ar Civillikumu vecāku pienākums dot uzturu bērnam saglabājas arī pēc pilngadības sasniegšanas, ja viņš turpina mācīties. Taču, ja bērns vēlas piedzīt uzturlīdzekļus sev pēc pilngadības sasniegšanas, prasība tiesā jāceļ viņam pašam.²⁸⁴

Minimālais uzturlīdzekļu apmērs atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 15.janvāra noteikumiem Nr. 37 „Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam” ir noteikts bērniem līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai. Lai gan pienākums uzturēt bērnu vecākam var tikt uzlikts arī pēc bērna 18 gadu vecuma sasniegšanas, uzturlīdzekļu minimālais apmērs nav limitēts un tā noteikšanas vienīgais kritērijs atbilstoši Civillikuma 179.panta pirmajai daļai ir vecāka spējas un viņa mantas stāvoklis. Tādējādi uzturlīdzekļu piedziņa pilngadīgam bērnam atšķirībā no to piedziņas viņa likumiskajam pārstāvim notiek pēc citādāka principa, kas šos procesus arī nošķir.²⁸⁵

No Ministru kabineta 2003.gada 1.jūlija noteikumu Nr. 348 „Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru” 2.2.punkta *expressis verbis* izriet, ka tiesību norma piemērojama attiecībā uz personām, kuras nav sasniegušas 18 gadu vecumu, un ka, nosakot minimālo uzturlīdzekļu apmēru pilngadīgam bērnam, minētā tiesību norma nav piemērojama, jo šādā gadījumā uzturlīdzekļu apmērs nosakāms tiesai, samērojot bērna vajadzības un abu vecāku mantas stāvokli.²⁸⁶ Tā kā tiesību aktos nav noteikts konkrēts minimālo uzturlīdzekļu apmērs attiecībā uz pilngadību sasniegušiem bērniem, tiesa, piemērojot Civillikuma 179.pantu, var noteikt arī mazāku summu.²⁸⁷

Apkopojuma sagatavotāju komentārs. Šobrīd atziņā norādītie Ministru kabineta noteikumi ir zaudējuši spēku (šobrīd spēkā ir Ministru kabineta 2013.gada 15.janvāra noteikumi Nr. 37 „Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam”, kuri pēc satura ir analogiski iepriekšējam regulējumam), tomēr norma, uz kuru atsaucās Senāts (proti, noteikumu 2.2.punkts) pēc satura nav mainījusies.

4.7. Bērnu pienākums uzturēt vecākus un atbrīvojums no šī pienākuma (Civillikuma 188.pants)

4.7.1. Pienākums uzturēt vecākus (Civillikuma 188.panta pirmā daļa)

188. Pienākums uzturēt vecākus un vajadzības gadījumā arī vecvecākus gulstas uz visiem bērniem samērā ar viņu spējām uzturēt vecākus vai vecvecākus un mantas stāvokli. Strīdus par uzturlīdzekļiem vecākiem vai vecvecākiem izšķir tiesa.

²⁸⁴ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2078/2013 ([C33328412](#)) 6.1.punkts.

²⁸⁵ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2885/2015 ([C33399014](#)) 8.3.punkts.

²⁸⁶ Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 21.marta spriedumu lietā Nr. SKC-390/2012 (C31384009).

²⁸⁷ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1685/2013 ([C39102212](#)) 7.1.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 1.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-2235/2012 (C37075212). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-1959/2013 ([C39035513](#)) 6.punktu, 2012.gada 2.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2255/2012 (C37075812) 6.punktu, 2012.gada 3.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1202/2012 (C29440010) 13.punktu.

Civillikuma 188.pantā nostiprinātais pienākums bērnam apgādāt savus vecākus ietver sevī ne vien mantiska rakstura palīdzības sniegšanu, bet arī bērna fizisku palīdzību vecākiem. Tajā pašā laikā ir norādāms, ka gadījumā, ja persona, pamatojoties uz Civillikuma 188.panta pirmo daļu, tiesas ceļā vēlas panākt pienākuma uzlikšanu bērnam veikt noteiktas darbības vecāku labā, tad prasības pieteikumā ir jāietver attiecīgs prasījums.²⁸⁸

No Civillikuma 188.panta pirmās daļas nepārprotami izriet bērnu pienākums apgādāt vecākus. Tomēr, kā tas jau izriet no minētās tiesību normas gramatiska tulkojuma, šāds pienākums bērniem nepastāv vienmēr un *per se*, bet gan rodas tikai vajadzības gadījumā. Minētās tiesību normas izpratnē ar vajadzības gadījumu jāsaprot vecāku nepieciešamība pēc papildu līdzekļiem tādu iemeslu dēļ, ka viņi paši nespēj sevi nodrošināt un apgādāt. Nepieciešamību pēc papildu līdzekļiem un to apmēru pamato faktiskie apstākļi katrā atsevišķā situācijā, kurus, izspriežot lietu, jāvērtē tiesai. Savukārt fakts, ka vecākiem vajadzīga bērna apgādība, jāpamato prasītājam, tādējādi pierādīšanas pienākums, prasot uzturlīdzekļus no bērniem, gulstas uz vecākiem. Senāts norāda, ka tikai pēc tam, kad tiesa uzskata par pierādītu un pamatotu vajadzību pēc papildu līdzekļiem, tai jāvērtē, kādā apmērā un kādās daļās bērniem ir pienākums to sniegt.²⁸⁹

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 8.pantu sociālā dienesta klienta vai tā apgādnieka pienākums ir samaksāt par saņemtajiem sociālās aprūpes pakalpojumiem. Vecāku uzturēšanas vispārīgais pienākums saskaņā ar Civillikuma 188.panta pirmo daļu gulstas uz bērniem, līdz ar to bērni ir uzskatāmi par apgādniekiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 8.panta izpratnē. Tādējādi bērniem ir pienākums samaksāt par viņu vecākiem sniegtajiem sociālās aprūpes pakalpojumiem.²⁹⁰

4.7.2. Atbrīvojums no pienākuma uzturēt vecākus (Civillikuma 188.panta otrā daļa)

188. [...]

Bērnu var atbrīvot no pienākuma uzturēt vecākus vai vecvecākus, ja tiek konstatēts, ka vecāki vai vecvecāki bez dibinātiem iemesliem izvairījušies pildīt savus pienākumus pret bērnu.

Bērni var atbrīvoties no pienākuma uzturēt vecākus uz Civillikuma 188.panta pirmās daļas pamata, ja pierāda, ka vecāki bez dibināta iemesla izvairījušies pildīt savus pienākumus pret bērniem. Šis noteikums var tikt piemērots arī Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 8.panta piemērošanas gadījumā.²⁹¹

²⁸⁸ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-160/2011 (C17069109) 9.punkts.

²⁸⁹ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-160/2011 (C17069109) 7.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-1029/2011 (C16097309) 9.1.punktu, 2011.gada 20.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-169/2011 (C24033507) 10.1.punktu.

²⁹⁰ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-60/2017 ([C36055613](#)) 7.1.punkts.

²⁹¹ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-60/2017 ([C36055613](#)) 7.2.punkts.

Saskaņā ar Civillikuma 188.panta otro daļu tiesai ir jānoskaidro, vai vecākam bija dibināti iemesli neuzturēt bērnus. Ja, piemērojot Civillikuma 188.panta otro daļu, konkrēti dibināti iemesli bērna neuzturēšanai nav konstatēti ar pierādījumiem, uzskatāms, ka tādi nepastāv. Turklāt tāds iemesls kā bezatbildība nevar būt dibināts iemesls bērna neuzturēšanai Civillikuma 188.panta otrās daļas izpratnē.²⁹²

Strīdos par pienākumu bērnam uzturēt vecākus un iespējamo bērnu atbrīvošanu no šī pienākuma, nav nozīmes apstāklim, ka viens vecāks nav pieprasījis uzturlīdzekļus no otra vecāka. Vecākam ir pienākums uzturēt bērnu jau uz likuma pamata, neatkarīgi no tā, vai pret viņu ir vai nav celta prasība tiesā, tādēļ prasības necelšana šo pienākumu nevar atcelt.²⁹³

4.8. Atziņas par citiem jautājumiem

4.8.1. *Nepamatoti izmaksāto uzturlīdzekļu piedziņa*

No Uzturlīdzekļu garantiju fonda tiek nodrošināti uzturlīdzekļi tam vecākam, kurš apgādā bērnu bez otra vecāka finansiāla atbalsta. Uzturlīdzekļu garantiju fonda darbība tiek veikta publisko tiesību jomā, tomēr tās apjoms ir ierobežots, ņemot vērā Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā noteikto tiesību apjomu un kārtību.

Gadījumā kad uzturlīdzekļu piedziņai zudis pamats ar atpakaļejošu spēku, proti, paternitāte atzīta par spēkā neesošu un par spēkā neesošu no tā izdarīšanas brīža atzīts ieraksts bērna dzimšanas reģistrā par tēvu, personai par viņas ieskatā nepamatoti Uzturlīdzekļu garantiju fonda labā piedzītajiem uzturlīdzekļiem jāvērsas vispārējās jurisdikcijas tiesā pret personu, kura ir saņēmusi fonda līdzekļus.²⁹⁴

Parastā kārtībā, ja vecāka vietā uzturlīdzekļus neizmaksātu no Uzturlīdzekļu garantiju fonda, vecākam par viņa ieskatā nepamatoti izmaksātajiem uzturlīdzekļiem būtu jāvērsas vispārējās jurisdikcijas tiesā pret otru vecāku. Minētais ļauj secināt, ka prasījums par piedzīto uzturlīdzekļu atmaksu ir jāvērs tiešā veidā pret personu, kura ir saņēmusi Uzturlīdzekļu garantiju fonda līdzekļus, nevis pret Uzturlīdzekļu garantiju fondu. No Uzturlīdzekļu garantiju fonda darbības mērķa nebūtu pamatoti veidot tādu sistēmu, kurā fondam būtu jāuzņemas finansiāls risks savstarpējos vecāku civiltiesiskos strīdos par to, cik pamatota bijusi uzturlīdzekļu maksāšana.²⁹⁵

²⁹² Senāta Civillietu departamenta 2017.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-60/2017 ([C36055613](#)) 6.punkts.

²⁹³ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-60/2017 ([C36055613](#)) 6.punkts.

²⁹⁴ Senāta departamentu priekšsēdētāju 2019.gada 28.novembra lēmuma tēze. [Lēmums pieejams šeit](#).

²⁹⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 27.augusta lēmuma lietā Nr. SKA-1314/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0827.SKA131420.3.L](#)) 6.punkts.

4.8.2. Uzturdošanas pienākuma pāriešana uz citu personu

Civillikuma 2351.pants reglamentē uzturēšanas kā tiesiska pienākuma pāreju. Saskaņā ar minēto tiesību normu, ja nomirējam bija pienākums kādu uzturēt, tad šis pienākums pāriet uz to, kas vainīgs viņa nāvē. Tādas atlīdzības apmēru noteic pēc tiesas ieskata, turklāt jāņem vērā mirušā vecums, viņa spēja nāves laikā iegūt sev uzturu un, visbeidzot, tās personas vajadzība, kam noteicama atlīdzība. Ja pēdējai ir pietiekami dzīves līdzekļi, tad atlīdzības pienākums atkrīt.

No minētās tiesību normas izriet, ka tajā noteiktais uzturēšanas pienākums uz vainīgo pāriet tad, ja mirušajam bija pienākums kādam dot uzturu. Šāda pienākuma pamatā, kā jau iepriekš minēts, ir nepieciešamība pēc papildu līdzekļiem (*Civillikuma 188.pants*). Tas nozīmē, ka tiesas uzdevums ir katrā atsevišķā situācijā vērtēt pierādījumus un faktiskos apstākļus, kas apliecina šīs nepieciešamības esību.²⁹⁶

²⁹⁶ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 20.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-169/2011 (C24033507) 10.2.punkts.

5. Bērnu tiesību aizsardzības princips un bērna uzklausišana

5.1. Bērnu tiesību aizsardzības princips (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants)

6.pants. Bērna tiesību aizsardzības princips

(1) Tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras.

(2) Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Šīs personas ievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu:

1) novērtējot jebkuru ar bērnu saistītu gadījumu;

2) rīkojoties jebkādā ar bērnu saistītā lietā;

3) pieņemot jebkuru lēmumu saistībā ar bērnu.

(2¹) Nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu, atbilstoši situācijai ņemot vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina:

1) bērnam emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības;

2) bērna vajadzībām un spējām atbilstošu izglītību;

3) bērna vajadzībām atbilstošu veselības aizsardzību;

4) bērna vecumam, emocionālajām un fiziskajām vajadzībām atbilstošu aprūpi;

5) atbalstu bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai;

6) iespēju bērnam attīstīt savu individualitāti, spējas un intereses;

7) bērna līdzdalību ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos;

8) bērna viedokļa uzklausišanu un ievērošanu atbilstoši bērna vecumam, briedumam un spējai viedokli formulēt;

9) bērna pasargāšanu no lojalitātes konflikta;

10) drošu vidi, kurā bērnam augt un attīstīties, aizsardzību no vardarbības, apdraudējuma, antisociālas uzvedības un atkarību ietekmes;

11) bērna identitātes saglabāšanu;

12) bērna atbildības izjūtas veidošanu;

13) citus bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgus apstākļus.

(3) Bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām. Institūciju sadarbības organizēšanu un kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība, nosaka Ministru kabinets.

(4) Bērna ārpusģimenes aprūpes laikā tiek veikti nepieciešamie pasākumi bērna un vecāku atkalapvienošanās nodrošināšanai.

(5) Darbība vai bezdarbība, kuras rezultātā netiek ievērotas bērna tiesības (bērna atstāšana bez minimāliem iztikas līdzekļiem, pajumtes, aprūpes, aizbildnības), vai citas darbības, kas ierobežo bērna personiskās vai īpašuma tiesības un brīvības, uzskatāmas par amorālām un pretlikumīgām.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003., 17.03.2005., 02.03.2017. un 11.11.2021. likumu, kas stājas spēkā 08.12.2021.)

5.1.1. Bērnu tiesību prioritāte

ANO 1989.gada 20.novembra Bērnu tiesību konvencijas 3.panta pirmā daļa noteic bērnu tiesību prioritāti. Latvijas Republikas Satversmes 110.pantā paredzētais valsts pienākums aizsargāt bērnu tiesības ir precizēts Bērnu tiesību aizsardzības likumā, kura 6.panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Ievērojot minēto, tiesām visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, uzmanība vispirms jāvelta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses

(jāveicina labvēlīgi apstākļi veselīgai un normālai fiziskai, intelektuālai, tikumiskai, garīgai un sociālai attīstībai brīvības, cieņas un materiālās nodrošinātības gaisotnē).²⁹⁷

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantā ir nostiprināts princips, ka tajās tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Minētais likums arī nosaka, ka bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību (*10.panta pirmā daļa*), un ka bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu (*10.panta trešā daļa*).

Bērna interešu prioritātes princips ir nostiprināts arī Bērnu tiesību konvencijas 3.panta 1.punktā, paredzot, ka visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātiestādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, uzmanība vispirms tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses.

No minētā secināms, ka bērna intereses ir vienīgais kritērijs, pēc kura izšķirams strīds par aizgādības tiesībām (tas ietver arī jautājumu par bērna dzīvesvietu), nevis viena vai otra vecāka kādas savstarpējās priekšrocības. Lai pareizi izšķirtu šādu strīdu, tiesai ir jāpārbauda un jāizvērtē gan vecāku iespējas nodrošināt nepieciešamos apstākļus bērna pilnvērtīgai attīstībai, gan bērna subjektīvā attieksme pret izveidojušos situāciju.²⁹⁸

Saskaņā ar Bērnu tiesību konvencijas 3.panta pirmo daļu visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm.²⁹⁹

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta otrajai daļai bērna tiesības un intereses ir prioritāras ikvienā jautājumā, kas skar bērnu.

Arī judikatūrā saistībā ar strīdiem, kas skar bērna tiesības, atzīts, ka pamatkritērijam ir jābūt bērna interesēm.³⁰⁰

Augstākās tiesas judikatūrā, kas izveidojusies, iztulkojot Civillikuma 178.¹panta otro daļu kopsakarā ar ANO 1989.gada 20.novembra Bērnu tiesību konvencijas 3.panta 1.punktu un 12.pantu, nostiprināta atziņa, ka pamatkritērijam, pieņemot tiesas nolēmumu par viena vecāka atsevišķas

²⁹⁷ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 30.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-2407/2014 (C29802713) 6.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2014.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-2795/2014 5.punktu. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

²⁹⁸ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2715/2014 11.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-652/2012 9.2. un 9.3.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

²⁹⁹ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-405/2018 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁰⁰ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 10.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

aizgādības nodibināšanu, ir jābūt bērna interesēm, proti, viena vecāka atsevišķa aizgādība var tikt nodibināta ar tiesas nolēmumu, ja tas vislabāk atbilst bērna interesēm.³⁰¹

Tas nozīmē, ka tiesa, izspriežot lietu vecāku strīdā par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, nevar atkāpties no bērna interešu nodrošināšanas principa.³⁰²

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantu tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras, un visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Jebkuras citas prioritātes atzīšana bez nopietna iemesla un attaisnojuma nav pieļaujama.³⁰³ Arī Bērnu tiesību konvencija kā primāro apsvērumu attiecībās ar bērnu izvirza bērnu vislabāko interešu ievērošanu (*Konvencijas 3.pants*), tostarp saskarsmē ar vecākiem (*Konvencijas 9.pants*).³⁰⁴

No bērnu tiesību prioritātes principa izriet arī prasība lietās, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, izskatīt nekavējoties (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20.panta pirmā daļa*). Līdz ar to bērna tiesības un intereses tiek ievērotas, ja tiesas nolēmums tiek izpildīts bez liekas kavēšanās. Jebkāda kavēšanās nebūtu šīm interesēm atbilstoša.³⁰⁵ Senāts ir atzinis, ka šie secinājumi ir attiecināmi uz jebkuru lietu, kurā ir runa par tiesas nolēmuma izpildi ar bērnu tiesībām saistītos jautājumos.³⁰⁶

Nenoliedzami tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērnu tiesības un intereses ir prioritāras (sk. *Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmo daļu*), t.i., visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātiesādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses (sk. *Bērnu tiesību konvencijas 3.panta 1.punktu*).³⁰⁷

³⁰¹ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[E]/2017 9.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2016 9.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#). Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 13.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁰² Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[I]/2020 10.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#), 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2016 9.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-332/2020 9.2.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.2.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2009.gada 25.marta sprieduma lietā Nr. SKC-133/2009 (C20251506) 6.–7.lpp.

³⁰³ Atsauce uz Satversmes tiesas 2019.gada 5.decembra sprieduma lietā Nr. [2019-01-01](#) 23.1.punktu, 2019.gada 16.maija sprieduma lietā Nr. [2018-21-01](#) 16.2.punktu.

³⁰⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 10.punkts.

³⁰⁵ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 27.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1142/2015 ([A420307114](#)) 13.punktu.

³⁰⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 17.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa blakus lēmuma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.3.BL](#)) 5.punktu.

³⁰⁷ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2678/2014 9.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

5.1.2. Bērna vislabākās intereses

Bērna intereses un bērna viedoklis nav viens un tas pats. Bērna intereses, vērtējot objektīvi, var nesakrist ar bērna paša vēlmēm jeb viņa subjektīvo viedokli.³⁰⁸

Jautājumos, kas skar bērna tiesības, izšķiroša nozīme ir bērna interesēm, un, lai noteiktu, kas atbilst bērna vislabākajām interesēm, ir jāizvērtē bērna psiholoģiskā un emocionālā saikne ar katru no vecākiem un katra vecāka spējas un vēlme nodrošināt bērna interesēm atbilstošus apstākļus un audzināšanu.³⁰⁹

Katrā gadījumā, kad jāpieņem lēmums, kas skar bērna intereses, objektīvi jānoskaidro, kādas ir bērna labākās intereses konkrētajā situācijā. Tas nozīmē, ka iestādei jāveic detalizēts ģimenes situācijas izvērtējums, ieskaitot faktiskos, emocionālus, psiholoģiskus, finansiālus un medicīniskas dabas faktorus, un jāveic izsvērts un saprātīgs katras iesaistītās personas, arī bērna, interešu izvērtējums, lai noskaidrotu bērnam vispiemērotāko risinājumu.³¹⁰

Judikatūrā saistībā ar strīdiem par aizgādības tiesībām ir atzīts, ka, pieņemot tiesas nolēmumu par viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšanu, pamatkritērijam ir jābūt bērna interesēm.³¹¹ Lai noteiktu, kas atbilst bērna vislabākajām interesēm, ir jāizvērtē bērna psiholoģiskā un emocionālā saikne ar katru no vecākiem un katra vecāka spējas un vēlme nodrošināt bērna interesēm atbilstošus apstākļus un audzināšanu.³¹²

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta 2.¹daļas 1.punktu, nosakot bērna labākās intereses, jātiecas uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu, atbilstoši situācijai ņemot vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina bērnam emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības. Nosakot bērna labākās intereses, jāņem vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina drošu vidi, kurā bērnam augt un attīstīties, aizsardzību no vardarbības, apdraudējuma (*6.panta 2.¹daļas 10.punkts*).

³⁰⁸ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2020 tēze. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁰⁹ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-622/2021 10.2.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Augstākās tiesas 2012.gada tiesu prakses apkopojuma „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam” 3. un 5.lpp. [Apkopojums pieejams šeit](#).

³¹⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1020/2014 7.punktu. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³¹¹ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³¹² Senāta Civillietu departamenta 2019.gada sprieduma lietā Nr. SKC-514/2019 7.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Augstākās tiesas 2012.gada tiesu prakses apkopojuma „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam” 3. un 5.lpp. [Apkopojums pieejams šeit](#).

Līdz ar to, lemjot par to, vai bērnam ir atļaujams noteiktā laikā nakšņot pie vecāka, ir jāatrod līdzsvars starp bērna un vecāka ģimenes saišu uzturēšanu un bērna drošības aizsardzību. Šim izsvērumam jābūt vērstam uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu.³¹³

Jautājumā, kas skar bērna dzīvesvietas un atsevišķas aizgādības noteikšanu, jāizvērtē apstākļi tieši un konkrēti strīda izšķiršanas laikā tiesā, vairākus gadus veci atzinumi nav pietiekami pierādījumi un apliecinājumi bērna patiesās gribas noskaidrošanai,³¹⁴ situācijā, kurā bērns spēj paust viedokli, tas ir ņemams vērā.³¹⁵

Tikai izvērtējot bērna psiholoģisko un emocionālo saikni ar katru no vecākiem un katra vecāka spējas un vēlmi nodrošināt bērna interesēm atbilstošus apstākļus un audzināšanu, ir pieņemams spriedums par atsevišķas aizgādības tiesību piešķiršanu vienam no vecākiem.³¹⁶

Tiesas uzdevums bērnu interešu vārdā ir atrast pareizāko strīda risinājumu.³¹⁷

5.2. Bērna uzklauššana (Bēnu tiesību aizsardzības likuma 13.panta pirmā daļa un 20.panta otrā daļa)

Bēnu tiesību aizsardzības likuma 13.panta pirmā daļa

Bēnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas, šajā nolūkā saņemt un sniegt jebkāda veida informāciju, tiesības tikt uzklauštam, kā arī tiesības uz apziņas un ticības brīvību. Bēna reliģisko piederību nosaka vecāki.

Bēnu tiesību aizsardzības likuma 20.panta otrā daļa

Bēnam tiek dota iespēja tikt uzklauštam jebkādās ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās vai nu tieši, vai ar sava likumiskā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību.

5.2.1. Vispārīgas atziņas

Lietās, kurās ir iesaistīts bērns, viņš var piedalīties pats personīgi vai pastarpināti. Pastarpināta piedalīšanās iespējama likumiskā pārstāvja vai attiecīgās institūcijas personā. Tas nozīmē, ka bērni nav vienmēr jāaicina uz tiesu viņu viedokļa uzklauššanai par lietā izskatāmo jautājumu.³¹⁸

³¹³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada sprieduma lietā Nr. SKA-774/2022 8.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³¹⁴ Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1422/2014 10.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2010.gada 22.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-570/2010 (C34052408) 5. un 6.lpp.

³¹⁵ Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.1.punktu. [Spriedums pieejams šeit.](#)

³¹⁶ Atsaucē uz Augstākās tiesas 2012.gada tiesu prakses apkopojuma „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam” 4.lpp. [Apkopojums pieejams šeit.](#)

³¹⁷ Senāta Civillietu departamenta 2019.gada sprieduma lietā Nr. SKC-514/2019 7.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Augstākās tiesas 2012.gada tiesu prakses apkopojuma „Par tiesu praksi strīdu izskatīšanā par aizgādības (kopīgas, atsevišķas, ikdienas) un saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem bērnam” 22.lpp. [Apkopojums pieejams šeit.](#)

³¹⁸ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2715/2014 11.4.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2012.gada 17.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-367/2012 (C32178607) 5.lpp.

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20.panta otrajai daļai bērnam tiek dota iespēja tikt uzklautam jebkadās ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās vai nu tieši, vai ar sava likumiskā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību.

Atbilstoši Eiropas Padomes 1996.gada 25.janvāra Konvencijas par bērnu tiesību piemērošanu 3.pantam, ja bērnam ir atbilstoša izpratne, viņam ir jāsaņem informācija par attiecībā uz viņu izskatāmā jautājuma būtību, ir jādod iespēja izteikt viedokli, kā arī viņam ir jābūt informētam par izlemjamā jautājuma iespējamām sekām. Atbilstoši minētās Konvencijas 6.panta c) punktam tiesai bērna viedoklim ir jāpiešķir nozīme, proti, tas ir jāvērtē kā būtisks.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā izteikta atziņa, ka, pieņemot jebkāda veida lēmumus, kas skar bērnu, ir svarīgi uzklaut viņa viedokli. Šis pienākums var atšķirties atkarībā no bērna vecuma vai brieduma pakāpes. Taču, pat ja atbildīgās iestādes nolēm, ka attiecīgajā situācijā bērna viedokli nav iespējams vai nav nepieciešams uzklaut klātienē, tas nenozīmē, ka šo viedokli nav nepieciešams vai nav iespējams noskaidrot citādi (piemēram, piesaistot psihologu).³¹⁹

Bērna interešu ievērošana ir cieši saistīta ar katra bērna tiesībām tikt uzklautam jebkurā institūcijā, kur tiek izskatīti jautājumi, kas skar viņa intereses. Turklāt bāriņtiesai kā specializētai iestādei bērnu tiesību aizsardzībā ir būtiska loma taisnīgā un objektīvā tiesas procesā.³²⁰

Gan no Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20.panta trešās daļas, gan no Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 12.panta izriet, ka bērnam tiek dota iespēja tikt uzklautam jebkadās ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās vai nu tieši, vai ar sava likumīgā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību. Līdz ar to pamatots ir pieteicējas arguments, ka lietā par aizgādības tiesību pārtraukšanu un atjaunošanu ir noskaidrojams un ņemams vērā bērna viedoklis.

Tomēr, kā Senāts ir norādījis jau iepriekš,³²¹ bērna viedokļa uzklautāšana nenozīmē, ka lieta ir izspriežama tieši atbilstoši tam. Senāts jau iepriekš ir norādījis,³²² ka, lemjot par aizgādības tiesību atjaunošanu, noteikti ņemams vērā bērna viedoklis atbilstoši tā vecumam un brieduma pakāpei. Ja bērns ir nobrieduša pusaudža vecumā, viņa viedoklim jābūt noteicošajam. Ja tiesa izlemj pretēji bērna viedoklim, tiesai tas īpaši ir jāmotivē.

Arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 9.pants pieļauj bērna šķiršanu no vecākiem pret bērna gribu, ja tas nepieciešams bērna vislabāko interešu nodrošināšanai, piemēram, vardarbības vai nolaidības pret bērnu gadījumā. Līdz ar to bērna viedoklis, ja bērns to spēj formulēt,

³¹⁹ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2017 10.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2003.gada 8.jūlija spriedumu lietā „Sahin v. Germany”, iesnieguma Nr. [30943/96](#).

³²⁰ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[F]/2020 7.1.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³²¹ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-140/2010 (A42676409) 11.punktu.

³²² Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-457/2008 ([A42527807](#)) 12.punktu.

noteikti ir noskaidrojams, taču tas var nebūt izšķirošs, lemjot par aizgādības tiesību pārtraukšanu, jo bāriņtiesai un, ja nepieciešams, arī tiesai katrā konkrētajā gadījumā ir jāizvērtē bērna vislabākās intereses, kuras, vērtējot objektīvi, var nesakrist ar bērna subjektīvo viedokli.³²³

Gan Bērnu tiesību aizsardzības likuma 13.panta pirmā daļa, gan Bērnu tiesību konvencijas 12.pants noteic bērna tiesības tikt uzklautam. Īpaši svarīga ir bērna viedokļa uzklautāšana, lemjot par bērna aprūpes tiesībām. Taču bērna viedokļa uzklautāšana un vērā ņemšana ir īstenojama atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei, ievērojot arī to, vai bērns pats spēj izteikt savu viedokli (sk. *Bērnu tiesību konvencijas 12.panta pirmo daļu*). Ievērojot minēto, bērna uzklautāšana var notikt gan tieši, gan pastarpināti, proti, ar pārstāvja vai atbilstošas iestādes starpniecību.³²⁴

Bērns var tikt uzklauts tiešā veidā tiesā. Lietās, kurās ir iesaistīts bērns, tāpat kā jebkurā administratīvajā lietā ir jānodrošina objektīvās izmeklēšanas princips un efektīva procesa vadība. Tomēr šo procesu specifika ir tāda, ka jebkura tieša uzklautāšana tiesas sēdē vai jebkuru citu pierādījumu iegūšana ar bērna iesaisti ir rūpīgi jāvērtē, vai tā nav pretēja bērna vislabāko interešu ievērošanai. Līdz ar to tiesai pilnvērtīgi jānoskaidro lietas apstākļi, vienlaikus nekaitējot bērna vislabākajām interesēm. Tādējādi to, vai bērna viedoklis tiesai ir jānoskaidro tieši, izlemj tiesa, ievērojot katras konkrētās lietas apstākļus, arī bērna vecumu, brieduma pakāpi, un vai tieša uzklautāšana nekaitēs bērnam.³²⁵

Bērnu viedokli uzklaut ne tikai tieši, bet arī pastarpināti tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnus, paredz arī starptautiskās tiesību normas. Tā Apvienoto Nāciju Organizācijas 1989.gadā pieņemtās Bērnu tiesību konvencijas 12.pants noteic, ka dalībvalstis nodrošina bērnam, kas spējīgs formulēt savus uzskatus, tiesības brīvi paust šos uzskatus visos jautājumos, kas skar bērnu, turklāt bērna uzskatiem tiek veltīta pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei. Šai nolūkā bērnam tiek arī dota iespēja tikt uzklautam jebkādas ar bērnu saistītas iztiesāšanas vai administratīvās izmeklēšanas gaitā *vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīga orgāna starpniecību* nacionālajās procesuālajās normās paredzētajā kārtībā.³²⁶ Bērna, kas nav sasniedzis 15 gadu vecumu, dalībai procesā Administratīvā procesa likuma 21.panta otrā daļa izvirza īpašus procesuālus nosacījumus, ka ieceļams sevišķais aizbildnis, kas uzklausa bērna viedokli un dara to zināmu tiesai.³²⁷

³²³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 26.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-870/2012 ([A420344312](#)) 11.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-870/2012 ([A420344312](#)) 8.punktu.

³²⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 8.maija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-347/2014 ([A420591612](#)) 10.punkts. Ar atsauci uz Aperāne K. 21.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 305.–307.lpp.

³²⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) 20.punkts.

³²⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-428/2009 ([A42681507](#)) 12.punkts.

³²⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 8.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-329/2015 ([A420507913](#)) 10.punkts.

Vienlaikus ne minētā, ne citas tiesību normas neaizliedz administratīvā procesa dalībniekam, kas ir jaunāks par 15 gadiem, piedalīties tiesas sēdē. Tas, vai bērna interesēs ir atrasties tiesas zālē, ņemot vērā konkrētajā lietā izskatāmā jautājuma raksturu, kā arī bērna vecumu, ir jāizlemj tiesai.³²⁸

Ja persona ir sasniegusi 15 gadu vecumu, viņa viedokļa uzklauššana atbilstoši Administratīvā procesa likuma 21.panta trešajai daļai ir iespējama arī tieši tiesas sēdē. Tomēr, tā kā bērnu intereses tiesiskajās attiecībās, kurās ir iesaistīti bērni, ir prioritāras, tiesai, kas izskata lietu, katrā konkrētā gadījumā ir jāvērtē, vai bērna viedokļa *tieša* uzklauššana nevar kaitēt bērna interesēm, it īpaši ievērojot bērna veselības, tostarp psiholoģisko, stāvokli. Ja tieša uzklauššana neatbilst bērna interesēm, viedoklis jānoskaidro pastarpināti.³²⁹

Ja jauniešs procesa laikā sasniedz pilngadību, viņam atbilstoši Administratīvā procesa likuma 21.pantam piemīt procesuālā rīcībspēja, t.i., spēja pašam īstenot savas procesuālās tiesības un izpildīt procesuālos pienākumus.³³⁰

5.2.2. *Tieša un pastarpināta bērna uzklauššana*

Lietās, kurās ir iesaistīts bērns, tāpat kā jebkurā administratīvajā lietā ir jānodrošina objektīvās izmeklēšanas princips un efektīva procesa vadība. Tomēr tiesai lietas apstākļi pilnvērtīgi jānoskaidro, vienlaikus nekaitējot bērna vislabākajām interesēm. To, vai bērna viedoklis tiesai ir jānoskaidro tieši, izlemj tiesa, ievērojot katras konkrētās lietas apstākļus, arī bērna vecumu, brieduma pakāpi, un vai tieša uzklauššana nekaitēs bērnam.³³¹

No Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20.panta trešās daļas, kas nosaka, ka bērnam tiek dota iespēja tikt uzklauštam jebkādas ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās, izriet, ka lietās, kurās ir iesaistīts bērns, viņš var piedalīties pats personīgi vai pastarpināti. Pastarpināta piedalīšanās iespējama likumiskā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas personā.

Tiesai, kas izskata lietu, katrā konkrētā gadījumā ir jāvērtē, vai bērna viedokļa *tieša* uzklauššana nevar kaitēt bērna interesēm, it īpaši ievērojot bērna veselības, tostarp psiholoģisko, stāvokli. Ja tieša uzklauššana neatbilst bērna interesēm, viedoklis jānoskaidro pastarpināti.³³²

Atbilstoši Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 12.pantam dalībvalstis nodrošina bērnam, kas spējīgs formulēt savus uzskatus, tiesības brīvi paust šos uzskatus visos jautājumos, kas skar bērnu, turklāt bērna uzskatiem tiek veltīta pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un

³²⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 16.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-513/2008 ([A42548607](#)) 14.punkts.

³²⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 12.marta sprieduma lietā Nr. SKA-182/2009 ([A42439708](#)) 12.punkts.

³³⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 14.marta lēmuma lietā Nr. SKA-54/2007 ([A42399505](#)) 11.punkts.

³³¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) 20.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 12.marta sprieduma lietā Nr. SKA-182/2009 ([A42439708](#)) tēzi un 12.punktu.

³³² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 12.marta sprieduma lietā Nr. SKA-182/2009 ([A42439708](#)) tēzi un 12.punktu.

brieduma pakāpei. Ievērojot minēto regulējumu, Senāts ir atzinis, ka lietā ir ņemams vērā bērna viedoklis atbilstoši bērna vecumam un briedumam. Ja bērns ir nobrieduša pusaudža vecumā, tad viņa viedoklim ir jābūt noteicošam.³³³ Vienlaikus jebkura bērna viedoklis, arī pusaudža, nenoliedzami ir jāvērtē no katra bērna attīstības īpatnību viedokļa, kā arī jāvērtē, vai bērna viedoklis nav ietekmēts un vairs objektīvi nepauž paša bērna uzskatus, bet ir citu personu iespaidots.³³⁴

Piemēram, vērtējot bērna rakstiski paustu viedokli, nozīme piešķirama arī tam, vai pēc bērna vārdiem pierakstītais vai bērna paša rakstītais teksts atbilst bērna konkrētā vecumposma runas saturam.³³⁵ Tāpat, ja audio un video ierakstu veikšanas laikā bērns atradies viena vecāka ietekmes sfērā, tāpēc bērna viedoklis, kas atspoguļots šajos ierakstos, var nebūt objektīvs.³³⁶

Bērna viedokļa izzināšana ar eksperta psihologa starpniecību ir viens no drošākajiem veidiem bērna patiesās gribas noskaidrošanai. Turklāt Civillikuma 178.¹panta otrā daļa šo pienākumu tieši pašai tiesai neuzliek.³³⁷

Civilprocesa likuma 244.⁵panta otrajā daļā noteikts, ka lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesa pēc savas iniciatīvas vai ieinteresēto personu lūguma [...] noskaidro bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi.

Tās ir tiesas tiesības, ievērojot, protams, principu par lietas vispusīgu, pilnīgu un objektīvu izskatīšanu, apmierināt vai noraidīt attiecīgo lūgumu, taču uz likuma pamata izteikts lūgums tiesai nedrīkst būt izmantots par argumentu, kas vērsts pret personu, kas šādu lūgumu izteikusi.³³⁸

Apkopojuma sagatavotāju piezīme. Minētā atziņa tika izteikta laikā, kad spēkā vēl bija Civilprocesa likuma 244.⁵panta otrā daļa, kas ar 2015.gada 29.oktobra grozījumiem Civilprocesa likumā, kuri stājās spēkā 2015.gada 3.decembrī, tika izslēgta, tomēr pēc satura analogiska norma tika iekļauta Civilprocesa likuma 244.⁹panta otrajā daļā.

³³³ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-457/2008 ([A42527807](#)) 12.punktu.

³³⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) 10.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[F]/2020 7.1.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit.](#), Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 12.punktu. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 19.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-140/2010 (A42676409) 11.punktu, Ar atsauci uz Senāta 2008.gada 23.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-457/2008 ([A42527807](#)) 12.punktu.

³³⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 29.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-915/2015 ([A420286314](#)) 7.punkts kopsakarā ar 2.4.punktu.

³³⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 26.punkts.

³³⁷ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 15.4.punkts. [Spriedums pieejams šeit.](#)

³³⁸ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit.](#)

Tā kā vienpersoniskā lēmuma pieņemšana balstās apstākļi nekavējoties novērst konkrētu, bērnu traumējošu situāciju, bērna uzklausišanai šādos apstākļos nav izšķirošas nozīmes.³³⁹

Nedz Civillikumā, nedz arī Civilprocesa likumā nav izvirzītas īpašas prasības, kādā veidā bērna viedoklis ir noskaidrojams.³⁴⁰

5.2.3. Bērna viedoklis un tā vērtēšana

Lai gan bērna viedoklis ir svarīgs, tomēr bērna viedoklis nav identisks bērna labāko interešu jēdzienam, kā arī bērna viedokļa uzklausišana un respektēšana nenozīmē, ka tiesai jāspriež tā, kā bērns vēlas.

Turklāt bērna viedoklis ir jāvērtē, ņemot vērā ne tikai bērna vecumu, bet arī viņa individuālās personības iezīmes, uztveres īpatnības un viedokļa paušanas apstākļus, tostarp, vai bērna viedokli nav ietekmējušas citas personas, parasti – vecāki. Vērtējums jāveic, novērtējot apstākļus un pierādījumus vispusīgi, to kopumā, iedziļinoties pierādījumu būtībā, ņemot vērā tiesisko apziņu, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem, kā to paredz Civilprocesa likuma 97.panta pirmā daļa.

Ir jāņem vērā, ka, jo ilgāk nav iespējams nodibināt kontaktu (un tikmēr vecāks, pie kura bērns atrodas, var noskaņot bērnu), jo neobjektīvāks var kļūt bērna viedoklis.³⁴¹

Lietā par aizgādības tiesību jautājumiem jaunieša viedoklis ir noteicošais. Tiesai ir jāpamato, kāpēc jaunieša viedoklis, kuram būtu jābūt noteicošam, par tādu netiek uzskatīts. Ja tiesa uzskata, ka jaunieša viedoklis ir ticis ietekmēts vai sniegts nepatiess viedoklis, tad tiesai tas ir jākonstatē ar konkrētiem pierādījumiem lietā un savs viedoklis jāargumentē.³⁴²

Lemjot par aprūpes tiesību atjaunošanu, noteikti ņemams vērā bērna viedoklis atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei. Ja bērns ir nobrieduša pusaudža vecumā, viņa viedoklim jābūt noteicošajam. Ja tiesa izlemj pretēji bērna viedoklim, tiesai tas īpaši ir jāmotivē.³⁴³

³³⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#)) 7.punkts.

³⁴⁰ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2715/2014 11.4.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁴¹ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2020 16.5.1. un 16.5.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 27.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1142/2015 ([A420307114](#)) 14.punktu.

³⁴² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) tēze un 10.punkts.

³⁴³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-457/2008 ([A42527807](#)) tēze un 12.punkts.

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Konkrētais spriedums ir pieņemts 2008.gadā, kad jēdziena „aizgādības tiesības” vietā tika lietots jēdziens „aprūpes tiesības”.

Jo ilgāk mazā vecumā bērns dzīvo kopā ar konkrēto vecāku, jo augstāka ticamība, ka viedokli vairāk ietekmēs konkrētais vecāks. Turklāt, pat ja vecāks to nedara apzināti, bērns konkrētā vecumposma attīstības dēļ var būt pārņēmis vecāka komunikācijas stilu un viedokli.³⁴⁴

Lai varētu objektīvi secināt, vai bērna viedoklis lietā ir ņemams vērā, ir jāvērtē, vai bērna viedoklis nav ietekmēts. Lai arī var piekrist argumentam, ka piecgadīgs bērns pats spēj paust viedokli, tomēr sava vēl salīdzinoši mazā vecuma dēļ bērna viedokli pamatā formē tās ģimenes uzskati, kurā bērns dzīvo.³⁴⁵

Senāta Civillietu departaments savā judikatūrā ir norādījis, ka vairākus gadus veci atzinumi, arī bāriņtiesā sastādītie, nav pietiekami pierādījumi un apliecinājumi bērna patiesās gribas noskaidrošanai.³⁴⁶

³⁴⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) 21.punkts.

³⁴⁵ Senāta 2022.gada sprieduma lietā Nr. SKA-774/2022 14.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁴⁶ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-995/2015 13.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada spriedumu lietā Nr. SKC-1422/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

6. Atziņas par procesuālajiem jautājumiem lietās, kas saistītas ar bērnu un vecāku savstarpējām attiecībām

6.1. Vispārīgas atziņas

Likumdevējs ir nodalījis aizgādības un saskarsmes tiesības.³⁴⁷ Aizgādības tiesību apjoms un ar to saistītās vecāku tiesības un pienākumi izriet no Civillikuma 178.—179.panta. Saskarsmes tiesības regulētas 181.pantā, kuram atbilstoši bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecvecākiem, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesības).

Atbilstoši Civilprocesa likuma 244.²panta otrajai daļai un Civillikuma 182.pantam strīdi par saskarsmes tiesību īstenošanas kārtību tiek risināti civiltiesiskā kārtībā, tiesai izprasot bāriņtiesas atzinumu.

Tādējādi, ja vecāki lūdz bāriņtiesai izšķirt no aizgādības tiesībām izrietošu strīdu, bāriņtiesa pieņem lēmumu, kas pārsūdzams administratīvā procesa kārtībā.³⁴⁸ Savukārt strīdu par saskarsmes tiesībām izlemj tiesa civilprocesuālā kārtībā.³⁴⁹

Tiesām visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, uzmanība pirmām kārtām jāvelta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērnu intereses – jāveicina labvēlīgi apstākļi veselīgai un normālai fiziskai, intelektuālai, tikumiskai, garīgai un sociālai attīstībai brīvības, cieņas un materiālās nodrošinātības gaisotnē, ņemot vērā vecāku tiesības un pienākumus.³⁵⁰

Lietas izskatīšanas ātrumam lietās, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, ir *tieša un ļoti būtiska ietekme* uz lietas iznākumu. Proti, jo ilgāk nenotiek tiesas nolēmuma izpilde un palielinās laiks, ko bērns pavada pie tā vecāka, kurš prettiesiski nepilda tiesas nolēmumu, jo bērnam veidojas ciešāka saikne ar šo vecāku. Laika ritējums arī atstāj tiešu ietekmi uz bērna viedokļa formēšanos – jo lielāks ir laiks, kurā nolēmums netiek izpildīts un netiek pieņemti nekādi lēmumi šajā sakarā, un bērns šajā laikā otru vecāku nesatiek vai satiek ļoti reti, jo neobjektīvāks var kļūt bērna viedoklis vecāka, pie kura bērns dzīvo, ietekmes dēļ.³⁵¹

³⁴⁷ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#)) 8. un 9.punktu.

³⁴⁸ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 25.jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)).

³⁴⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 5.jūlija lēmuma lietā Nr. SKA-1129/2017 ([A420276016](#)) 6.punkts.

³⁵⁰ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-165/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0217.C15161717.18.S](#)) 11.2.punkts. Ar atsauci uz Apvienoto Nāciju Organizācijas 1959.gada 20.novembra Bērnu tiesību deklarācijas 2. un 6.principu; Apvienoto Nāciju Organizācijas 1989.gada 20.novembra Bērnu tiesību konvencijas 3.pantu; Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 26.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1838/2015 ([C23062413](#)) 7.punktu, 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2418/2014 7.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 10.punktu, 2012.gada 6.jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-1389/2012 ([C12301606](#)) 15.punktu.

³⁵¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 17.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 27.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1142/2015 ([A420307114](#)) 14.punktu.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmo daļu tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Savukārt Eiropas Padomes Konvencijas par bērnu tiesību piemērošanu 7.pantā uzsvērts, ka procesos, kas skar bērnu, tiesu iestāde rīkojas ātri, lai izvairītos no nevajadzīgas kavēšanās, un ir pieejamas procedūras, lai nodrošinātu, ka tās lēmumus ātri izpilda. Tātad ir būtiski, lai tiesā varētu tikt izskatīti jautājumi, kas skar bērna intereses, un lai tie tiktu izskatīti ātri.³⁵²

Lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību ievērošanu, ļoti liela nozīme ir tam, kā notiek komunikācija vecāku starpā. Strīdi šādās lietās pamatā būtu atrisināmi ārpus tiesas, ja bērna vecāki savstarpēji sazinātos tikai ar vienu mērķi – nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu. Tādējādi šādā komunikācijā vecāku ambīcijas un taisnīguma izjūta noliekama pie malas. Nenoliedzami, komunikācija šādos strīdos nav emocionāli viegls process. Tomēr konstruktīva un objektīva saziņa dod ilgtermiņa rezultātu – bērna pilnvērtīgu attīstību, tostarp emocionālo stabilitāti. Ja šādās lietās vecāku komunikācija ir nonākusi strupceļā un vienīgais strīdu risināšanas veids, ko abi vai viens vecāks saredz un izmanto kā risinājumu, ir vēršanās valsts institūcijās, tostarp bāriņtiesā un tiesā, tad lielākajā daļā gadījumu tas situāciju gan vecāku savstarpējā komunikācijā, gan attiecībā uz bērnu saasina. Tiesas nolēmums formāli noregulē konkrēto tiesisko situāciju. Tomēr cilvēciskās attiecības no šādiem tiesas procesiem cieš, it īpaši cieš lietā iesaistītais bērns.³⁵³

Tādējādi vecākiem šādās lietās saprātīgi ir izmantot visus iespējamus ārpus tiesas līdzekļus komunikācijas veicināšanai, tostarp mediāciju, kas tieši ģimenes lietās ir viens no efektīvākajiem strīda risināšanas līdzekļiem. Tāpat, lai šādi strīdi neeskalētos, nenoliedzami liela nozīme ir arī bāriņtiesas un sociālo dienestu darbam ar konkrēto ģimeni. Ja ģimene pietiekami saņem konsultācijas par alternatīviem strīda risināšanas veidiem (savstarpējas sarunas, mediācija u.c.), kā arī ģimenei tiek piedāvāta kvalitatīva palīdzība ar psihologu konsultācijām, kas vērstas uz situācijas mierīgu atrisināšanu, tad vēršanās tiesā, visdrīzāk, nebūtu vairs nepieciešama, jo strīds jau būtu atrisināts.³⁵⁴

³⁵² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 21.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1208/2017 ([6700006917](#)) 7.punktu. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 8.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-299/2006 ([A42337205](#)) 12.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 3.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-935/2016 ([670004316](#)) 9.punktu.

³⁵³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1428/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1014.A420165519.12.L](#)) 9.punkts.

³⁵⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 17.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1250/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0817.A420272520.10.L](#)) 3.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 8.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1243/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1208.A420234320.19.L](#)) 4.punktu, 2020.gada 14.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1428/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1014.A420165519.12.L](#)) 9.punktu, 2020.gada 17.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1345/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0917.A420190719.12.L](#)) 13.punktu.

Tiesai bērnu tiesību lietās ar vislielāko rūpību jānoskaidro un jāizvērtē faktiskie apstākļi, lai efektīvi aizsargātu bērna tiesības uz kvalitatīvu saskarsmi ar vecāku, kuram ar tiesas nolēmumu noteiktas saskarsmes tiesības. Kā pamatoti norāda pieteicējs, bērnam ir tiesības netraucēti veidot savu identitāti kopā ar savu bioloģisko vecāku. Vecāka un viņa bērna iespēja būt kopā ir ģimenes dzīves pamatelements.³⁵⁵ Saskarsmes liegšana vājina vecāka un bērna saikni, kas ir pretēja Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantam.³⁵⁶ Tāpēc bērna saskarsme ar vecāku ir būtiska vecāka un bērna ģimenes saišu uzturēšanā. Vecākam, kuram noteikts pienākums šo saskarsmi nodrošināt, ir jāpilda tiesas nolēmums. Pretējā gadījumā zūd jēga tiesas nolēmumam par saskarsmi bērnam ar vecāku.³⁵⁷

It īpaši tas ir lietā, kurā ir norādes par vardarbīgu personu, ar kuru bērns dzīvo ikdienā kopā. Tāpēc, ievērojot lietas sarežģītos apstākļus, no bāriņtiesas būtu sagaidāms, ka šāda informācija tiesai tiek sniegta. Ja šāda informācija bāriņtiesas paskaidrojumos nav ietverta, tiesai tā jānoskaidro pēc savas iniciatīvas.³⁵⁸

6.2. Procesuālie jautājumi attiecībā uz lietu izskatīšanu Civilprocesa likuma kārtībā

6.2.1. Pierādījumu novērtēšana (Civilprocesa likuma 97.pants un 126.pants)

97.pants. Pierādījumu novērtēšana

(1) Tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem.

(2) Nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta spēka, kas saistītu tiesu.

(3) Tiesai spriedumā jānorāda, kādēļ tā vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu pierādījumu un atzinusi vienus faktus par pierādītiem, bet citus — par nepierādītiem.

126.pants. Institūcijas atzinums

Šā likuma 89.pantā noteiktajā kārtībā pieaicinātās institūcijas atzinumu tiesa novērtē kā pierādījumu. Tiesas nepievienošanās atzinumam motivējama lietā pieņemtajā nolēmumā.

(07.04.2004. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.05.2004.)

Bāriņtiesas, kas lietā tiek pieaicināta Civilprocesa likuma 89.panta kārtībā, galvenais uzdevums ir sniegt tiesai papildu informāciju savas kompetences ietvaros, kas nepieciešama attiecīgā jautājuma izlemšanā. Šādas institūcijas atzinums ir pierādīšanas līdzeklis civillietā, un saskaņā ar 126.panta noteikumiem tas tāpat kā citi pierādījumi tiesai jāvērtē atbilstoši civilprocesa vispārīgajiem pierādījumu

³⁵⁵ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2001.gada 12.jūlija sprieduma lietā „K. and T. v. Finland”, iesnieguma Nr. [25702/94](#), 151.punktu.

³⁵⁶ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 6.decembra lēmumu lietā „Petersen v. Germany”, iesnieguma Nr. [31178/96](#).

³⁵⁷ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#)) 10.punktu.

³⁵⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 9.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-933/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S](#)) 8.punkts.

vērtēšanas noteikumiem. Turklāt likumdevējs ir noteicis, ka tiesas nepievienošanās atzinumam motivējama lietā pieņemtajā lēmumā.³⁵⁹

Bāriņtiesas atzinums ir nepieciešams, un tas ir viens no pierādījumiem lietā, kas vērtējams atbilstoši Civilprocesa likuma 97.panta kritērijiem.³⁶⁰ Lai gan bāriņtiesas atzinumam saskaņā ar Civilprocesa likuma 126.pantu ir pierādīšanas līdzekļa statuss un tas tāpat kā visi pierādījumi pakļaujams tiesas vērtējumam, ir jābūt pamatotiem iebildumiem vai argumentiem, kāpēc bāriņtiesas lēmums, kas pieņemts tās kompetences ietvaros, atstāts bez ievērības.³⁶¹

Lai gan bāriņtiesas izteiktais viedoklis tiesai nav saistošs, ir jābūt pamatotiem iebildumiem, kāpēc šis viedoklis, kas pieņemts tās kompetences ietvaros, nebūtu ņemams vērā.

Bāriņtiesa ir tas bērna tiesību aizsardzības garants, kurai, pārzinot situāciju ģimenē, nekavējoties jārikojas bērna vislabāko interešu nodrošināšanai, uz ko norāda arī Bāriņtiesu likuma 18.pants par bērna personisko interešu aizstāvību.³⁶²

Neskatoties uz bāriņtiesas atzinuma īpašo statusu, tā vērtēšana ir veicama pēc Civilprocesa likuma 97.pantā noteiktajiem kritērijiem.³⁶³

6.2.2. Pušu (lietas dalībnieku) piedalīšanās tiesas sēdē (Civilprocesa likuma 244.⁴pants)

244.⁴pants. Pušu piedalīšanās tiesas sēdē

(1) Lieta, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, izskatāma, piedaloties pusēm.

(11) Ja prasību par aizgādības tiesību atņemšanu cēlusi bāriņtiesa, lietu var izskatīt bez atbildētāja piedalīšanās, ja viņš likumā noteiktajā kārtībā ir aicināts uz tiesu.

(2) Ja atbildētājs bez attaisnojoša iemesla neierodas pēc tiesas uzaicinājuma, viņu var atvest uz tiesu piespiedu kārtā.

(3) Ja viena no pusēm dzīvo tālu vai cita iemesla dēļ nevar ierasties pēc tiesas uzaicinājuma, tiesa var atzīt, ka lietas izskatīšanai pietiek ar šīs puses rakstveida paskaidrojumu vai tās pārstāvja piedalīšanos.

(4) Ja atbildētāja dzīvesvieta nav zināma vai neatrodas Latvijā, lietu var izskatīt bez atbildētāja piedalīšanās, ja viņš likumā noteiktajā kārtībā ir aicināts uz tiesu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 29.10.2015. un 11.11.2021. likumu, kas stājas spēkā 01.12.2021.)

³⁵⁹ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-652/2012 9.5.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁶⁰ Atsaucē uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada spriedumu lietā Nr. SKC-[B]/2015. [Spriedums pieejams šeit](#). Senāta Civillietu departamenta 2014.gada spriedumu lietā Nr. SKC-[A]/2014. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁶¹ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[J]/2017 9.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2016.gada spriedumu lietā Nr. SKC-[A]/2016. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2015 15.3.punktu. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁶² Senāta Civillietu departamenta 2016.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1626/2016 4.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2016.gada lēmuma lietā Nr. SKC-1484/2016 9.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁶³ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 244.⁴panta pirmo un otro daļu lietas, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, izskatāmas, piedaloties pusēm. Ja atbildētājs bez attaisnojoša iemesla neierodas pēc tiesas aicinājuma, viņu var atvest uz tiesu piespiedu kārtā.

No iepriekš minētā konstatējams, ka likumdevējs nostiprinājis principu par pušu obligātu piedalīšanos tiesas sēdē lietās par aizgādības un saskarsmes tiesību noteikšanu.

Tajā pašā laikā panta trešajā un ceturtajā daļā paredzēti izņēmumi no vispārīgā noteikuma par abu pušu piedalīšanās obligātumu.

Saskaņā ar panta trešo daļu tiesa var izskatīt lietu vai nu bez prasītāja, vai bez atbildētāja, vai bez abu pušu klātbūtnes, ja viņi dzīvo tālu vai cita iemesla dēļ nevar ierasties uz tiesas sēdi, par kuru viņiem paziņots likumā noteiktā kārtībā, un ja tiesa atzīst par pietiekamu lietas izskatīšanai viņu rakstveida paskaidrojumu vai pilnvarota pārstāvja piedalīšanos.³⁶⁴

Lietu, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, izskatīšanas kārtību regulē Civilprocesa likuma 29.¹nodaļā ietvertās normas.

Atbilstoši šā likuma 244.⁴panta pirmajai daļai minētās kategorijas lieta izskatāma, piedaloties pusēm. Izņēmuma veidā lietu vienas no pusēm prombūtnē var izskatīt tikai tad, ja pastāv šā panta trešajā un ceturtajā daļā paredzētie apstākļi.

Šāds no vispārējiem civillietu izskatīšanas noteikumiem atšķirīgs regulējums paredzēts ar mērķi nodrošināt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantā nostiprināto principu par bērna tiesību un interešu prioritāti.³⁶⁵

Civilprocesa likuma 244.⁴panta trešā daļa noteic: ja viena no pusēm dzīvo tālu vai cita iemesla dēļ nevar ierasties pēc tiesas uzaicinājuma, tiesa var atzīt par pietiekamu lietas izskatīšanai šīs puses rakstveida paskaidrojumu vai tās pārstāvja piedalīšanos.

No minētās normas teksta, kas Senāta ieskatā pietiekami skaidri atklāj tās saturu, izriet, ka lietas izskatīšana, vienam no vecākiem nepiedaloties, iespējama gadījumā, ja viņš kādu objektīvi pastāvošu iemeslu dēļ nevar ierasties uz tiesas sēdi. Par šādiem iemesliem bez likumā tieši norādītā (dzīvo tālu) atzīstami, piemēram, puses lietā ilgstoša prombūtne, slimība u.tml.³⁶⁶

³⁶⁴ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-813/2015 10.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 61.lpp.

³⁶⁵ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 26.maija sprieduma lietā Nr. SKC-682/2010 (C30337707) 9.lpp. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2010.gada lēmuma lietā Nr. SKC-851/2010 7.lpp. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁶⁶ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 26.maija sprieduma lietā Nr. SKC-682/2010 (C30337707) 9.lpp.

6.2.3. Bāriņtiesas atzinuma pieprasīšana un uzaicināšana piedalīties tiesas sēdē (Civilprocesa likuma 244.⁹panta otrā daļa)

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Līdz 2015.gada 3.decembrim šī norma bija iekļauta Civilprocesa likuma 244.⁵panta otrajā daļā, tomēr ar 2015.gada 29.oktobra grozījumiem, kas stājās spēkā 2015.gada 3.decembrī, Civilprocesa likuma 244.⁵panta otrā daļa tika izslēgta no likuma, vienlaikus Civilprocesa likums tika papildināts ar jaunām normām, tostarp ar 244.⁹pantu.

244.⁹pants. Lietu sagatavošana izskatīšanai un to izskatīšana

[..]

(2) Lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesa pēc savas iniciatīvas vai lietas dalībnieka lūguma pieprasa attiecīgās bāriņtiesas atzinumu un uzaicina tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē, kā arī noskaidro bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi.

Lietās, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesai, kā to paredz Civilprocesa likuma 244.⁵panta otrā daļa, ir pienākums pieprasīt attiecīgās bāriņtiesas (aizbildnības un aizgādības iestāde, kuras darbības prioritāte ir bērna vai citu rīcībnespējīgu personu tiesību un tiesisko interešu aizsardzība) atzinumu un uzaicināt tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē.

Savukārt bāriņtiesas atzinums saskaņā ar Civilprocesa likuma 126.pantu tiesai novērtējams kā viens no pierādījumiem kopsakarā ar pārējiem, kas konkrētajā gadījumā arī izdarīts.³⁶⁷

Civilprocesa likuma 244.⁵panta otrajā daļā noteikts, ka lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesa pēc savas iniciatīvas vai ieinteresēto personu lūguma [...] noskaidro bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi.

Tās ir tiesas tiesības, ievērojot, protams, principu par lietas vispusīgu, pilnīgu un objektīvu izskatīšanu, apmierināt vai noraidīt attiecīgo lūgumu, taču uz likuma pamata izteikts lūgums tiesai nedrīkst būt izmantots par argumentu, kas vērsts pret personu, kas šādu lūgumu izteikusi.³⁶⁸

Lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, likums paredz no vispārējās prasības tiesvedības kārtības atšķirīgus noteikumus lietas izskatīšanā (sk. *Civilprocesa likuma 29.¹nodaļu*). Atbilstoši Civilprocesa likuma 244.⁵panta otrajai daļai lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, tiesa pēc savas iniciatīvas vai ieinteresēto personu lūguma pieprasa attiecīgās bāriņtiesas atzinumu un uzaicina tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē, kā arī noskaidro bērna viedokli, ja viņš var savu viedokli formulēt.³⁶⁹

³⁶⁷ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1626/2012 18.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁶⁸ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁶⁹ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 30.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1239/2009 (C31167408) 4.2.punkts.

Bāriņtiesas, kas lietā tiek pieaicināta Civilprocesa likuma 89.panta kārtībā, galvenais uzdevums ir sniegt tiesai tādu papildu informāciju savas kompetences ietvaros, kas nepieciešama attiecīgā jautājuma izlemšanā. Šādas institūcijas atzinums ir pierādīšanas līdzeklis civillietā, un saskaņā ar 126.panta noteikumiem tas tāpat kā citi pierādījumi tiesai jāvērtē atbilstoši civilprocesa vispārīgajiem pierādījumu vērtēšanas noteikumiem. Turklāt likumdevējs ir noteicis, ka tiesas nepievienošanās atzinumam motivējama lietā pieņemtajā lēmumā. Gan šis likuma noteikums, gan arī Civilprocesa likuma 97.panta otrā daļa noteic, ka nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta spēka, kas saistītu tiesu.³⁷⁰

6.2.4. Pagaidu lēmums (Civilprocesa likuma 244.¹⁰pants)

244.¹⁰pants. Pagaidu lēmums

(1) Pēc puses lūguma tiesa vai tiesnesis pieņem lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai nosaka bērna dzīvesvietu, bērna aprūpes kārtību, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, uzturlīdzekļus bērnam, aizliegumu bērna izvešanai no valsts.

(2) Lūgumu par uzturlīdzekļiem bērnam izskata rakstveida procesā.

(3) Lūgumu par bērna dzīvesvietu, bērna aprūpes kārtību, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, aizliegumu bērna izvešanai no valsts izskata tiesas sēdē.

(4) Bāriņtiesas pārstāvis pēc tiesas pieprasījuma sniedz jebkādas ziņas, kurām ir nozīme lietā par:

1) pušu dzīves apstākļiem;

2) bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi;

3) bērna saskarsmi ar pusēm un citām personām, kas dzīvo vai ir zināms, ka dzīvos ar bērnu vienā mājsaimniecībā;

4) bērna veselības aprūpi un izglītību;

5) pušu sadarbību ar sociālo dienestu;

6) personām, kas dzīvo vai ir zināms, ka dzīvos ar bērnu vienā mājsaimniecībā;

7) pušu vardarbību pret bērnu vai bērna vecāku.

(5) Par tiesas sēdi paziņo pusēm un uz tiesas sēdi uzaicina bāriņtiesas pārstāvi. Ja tiesa uzskata par nepieciešamu precizēt bāriņtiesas sniegtās ziņas, tā noskaidro bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi. Otrās puses neierašanās nav šķērslis jautājuma izskatīšanai.

(6) Ja prasījumos par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību tiesa pēc lietas dalībnieka lūguma vai savas iniciatīvas konstatē, ka saskarsmes tiesības īstenojamās saskarsmes personas klātbūtnē, tā pieaicina saskarsmes personu piedalīties tiesas sēdē. Tiesa noskaidro, vai saskarsmes persona piekrīt, ka saskarsmes tiesības īstenojamās tās klātbūtnē.

(7) Tiesa vai tiesnesis izskata puses lūgumu un pieņem lēmumu mēneša laikā no lūguma saņemšanas dienas. Lēmums izpildāms nekavējoties. Lēmums zaudē spēku, kad lietā stājas spēkā spriedums vai kad tiek pieņemts cits lēmums, izņemot gadījumu, kad nolēmums izpildāms nekavējoties.

(8) Tiesneša lēmums par šā panta otrajā daļā minēto prasījumu nav pārsūdzams. Par tiesas lēmumu lietā par šā panta trešajā daļā minētajiem prasījumiem var iesniegt blakus sūdzību.

(9) Tiesa pēc puses motivēta lūguma var pārskatīt lēmumu par šā panta trešajā daļā minēto lūgumu, ja būtiski mainījušies apstākļi un tas ir bērna interesēs. Šāds tiesas lēmums nav pārsūdzams.

(10) Ja tiesa nekonstatē pamatu lēmuma pārskatīšanai vai jauna lēmuma pieņemšanai vai uzskata, ka var uzsākt lietas izskatīšanu pēc būtības, tā pieņem lēmumu par atteikšanos pieņemt pieteikumu. Tiesa lēmumu par atteikšanos pieņemt pieteikumu pieņem rezolūcijas veidā, un tas nav pārsūdzams.

(29.10.2015. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 11.11.2021. likumu, kas stājas spēkā 01.12.2021.)

³⁷⁰ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada sprieduma lietā Nr. SKC-652/2012 9.5.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

Lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, tiek skatītas atbilstoši Civilprocesa likuma 29.¹nodaļai. Minētā likuma 244.²pants noteic prasības par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu celšanas kārtību, savukārt saskaņā ar 244.¹⁰pantu pēc puses lūguma var tikt pieņemts pagaidu lēmums.

No minētajām normām izriet, ka, lai tiesa lemtu par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu, jābūt celtai atbilstošai prasībai, kas tajā skaitā nozīmē arī norādīt saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, laiku un vietu (*Civilprocesa likuma 244.²panta trešā daļa*).³⁷¹

Civilprocesa likuma 244.⁵pants tika izslēgts ar 2015.gada 29.oktobra likumu, kas stājās spēkā 2015.gada 3.decembrī, taču šā panta normas likumdevējs iekļāvis Civilprocesa likuma 244.¹⁰pantā.

Tādējādi Civilprocesa likuma 244.⁵panta trešās daļas saturs attiecībā uz aizliegumu bērna izvešanai no valsts ir analogs šā likuma 244.¹⁰panta pirmās daļas (redakcijā, kas ir spēkā no 2015.gada 3.decembra) saturam. Proti, likumdevējs nav mainījis principu, ka aizliegums bērna izvešanai no valsts izlemjams lēmuma veidā, kas ir spēkā uz laiku līdz sprieduma taisīšanai, t.i., šādam lēmumam ir pagaidu raksturs.³⁷²

Pagaidu noregulējuma kārtībā pieņemtā lēmuma atcelšana nav šķērslis lietas izskatīšanai pēc būtības. Savukārt pušu pieteikumi sakarā ar minētā lēmuma atcelšanu no jauna izskatāmi gadījumā, ja lietu izskatīt pēc būtības nav iespējams likumā paredzēto apstākļu dēļ (*Civilprocesa likuma 209., 210., 214. un 244.⁴pants*).³⁷³

6.2.5. Tiesas spriedums (*Civilprocesa likuma 244.¹²pants*)

244.¹²pants. Tiesas nolēmums lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām

(1) Lietās, kas izriet no saskarsmes tiesībām, papildus šā likuma 193.pantā vai 230.pantā noteiktajam tiesas nolēmumā norāda:

- 1) ziņas par bērnu — vārdu, uzvārdu, personas kodu un dzīvesvietu;
- 2) saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, laiku un vietu;
- 3) ja nepieciešams, pušu pienākumus un izdevumu sadali starp pusēm saskarsmes tiesību īstenošanai;
- 4) ja nepieciešams, Civillikuma 182.pantā minētos ierobežojumus;
- 5) ja nepieciešams, citus pušu pienākumus.

(2) Lietās, kas izriet no aizgādības tiesībām, papildus šā likuma 193. vai 230.pantā noteiktajam tiesas nolēmumā norāda ziņas par bērnu — vārdu, uzvārdu, personas kodu un dzīvesvietu.

(3) Lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, tiesas nolēmumā brīdina puses, ka tad, ja spriedums netiks izpildīts labprātīgi, tiks piemērots naudas sods saskaņā ar šo likumu, tiks izlemts jautājums par aizgādības

³⁷¹ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-965/2018 4.2.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁷² Senāta Civillietu departamenta 2018.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1147/2018 2.1.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁷³ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada lēmuma lietā Nr. SKC-851/2010 8.lpp. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

tiesību pārtraukšanu vai atņemšanu un puse saskaņā ar Krimināllikumu būs atbildīga par ļaunprātīgu nolēmuma nepildīšanu.

(29.10.2015. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 03.12.2015.)

Lai nodrošinātu nolēmuma, kas nosaka saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību, izpildāmību, tiesai sprieduma rezolutīvajā daļā jānosaka: konkrēts saskarsmes veids (piemēram, tikšanās klātienē, sazināšanās ar dažādu komunikācijas ierīču palīdzību u.c.), saskarsmes laiks, vieta, ilgums. Tāpat jānorāda, kādas darbības ir jāizpilda un kādi izdevumi ir jānes katram vecākam, īstenojot tiesas noteikto saskarsmes kārtību.³⁷⁴

Izpildīt spriedumu, kurā ir noteikts pusēm pienākums panākt trīspusēju vienošanos par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, piespiedu kārtā nav iespējams, jo nepastāv tādi juridiskie instrumenti, kas ļauj piespiest potenciālos līdzējus vienoties kādā konkrētā jautājumā. Jebkura ārpus tiesvedības slēdzamā vienošanās balstās uz dalībnieku saskaņotu gribu, novērst tās trūkumus ar piespiedu līdzekļiem tiesiski nav iespējams. Spriedums, kurā, izspriežot strīdu par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, tiesa nav noregulējusi jautājumu par saskarsmes tiesību īstenošanas vietu un laiku, nav izpildāms.³⁷⁵

6.2.6. Tiesas sprieduma sekas (Civilprocesa likuma 244.¹⁴pants)

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Līdz 2015.gada 3.decembrim šī norma bija iekļauta Civilprocesa likuma 244.⁷pantā, tomēr ar 2015.gada 29.oktobra grozījumiem, kas stājas spēkā 2015.gada 3.decembrī, Civilprocesa likuma 244.⁷pants tika izslēgts no likuma, vienlaikus Civilprocesa likums tika papildināts ar 244.¹⁴pantu, kura saturs ir analogisks iepriekšējam regulējumam.

244.¹⁴pants. Tiesas sprieduma sekas

Ja pēc tam, kad likumīgā spēkā stājies spriedums lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, mainās apstākļi, katra puse ir tiesīga iesniegt jaunu prasību tiesā vispārējā kārtībā.

(29.10.2015. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 03.12.2015.)

Mainoties apstākļiem, katrai no pusēm atbilstoši Civilprocesa likuma 244.⁷pantam rodas tiesības celt jaunu prasību ar lūgumu mainīt tiesas noteikto saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību.³⁷⁶

Pārbaudot Civilprocesa likuma 244.⁷pantā prasības celšanas priekšnoteikuma esību, tiesai ir jāņem vērā visi lietas izskatīšanas gaitā konstatētie fakti un uz to analīzes pamata jāizdara objektīvs secinājums, vai apstākļi ir mainījušies. Minētais ir pamatots ar tiesvedības mērķi – bērnu tiesību aizsardzība un viņu interešu nodrošināšana, un tas nav uzskatāms par sacīkstes principa pārkāpumu.

³⁷⁴ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2020 7.punkts. [Spriedums pieejams šeit.](#)

³⁷⁵ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2020 7.punkts. [Spriedums pieejams šeit.](#)

³⁷⁶ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 11.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1058/2009 (C20273107) 9.punkts.

Likumdevējs iepriekš minētajā procesuālajā normā nav norādījis, kādi tieši apstākļi būtu jāņem vērā, izvērtējot prasības pieļaujamību pēc šajā normā minētā kritērija. Tātad tas ir atstāts tiesas ziņā, kas nozīmē, ka, argumentēti motivējot, tiesa par šādiem apstākļiem var atzīt, piemēram, pārmaiņas bērna attiecībās un attieksmē pret katru no vecākiem (emocionāla kontakta pazušana, atsvešināšanās, neuzticēšanās vienam vecākam iepretim tam, ka ar otru vecāku kontakts ir nostiprinājies, bērns viņam uzticas un jūtas drošībā).³⁷⁷

Tiesai strīds jāizšķir, nosakot konkrētu prasītāja saskarsmes tiesību ar bērnu izmantošanas kārtību, ievērojot apstākļus, kādi pastāv lietas izskatīšanas brīdī. Ar šo kārtību nav jāmeklē universāla saskarsmes tiesību realizācijas formula visam laikam līdz bērna pilngadības sasniegšanai. Mainoties apstākļiem, katrai no pusēm atbilstoši Civilprocesa likuma 244.⁷ pantam rodas tiesības celt prasību nolūkā mainīt tiesas noteikto saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību. Šo procesuālo kārtību nevar aizstāt ar tiesas spriešanas funkcijas deleģēšanu.³⁷⁸

6.3. Atziņas par konkrētām civillietu kategorijām

6.3.1. *Lietas, kuras ir saistītas ar atsevišķas aizgādības nodibināšanu*

Tiesa, izspriežot lietu vecāku strīdā par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, nevar atkāpties no bērna vislabāko interešu nodrošināšanas principa. Tas individuāli jāpielāgo un jādefinē atbilstoši konkrēta bērna situācijai, ņemot vērā viņa personīgos apstākļus, stāvokli, vajadzības un viedokli.³⁷⁹

Balstoties uz lietas apstākļu un pierādījumu objektīvu novērtējumu, par pamatu Civillikuma 178.panta ceturtās daļas piemērošanai jābūt tiesas gūtai pārliecībai, ka kopīgas aizgādības saglabāšana apdraud bērna pilnvērtīgu attīstību un labklājību (piemēram, vecāku savstarpējās domstarpības un konflikti, konkrēta dzīves apstākļu situācija u.tml. kavē, apgrūtina vai liedz vecākiem kopīgu lēmumu pieņemšanu).³⁸⁰

Izšķirot strīdu starp vecākiem par bērna dzīvesvietu, tiesai ir jāievēro fakts, ka abiem vecākiem ir vienādas tiesības uz bērna audzināšanu un nevienam no vecākiem nav privilēģiju šajā jomā. Tiesai ir

³⁷⁷ Senāta Civillietu departamenta 2019.gada sprieduma lietā Nr. SKC-514/2019 8.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁷⁸ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2015 11.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁷⁹ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2018 6.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁸⁰ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-332/2020 9.6.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-389/2017 9.3.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

jānoskaidro abu vecāku dzīves apstākļi, viņu materiālais, veselības un ģimenes stāvoklis, morālā stāja, t.i., kādus apstākļus katrs no vecākiem var nodrošināt bērnu audzināšanā.³⁸¹

Lai noteiktu viena vecāka atsevišķu aizgādību, tiesai ir jāiegūst pārliecinoši pierādījumi, ka pušu domstarpības bērna aprūpē un uzraudzībā ir tik dziļas, ka apdraud bērna normālu attīstību.³⁸²

6.3.2. Lietas, kas ir saistītas ar saskarsmes tiesību jautājumiem

6.3.2.1. Atziņas attiecībā uz saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu un pagaidu lēmumu

Nosakot saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību ar spriedumu, bērna tiesībām un interesēm ir piešķirama prioritāra nozīme.³⁸³

Civillikuma 182.panta trešā daļa skaidri nosaka tiesas tiesības ierobežot saskarsmes tiesības attiecībā uz bērnu un pat tiesības uz laiku atņemt saskarsmes tiesības, ja saskarsme kaitē bērna interesēm un kaitējums citādi nav novēršams. Līdz ar to Civilprocesa likuma 238.¹panta pirmajā daļā ietvertā „saskarsmes tiesības izmantošanas kārtība” ietver arī saskarsmes tiesību atņemšanu uz laiku.³⁸⁴

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Konkrētajā nolēmumā Senāts atsaucās uz Civilprocesa likuma 238.panta otro daļu, tomēr ar 2015.gada 29.oktobrī pieņemtajiem grozījumiem, kas stājās spēkā 2015.gada 3.decembrī, minētā norma tika izslēgta no Civilprocesa likuma. Vienlaikus ar šiem grozījumiem Civilprocesa likums tika papildināts ar jaunu pantu (238.¹pantu), kura pirmās daļas regulējums satura ziņā ir tāds pats kā 238.panta otrā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2015.gada 3.decembrim).

Saskarsmes tiesību noteikšanu regulē Civillikuma 182.pants, kura pirmajā daļā noteikts, ka strīda gadījumā kārtību, kādā jebkurš no vecākiem var izmantot saskarsmes tiesības ar bērnu, nosaka tiesa, izprasot bāriņtiesas atzinumu.

No minētā izriet, ka strīdus gadījumā tiesai ir jānosaka vecāku saskarsmes tiesību ar bērnu izmantošanas kārtība arī līdz sprieduma taisīšanai lietā. Līdz ar to, ja lietā iesniegts pušu lūgums šo jautājumu izlemt, tiesai ir jānosaka saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība, jo šāda lūguma mērķis ir jautājuma par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu pozitīvs risinājums, kas nozīmē, ka lūgums nevar tikt noraidīts, neatrisinot jautājumu pēc būtības. Turklāt jāņem vērā, ka tiesa, ievērojot

³⁸¹ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2395/2014 12.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Vēbers J. Ģimenes tiesības. Rīga: b.i., 1970, 177.lpp.

³⁸² Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2014 12.3.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁸³ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[D]/2021 10.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁸⁴ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada lēmuma lietā Nr. SKC-998/2009 7.lpp. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2011.gada lēmuma lietā Nr. SKC-1344/2011 22.2.punktu. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

bērna intereses, var noteikt citu saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, nekā to lūgusi kāda no pusēm lietā.

Civillikuma 182.panta trešajā daļā noteikts, ka tiesa var uz laiku atņemt saskarsmes tiesības, ja saskarsme kaitē bērna interesēm un kaitējums citādi nav novēršams.³⁸⁵

Jautājums par izdevumu segšanu saskarsmes tiesību nodrošināšanai ir blakus jautājums, kas likumā tieši nav noregulēts, sakarā ar to, izšķirot šo prasījumu, piemērojama Civilprocesa likuma 5.panta piektā daļa (ja nav likuma, kas regulē strīdīgo attiecību, tiesa piemēro likumu, kurš regulē līdzīgas tiesiskās attiecības, bet, ja tāda likuma nav, – vadās pēc tiesību vispārējiem principiem un jēgas).³⁸⁶

Civilprocesa likuma 197.panta pirmā daļa nosaka, ka spriedumā, kas uzliek pienākumu izpildīt noteiktas darbības, tiesa nosaka, kam, kādas darbības un kādā termiņā jāizpilda, kas nodrošina, ka sprieduma labprātīgas nepildīšanas gadījumā pēc izpildu rīkojuma saņemšanas prasītājam ir iespēja panākt sprieduma izpildi piespiedu kārtā.

Vecākiem, kuri iepriekš nav vienojušies par saskarsmes tiesību realizācijas kārtību, vietas un laika noteikšana spriedumā ir būtisks priekšnoteikums vecāku pienākumu sadalē, saskarsmes tiesību realizējot. No tā ir atkarīgs viena vecāka pienākums ierasties noteiktā vietā un laikā saskarsmes tiesību realizācijai, bet otram, kurš realizē aizgādību ikdienā, pienākums tajā pašā vietā un laikā nodrošināt bērna klātbūtni.³⁸⁷

Ievērojot pušu attiecības, spriedumā daļā par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību ir jābūt noteiktam ne tikai saskarsmes laikam, bet arī tam, kā tā tiek organizēta, paredzot pušu pienākumus, saziņu u.c. Atbilstoši Civilprocesa likuma 197.pantam tiesas spriedumam par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību ir jābūt izpildāmam. Minētais ir arī atzīts judikatūrā,³⁸⁸ kas tiesai atbilstoši Civilprocesa likuma 5.panta sestajai daļai ir jāņem vērā.³⁸⁹

Tiesai strīds jāizšķir, nosakot konkrētu viena vecāka saskarsmes tiesību ar bērnu izmantošanas kārtību, ievērojot apstākļus, kādi pastāv lietas izskatīšanas brīdī. Ar šo kārtību nav jāmeklē universāla saskarsmes tiesību realizācijas formula visam laikam līdz bērna pilngadības sasniegšanai. Mainoties apstākļiem, katrai no pusēm atbilstoši Civilprocesa likuma 244.⁷pantam rodas tiesības celt prasību, lai

³⁸⁵ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada lēmuma lietā Nr. SKC-998/2009 7.lpp. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2011.gada lēmuma lietā Nr. SKC-1344/2011 22.2.punktu. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁸⁶ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-2092/2016 4.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

³⁸⁷ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2015 11.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit.](#)

³⁸⁸ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2020 7.punktu. [Spriedums pieejams šeit.](#), Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[E]/2017 10.2.punktu. [Spriedums pieejams šeit.](#)

³⁸⁹ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SKC-622/2021 11.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

mainītu tiesas noteikto saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību. Šo procesuālo kārtību nevar aizstāt ar tiesas spriešanas funkcijas deleģēšanu trešajai personai ar psihologa izglītību.³⁹⁰

Konkrētas saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšana ir saistīta ar lietas faktisko apstākļu noskaidrošanu un pierādījumu jaunu vērtēšanu, kas nav kasācijas instances tiesas uzdevums.³⁹¹

6.3.2.2. *Saskarsmes persona (Civilprocesa likuma 244.⁸pants)*

244.⁸ pants. Saskarsmes persona

(1) Saskarsmes persona ir lietas dalībnieks lietās, kas izriet no saskarsmes tiesībām. Saskarsmes personai ir šādas procesuālās tiesības un pienākumi:

- 1) tiesības iepazīties ar lūgumu par saskarsmes personas pieaicināšanu piedalīties lietā;
- 2) tiesības piedalīties tiesas sēdē;
- 3) tiesības izteikt piekrišanu tam vai iebildumus pret to, ka tai ar nolēmumu tiek uzlikti pienākumi;
- 4) tiesības saņemt tiesas spriedumu vai lēmumu;
- 5) pienākums pēc tiesas aicinājuma ierasties tiesā;
- 6) pienākums savlaicīgi rakstveidā paziņot par iemesliem, kuru dēļ nevar ierasties uz tiesas sēdi, iesniedzot par to pierādījumus;
- 7) pārsūdzēt tiesas spriedumu un lēmumu daļā, kas attiecas uz saskarsmes personu.

(2) Saskarsmes personu pieaicina piedalīties lietā pēc lietas dalībnieka vai tiesas iniciatīvas.

(29.10.2015. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 11.11.2021. likumu, kas stājas spēkā 01.12.2021.)

Civilprocesa likuma 244.⁸panta izpratnē saskarsmes persona ir dalībnieks lietās, kas izriet no saskarsmes tiesībām, kuram ir šajā procesuālajā tiesību normā paredzētās tiesības un pienākumi (šā panta pirmā daļa). Saskarsmes personu pieaicina piedalīties lietā pēc lietas dalībnieka vai tiesas iniciatīvas (šā panta otrā daļa).

Senāta ieskatā saskarsmes personas piedalīšanās lietā kā lietas dalībniekam dod tiesai iespēju, noskaidrojot vecāku un saskarsmes personas viedokļus, noteikt spriedumā konkrētu saskarsmes tiesību īstenošanas kārtību un laiku. Šāds spriedums saistoši ietekmēs gan bērna vecākus, gan saskarsmes personu.³⁹²

6.3.2.3. *Atziņas attiecībā uz saskarsmes tiesību atņemšanu*

Izskatot jautājumu par saskarsmes tiesību atņemšanu atkārtoti, tiesai spriedumā ir konkrēti jānorāda, uz kādu laiku tiek atņemtas saskarsmes tiesības, ievērojot apstākļus, kādi pastāv lietas izskatīšanas brīdī.³⁹³

³⁹⁰ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[A]/2015 11.2.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 11.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-1058/2009 (C20273107) 9.punktu.

³⁹¹ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 20.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-883/2011 (C32067307) 5.lpp. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 24.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-678/2012 (C33290209) 5.punktu.

³⁹² Senāta Civillietu departamenta 2020.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[C]/2020 8.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

³⁹³ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[B]/2018 6.5.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

6.3.3. *Lietās, kas saistītas ar uzturlīdzekļiem*

6.3.3.1. *Attiecībā uz prasības pieteikumu un tā iesniegšanu*

Vecāku pienākumu uzturēt bērnu vecāki parasti pilda labprātīgi, bet tādā gadījumā, kad Civillikuma 179.pantā noteikto pienākumu vecāki vai viens no viņiem nepilda vispār vai neatbilstoši savam mantas stāvoklim, vai starp vecākiem notikušās vienošanās noteikumiem, prasību par uzturlīdzekļu piedziņu var celt tiesā.³⁹⁴

Kā norādīts judikatūrā,³⁹⁵ Civillikuma 179.panta pirmā daļa, kas paredz tēva un mātes pienākumu uzturēt bērnu līdz laikam, kad viņš pats varēs sevi apgādāt, ir materiālo tiesību norma, kas vecākiem rada pienākumu, bet bērnam piešķir tiesības. To, kā šīs tiesības ir realizējamas, rodoties strīdam, nosaka procesuālās tiesību normas.

Civilprocesa likuma 72.panta pirmajā daļā noteikts, ka spēja realizēt civilprocesuālās tiesības un izpildīt pienākumus (civilprocesuālā rīcībspēja) ir pilngadīgām fiziskajām personām tiktāl, ciktāl to nav ierobežojusi tiesa, un juridiskajām personām.

No Civilprocesa likuma 72.panta otrās un trešās daļas, kas reglamentē jautājumu par to fizisko personu, kuras nav sasniegušas 18 gadu vecumu, lietu vešanu tiesā, izriet, ka Civilprocesa likuma 72.panta pirmā daļa ir imperatīva tiesību norma, kas spēju realizēt tiesības un izpildīt pienākumus nepastarpināti ir piešķīrusi tieši pašām pilngadīgām rīcībspējīgām personām. Atbilstoši dispozitivitātes principam viņas pašas izlemj, vai un kā izmantot tām piešķirtās tiesības.³⁹⁶

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Minētā tiesas atziņa ir attiecināma uz pilngadīgu bērnu tiesībām iesniegt prasību par uzturlīdzekļu piedziņu.

Prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu bērna uzturam tie piedzenami no brīža, kad celta prasība tiesā, jo ar prasības celšanas brīdi attiecīgā persona uzsāk savu ar likumu garantēto civilo tiesību aizsardzības realizāciju tiesā. Tomēr tas neliedz pusēm celt prasību tiesā par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu, ja mainījušies apstākļi, kas ietekmē maksājumu apmēru.³⁹⁷

Turklāt ņemami vērā arī prasītāja argumenti par viņa mantas stāvokļa pasliktināšanos, pat ja šis apstāklis radies lietas izskatīšanas laikā, jo iesniegtie pierādījumi par prasītāja ienākumiem ir uzskatāmi par viņa mantas stāvokli ietekmējošu faktoru.³⁹⁸ Nav izslēgts, ka no prasības celšanas brīža līdz lietas izskatīšanai apelācijas instancē dažādu faktoru ietekmē vecāku mantiskais stāvoklis un līdz ar to spēja

³⁹⁴ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 30.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-2407/2014 (C29802713) 6.punkts.

³⁹⁵ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-2885/2015 ([C33399014](#)).

³⁹⁶ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1028/2017 9.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 20.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2885/2015 ([C33399014](#)) 8.1.punktu.

³⁹⁷ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 29.augusta spriedumu lietā Nr. SKC-556/2007 ([C28221006](#)).

³⁹⁸ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 16.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-1089/2009 (C27110207).

uzturēt bērnu var mainīties. Tādēļ uzturlīdzekļu apmērs jādiferencē pa laika posmiem atkarībā no izmaiņām vecāku mantiskajā stāvoklī.³⁹⁹

Tiesības prasīt uzturlīdzekļu piedziņu likums neierobežo, proti, prasību par uzturlīdzekļu piedziņu var celt gan pirms laulības šķiršanas, gan arī lietā par laulības šķiršanu vienlaikus var prasīt uzturlīdzekļu piedziņu.⁴⁰⁰

Apstākļi, ka pienākums maksāt uzturlīdzekļus ierobežots līdz viena vecāka lūgtajam termiņam, nav šķērslis, šim termiņam iestājoties, celt jaunu prasību par uzturlīdzekļu piedziņu un prasīt tos piedzīt līdz laikam, kad bērni paši spēs sevi apgādāt.⁴⁰¹

Vienošanās starp vecākiem notiek tikai par maksājumu apmēru, jo pienākums maksāt un tiesības saņemt līdzekļus bērnu uzturam ir regulēts likumā (*Civillikuma 177., 179.pants*).⁴⁰² Tas nozīmē: ja prasība celta, lai aizstāvētu no likuma izrietošas bērnu tiesības saņemt uzturlīdzekļus no vecāka, nav nepieciešams apstrīdēt noslēgto vienošanos. Šāda vienošanās neliedz ar likumu pamatoto vecāka pienākumu par uzturlīdzekļu maksāšanu noteikt ar tiesas spriedumu.⁴⁰³

Piedzenamo uzturlīdzekļu apmēra un piedziņas ilguma grozīšana, kā arī atbrīvošana no uzturlīdzekļu maksāšanas iespējama, ja ieinteresētā persona iesniedz jaunu prasību.⁴⁰⁴

Civilprocesa likuma 35.panta pirmās daļas 3.punkts nosaka, ka prasības summa prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu ir maksājumu kopsumma par vienu gadu. Tas attiecas arī uz prasības summas noteikšanu maza apmēra prasībā.⁴⁰⁵

Nevar noraidīt prasību par uzturlīdzekļu piedziņu bērna uzturēšanai tikai tā apstākļa dēļ, ka vecāks ir piedalījies bērna aprūpē pēc saviem ieskatiem, nenoskaidrojot, kādā apmērā viņš to ir darījis.

³⁹⁹ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1277/2016 11.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada spriedumu lietā Nr. SKC-1422/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 25.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-501/2010 (C31294708) 6.3.punktu.

⁴⁰⁰ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 13.decembra lēmuma lietā Nr. SKC-1538/2012 (C39074511) 8.4.punkts.

⁴⁰¹ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 21.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-770/2010 (C39111908) 11.4.punkts.

⁴⁰² Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 27.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1126/2010 (C28286109), 2007.gada 24.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-729/2007 ([C28079906](#)).

⁴⁰³ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 30.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-2407/2014 (C29802713) 7.2.punkts.

⁴⁰⁴ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 25.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-59/2009 (C17059707) 7.1.punkts.

⁴⁰⁵ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 27.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-1612/2012 ([C23023412](#)) 6.punkts.

Tas, ka vecāks pēc saviem ieskatiem labprātīgi piedalījies bērna aprūpē, neliedz otram vecākam, pie kura bērns pastāvīgi dzīvo, tiesības prasīt uzturlīdzekļu piedziņu, ceļot prasību tiesā, ja viņš uzskata, ka vecāka piedalīšanās bērna uzturēšanā ir nepietiekama.⁴⁰⁶

Uzturlīdzekļu maksājumi (tāpat kā līdzekļi iepriekšējā labklājības līmeņa nodrošināšanai, uzturlīdzekļi bērnam, noteiktais vecāku un vajadzības gadījumā arī vecvecāku apgādāšanas pienākums) ir tiesiskās attiecības, kuras turpinās un kurās atkarībā no dažādiem apstākļiem, arī Civillikuma 82.panta otrajā daļā noteiktajiem, maksājuma pienākuma apmērs var mainīties vai pat izbeigties. Tātad apstākļi, ar kuriem pamatotā prasība var mainīties, veido prasības pamatu. Šādās tiesiskajās attiecībās laika tecējums arī ir jauns apstāklis līdz ar citiem apstākļiem.⁴⁰⁷

6.3.3.2. Attiecībā uz brīdi, ar kuru ir piedzenami uzturlīdzekļi, un uzturlīdzekļu parāda piedzīšanu

Iztulkojot Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu un Civilprocesa likuma 1.pantu savstarpējā kopsakarībā ar Civillikuma normām, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu bērna uzturam tie piedzenami no brīža, kad celta prasība tiesā, jo ar prasības celšanas brīdi attiecīgā persona uzsāk savu ar likumu garantēto civilo tiesību aizsardzības realizāciju tiesā.⁴⁰⁸

Prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu bērna uzturam tie piedzenami no brīža, kad celta prasība tiesā, jo ar prasības celšanas brīdi attiecīgā persona uzsāk savu ar likumu garantēto civilo tiesību aizsardzības realizāciju tiesā.

Tādējādi, kaut arī civiltiesiskās attiecības regulējošo tiesību normu kopumā, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, nav iekļauta norma, kas noteiktu sākuma termiņu, no kura piedzenami uzturlīdzekļi bērna uzturam tiesas ceļā, piedziņā var ietvert naudas summas, kas būtu maksājamas no prasības pieteikuma iesniegšanas brīža tiesā.⁴⁰⁹

Civillikuma 179.pants nosaka pienākumu vecākiem uzturēt bērnu samērā ar viņa mantas stāvokli, bet konkrētajā gadījumā tiesa konstatējusi, ka starp vecākiem nav noslēgta vienošanās par uzturlīdzekļu maksāšanu un apmēru. Tas, ka atbildētājs pats ir kādas summas maksājis, nenozīmē, ka, ievērojot šīs summas, prasītāja var aprēķināt uzturlīdzekļu parādu, jo puses nav vienojušās par maksājamās summas lielumu. Faktiski uzturlīdzekļu maksāšana var notikt tā, ka vai nu kopā nedzīvojošais vecāks pats labprātīgi maksā uzturlīdzekļus tādā apmērā, kā viņš to uzskata par pareizu, savukārt, ja otrs vecāks ar to

⁴⁰⁶ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 24.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-400/2010 (C30426008) 9.punkts, 2006.gada 19.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-265/2006 (C29387905) 3.lpp.

⁴⁰⁷ Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 25.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-37/2006 (C-04434-03) 3.lpp.

⁴⁰⁸ Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 12.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-880/2011 (C35089708) 4.punkts. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2013.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1830/2013 8.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2009.gada 8.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-129/2009 (C2020307) 4.lpp.

⁴⁰⁹ Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 29.augusta sprieduma lietā Nr. SKC-556/2007 ([C28221006](#)) 4.–5.lpp.

nav mierā, tad ir jāceļ prasība tiesā un tiesa noteiks piedzenamās summas lielumu ar prasības celšanas brīdi, vai nu vecāki noslēdz līgumu, kurā vienojas par uzturlīdzekļu apmēru un maksāšanas kārtību, kas, kā katrs līgums, ir jāpilda. Tikai tādā gadījumā varēs prasīt veikt parāda piedziņu, ja līgums netiks pildīts.⁴¹⁰

6.3.3.3. Attiecībā uz lietu izskatīšanu

Izskatot lietu par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam, tiesai ir jāņem vērā gan normatīvo regulējumu bērnu tiesību aizsardzības jomā, gan arī tiesu praksē nostiprinājusies atziņa, ka uzturlīdzekļu sniegšanas pienākums primāri saistīts ar vecāku mantas stāvokli un šim stāvoklim atbilstošu bērna nodrošinājumu, lai, nosakot uzturlīdzekļu apmēru, maksimāli tiktu nodrošinātas bērna intereses.⁴¹¹

Uzturlīdzekļu piedziņas lietas izspriežamas pēc juridiskām attiecībām un faktiskajiem apstākļiem, kas pastāvējuši prasības celšanas laikā. Tādēļ, nosakot uztura naudas apmēru, tiesai jāvadās no tiem apstākļiem, tostarp arī tām iespējām maksāt uzturlīdzekļus, kas pastāvējušas prasības celšanas laikā. Ar to tomēr nav izslēgta iespēja turpmāk prasību grozīt atkarībā no to apstākļu un attiecību pārmaiņām, kas bijušas par pamatu sākotnējā uzturlīdzekļu apmēra prasīšanai.⁴¹²

Nav izslēgts, ka no prasības celšanas brīža līdz lietas izskatīšanai apelācijas instancē dažādu faktoru ietekmē vecāku mantiskais stāvoklis un līdz ar to spēja uzturēt bērnu var mainīties. Tādēļ uzturlīdzekļu apmērs jādiferencē pa laika posmiem atkarībā no izmaiņām vecāku mantiskajā stāvoklī.⁴¹³

Tiesai, lai izšķirtu strīdu par vienošanās punkta par uzturlīdzekļu apmēra grozīšanu pareizi, pirmkārt, ir jānoskaidro Civillikuma 179.panta normas (kas uzliek vecākiem pienākumu samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu) tiesiskā sastāva apstākļi, otrkārt, jāpārbauda, vai šie apstākļi, kas ietekmē vecāku spēju nodrošināt bērna uzturu, kopš vienošanās parakstīšanas ir mainījušies.⁴¹⁴

⁴¹⁰ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-408/2010 5.lpp. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁴¹¹ Senāta Civillietu departamenta 2014.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2395/2014 15.1.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011), 2012.gada 28.septembra spriedumu lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610), 2012.gada 6.jūlija spriedumu lietā Nr. SKC-1389/2012 (C12301606), 2011.gada 18.maija spriedumu lietā Nr. SKC-863/2011 (C33291008). Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 30.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-2407/2014 (C29802713) 6.punktu, 2013.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2078/2013 (C33328412) 6.3.punktu.

⁴¹² Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-190/2010 (C22036207) 8.1.punkts, 2010.gada 10.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-324/2010 (C32119108) 9.1.punkts.

⁴¹³ Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 26.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1838/2015 (C23062413) 8.punkts. Ar atsauci uz Senāta Civillietu departamenta 2014.gada spriedumu lietā Nr. SKC-1422/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 5.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-1459/2014 (C26067310) 7.3.punktu.

⁴¹⁴ Senāta Civillietu departamenta 2018.gada 6.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-684/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0606.C28370416.5.S) 10.punkts.

Jautājums par konkrētu summu, kāda nepieciešama bērna uzturam, nevar tikt izvērtēts Senātā kā kasācijas instances tiesā. Konkrētas uzturlīdzekļu summas noteikšana ir saistīta ar lietas faktisko apstākļu noskaidrošanu un pierādījumu jaunu novērtēšanu, kas nav kasācijas instances tiesas uzdevums. Kasācijas instances tiesā tiek skatīti tikai *quaestiones iuris*, proti, jautājumi par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību. Kasācijas principam ir publiski tiesisks raksturs, jo tas ir vērsts uz tiesību normu vienvērtīgu piemērošanu un iztulkošanu visā valstī.⁴¹⁵

Spriedumā par uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu (samazināšanu) ir jāizlemj jautājums par tā izpildu raksta, kas izdots saskaņā ar iepriekšējo spriedumu, atsaukšanu vai anulēšanu, jo ar spriedumu jaunās prasības lietā iepriekšējais zaudē izpildāmības īpašību, vienlaikus norādot, ka tas darāms pēc anulējamā izpildu raksta izpildes.⁴¹⁶

6.3.3.4. Attiecībā uz lietā noskaidrojamiem apstākļiem

Vecāku mantiskais stāvoklis ir viens no kritērijiem uzturlīdzekļu apmēra noteikšanai, kuru primāri raksturo attiecīgajā laika posmā gūtie ienākumi.

Noskaidrojot faktus par vecāku gūtajiem ienākumiem, tiesai ne tikai ir jāizpilda procesuālo normu priekšraksti par lietā iesniegto pierādījumu pārbaudes un novērtēšanas kārtību, bet arī ir jāpiedalās pierādījumu iegūšanā. Šāds tiesas uzdevums izriet no Civilprocesa likuma 238.panta pirmās daļas un 239.panta pirmās daļas normu sistēmiskā iztulkojuma. It īpaši visi nepieciešamie soļi šajā ziņā tiesai ir jāspēr gadījumā, ja pierādījumus lūdz izprasīt lietas dalībnieks un ir pamats uzskatīt, ka pierādījumam var būt nozīme, konstatējot attiecīgā vecāka mantas stāvokli.⁴¹⁷

Izskatot prasību par uzturlīdzekļu piedziņu vai tā apmēra palielināšanu, tiesai ir jāizvērtē bērna reālās vajadzības un uzturēšanas izdevumi.⁴¹⁸

⁴¹⁵ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 8.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1042/2009 (C20151608) 8.2.punkts. Ar atsauci uz Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr. [2003-04-01](#) secinājumu daļas 2.1.punktu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 18.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-632/2012 (C32329010) 4.lpp., 2011.gada 20.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-883/2011 (C32067307) 5.lpp., 2011.gada 12.decembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-880/2011 (C35089708) 4.punktu, 2011.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-711/2011 5.punktu. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2010.gada 18.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-355/2010 (C32103407) 8.lpp.

⁴¹⁶ Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 13.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-323/2010 (C20182908) 5.lpp.

⁴¹⁷ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKC-326/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.C30714818.10.S](#)) 7.punkts.

⁴¹⁸ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKC-326/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.C30714818.10.S](#)) 8.1.punkts.

Materiālā stāvokļa novērtējums neaprobežojas tikai ar darba algas izvērtēšanu, bet ietver arī vērtējumu par cita veida ienākumiem, īpašumiem vai gūtajiem labumiem. Civillikuma 179.pantā dots visaptverošs kritērijs „samērā ar mantas stāvokli”.⁴¹⁹

Izvērtējot uzturlīdzekļu apmēra noteikšanas ietvaros prasītāja spējas un mantas stāvokli, ir jāņem vērā arī tie ienākumi, kurus prasītājam nav objektīvu šķēršļu iegūt no viņa pilnībā kontrolētas komercsabiedrības, tai skaitā tās komercsabiedrībai piederošās mantas vērtība, kuru prasītājs izmanto savām personiskajām vajadzībām, slēpjoties aiz korporatīvā plīvura. Šie apstākļi izvērtējami katrā individuālā gadījumā.⁴²⁰

Lai izšķirtu strīdu par uzturlīdzekļu piedziņu, nav pietiekams tiesas vispārīgs konstatējums, ka atbildētājs, veicot kredīta maksājumus par strīdus nekustamo īpašumu, kas ir bērnu dzīvesvieta, piedalās viņu uzturēšanā.⁴²¹

Izspriežot strīdu par uzturlīdzekļu piedziņu, izšķiroša nozīme ir faktam, ka attiecīgā persona bērna dzimšanas apliecībā ir norādīta kā viens no bērna vecākiem. Savukārt bērna bioloģiskajai izcelsmei šādā gadījumā nav tiesiskas nozīmes.⁴²²

6.3.3.5. Attiecībā uz pierādīšanas pienākumu

Pēc vispārēja noteikuma, ievērojot Civilprocesa likumā paredzēto sacīkstes un dispozitivitātes principu, pierādījumu nasta gulstas uz abām pusēm.⁴²³ Līdz ar to prasītājam, prasot uzturlīdzekļus, kuru apmērs ir lielāks par regulējumā noteikto minimālo uzturlīdzekļu apmēru, būtu jāpierāda ne tikai šī apmēra lietderīgums un pamatotība, bet arī tas, ka atbildētājam ir pietiekami ienākumi, lai nodrošinātu šādus uzturlīdzekļus. Savukārt atbildētājam, ja tas iebilst pret pieprasīto uzturlīdzekļu apmēru, jāpierāda pieprasītās summas nesamērīgums ar tā mantisko stāvokli vai nesamērīgums ar bērna reālajām vajadzībām, vai arī prasītājas izvairīšanās no tai ar likumu noteiktā pienākuma arī pašai uzturēt bērnu, uzliekot šādu pienākumu vienīgi atbildētājam.⁴²⁴

Tomēr, tā kā lietas par uzturlīdzekļu piedziņu skar bērnu intereses, tad, lai nodrošinātu maksimālu bērnu interešu aizsardzību, ir pieļaujama atkāpe no sacīkstes principa, kas izriet no Civilprocesa likuma

⁴¹⁹ Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 8.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKC-1042/2009 (C20151608) 8.5.punkts.

⁴²⁰ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 30.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-466/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0130.C29250718.14.S](#)) 10.3.punkts.

⁴²¹ Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 28.marta sprieduma lietā Nr. SKC-1136/2013 (C04320208) 13.punkts.

⁴²² Senāta Civillietu departamenta 2021.gada sprieduma lietā Nr. SPC-[E]/2021. 8.1.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁴²³ Atsauce uz Civilprocesa likuma 93.panta pirmo daļu.

⁴²⁴ Skatīt, piemēram, Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1495/2014 ([C14030413](#)) 6.punktu, 2014.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-1403/2014 ([C31393612](#)) 7.punktu, 2013.gada 18.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-1728/2013 (C20419712) 5.2.punktu, 2012.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011) 10.punktu, 2010.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-193/2010 (C28158108) 8.2.punktu.

29.nodaļā paredzētā regulējuma.⁴²⁵ Proti, ja nepieciešams, tiesa ir tiesīga vākt pierādījumus pēc savas iniciatīvas, piemēram, pieprasot attiecīgas ziņas no Valsts ieņēmumu dienesta, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras, Ceļu satiksmes drošības direkcijas.⁴²⁶

Izdevumi par ēdienu, apģērbu, mājokli, higiēnas piederumiem utt. nav jāpierāda, ja tiesa atzīst tos par vispārzināmiem.⁴²⁷ Līdz ar to katras izdevumu pozīcijas pamatošanai uzturlīdzekļu lietā nav nepieciešams iesniegt samaksu apliecinošus dokumentus, ja tiesa šos izdevumus atzīst par vispārzināmiem.⁴²⁸

Pamatojot prasību par piedzīto uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu, prasītājam iespēju robežās ir jāpierāda 1) bērna reālās vajadzības; 2) to izmaksu apmērs. Pierādīt savas finansiālās spējas nodrošināt visas bērna vajadzības nav nepieciešams. Līdz ar to tāds tiesas arguments prasības noraidīšanai, kurā tiesa atzīst, ka prasītāja nav pierādījusi, ka viņa bērna uzturam mēnesī tērē prasībā norādīto summu, ir kļūdains, un tas nevar kalpot par pamatu prasības noraidīšanai.⁴²⁹

Ja viens vecāks nepiekrīt kādai no otra vecāka norādītajām izdevumu pozīcijām, viņam ir tiesības to apstrīdēt, minot konkrētus argumentus, tostarp iesniedzot savus aprēķinus. Taču, ja vecāks to nav darījis, bet tā vietā ir izteicis tikai vispārīgu iebildumu, ka tiesa esot balstījies uz pieņēmumiem, tad šāds iebildums nepelna ievērību.⁴³⁰

Pierādījumu par mājokļa nodrošināšanai nepieciešamo izdevumu apmēru neiesniegšana nerada pietiekamu pamatu prasījumu, kas saistīti ar uzturlīdzekļu apmēra noteikšanu, noraidīšanai.⁴³¹

Lietās, kurās pierādīšanas priekšmets ir vecāku pienākumu nepildīšana, bieži vien var nebūt citu pierādījumu kā tikai ģimenes locekļu liecības. Līdz ar to mātes liecība nav automātiski atmetama kā

⁴²⁵ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610) 8.punktu.

⁴²⁶ Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707) 16.1.punkts. Ar atsauci uz Civilprocesa likuma 112.panta pirmo daļu. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2015.gada sprieduma lietā Nr. SKC-2430/2015 8.4.punktu. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā., 2012.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610) 8.punktu.

⁴²⁷ Atsauce uz Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 18.maija spriedumu lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#)).

⁴²⁸ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1277/2016 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā. Skatīt arī Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 2.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-2232/2012 (C20300512) 6.3.punkts, 2012.gada 6.jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-1389/2012 ([C12301606](#)) 15.1.punkts.

⁴²⁹ Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKC-326/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.C30714818.10.S](#)) 8.2.punkts.

⁴³⁰ Senāta Civillietu departamenta 2016.gada sprieduma lietā Nr. SKC-1277/2016 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

⁴³¹ Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-165/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0217.C15161717.18.S](#)) 11.3.punkts.

neuzticama tikai tādēļ vien, ka māte varētu būt ieinteresēta, lai meitas atbrīvotos no pienākuma uzturēt tēvu.⁴³²

6.4. Procesuālie jautājumi attiecībā uz lietu, kuras saistītas ar aizgādības tiesībām, izskatīšanu administratīvajā tiesā

Apkopojuuma sagatavotāju piebilde. Šajā apakšnodaļā ir apkopoti tikai procesuālie jautājumi, kas ir saistīti ar lietu izskatīšanu administratīvajā tiesā. Savukārt par procesuālajiem jautājumiem administratīvajā procesā iestādē, kas ir saistīti ar aizgādības tiesībām, skatīt 7.1.sadaļu „Bāriņtiesas”.

6.4.1. Personu subjektīvās tiesības

Atbilstoši Civillikuma 224.pantam vecāki, kuri zaudējuši aizgādības tiesības, nevar būt arī bērna aizbildņi. Tādējādi bērna vecāki, kuri zaudējuši aizgādības tiesības, atbilstoši iepriekš minētajām Civillikuma tiesību normām nevar būt bērna aizbildņi un bērna pārstāvji tiesiskajās attiecībās, tostarp tiesā.⁴³³ Tomēr situācijā, kad bērna intereses citādi paliktu pilnībā neaizsargātas, šāds gadījums būtu atzīstams par izņēmumu, kas vecākam, lai arī tā aizgādības tiesības ir ierobežotas vai pat atņemtas, dod tiesības bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzībai vērsties tiesā.⁴³⁴

Bērna bijušajam aizbildnim ir tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aprūpes tiesību atjaunošanu vecākam, ja lēmums nav pieņemts bērna vislabākajās interesēs⁴³⁵ (šā brīža terminoloģijā – pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošana). Arī audžuģimenei, kas bija uzņēmusies bērna aprūpi, ir tiesības bērna tiesību un interešu aizsardzības nolūkā pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu bērna bioloģiskajam vecākam.⁴³⁶

Tā kā bērna tēvs atbilstoši Civillikuma 223.pantam ir vienīgais bērna dabiskais aizbildnis, kurš ir tiesīgs aizsargāt bērna tiesības un tiesiskās intereses, bērna tiesību vai tiesisko interešu pārkāpuma gadījumā no bērna tēva puses faktiski pastāvētu situācija, ka bērns paliek bez tiesību un tiesisko interešu aizsardzības, jo nebūtu nevienas citas personas, kas šo aizsardzību varētu nodrošināt. Tomēr šāda situācija nav pieļaujama, tāpēc ir būtiski, lai tiesā varētu tikt izskatīti jautājumi, kas skar bērna intereses.⁴³⁷

⁴³² Senāta Civillietu departamenta 2017.gada 28.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-60/2017 ([C36055613](#)) 6.punkts.

⁴³³ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 30.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1553/2016 ([A420139917](#)) 11.punktu.

⁴³⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 19.janvāra lēmuma lietā Nr. SKA-633/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0119.A420249420.12.L](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1535/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1214.A420248020.7.L](#)) 6.punktu.

⁴³⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 8.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-299/2006 ([A42337205](#)) 12.punkts.

⁴³⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 11.februāra lēmums lietā Nr. SKA-537/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0211.SKA053722.4.L](#)). Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 8.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-299/2006 ([A42337205](#)) tēzi un 12.punktu.

⁴³⁷ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 30.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1533/2016 ([670017316](#)) 13.punktu un 2006.gada 8.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-299/2006 ([A42337205](#)) 12.punktu.

Ja bērns jau no dzimšanas ir dzīvojis kopā ar bērna vecvecākiem (un bērna māti) vienā dzīvesvietā, tad neapšaubāmi bērna un vecvecāku, tostarp pieteicēja, starpā ir izveidojušās ģimeniskas saites un bērna pieķeršanās vecvecākiem. Tāpēc vectēva un bērna attiecības ir vērtējamās Latvijas Republikas Satversmes 96.pantā noteikto tiesību uz privāto dzīvi, kas ietver arī ģimenes dzīvi, kontekstā. Līdz ar to, lai aizsargātu bērna tiesības un tiesiskās intereses, bērna vectēvam no tiesībām uz privāto dzīvi izriet subjektīvās tiesības vērsties tiesā ar pieteikumu, prasot lēmuma izdošanu par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu bērna tēvam.⁴³⁸

Lai arī vecāki ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi un viņi ir tiesīgi pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, tomēr gadījumā, ja nepilngadīgās personas likumisko pārstāvju vai likumisko pārstāvju un nepilngadīgās personas intereses ir savstarpēji atšķirīgas, tiesa pēc sava ieskata, izprasot bāriņtiesas viedokli, par nepilngadīgās personas pārstāvi var noteikt arī citu personu vai lūgt bāriņtiesu iecelt nepilngadīgajai personai sevišķo aizbildni šīs personas tiesību un interešu aizsardzībai konkrētā lietā.⁴³⁹

Situācijā, kad bērna intereses citādi paliktu pilnībā neaizsargātas, būtu atzīstams par izņēmumu vecākam, lai arī tā aizgādības tiesības ir ierobežotas vai pat atņemtas, ir dotas tiesības bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzībai vērsties tiesā.⁴⁴⁰

Kad pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka bērnu tiesību un interešu ievērošana no bāriņtiesas puses netiks nodrošināta, izņēmuma kārtā ir atzīstamas vecāka tiesības iesniegt tiesā pieteikumu savu nepilngadīgo bērnu vārdā. Tomēr šīs tiesības būtu ierobežojamas tikai ar pieteikuma iesniegšanu tiesā. Ja lieta tiek ierosināta, turpmāka pārstāvība būtu nodrošināma, bāriņtiesai ieceļot sevišķo aizbildni.⁴⁴¹

Vecākam no tiesībām uz ģimenes dzīvi, kā arī nepieciešamības nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu⁴⁴² var izrietēt tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu otram vecākam. Tādējādi lēmuma pārsūdzības tiesību piešķiršana vecākam, kurš nav konkrētā lēmuma adresāts, pamatā ir vērsta uz bērna tiesību un interešu aizsardzību.⁴⁴³

⁴³⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 30.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-1058/2017 ([A420164317](#)) 8.punkts.

⁴³⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 12.augusta sprieduma lietā Nr. SKA-555/2011 ([A420522810](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-428/2009 ([A42681507](#)) 11.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 6.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-923/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0406.A420186319.12.L](#)) 7.punktu.

⁴⁴⁰ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 30.decembra lēmumu lietā Nr. SKA-1553/2016 ([A420139917](#)).

⁴⁴¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1535/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1214.A420248020.7.L](#)) 5.punkts.

⁴⁴² Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#)) 17.punktu.

⁴⁴³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 6.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-923/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0406.A420186319.12.L](#)) 4.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 5.novembra lēmuma lietā Nr. SKA-1363/2015 ([680035315](#)) 6.punktu.

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Senāta Administratīvo lietu departaments savā praksē ir atzinis, ka otram vecākam ir arī subjektīvās tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu otram vecākam.⁴⁴⁴

Bāriņtiesu likuma 25.panta ceturtajā daļā minētās audžuģimenes tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumus, kas skar audžuģimenē ievietota bērna tiesības un intereses, ir saistītas ar bērna aprūpes un uzraudzības nodrošināšanu vai citiem ar bērna tiesībām un interesēm saistītiem jautājumiem tieši attiecībā uz bērna uzturēšanos konkrētajā audžuģimenē, tostarp, piemēram, par bērna izņemšanu no audžuģimenes. Nav šaubu, ka audžuģimenei, atsaucoties uz minēto tiesību normu, ir pārsūdzības tiesības šādu bāriņtiesas lēmumu gadījumā.⁴⁴⁵

6.4.2. Lietas dalībnieki un bērna pārstāvēšana

Lietās par aprūpes tiesību atņemšanu un aizbildņa iecelšanu bērns, kuru skar attiecīgie lēmumi, ir pieaicināms kā trešā persona. Viņa procesuālās tiesības praktiski īsteno viņa likumiskais pārstāvis. Taču likumiskā pārstāvja pieaicināšana vienlaikus nenozīmē, ka procesā kā lietas dalībnieks ir pieaicināts arī bērns. Spriedums lietā var ietekmēt bērna tiesību apjomu, tāpēc tieši viņam piemīt tiesībspēja, kuru īsteno attiecīgajā brīdī esošais likumiskais pārstāvis, kas lietas izskatīšanas laikā, piemēram, var mainīties.⁴⁴⁶

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Minētā atziņa tika izteikta 2008.gadā, kad aizgādības tiesības tika apzīmētas kā aprūpes tiesības.

Līdzšinējā administratīvo tiesu praksē ir atzītas viena vecāka tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par atteikšanos pārtraukt aizgādības tiesības otram vecākam.⁴⁴⁷

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Minētās atziņas kontekstā ir jāņem vērā, ka šādā gadījumā (proti, kad viens no vecākiem pārsūdz bāriņtiesas lēmumu par atteikumu pārtraukt aizgādības tiesības otram vecākam) tiesai atbilstoši Administratīvā procesa likuma 28.pantam ir jāpieaicina otrs vecāks (kura aizgādības tiesības bāriņtiesa ar savu lēmumu atteica pārtraukt) lietā kā trešā persona, jo konkrētais spriedums var skart viņa tiesības un tiesiskās intereses.

Ja lietā starp nepilngadīgās personas likumiskajiem pārstāvjiem – vecākiem – pastāv strīds par saskarsmes tiesību izmantošanu, tas ir, abu vecāku intereses ir atšķirīgas, bērna tiesības un tiesiskās intereses lietā nevar pārstāvēt kāds no vecākiem. Tā kā lietā tiek pārbaudīts konkrētas bāriņtiesas lēmums

⁴⁴⁴ Skat. Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#)) 17.punktu.

⁴⁴⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.novembra lēmuma lietā Nr. SKA-1588/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1121.A420188918.9.L](#)) 6.punkts

⁴⁴⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 10.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-66/2008 ([A42552906](#)) 10.punkts.

⁴⁴⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 5.novembra lēmuma lietā Nr. SKA-1363/2015 ([680035315](#)) 6.punkts. Ar atsauci uz Senāta 2015.gada 2.oktobra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKA-1168/2015 ([A420332614](#)), 2014.gada 10.jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-66/2014 ([A420494112](#)).

par aprūpes tiesībām, konkrētā bāriņtiesa nevar uzdot nepilngadīgās personas pārstāvību vest saviem darbiniekiem.⁴⁴⁸

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Minētā atziņa tika izteikta 2009.gadā, kad aizgādības tiesības tika apzīmētas kā aprūpes tiesības.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 28.panta pirmo daļu par trešo personu administratīvajā procesā var būt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts var ierobežot vai kuru var skart tiesas spriedums lietā. Spriedums konkrētajā lietā tieši neskar bērnu māti, jo pārsūdzētais lēmums ir pieņemts tikai attiecībā uz pieteicēja (bērnu tēva) aprūpes tiesībām pār meitām, savukārt jautājumi, kas saistīti ar bērnu mātes aprūpes tiesībām pār meitām, ir risināti ar citiem lēmumiem, kas šā administratīvā procesa ietvaros nav pārsūdzēti. Apstāklis, ka lieta ir netieši saistīta ar personu, konkrētajā gadījumā – pārsūdzētais lēmums skar mātes bērnus –, nav pamats viņas atzīšanai par trešo personu.⁴⁴⁹ Līdz ar to ir secināms, ka bērnu māte konkrētajā gadījumā ~~patešām~~ nebija pieaicināma lietā kā trešā persona.⁴⁵⁰

Ja no pieteikuma izriet, ka bērnu māte to iesniegusi, iebilstot tikai par savu interešu aizskārumu, t.i., par lēmumu, kas izdots attiecībā uz viņu, tad bērna māte šīs tiesības var īstenot patstāvīgi, neatkarīgi no otra administratīvā akta adresāta (bērna tēva). Citiem vārdiem, pārsūdzētā lēmuma tiesiskums ir izvērtējams attiecībā uz bērna māti, un tiesas spriedums līdz ar to neskar bērna tēvu. Ja bērna tēvs kā otrs administratīvā akta adresāts vēlas pārsūdzēt lēmumu attiecībā uz viņu (par to, ka viņam tika nepamatoti atņemtas aprūpes tiesības un pienākas atlīdzinājums), tad viņš, ievērojot Administratīvā procesa likuma noteikumus, var patstāvīgi īstenot savas pārsūdzības tiesības.⁴⁵¹

Apkopojuma sagatavotāju piebilde. Šīs atziņas kontekstā ir jāņem vērā arī konkrētās lietas faktiskie apstākļi. Proti, ar bāriņtiesas priekšsēdētājas lēmumu tika atņemtas bērna aprūpes tiesības vecākiem, un bāriņtiesa minēto priekšsēdētājas lēmumu vēlāk atzina par tiesisku. Tādēļ pieteicēja (bērna māte) vērsās tiesā par bāriņtiesas lēmuma atcelšanu un mantisko zaudējumu atlīdzināšanu. Ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu bāriņtiesas lēmums tika atcelts un bāriņtiesas priekšsēdētājas lēmums atzīts par prettiesisku, kā arī uzlikts pienākums pašvaldībai izmaksāt bērna mātei atlīdzinājumu par morālo kaitējumu. Administratīvā apgabaltiesa, izskatot lietu apelācijas instancē, pieņēma lēmumu par rajona tiesas sprieduma atcelšanu un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai, savu lēmumu pamatojot ar to, ka lietā kā trešā persona nebija pieaicināts bērna tēvs.

Spriedums šajā lietā varēja skart personas (bērna aizbildnes) tiesības tikmēr, kamēr viņa pildīja aizbildnes pienākumus. Pirmkārt, tā kā vecāks pieteikumā citstarp lūdza atcelt lēmumu par personas

⁴⁴⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-428/2009 ([A42681507](#)) tēze. Skatīt arī šī sprieduma 11. un 12.punktu.

⁴⁴⁹ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 9.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-156/2007 (A42397206) 9.-10.punktu.

⁴⁵⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-398/2009 ([A42569907](#)) 10.punkts.

⁴⁵¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 9.februāra lēmuma lietā Nr. SKA-156/2007 (A42397206) 9.punkts.

iecelšanu aizbildnes amatā, tad spriedums daļā par šā lēmuma atcelšanu varēja skart personas tiesības pildīt aizbildnes pienākumus. Otrkārt, tā kā atbilstoši Civillikuma 252.pantam aizbildnis atvieto savam aizbilstamajam vecākus, tad spriedums daļā par bērna aprūpes tiesībām varēja skart bērna aizbildnes tiesības gādāt par savu aizbilstamo. Taču kopš lēmuma par personas atlaišanu no aizbildnes pienākumu pildīšanas spriedums lietā vairs nevar skart viņas tiesības. Proti, pat gadījumā, ja tiesa atceltu lēmumu par personas ieceļšanu aizbildnes amatā, spriedums šajā daļā neietekmētu viņas šā brīža tiesības. Turklāt, tā kā persona (bērna aizbildne) vairs neaizvieto bērna vecākus, tad viņas tiesības nevar ietekmēt arī spriedums daļā par aprūpes tiesību atņemšanu.⁴⁵²

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Konkrētās atziņas/gadījuma kontekstā ir jāņem vērā arī konkrētās lietas apstākļi. Proti, bāriņtiesa 2006.gadā pieņēma divus lēmumus. Ar pirmo lēmumu bērna vecākiem tika atņemtas bērna aprūpes tiesības, savukārt ar otru lēmumu par bērna aizbildni tika iecelta konkrēta persona. Pieteicēja (bērna māte) vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu, kurā lūdza atcelt šos lēmumus. Administratīvā rajona tiesa pieaicināja bērna aizbildni lietā kā trešo personu bez patstāvīgiem prasījumiem. Tomēr vēlāk bāriņtiesa pieņēma divus jaunus lēmumus, ar kuriem bērna tēvam tika atjaunotas aprūpes tiesības, savukārt bērna aizbildne tika atlaista no aizbildnes pienākumu pildīšanas, un vēl vienu lēmumu par bērna sevišķā aizbildņa ieceļšanu (sevišķā aizbildņa amatā netika iecelta bijusī bērna aizbildne). Ar Administratīvās apgabaltiesas lēmumu personai (bijušajai bērna aizbildnei) tika atņemts trešās personas statuss. Tiesa savu lēmumu pamatoja ar to, ka lietas iznākums vairs nevar skart personas tiesības vai tiesiskās intereses, jo viņa vairs nepilda aizbildnes pienākumus.

Sevišķais aizbildnis

Ja lietā starp nepilngadīgās personas likumiskajiem pārstāvjiem – vecākiem – pastāv strīds par saskarsmes tiesību izmantošanu, tas ir, abu vecāku intereses ir atšķirīgas, bērna tiesības un tiesiskās intereses lietā nevar pārstāvēt kāds no vecākiem. Tā kā lietā tiek pārbaudīts konkrētas bāriņtiesas lēmums par aprūpes tiesībām, konkrētā bāriņtiesa nevar uzdot nepilngadīgās personas pārstāvību vest saviem darbiniekiem.⁴⁵³

Lai arī tiesību normas nenosaka procesuālo kārtību sevišķo aizbildņu ieceļšanai un atsaukšanai, no Administratīvā procesa likuma 21.panta otrās daļas un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta otrās daļas ir saprotams, kas sevišķajam aizbildnim procesā ir jādara.⁴⁵⁴

Administratīvajā procesā sevišķais aizbildnis tiek iecelts, lai nodrošinātu nepilngadīgā bērna procesuālo tiesību īstenošanu konkrētā administratīvajā procesā tiesā. Sevišķais aizbildnis ir bērna

⁴⁵² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-204/2010 (A42711308) 11.punkts.

⁴⁵³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr. SKA-428/2009 ([A42681507](#)) tēze un 11.punktu.

⁴⁵⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-262/2014 11.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

pārstāvis, un tādā veidā tiek nodrošināta bērna pastarpināta piedalīšanās tiesas sēdē. Šāda persona nedrīkst būt ieinteresēta attiecīgajā lietā, bet tai jābūt neitrālai.⁴⁵⁵

Sevišķais aizbildnis ir persona, kas saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 21.panta otro daļu lietā tiek iecelta kā bērna tiesību un interešu neatkarīgs pārstāvis, kuram jānoskaidro arī bērna viedoklis un jādara tas zināms tiesai.⁴⁵⁶

Lai arī tiesību normas nenosaka procesuālo kārtību sevišķo aizbildņu iecelšanai un atsaukšanai, no Administratīvā procesa likuma 21.panta otrās daļas un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta otrās daļas ir saprotams, kas sevišķajam aizbildnim procesā ir jādara.⁴⁵⁷ Tāpat šāda persona nedrīkst būt ieinteresēta attiecīgajā lietā (piemēram, pašas bāriņtiesas pārstāvji), bet tai jābūt neitrālai.⁴⁵⁸

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 21.panta otro daļu sevišķā aizbildņa uzdevums nav noskaidrot bērna vecāka kā viena no procesa dalībniekiem viedokli, bet gan noskaidrot apstākļus no bērna tiesību aizsardzības viedokļa, noskaidrot bērna viedokli lietā un sniegt to tiesai. Pat ja bērns ir ar īpašām vajadzībām un verbāli gandrīz nekomunicē, tas nav iemesls, lai sevišķais aizbildnis nevarētu pilnvērtīgi noskaidrot apstākļus no bērna vislabāko interešu ievērošanas viedokļa, piemēram, sadarbojoties ar speciālistiem, īpaši par saskarsmi bērnam ar tēvu un vai pret bērnu mātes ģimenē netiek pieļauta vardarbība.⁴⁵⁹

6.4.3. Attiecībā uz pieteikuma priekšmetu

Pieteikuma priekšmets par labvēlīga administratīvā akta izdošanu ar aizgādības tiesībām saistītos jautājumos ir gadījumā, kad viens vecāks bāriņtiesai lūdz otram vecākam pārtraukt aizgādības tiesības un negatīva lēmuma (atteikuma) gadījumā vecāks vēršas tiesā par administratīvā akta izdošanu otram vecākam pārtraukt aizgādības tiesības. Šādā gadījumā bāriņtiesa ir atteikusi izdot administratīvo aktu un persona tiesā vēlas panākt administratīvā akta izdošanu, tas ir, aizgādības tiesību ierobežošanu otram vecākam.⁴⁶⁰

⁴⁵⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 10.novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1101/2015 ([A420331414](#)) 13.punkts.

⁴⁵⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) 20.punkts.

⁴⁵⁷ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-262/2014 11.punktu. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā

⁴⁵⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 10.novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1101/2015 ([A420331414](#)) 13.punkts.

⁴⁵⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 9.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-933/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S](#)) 9.punkts.

⁴⁶⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 17.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 15.oktobra lēmumu lietā Nr. SKA-1531/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:1015.SKA153119.3.L](#)), 2014.gada 10.jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-66/2014 ([A420494112](#)), 2011.gada 10.oktobra spriedumu lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#)). Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 10.jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-66/2014 ([A420494112](#)) 8.punktu.

Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmās daļas formulējums, ka bāriņtiesa lemj par pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu, vārdiski vedina domāt, ka gadījumā, ja pārtrauktās aizgādības tiesības netiek atjaunotas, tad prasījums tiesā – atjaunot pārtrauktās aizgādības tiesības – ir par administratīvā akta izdošanu. Tomēr saturiski bāriņtiesas lēmums par pārtraukto aizgādības tiesību neatjaunošanu ir tiesības ierobežojošs administratīvais akts.

Ja tiesa bāriņtiesas koleģiālo lēmumu atceļ, tad vienpersoniskā (pagaidu) lēmuma darbība neatjaunojas, jo tas līdz ar koleģiālā lēmuma pieņemšanu ir zaudējis spēku.

Tāpēc nav pamata secināt, ka, atceļot koleģiālo lēmumu, pārtrauktās aizgādības tiesības neatjaunojas, jo ir izpildīts vienpersoniskais lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu.

Ievērojot to, šādā gadījumā pieteikuma priekšmets ir par nelabvēlīga administratīvā akta atcelšanu.⁴⁶¹

6.4.4. Attiecībā uz apstākļiem, kas radušies pēc iestādes lēmuma pieņemšanas, un lietas izskatīšanu

Vispusīga un pilnīga lietas apstākļu noskaidrošana lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību ievērošanu, ir ļoti nozīmīga, jo šajās lietās tiek lemts par mazaizsargātu personu tiesībām un tiesiskajām interesēm, kā arī šajās lietās faktiskie apstākļi parasti ir dinamiski no personu savstarpējo attiecību viedokļa. Tāpēc tiesai, izvērtējot aktuālo situāciju lietā, „ir jātur roka uz pulsa” lietas apstākļu noskaidrošanā.

Tiesai procesuālo lēmumu pieņemšanā par tiesvedības gaitas organizēšanu lietās saistībā ar pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu jāņem vērā, ka pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošana ir izskatāmais jautājums gan administratīvajā tiesā tiesvedībā par bāriņtiesas lēmuma, ar kuru pārtrauktas aizgādības tiesības, atcelšanu, gan bāriņtiesā notiekošajā procesā uz vecāku pieteikuma pamata par aizgādības tiesību atjaunošanu.⁴⁶²

Vispārīgi ir pareizs secinājums, ka apstākļiem, kas radušies pēc nelabvēlīgā administratīvā akta pieņemšanas, nav nozīmes lietas izspriešanā. Šādā gadījumā pieteikuma priekšmets ir iestādes lēmuma tiesiskums, tādēļ tiesai jāpārbauda tie apstākļi, kuri pastāvēja pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas laikā, un jāizvērtē, vai bija pamats attiecīga lēmuma pieņemšanai. Taču lietās, kas skar bērnu intereses, lai veicinātu ar konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem saistītās situācijas ātrāku un pareizāku noregulējumu, kā arī iespēju robežās izvairītos no citu ar konkrēto faktisko situāciju saistītu lietu rašanās, pārsūdzētais administratīvais akts nebūtu vērtējams atrauti no apstākļiem, kas radušies lietas izskatīšanas gaitā. Tādēļ lietās, kas skar bērnu tiesības un intereses, nelabvēlīga (tiesības ierobežojoša) administratīvā akta pārsūdzēšanas gadījumā ir vērtējami arī apstākļi, kas radušies pēc pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas, tādējādi nodrošinot efektīvu bērna tiesību un interešu aizsardzību.⁴⁶³

⁴⁶¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija spriedums lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 13.punkts.

⁴⁶² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) tēze un 12.punkts.

⁴⁶³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 15.punkts. Ar atsauci uz Senāta 2020.gada 17.februāra sprieduma lietā

Metodoloģija, izvērtējot jautājumu par aizgādības tiesību atjaunošanu vecākiem, ir tāda, ka tiesai vispirms ir jāpārbauda pārsūdzētā bāriņtiesas lēmuma pamatotība, bet pēc tam ir jāizvērtē aktuālā situācija bērna tiesību un tiesisko interešu ievērošanā lietas izskatīšanas laikā tiesā. Tas ir, tiesai ir jāvērtē, vai lietas izskatīšanas laikā vēl pastāv pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai.⁴⁶⁴

Bērnu tiesību un tiesisko interešu aizsardzības nolūkā, lai veicinātu aizgādības tiesību jautājumu ātrāku un pareizāku noregulējumu, lietās, kas skar aizgādības tiesību jautājumus, ir pieļaujams izdarīt izņēmumu no vispārīgās kārtības, ka lietas izspriešanā nevērtē apstākļus, kas radušies pēc pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas, izvērtējot arī apstākļus, kas radušies lietas izskatīšanas gaitā, un ietekmē vecāka aizgādības tiesības.⁴⁶⁵

Informācija, ko bērns ir uzticējis citām personām un kas attiecas uz viņa privāto dzīvi, var tikt nodota vienam vai abiem vecākiem, ja tas nepieciešams viņu kā likumisko pārstāvju pienākumu pildīšanai un bērna interešu aizstāvībai, taču, lemjot par šādas informācijas izpaušanu, ir jāizvērtē bērna viedoklis, ņemot vērā viņa brieduma pakāpi, kā arī viņa tiesības uz privāto dzīvi.⁴⁶⁶

Psihologa atzinums (šajā lietā psihoterapeita atzinums) nav uzrādāms vecākiem, ja pastāv risks, ka vecāks pēc iepazīšanās ar atzinumu var negatīvi vērsties pret bērnu.⁴⁶⁷ Ņemot vērā, ka konkrētajā lietā aprūpes tiesību atņemšanas pamats un vēlāk aprūpes tiesību neatjaunošanas pamats bija vecāka emocionālā vardarbība pret bērnu, ir atzīstams, ka iepriekš minētā atziņa ir attiecināma arī uz šo lietu un nerod pamatu apšaubīt zemākas instances tiesas lēmumu ierobežot vecākam tiesības iepazīties ar psihoterapeites atzinumu par bērnu.⁴⁶⁸

Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#)) 17.punktu, 2020.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-606/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#)) 12.punktu, 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 5.punktu, 2014.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1032/2014 ([A420377813](#)) 12.punktu, 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 15.punktu, 2010.gada 1.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-834/2010 (A42859509) 15.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1032/2014 ([A420377813](#)) 12.punktu.

⁴⁶⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 14.punktu.

⁴⁶⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 2.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1168/2015 ([A4203326314](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1032/2014 ([A420377813](#)) 12.punktu, 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 15.punktu, 2010.gada 1.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-834/2010 (A42859509) 15.punktu.

⁴⁶⁶ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-290/2011 ([A42941109](#)) 11.punktu

⁴⁶⁷ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-290/2011 ([A42941109](#)) 13.punktu.

⁴⁶⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-262/2014 12.punkts. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

Tiesai, pārbaudot bāriņtiesas lēmuma tiesiskumu, ar kuru izšķirts jautājums par bērna uzvārdu, apstākļi jāvērtē plašā kontekstā – cik ciešas attiecības bērnam ir izveidojušās ar ģimeni, kurā bērns dzīvo, vai bērns sevi identificē ar šo ģimeni, kāda ir bērna psiholoģiskā piesaiste konkrētajai ģimenei un citi tamlīdzīgi apstākļi. Tāpat tiesai, lai izsvērtu bērna saikni ar otru vecāku, ir jāvērtē apstākļi, kas par to liecina: kādas ir bērna attiecības ar otru vecāku, kā tās veidojušās ilgtermiņā, cik ilgi bērns pirms tam ir dzīvojis kopā ar otru vecāku, kāda ir bērna emocionālā piesaiste vecākam.

Izvērtējuma procesā jālīdzsvaro bērna intereses gan no esošās bērna ģimenes dzīves, gan no bērna ģimenes dzīves viedokļa ar bioloģisko tēvu.

Apstāklis, ka bērns turpina izmantot kopīgo uzvārdu, ir ārējā pazīme vecāka un bērna turpinātām attiecībām. Šādā gadījumā bērna uzvārda maiņa, īpaši, ja vecākam radušās problēmas saskarsmes tiesību īstenošanā, var vēl vairāk vājināt vecāka un bērna ģimenes saites. Šī iejaukšanās ģimenes dzīvē var tikt attaisnota, ja uzvārda maiņa atbilst bērna labklājībai un labākajām interesēm.⁴⁶⁹

Ja lietā ir jānoskaidro vecāka spējas saskarsmē ar bērnu (lai varētu izdarīt secinājumu par iespējām bērnam nakšņot pie vecāka), tad ir jānoskaidro vecāka spējas saskarsmē ar bērnu (kā vecāks rūpējas par bērnu, vai bērns ir apdraudēts). Tātad, ja liecinieki lietā var liecināt par šādiem faktiem, tad tiesai nav pamata noraidīt šo personu aicināšanu uz tiesu kā nepieļaujamu.

Pieteicēja ir persona ar īpašām vajadzībām. Tāpēc pieteicējai ģimenes ikdienas jautājumu kārtošana ir piesaistīts asistents. Pieteicējas asistents, kurš ik nedēļu ar bērna māti līdzās pavada vairākus desmitus stundu un kurš turklāt ir sociālais darbinieks (tas ir, persona ar speciālām zināšanām personu aprūpē un ar pieredzi darbā ar mazaizsargātām personām), ir viena no personām, kura var objektīvi izvērtēt mātes spējas saskarsmē ar bērnu un ikdienas dzīves apstākļus mātes ģimenē un par tiem liecināt.⁴⁷⁰

Apkopoējuma sagatavotāju piebilde. Konkrētās atziņas kontekstā ir jāņem vērā arī konkrētās lietas faktiskie apstākļi. Proti, Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas lūgumu par liecinieces (pieteicējas asistentes) nopratināšanu, norādot, ka konkrētajā lietā pieteicējas norādītā persona kā liecinieks var izteikt viedokli par lietu, bet nevar liecināt par faktiem.

⁴⁶⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#)) tēzes.

⁴⁷⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada sprieduma lietā Nr. SKA-774/2022 9.punkts. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

7. Atziņas par citiem jautājumiem

7.1. Bāriņtiesu jautājumi

7.1.1. Bāriņtiesu lēmumu, atzinumu un rīcības tiesiskā daba, kas nav izskatāma administratīvajā procesā

Bāriņtiesas lēmums par pienākuma uzlikšanu bērna vecākam apmeklēt psihologa konsultāciju nav administratīvais akts, un līdz ar to tas nav izpildāms piespiedu kārtā. Šāds lēmums ir starplēmums administratīvajā procesa ietvaros, kas beigsies ar iestādes lēmumu par bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanu (vai nepārtraukšanu) vecākam. Nav konstatējams, ka šis lēmums pats par sevi radītu vecākam kādas publiski tiesiskas sekas, jo tādas radīs tikai bāriņtiesas lēmums par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, ja tāds tiks pieņemts. Tāpat nav konstatējams, ka lēmumā norādītais būtiski varētu skart vecāka tiesības vai tiesiskās intereses vai būtiski apgrūtināt to īstenošanu.⁴⁷¹

Bāriņtiesu likuma 50.panta 1. un 2.punktam bāriņtiesa pēc tiesas pieprasījuma sniedz atzinumus, kas nepieciešami: 1) lai noteiktu kārtību, kādā izmantojamas saskarsmes tiesības un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu; 2) viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšanai. Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 49.panta trešo daļu par administratīvajiem aktiem nav uzskatāmi un nav pārsūdzami tiesā lēmumi, kas pieņemti saskaņā ar šā likuma 50.pantu.

Ņemot vērā, ka bāriņtiesu atzinumi, kas sniegti civillietas ietvaros, nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem, arī lēmumi, kas pieņemti tādas administratīvās lietas iestādē ietvaros, kas ierosināta par atzinuma sniegšanu civillietā, nav administratīvie akti.⁴⁷²

Bāriņtiesa atzinumu civillietā sniedz saskaņā ar Civilprocesa likuma 89.panta pirmo daļu un Bāriņtiesu likuma 50.pantu, kā arī to, ka saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 49.panta trešo daļu par administratīvajiem aktiem nav uzskatāmi un nav pārsūdzami tiesā lēmumi, kas pieņemti saskaņā ar šā likuma 50.pantu. Atbilstoši Civilprocesa likuma 126.pantam pašvaldības iestādes atzinumu tiesa novērtē kā pierādījumu civillietā. Tiesa var nepievienoties iestādes atzinumam, to motivējot lietā pieņemtajā spriedumā vai lēmumā. Tādējādi vecākam ir tiesības lietā, kas tiek izskatīta civilprocesuālā kārtībā tiesā, iesniegt pierādījumus savu iebildumu apstiprināšanai pret bāriņtiesas lēmumu (atzinumu).⁴⁷³

⁴⁷¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 12.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1299/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1012.SKA129921.3.L](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 18.gada lēmuma lietā Nr. SKA-1652/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:1218.SKA165219.3.L](#)) 6.punktu.

⁴⁷² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 12.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1310/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1012.SKA131021.3.L](#)) 6.punkts.

⁴⁷³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1650/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.SKA165018.4.L](#)) 5.punkts.

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 16.panta 8.punktam bāriņtiesai ir tiesības pārbaudīt bērna dzīves apstākļus. Dzīvesvietas apstākļu pārbaudes akts nav saistošs tiesai, un tas tiek vērtēts tikai kā viens no pierādījumiem civillietā. Līdz ar to dzīvesvietas apstākļu pārbaudes akts nav uzskatāms par administratīvo aktu Administratīvā procesa likuma 1.panta trešās daļas izpratnē.⁴⁷⁴

Bāriņtiesa saskarsmes tiesību īstenošanas procesā pilda tiesību normās noteiktos pienākumus publiskās funkcijas – prioritāri aizsargāt bērna tiesības un intereses – nodrošināšanā. Šīs rīcības rezultātā var rasties bērna tiesību un interešu aizskārums. Tādējādi administratīvajai tiesai ir jāizskata pēc būtības pieteikums par bāriņtiesas rīcības tiesiskumu, nodrošinot bērna un vecāka saskarsmes tiesību īstenošanu.⁴⁷⁵

Bāriņtiesa, iesniedzot pieteikumu par lēmuma izpildes atlikšanu, ir īstenojusi Civilprocesa likuma 438.pantā ietvertās civilprocesuālās lietas dalībnieka tiesības izņēmuma gadījumos, pastāvot svarīgiem apstākļiem, lūgt tiesas nolēmuma izpildes atlikšanu. Tiesību normas šādā gadījumā paredz personas tiesību uz nolēmuma izpildi aizsardzības mehānismu, kompetentajai tiesai objektīvi izvērtējot, vai pieteikumā norādītie apstākļi ir pietiekami svarīgi nolēmuma izpildes atlikšanai.⁴⁷⁶

Atbilstoši Civilprocesa likuma 644.¹³ un 644.¹⁴ pantam lietas par bērna prettiesisku pārvietošanu pāri robežai uz Latviju vai aizturēšanu Latvijā, ja bērna dzīvesvieta ir citā valstī, tiek izskatītas saskaņā ar 77.² nodaļas noteikumiem, ievērojot šā likuma vispārīgos noteikumus. Rīkojumu par bērna atgriešanos vai atteikumu dod vispārējās jurisdikcijas tiesa. Bāriņtiesa bērna faktiskās nodošanas procesā darbojas atbilstoši tiesu izpildītāja dotam rīkojumam. Bāriņtiesa šajā procesā nevērtē ne vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumu par bērnu atgriešanos, ne tiesu izpildītāja pieņemto rīkojumu tiesiskumu.⁴⁷⁷

7.1.2. Aizgādības tiesību pārtraukšana, atņemšana un atjaunošana

Bāriņtiesu likuma 22.pantā ir nosaukti tie iemesli, kas var būt pamatā bērna aizgādības tiesību pārtraukšanai vecākam, piemēram, ja bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ), ja ir konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu. To, vai patiešām pastāv bērna tiesību aizskārums vai apdraudējums, vai ir pamatots iemesls aizgādības tiesību pārtraukšanai, kā arī to, vai situācijas risinājumu (ja tāds nepieciešams) ir iespējams panākt ar saudzējošākiem līdzekļiem, bāriņtiesa noskaidro un izlemj, ierosinot administratīvo procesu un tā ietvaros iegūstot nepieciešamo informāciju

⁴⁷⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 19.aprīļa lēmuma lietā Nr. SKA-413/2013 (680116712/23) 7.punkts.

⁴⁷⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 8.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-1017/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0608.SKA101721.3.L](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 15.aprīļa lēmuma lietā Nr. SKA-773/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0415.A420180320.10.L](#)) 8.-9.punktu.

⁴⁷⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 8.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-1017/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0608.SKA101721.3.L](#)) 10.punkts.

⁴⁷⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 27.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1142/2015 ([A420307114](#)) tēze.

par attiecīgā gadījuma apstākļiem un veicot riska novērtēšanu. Lietas ierosināšana ir instruments konkrētā gadījuma apstākļu noskaidrošanai un labākā iespējamā risinājuma atrašanai, uz ko būtu jābūt vērstām arī vecāku interesēm.⁴⁷⁸

Līdzko bāriņtiesai kļūst zināmi apstākļi par vecāka tiesību ļaunprātīgu izmantošanu un tiesas nolēmumu nepildīšanu, bāriņtiesa bērnu tiesību un interešu aizsardzības nolūkā uzsāk apstākļu noskaidrošanu un izvērtēšanu. Ja, izvērtējot konkrēto gadījumu no bērnu tiesību un interešu ievērošanas viedokļa, tostarp pastāv priekšnoteikumi lēmuma pieņemšanai, bāriņtiesa pieņem lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, kurš ļaunprātīgi izmanto savas tiesības. Bāriņtiesa nevērtē šāda lēmuma iespējamo ietekmi uz tiesvedības procesiem un pieņemtajiem nolēmumiem vispārējās jurisdikcijas tiesās.⁴⁷⁹

Vardarbība (arī fiziska) var pastāvēt arī latentā veidā, kad ir ļoti grūti atklāt notikušā apstākļus un pierādīt vardarbības faktu. Tomēr, ja lietā tiek norādīts uz iespējamu vardarbību, bāriņtiesai šie apstākļi ir ļoti rūpīgi jānoskaidro.⁴⁸⁰

Lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu ir obligātais administratīvais akts, tas ir, iestājoties Civillikuma 203.panta pirmās daļas priekšnoteikumiem, bāriņtiesa pieņem konkrēta satura lēmumu.⁴⁸¹

Akts par nolēmuma nepildīšanu lietā, kas izriet no saskarsmes tiesībām, tiek nosūtīts gan prokuratūrai, gan bāriņtiesai. Bāriņtiesai, saņemot šādu zvērināta tiesu izpildītāja aktu, ir pienākums izvērtēt apstākļus, kas ir bijuši par pamatu nolēmuma nepildīšanai. Ja šo apstākļu izvērtējuma rezultātā netiek konstatēta ļaunprātība, bāriņtiesa raksta izvērtējumu, kuru nosūta tiesu izpildītājam. Savukārt, ja bāriņtiesa uzskata, ka tiesu izpildītāja sniegtā informācija varētu būt pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai, tā atbilstoši Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 3.punktam ierosina administratīvo lietu un lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu atbilstoši Civillikuma 203.panta trešajai daļai (aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bāriņtiesa atzīst, ka vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību).⁴⁸²

⁴⁷⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 18.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1652/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:1218.SKA165219.3.L](#)) 6.punkts.

⁴⁷⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) tēzes.

⁴⁸⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 9.septembra sprieduma lietā Nr. SKA-933/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S](#)) 13.punkts.

⁴⁸¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#)) 8.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-489/2012 ([A420734110](#)) 10.punktu, 2008.gada 10.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-82/2008 ([A42347006](#)) 8.2.punktu.

⁴⁸² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 22.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1536/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1222.SKA153620.3.L](#)) 9.punkts.

Ja bāriņtiesai kļūst zināmi apstākļi par konkrētas ģimenes vai bērna stāvokli, ir iespējami divi rīcības modeļi. Pirmais rīcības modelis ir gadījumā, ja apstākļi norāda uz problēmām, kas var liecināt par bērna tiesību pārkāpumiem ģimenē un kas tālāk varētu būt pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai vecākam. Tomēr norādītie apstākļi nav tādi, kas tūlītēji un nenovēršami apdraud bērna veselību un dzīvību. Tādā gadījumā bāriņtiesa ierosina lietu par aizgādības tiesību iespējamu pārtraukšanu vecākam, veic riska novērtēšanu vecākam (vecāka līdzatkarība, problēmas neatzīšana u.tml.), informē vecāku par sekām un uzdod viņam sadarbībā ar sociālo dienestu noteiktā termiņā novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus. Ja vecāks sadarbojas lietas apstākļu risināšanā un bērna attīstībai nelabvēlīgie apstākļi tiek novērsti, bāriņtiesai lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam nav jāpieņem. Tikai tad, ja vecāks bāriņtiesas noteiktajā termiņā bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus nenovērš un bērna palikšana ģimenē var radīt draudus bērna dzīvībai un veselībai, bāriņtiesa lemj par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam un bērna šķiršanu no ģimenes.

Bāriņtiesas otrs rīcības modelis ir noteikts Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmās daļas 1.punktā, kas paredz bāriņtiesas tūlītēju rīcību gadījumā, ja bērna dzīves apstākļu pārbaudē vai citādi atklājas, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos, kā arī tad, ja bērna turpmākā atrašanās ģimenē var apdraudēt viņa veselību vai dzīvību. Tādā gadījumā bāriņtiesai ir jālemj par vienpersoniska lēmuma pieņemšanu.⁴⁸³

Bāriņtiesas rīcība atbilstoši Bāriņtiesu likuma 22. un 23.pantam ir atkarīga no tā, cik neatliekama situācija no bērna tiesību ievērošanas viedokļa konkrētajā gadījumā ir iestājusies. Ja apstākļi norāda, ka bērna tiesību aizskārums, iespējams, ir pieļauts, bet situāciju var risināt, uzsākot sadarbību ar vecāku, lai nelabvēlīgos apstākļus novērstu un netiktu pārtrauktas aizgādības tiesības, ir jāpiemēro minētā likuma 22.pants.

Savukārt, ja bāriņtiesa pati atklāj vai tai kļūst zināmi fakti, ka bērns ir tiktāl fiziski vai emocionāli apdraudēts, ka nepieciešama neatliekama rīcība, lai novērstu bērna dzīvības un veselības apdraudējumu, tad ir pamats rīkoties atbilstoši šā likuma 23.pantam, pieņemot vienpersonisko lēmumu.⁴⁸⁴

Bāriņtiesu likuma 22.panta 1.¹daļa paredz, ka, ierosinot lietu par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, bāriņtiesa pirms lēmuma pieņemšanas par aizgādības tiesību pārtraukšanu citstarp uzdod vecākam novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus noteiktā termiņā. Minētās tiesību normas mērķis ir samērīguma principa nodrošināšana tādējādi, ka pirms nelabvēlīgā lēmuma par vecāka tiesību ierobežošanu iestāde risina jautājumu par iespēju šīs tiesības neierobežot, ja vecāks ir vērsts uz situācijas uzlabošanu.

⁴⁸³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 7.punkts Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 7.punktu, 2017.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1182/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1229.A420218516.2.S](#)) 9.punktu.

⁴⁸⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 8.punkts.

Minētā tiesību norma paredz, ka bāriņtiesa uzdod vecākam novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus noteiktā termiņā. Vienlaikus, ja ir konstatējams, ka bāriņtiesa pirms lēmuma par aizgādības tiesību pārtraukšanu nav noteikusi konkrētu termiņu nelabvēlīgo apstākļu novēršanai, tomēr no lietas materiāliem ir redzams, ka bāriņtiesa noteiktu laiku pirms lēmuma pieņemšanas ir komunicējusi ar konkrēto vecāku nolūkā panākt, lai vecāks novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus, tomēr vecāks šos apstākļus nav novērsis un nav sadarbojies, tad uzskatāms, ka minētā tiesību norma nav tikusi pārkāpta. Tādējādi minētās tiesību normas piemērošanai ir jākonstatē, vai pirms lēmuma pieņemšanas par aizgādības tiesību pārtraukšanu bāriņtiesa, tostarp vairākkārt, ir uzdevusi vecākam novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus un vai vecāks tos ir novērsis.⁴⁸⁵

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmās daļas 1.punktam, ja bērna dzīves apstākļu pārbaudē vai citādi atklājas, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos, kā arī tad, ja bērna turpmākā atrašanās ģimenē var apdraudēt viņa pilnvērtīgu attīstību, bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas loceklis vienpersoniski pieņem lēmumu par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākiem. Savukārt minētā panta otrās daļas pirmajā teikumā norādīts, ka šā panta pirmajā daļā minētajos gadījumos bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas loceklis nogādā bērnu audžuģimenē, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, slimnīcā vai citos drošos apstākļos.

Arī Civillikuma 187.pantā norādīts, ka, īstenojot tiesības noteikt bērna dzīvesvietu, vecāki var atprasīt bērnu no jebkuras trešās personas; šīs vecāku tiesības var ierobežot, ja bāriņtiesa atzīst, ka ir faktiski šķēršļi, kas vecākiem liedz iespēju aprūpēt bērnu, ar norādi uz 203.pantu. Savukārt Civillikuma 203.pants (redakcijā, kas bija spēkā pārsūdzēto lēmumu pieņemšanas laikā) tostarp reglamentē jautājumus par aprūpes tiesību atņemšanu un atjaunošanu.

Tādējādi no minētajām normām izriet, ka tiktāl, ciktāl tas nepieciešams bāriņtiesas lēmuma par aprūpes tiesību atņemšanu konkrētam vecākam izpildes nodrošināšanai, bāriņtiesai ir tiesības ierobežot attiecīgā vecāka tiesības noteikt bērna dzīvesvietu.⁴⁸⁶

Bāriņtiesai neatkarīgi no civiltiesiskā strīda vecāku starpā un vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumiem ir tiesības administratīvajā procesā lemt par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, ja tas ļaunprātīgi izmanto savas vecāka tiesības.⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 21.punkts.

⁴⁸⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 22.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-200/2014 ([A420528312](#)) 12.punkts.

⁴⁸⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 24.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1085/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0424.A420337017.12.L](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra spriedumu lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)).

7.1.3. Bāriņtiesas vienpersonisks lēmums par aizgādības tiesību pārtraukšanu

7.1.3.1. Vienpersoniska lēmuma būtība

Ja bāriņtiesas amatpersona pieņem vienpersonisku lēmumu saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmo daļu, tad šādam lēmumam ir jābūt vērstam uz to, lai *nekavējoties* novērstu bērna atrašanos veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai apdraudējumu bērna pilnvērtīgai attīstībai. Tas ir ārkārtas līdzeklis, lai rīkotos situācijās, kad nekāds cits risinājums nav iespējams (piemēram, bērnam ir redzamas fiziskas vardarbības sekas, bērns sniedz informāciju par pašnāvības iespēju vai citu sev kaitējošu rīcību pret bērnu veiktas emocionālas vardarbības dēļ u.tml.). Proti, tie ir tādi gadījumi, kad bērna dzīvība vai veselība ir tā apdraudēta, ka nepieciešams tūlītējs bāriņtiesas lēmums, lai bērnu no šiem apstākļiem izolētu.⁴⁸⁸

Vienpersoniska bāriņtiesas amatpersonas lēmuma mērķis ir nekavējoties novērst bērna atrašanos veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai apdraudējumu bērna pilnvērtīgai attīstībai. Tādējādi vienpersoniskais lēmums ir ārkārtas līdzeklis, lai rīkotos situācijās, kad nekāds cits risinājums nav iespējams (piemēram, bērnam ir redzamas fiziskas vardarbības sekas, bērns sniedz informāciju par pašnāvības iespēju vai citu sev kaitējošu rīcību pret bērnu veiktas emocionālas vardarbības dēļ u.tml.). Proti, tie ir tādi gadījumi, kad bērna dzīvība vai veselība ir tā apdraudēta, ka nepieciešams tūlītējs bāriņtiesas lēmums, lai bērnu no šiem apstākļiem izolētu.⁴⁸⁹

Bāriņtiesas vienpersonisks lēmums ir paredzēts tam, lai akūtās, neatliekamās un citādi neatrisināmās situācijās operatīvi aizsargātu bērna tiesības un intereses. Šajā sakarā būtiski ir ņemt vērā, ka bērna interesēs primāri ir augt ģimenē un tikai tad, ja ir izsmelti visi no tiesību normām izrietošie līdzekļi bērna nešķiršanai no ģimenes, bērns no tās ir šķirams.⁴⁹⁰

7.1.3.2. Vienpersoniska lēmuma pieņemšanas apstākļi

No Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmās daļas izriet, ka apstākļi, kas var būt pamats vienpersoniska lēmuma pieņemšanai par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, var atklāties ne tikai bērna dzīves apstākļu pārbaudē, bet arī citādi.

⁴⁸⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 10.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 7.punktu.

⁴⁸⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 7.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-129/2010 ([A42589008](#)) 9.punktu. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 7.punktu.

⁴⁹⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 9.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 11.punktu, 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 14. un 24.punktu, 2010.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-129/2010 ([A42589008](#)) 9.punktu.

Turklāt no Bāriņtiesu likuma 23.panta izriet (tostarp panta trešajā daļā norādītā, ka vienpersonisku lēmumu pieņem mutvārdos un 24 stundu laikā noformē rakstveidā, kā arī panta piektajā daļā norādītā, ka vienpersonisku lēmumu izpilda nekavējoties), ka vienpersoniska lēmuma pieņemšana notiek steidzamības kārtībā, lai operatīvi novērstu būtisku apdraudējumu bērnam.⁴⁹¹

Ja bāriņtiesa pati atklāj vai tai kļūst zināmi fakti, ka bērns ir tiktāl fiziski vai emocionāli apdraudēts, ka nepieciešama neatliekama rīkošanās, lai novērstu bērna dzīvības un veselības apdraudējumu, tad ir pamats rīkoties atbilstoši Bāriņtiesu likuma 23.pantam, pieņemot vienpersonisko lēmumu. Tomēr pat pirms vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas bāriņtiesai atbilstoši Bāriņtiesu likuma 23.panta 2.¹daļai vispirms primāri jāizvērtē iespējas novērst dzīvības un veselības apdraudējumu, bērnam paliekot ģimenē, un tikai tad, ja to nav iespējams novērst ar līdzekļiem (pagaidu aizsardzība pret vardarbību, bērna nodošana citas personas, ar kuru bērnam ir emocionāla saikne, īslaicīgā aprūpē drošos apstākļos u.tml.), kuri mazāk ierobežo bērna tiesības uzaugt ģimenē, bāriņtiesa lemj par bērna šķiršanu no ģimenes.⁴⁹²

Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmā daļa tiešā tekstā ir noregulējusi vienpersoniska lēmuma pieņemšanu par bērna izņemšanu no bērna vecāku ģimenes, aizbildņu ģimenes un audžuģimenes, tas ir, paredz tiesisko regulējumu tādām situācijām, kas parasti izriet no bērna aprūpes un uzraudzības tiesiskajām attiecībām. Ja šo attiecību laikā tiek apdraudēta bērna veselība, tiek secīgi ierobežotas to personu tiesības, kuru aizgādībā, tostarp aprūpē un uzraudzībā, bērns tajā laikā atrodas.⁴⁹³

Ar nekavējošu rīcību ir saprotama tāda bāriņtiesas rīcība, kas tiek veikta, lai pēc iespējas ātrāk novērstu bērna dzīvības vai veselības apdraudējumu, taču tās pamatā ir jābūt tajā brīdī bāriņtiesai pieejamās un sasniedzamās informācijas un pierādījumu rūpīgam novērtējumam. It īpaši, ja konkrēti nav zināma tā persona, kura veikusi vardarbību pret bērnu, un bāriņtiesa pieņem vienpersonisko lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu uzreiz abiem vecākiem, jo tādā gadījumā bērns vispār paliek bez vecāku gādības un bāriņtiesai ir jālemj par bērna ārpusģimenes aprūpi.⁴⁹⁴

No Bāriņtiesu likuma 23.panta izriet, ka vienpersonisks bāriņtiesas amatpersonas lēmums ir vērsts uz to, lai *nekavējoties* novērstu bērna atrašanos veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai apdraudējumu bērna pilnvērtīgai attīstībai. Tas ir pagaidu risinājums, jo nākamo 15 dienu laikā bāriņtiesai ir pienākums

⁴⁹¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 24.punkts.

⁴⁹² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 12.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-579/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0812.A420209419.11.L](#)) 4.punkts, 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 8.punkts.

⁴⁹³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-885/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1108.A420256416.4.S](#)) 11.punkts.

⁴⁹⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 12.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-579/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0812.A420209419.11.L](#)) 5.punkts.

objektīvi un pilnīgi noskaidrot apstākļus par turpmāku vecāku iespēju īstenot bērna aprūpi. Tātad šā pagaidu lēmuma mērķis ir noregulēt situāciju tikai līdz lēmuma pieņemšanai par aprūpes tiesībām.⁴⁹⁵

Lai arī Bāriņtiesu likuma 23.pants pieļauj vienpersoniskā lēmuma pieņemšanu uz aizdomu pamata par pret bērnu vērstu vardarbību, tomēr šīm aizdomām ir jāizriet ne tikai no paskaidrojumiem, bet arī vismaz no kādiem netiešiem pierādījumiem lietā vai no rūpīga situācijas izvērtējuma, kas arī netieši var apstiprināt bērna paskaidrojumus.⁴⁹⁶

7.1.3.3. Vienpersoniska lēmuma tiesiskā daba, noformēšana un prasība bāriņtiesai pieņemt koleģiālu lēmumu

Vienpersonisks bāriņtiesas amatpersonas lēmums ir vērsts uz to, lai nekavējoties novērstu bērna atrašanos veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai apdraudējumu bērna pilnvērtīgai attīstībai. Tas ir pagaidu risinājums, jo nākamo 15 dienu laikā bāriņtiesai ir pienākums objektīvi un pilnīgi noskaidrot apstākļus par turpmāku vecāku iespēju īstenot bērna aprūpi, tostarp apstākļus, kas radušies pēc vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas. Vienpersoniskais lēmums ir pagaidu risinājums nekavējoties risināmā jautājumā, kas galīgi noregulē situāciju laikā līdz bāriņtiesas koleģiālā lēmuma pieņemšanai par aprūpes tiesībām.

Vienpersoniskais lēmums, ja tas nezaudē spēku citu apstākļu dēļ, atbilstoši Administratīvā procesa likuma 70.panta trešajai daļai ir spēkā līdz bāriņtiesas koleģiālā lēmuma pieņemšanai. Bāriņtiesas koleģiālais lēmums pēc būtības aizvieto vienpersonisko lēmumu. Līdz ar to bāriņtiesas koleģiālais lēmums par pārtraukto aizgādības tiesību neatjaunošanu ir pieteicējai nelabvēlīgs administratīvais akts, kas ietver arī lēmumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu.⁴⁹⁷

Vienpersonisks lēmums gan gadījumā, ja tas pieņemts attiecībā uz bērna vecākiem par aizgādības tiesību pārtraukšanu, gan attiecībā uz citām personām, kas pieļāvušas bērna tiesību pārkāpumu, ir pagaidu risinājums, tāpēc noteiktā termiņā pēc vienpersoniskā lēmuma jāpieņem bāriņtiesas koleģiāls lēmums.⁴⁹⁸

Arī pat pirms vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas bāriņtiesai atbilstoši Bāriņtiesu likuma 23.panta 2.¹ daļai vispirms primāri jāizvērtē iespējas novērst dzīvības un veselības apdraudējumu, bērnam

⁴⁹⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#)) 5.punkts.

⁴⁹⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 12.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-579/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0812.A420209419.11.L](#)) 4.punkts, 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 12.punkts.

⁴⁹⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 14.punkts.

⁴⁹⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-885/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1108.A420256416.4.S](#)) 14.punkts. Ar atsauci uz Bāriņtiesu likuma 24.pantu, Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 14.punktu, 2010.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-129/2010 ([A42589008](#)) 9. un 11.punktu.

paliekot ģimenē, un tikai tad, ja to nav iespējams novērst ar līdzekļiem (pagaidu aizsardzība pret vardarbību, bērna nodošana citas personas, ar kuru bērnam ir emocionāla saikne, īslaicīgā aprūpē drošos apstākļos u.tml.), kuri mazāk ierobežo bērna tiesības uzaugt ģimenē, bāriņtiesa lemj par bērna šķiršanu no ģimenes.

Šādam izvērtējumam ir jābūt atspoguļotam lēmumā vai skaidri un nepārprotami jāizriet no konkrētās administratīvās lietas materiāliem, ka šāds izvērtējums ir bijis veikts. Pretējā gadījumā tiesa to nevar pārbaudīt.⁴⁹⁹

Tā kā vienpersoniskā lēmuma pieņemšana balstās apstākļi nekavējoties novērst konkrētu bērnu traumējošu situāciju, bērna uzklausišanai šādos apstākļos nav izšķirošas nozīmes.⁵⁰⁰

No Bāriņtiesu likuma 23.panta izriet, ka vienpersonisks bāriņtiesas amatpersonas lēmums ir pagaidu risinājums, jo nākamo 15 dienu laikā bāriņtiesai ir pienākums objektīvi un pilnīgi noskaidrot apstākļus par turpmāku vecāku iespēju īstenot bērna aprūpi. Šā pagaidu lēmuma mērķis ir noregulēt situāciju tikai līdz lēmuma pieņemšanai par aprūpes tiesībām,⁵⁰¹ šā brīža terminoloģijā – līdz lēmumam par aizgādības tiesību atjaunošanu vai neatjaunošanu.⁵⁰²

Bāriņtiesu likuma 23.panta trešajā daļā paredzētā bāriņtiesas amatpersonas mutvārdu lēmuma noformēšana rakstveidā procesuāli būtiski atšķiras no Administratīvā procesa likuma 69.panta: tas tiek darīts 24 stundu, nevis divu nedēļu laikā, turklāt neatkarīgi no adresāta pieprasījuma bērna vecākiem tiek tikai paziņots par lēmuma pieņemšanu. Tas liecina, ka lēmuma rakstveida noformēšanas mērķis ir nevis adresāta interešu aizsardzība, iepazīstinot ar pamatojumu, bet lēmuma izpilde – lai informācija par lēmumu un tā pieņemšanas apstākļiem (iemesliem) būtu fiksēta un nododama personām, uz ko tas attiecas. Tas nozīmē, ka šādā gadījumā lēmuma pamatojums nav vērtējams atbilstoši Administratīvā procesa likuma 67.panta prasībām, kas ietver arī prasību pēc pilnīga pamatojuma adresāta interešu aizsardzības nolūkā.⁵⁰³

Bāriņtiesas vienpersoniskais lēmums un bāriņtiesas koleģiālais 15 dienu laikā pieņemamais lēmums ir divi patstāvīgi administratīvie akti. Turklāt vienpersoniskais lēmums ir spēkā tikai neilgu

⁴⁹⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 8.punkts. Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 8.punktu.

⁵⁰⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#)) 7.punkts.

⁵⁰¹ Atsaucē uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#)) 5.punktu, 2010.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-129/2010 ([A42589008](#)) 9.punktu.

⁵⁰² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 9.punkts.

⁵⁰³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-129/2010 ([A42589008](#)) 9.punktu.

laiku. Vienpersoniskais lēmums zaudē spēku līdz ar koleģiālā lēmuma pieņemšanu. Tādējādi nepareizs ir apgabaltiesas secinājums, ka koleģiālais lēmums ietver vienpersonisko lēmumu un šie lēmumi kopumā noteic aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam.

Koleģiālajā lēmumā vienpersoniskajam lēmumam ir tikai tāda nozīme, ka bāriņtiesa vērtē, vai koleģiālā lēmuma pieņemšanas laikā ir zuduši (vairs nepastāv) tie apstākļi, kas bija vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas laikā, jo saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 22.panta trešo daļu bāriņtiesa lemj par pārtraukto bērna aizgādības tiesību atjaunošanu, ja bērna aizgādības tiesību pārtraukšanas iemesli ir zuduši.⁵⁰⁴

7.1.4. Bāriņtiesas koleģiālais lēmums

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 24.panta pirmās daļas 1.punktam bāriņtiesa ne vēlāk kā 15 dienu laikā pēc vienpersoniska lēmuma pieņemšanas sasauc sēdi, lai lemtu par pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu bērna vecākam. Tādējādi vienpersoniskā lēmuma darbības ilgums ir 15 dienas, proti, līdz tiek pieņemts bāriņtiesas koleģiāls lēmums. Ar koleģiālo lēmumu bāriņtiesa var vai nu atjaunot pārtrauktās aizgādības tiesības, vai arī neatjaunot pārtrauktās aizgādības tiesības. Vienpersoniskais lēmums ir pagaidu risinājums, jo nākamo 15 dienu laikā bāriņtiesai ir pienākums objektīvi un pilnīgi noskaidrot apstākļus par turpmāku vecāku iespēju īstenot bērna aprūpi, tostarp apstākļus, kas radušies pēc vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas. Vienpersoniskā lēmuma mērķis ir noregulēt saistībā ar bērna aprūpi radušos ārkārtas situāciju, kas prasa ātru iestādes rīcību. Vienpersoniskā lēmuma darbība ir ierobežota laikā, proti, *tikai līdz* bāriņtiesas koleģiālā lēmuma pieņemšanai, un tas noregulē tiesiskās attiecības šajā ierobežotajā periodā. Vienpersoniskais lēmums tiek aizstāts ar bāriņtiesas koleģiālo lēmumu.⁵⁰⁵

Bāriņtiesas koleģiālais lēmums par pārtraukto aizgādības tiesību neatjaunošanu nozīmē to, ka arī turpmāk vecāka aizgādības tiesības ir pārtrauktas. Bāriņtiesa, ar koleģiālo lēmumu neatjaunojot aizgādības tiesības, nevis atsaka tiesību piešķiršanu, bet turpina ierobežot vecāka tiesības. Tāpēc tas nav negatīvs administratīvais akts (tiesības atsakošs), bet gan ir nelabvēlīgs (tiesības ierobežojošs) administratīvais akts.

Koleģiālais lēmums pārjauno tiesisko situāciju, kāda īslaicīgi bija noregulēta ar vienpersonisko (pagaidu) lēmumu.

⁵⁰⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 9.punkts.

⁵⁰⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 11.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-129/2010 ([A42589008](#)) 9. un 11.punktu.

Ar bāriņtiesas koleģiālo lēmumu aizgādības tiesības ir pārtrauktas līdz brīdim, kamēr bāriņtiesa pieņem nākamo lēmumu par vecāka aizgādības tiesībām. Tādējādi koleģiālajam lēmumam ir ilgstoša tiesiska iedarbība⁵⁰⁶ iepretim vienpersoniskā (pagaidu) lēmuma 15 dienu darbības ilgumam.⁵⁰⁷

Bāriņtiesas amatpersonas vienpersonisks lēmums ir pagaidu risinājums, jo nākamo 15 dienu laikā bāriņtiesai ir pienākums pilnīgi noskaidrot apstākļus par turpmāku aizbildņu iespēju īstenot bērna aprūpi, tostarp apstākļus, kas radušies pēc vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas.⁵⁰⁸ Ņemot vērā minēto, apstākļi, kas bija pamatā bāriņtiesas amatpersonas vienpersoniskā lēmuma pieņemšanai, tiek vērtēti arī bāriņtiesas koleģiālajā lēmumā. Līdz ar to šie apstākļi ņemami vērā, arī izvērtējot bāriņtiesas koleģiālo lēmumu.⁵⁰⁹

Bāriņtiesai nav liegts koleģiālajā lēmumā konstatēt papildu apstākļus, kāpēc nav atjaunojamas aizgādības tiesības, jo bāriņtiesa lēmuma pieņemšanā vērtē ne tikai to, vai ir zuduši iemesli aizgādības tiesību pārtraukšanai, bet arī aktuālo situāciju bērna tiesību ievērošanā. Tādējādi koleģiālais lēmums var saturēt papildu pamatojumu aizgādības tiesību neatjaunošanai, līdz ar to, kamēr pastāv faktiskie apstākļi, kas ir pretēji bērna tiesībām un interesēm, aizgādības tiesību atjaunošanai nav pamata.⁵¹⁰

7.1.5. Vecāku domstarpību izšķiršana (Bāriņtiesu likuma 19.pants)

7.1.5.1. 19.panta pirmā daļa

19.pants. Domstarpību izšķiršana

(1) Bāriņtiesa lemj par bērna uzvārda, vārda vai tautības ierakstu, ja vecāki par to nevar vienoties.

Ne tikai bērna uzvārda maiņas, bet arī citos jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērnu, vecākiem, īstenojot kopīgu aizgādību, var rasties domstarpības. Tāpēc likumdevējs Civillikuma 178.¹ panta pirmās daļas ceturtajā teikumā ir noteicis, ka vecāku domstarpības atrisināmas šā likuma 178.pantā noteiktajā kārtībā. Savukārt Civillikuma 178.panta otrais teikums noteic, ka, ja starp vecākiem rodas domstarpības, tās izšķir bāriņtiesa, ja likumā nav noteikts citādi.

⁵⁰⁶ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 15.punktu.

⁵⁰⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.maija sprieduma lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#)) 12.punkts.

⁵⁰⁸ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#)) 14.punktu.

⁵⁰⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-1032/2014 ([A420377813](#)) 13.punkts.

⁵¹⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#)) 12.punkts.

Tādējādi jautājumā par bērna uzvārda maiņu nav nozīmes apstāklim, ka vecāki kopīgi īsteno meitas aizgādību. Minētais regulējums tiešā tekstā noteic bāriņtiesas kompetenci izšķirt strīdus, ja vecākiem ir radušās domstarpības jautājumā, kas būtiski ietekmē bērnu.⁵¹¹

7.1.5.2. 19.panta otrā daļa

19.pants. Domstarpību izšķiršana

(2) Bāriņtiesa izšķir vecāku domstarpības bērna aizgādības jautājumos (izņemot domstarpības par bērna dzīvesvietas noteikšanu) un, ja nepieciešams, pieņem lēmumu.

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 19.panta otro daļu bāriņtiesa izšķir vecāku domstarpības bērna aizgādības jautājumos (izņemot domstarpības par bērna dzīvesvietas noteikšanu) un, ja nepieciešams, pieņem lēmumu. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja tiek konstatēts, ka vecāku strīds ir saistīts ar aizgādības tiesību īstenošanu, bāriņtiesai, aizstāvēt un aizsargājot bērna tiesības un intereses, ir jāizšķir šis strīds, un šāds bāriņtiesas lēmums ir pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā.⁵¹²

Rūpes par bērna datu aizsardzību gulstas uz abiem vecākiem, jo abiem vecākiem ir aizgādības tiesības, arī tad, ja vecāki dzīvo šķirti. Tādējādi, ja vecāku starpā pastāv strīds, tad vecāku domstarpības par bērna fotogrāfiju publiskošanu internetā atbilstoši Bāriņtiesu likuma 19.panta otrajai daļai izšķir bāriņtiesa.⁵¹³

Bērna vecāks, ārvalstnieks, kā bērna likumiskais pārstāvis neatkarīgi no ceļošanas plāniem var vērsties Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē un lūgt izgatavot bērnam pasi. Ja otrs vecāks nedod piekrišanu pases izgatavošanai un nav devis notariāli apliecinātu pilnvaru dokumentu iesniegšanai un pases saņemšanai, tad šis no bērna kopīgas aizgādības tiesību īstenošanas izrietošais jautājums (pase ir bērna identifikācijas dokuments, un bērna vecākam kā bērna dabiskajam aizbildnim ir tiesības lūgt valsts iestādei izsniegt bērnam pasi, lai nepieciešamības gadījumā bērns varētu brīvi pārvietoties arī ārpus valsts robežām) ir risināms bāriņtiesā, pamatojoties uz Bāriņtiesu likuma 19.panta otro daļu. Tas ir, vecākiem domstarpību izšķiršanai par to, kā īstenojamas bērna aizgādības tiesības, ir jālūdz bāriņtiesai šo jautājumu izlemt.⁵¹⁴

⁵¹¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 9.marta sprieduma lietā Nr. SKA-144/2009 ([A42441608](#)) 10.punkts.

⁵¹² Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 5.jūlija lēmuma lietā Nr. SKA-1129/2017 ([A420276016](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 25.jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)). Skatīt arī Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-797/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#)) 8.punktu.

⁵¹³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 25.jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#)) tēze un 9.punkts.

⁵¹⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-797/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#)) 14.punkts.

Izšķirot vecāku strīdu par pases izsniegšanu, tā kā runa ir tikai par bērna personu apliecinoša dokumenta noformēšanu, nevis ceļošanas atļaujas izsniegšanu, bāriņtiesai jāvērtē vecāku domstarpību saturs bērna pases izsniegšanas kontekstā, nevis apstākļi par bērna ceļošanu. Jautājums par bērna pases izsniegšanu vai neizsniegšanu kopumā neatrisina vecāku domstarpības bērna audzināšanas, arī bērna saskarsmes jautājumā ar otru vecāku. Tomēr tas nav iemesls, lai vispār netiktu risināts jautājums par bērna pases izsniegšanu, ja par šādu jautājumu vecāks vēršas bāriņtiesā, vai arī pases izsniegšanu saistībā tikai ar jautājumu par bērna izceļošanu no valsts.⁵¹⁵

7.1.6. Rīcība ar bērnu, kurš tiek šķirts no ģimenes; bāriņtiesas pienākums rīkoties, lai aizsargātu bērnu

Gadījumā kad bāriņtiesai kļūst zināmi apstākļi, kas norāda uz iespējamu vardarbību pret bērniem, konkrētās lietas izskatīšana ir bāriņtiesas kompetencē. Tas nozīmē, ka bāriņtiesai lieta jāņem savā pārziņā un jāveic visas no tiesību normām izrietošās darbības situācijas noskaidrošanai un risināšanai, sākot ar faktisko apstākļu izpēti, piefiksēšanu dokumentārā vai citādā formā, iesaistīto personu viedokļu noskaidrošanu utt. Tāpat tieši bāriņtiesai šādā situācijā jālemj būtiski ar tiesībām uz ģimenes dzīvi saistīti jautājumi, proti, par nepieciešamību šķirt bērnus no ģimenes, nododot citu personu aprūpē, un vecāku aizgādības tiesību iespējamu ierobežošanu. Bāriņtiesa nevar šo jautājumu izlemšanu atstāt citām institūcijām. Otra institūcija, kas ir tiesīga šķirt bērnus no ģimenes un pieņemt lēmumu par bērnu ievietošanu krīzes centrā, ir policija saskaņā ar likuma “Par policiju” 12.¹pantu.⁵¹⁶

Ja bāriņtiesa konstatē, ka pastāv apstākļi bērna šķiršanai no ģimenes un bērnam ir jānodrošina ārpusģimenes aprūpe, tad bērna ievietošana krīzes centrā ir nevis primārais, bet gan galējais līdzeklis. Vispirms bāriņtiesai ir jāizvērtē citi saudzējošāki un ģimeniskai videi atbilstošāki risinājumi, bērnam nodrošinot ārpusģimenes aprūpi – audžuģimenē, pie radniekiem vai personām, ar kurām bērnam ir emocionāla saikne u.tml. Tikai tad, ja šāds ārpusģimenes aprūpes veids konkrētajā gadījumā nav iespējams, bērnam nodrošināma aprūpe aprūpes iestādē. Tādā veidā tiek ievērots samērīguma princips.⁵¹⁷

Turklāt bērna ievietošanu krīzes centrā ir jāuzskata par galējo risinājumu arī tādēļ, ka aprūpes iestādē bērns kļūst par šai iestādei īpaši pakļautu personu. Šo attiecību rakstura dēļ bērns faktiski ir pakļauts šai iestādei, un iestāde ir tiesīga šīs attiecības lielā mērā vienpusēji regulēt, tostarp ierobežot bērna pārvietošanos, pārbaudīt korespondenci u.tml. (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 40., 41.pants*).⁵¹⁸

⁵¹⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-797/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#)) 17.punkts.

⁵¹⁶ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1182/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1229.A420218516.2.S](#)) 9.punkts.

⁵¹⁷ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1182/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1229.A420218516.2.S](#)) 9.punktu. 2017.gada 16.augusta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1032/2017 ([A420187616](#)) 8.punkts.

⁵¹⁸ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 13.punkts. Ar atsauci uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr. SKA-1182/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1229.A420218516.2.S](#)) 10.punktu, 2016.gada 30.decembra lēmuma lietā Nr. SKA-1553/2016 ([A420139917](#)) 8.punktu..

Bāriņtiesu likuma 35.panta pirmā daļa noteic, ka bāriņtiesa lemj par bāreņa vai bez vecāku gādības palikuša bērna ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, ja ārpusģimenes aprūpi bērnam nav iespējams nodrošināt audžuģimenē vai pie aizbildņa.

Lemjot par to, kur bērnam būtu piemērotāk dzīvot, vispirms tiek vērtēta iespēja bērnu ievietot audžuģimenē vai pie aizbildņa un tikai tad ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā. Tomēr no minētās tiesību normas neizriet, ka bērna ievietošana audžuģimenē *a priori* ir uzskatāma par bērna tiesībām un interesēm atbilstošāku iepretim, piemēram, apstākļiem bērnam. No Bāriņtiesu likuma 35.panta pirmās daļas tāpat kā no Audžuģimenes noteikumiem un Bērnu tiesību aizsardzības likuma izriet, ka audžuģimenei ir jāspēj nodrošināt bērnam nepieciešamo aprūpi. Tikai tādā gadījumā bērnu var ievietot audžuģimenē.⁵¹⁹

7.2. Atbalsts ģimenei (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.pants)

26.pants. Atbalsts ģimenei

- (1) Ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Valsts un pašvaldība atbalsta ģimeni, it īpaši daudzbērnu ģimeni un ģimeni, kuras aprūpē ir bērns ar invaliditāti, un sniedz tai palīdzību.
- (2) Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz noregulēt bērna un vecāku savstarpējās attiecības. Atbalsta ģimene vai uzticības persona, pamatojoties uz trīspusēju vienošanos, kas noslēgta starp atbalsta ģimeni vai uzticības personu, pašvaldības sociālo dienestu un ģimeni, kurai nepieciešams atbalsts, sniedz atbalstu bērnam vai ģimenei.
- (3) Atkarībā no bērna vecuma pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, arodizglītošanā, darba un dzīvokļa meklējumos.
- (4) Valsts un pašvaldības sniedz atbalstu ģimenes un bērnu izglītības, veselības nostiprināšanas, kultūras un sporta, kā arī atpūtas iestādēm un organizācijām, lai sekmētu bērna fizisko attīstību un radošo darbību, gādā par bērna brīvā laika pavadīšanas iespējām un sniedz citus pakalpojumus, kuri veicina bērna pilnveidošanos un palīdz ģimenei bērna audzināšanā.
- (5) Valsts un pašvaldību pienākumus bērna labklājības minimālā līmeņa nodrošināšanā nosaka citi likumi.
- (6) Novērtējot ieguldījumu un vairojot prestižu sabiedrībā, kā arī lai veicinātu un atbalstītu pašvaldību, komersantu un citu personu brīvprātīgu iesaistīšanos atbalsta sniegšanā daudzbērnu ģimenēm un ģimenēm, kuru aprūpē ir bērns ar invaliditāti vai persona, kura nav sasniegusi 24 gadu vecumu un kurai ir noteikta I vai II invaliditātes grupa, Sabiedrības integrācijas fonds nodrošina valsts atbalsta programmas "Latvijas Goda ģimenes apliecības programma" īstenošanu. Minētās programmas īstenošanas kārtību, tai skaitā goda ģimenes apliecības piešķiršanas, izsniegšanas, izmantošanas, anulēšanas gadījumus un kārtību, kā arī ierobežojumus apliecības saņemšanai, nosaka Ministru kabinets.
- (7) (*Zaudējusi spēku ar 01.01.2022. Sk. Pārejas noteikumu 44. punktu*)
(*Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 31.10.2002., 17.03.2005., 15.10.2009., 26.11.2015., 12.12.2019., 25.02.2021. un 16.11.2021. likumu, kas stājas spēkā 01.01.2022.*)

Fakts, ka bērnam var tikt nodrošināti labāki dzīves apstākļi citur, nevar būt par pamatu, lai viņu izņemtu no bioloģisko vecāku ģimenes. Piemēram, par nepamatotu iejaukšanos ģimenes dzīvē Eiropas

⁵¹⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 12.marta sprieduma lietā Nr. SKA-182/2009 ([A42439708](#)) 11.punkts.

Cilvēktiesību tiesa atzina valsts institūciju lēmumu par bērnu nodošanu valsts aprūpē, jo ģimenes mājoklis bijis pārāk mazs visu ģimenes locekļu izmitināšanai.⁵²⁰

Kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, atbildīgo dienestu uzdevums tieši ir sniegt palīdzību, ja ģimenei rodas grūtības bērnu aprūpē. Dienestiem jāsniedz atbalsts un padoms ar dažādām iespējām risināt problēmas. Īpašu rūpību un atbalstu jāsniedz gadījumos, kad tiek skartas mazaizsargātu personu tiesības. Ja ģimene tiek šķirta, nesniedzot atbilstošu palīdzību, tas ir nesamērīgs tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežojums.⁵²¹

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.panta pirmā daļa imperatīvā kārtā nosaka valstij un pašvaldībai pienākumu atbalstīt ģimeni, it īpaši daudzbērnu ģimeni, un sniegt tai palīdzību. Minētā panta trešā daļa paredz, ka pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, arodapmācībā, darba un dzīvokļa meklējumos.⁵²²

Ja vecāki veselības aprūpi nenodrošina pienācīgā un pietiekamā apmērā, pašvaldībai (bāriņtiesai vai sociālajam dienestam), ņemot vērā bērna tiesības un intereses, ir pienākums iejaukties un veikt konkrētas darbības, lai tiktu nodrošināta bērniem nepieciešamā veselības aprūpe. Ja bāriņtiesa vai sociālais dienests nekonstatētu attiecīgu bērnu tiesību pārkāpumu, bet tie tomēr būtu pieļauti, var izveidoties situācija, ka bērna tiesības un intereses paliktu pilnībā neaizsargātas, jo tiesā nevērstos ne pati iestāde, ne vecāki. Šāda situācija nav pieļaujama.⁵²³

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta otrajai daļai gadījumā, ja bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kā arī aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu dēļ bērns no ģimenes šķirams, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus, viņam paliekot ģimenē. Savukārt minētā likuma 26.pants noteic valsts un pašvaldības pienākumu sniegt palīdzību ģimenei. Piemēram, ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu.⁵²⁴ Atbildīgo dienestu uzdevums tieši ir sniegt palīdzību, ja ģimenei rodas grūtības bērnu aprūpē. Dienestiem jāsniedz atbalsts un padoms ar dažādām iespējām risināt problēmas. Īpaša

⁵²⁰ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2017 8.7.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#). Ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006.gada 26.oktobra spriedumu lietā „Wallová and Walla v. the Czech Republic”, iesnieguma Nr. [23848/04](#).

⁵²¹ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 5.punkts. Ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 21.janvāra sprieduma lietā „Zhou v. Italy”, iesnieguma Nr. [33773/11](#).

⁵²² Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2017 9.1.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

⁵²³ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 21.jūnija rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1208/2017 ([6700006917](#)) 7.punkts.

⁵²⁴ Atsauce uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 17.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#)) 5.punktu.

rūpība un atbalsts jāsniedz gadījumos, kad tiek skartas mazaizsargātu personu tiesības. Ja ģimene tiek šķirta, nesniedzot atbilstošu palīdzību, tas ir nesamērīgs tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežojums.⁵²⁵

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.pantam valsts un pašvaldības pienākums ir sniegt palīdzību ģimenei. Atbildīgo dienestu uzdevums tieši ir sniegt palīdzību, ja ģimenei rodas grūtības bērnu aprūpē. Dienestiem jāsniedz atbalsts un padoms ar dažādām iespējām risināt problēmas. Īpaša rūpība un atbalsts jāsniedz gadījumos, kad tiek skartas mazaizsargātu personu tiesības. Ja ģimene tiek šķirta, nesniedzot atbilstošu palīdzību, tas ir nesamērīgs tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežojums.⁵²⁶ Līdz ar to bāriņtiesai, ja tā konstatēja, ka ģimenē pastāv zināmi riska faktori bērna tiesību ievērošanā, bija laikus jāveic sadarbība ar ģimeni, piedāvājot speciālistu palīdzību. Tādā veidā tiktu panākta samērīga konkrētās ģimenes un bērna tiesību ievērošana iepretim vienpersoniskā lēmuma pieņemšanai, kas ir paredzēts ārkārtas un neatliekamām situācijām, kuras nav atrisināmas citādi kā tikai ar vienpersoniskā lēmuma pieņemšanu.⁵²⁷

Atbilstoši 1989.gada ANO Bērnu tiesību konvencijas 3.panta pirmajai daļai visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.pants paredz katram bērnam neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē, kas ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide. Savukārt valstij uzlikts par pienākumu sniegt ģimenei visplašāko iespējamo atbalstu un palīdzību bērna interesēm atbilstošu apstākļu nodrošināšanai, jo īpaši attiecībā uz daudz bērnu ģimeni, kurā kādam (vecākam vai bērnam) ir veselības problēmas vai arī trūkst materiālo līdzekļu nepieciešamo apstākļu nodrošināšanai.⁵²⁸

7.3. Vecāku kriminālatbildība

7.3.1. Aizgādības, aprūpes un saskarsmes tiesību nolēmuma nepildīšana (Krimināllikuma 168.pants)

168.pants. Nolēmumu par aizgādības, aprūpes un saskarsmes tiesībām ar bērnu nepildīšana

Par izvairīšanos no tiesas vai bāriņtiesas nolēmuma, kas izriet no aizgādības, aprūpes vai saskarsmes tiesībām ar bērnu, kā arī tiesas nolēmuma, kas paredz bērna nogādāšanu atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta, izpildes vai ļaunprātīgu šāda nolēmuma nepildīšanu, vai ļaunprātīgu šāda nolēmuma izpildes kavēšanu — soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu.

⁵²⁵ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 16.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#)) 15.punkts. Ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 21.janvāra sprieduma lietā „Zhou v. Italy”, iesnieguma Nr. [33773/11](#), 59.punktu.

⁵²⁶ Atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 21.janvāra sprieduma lietā „Zhou v. Italy”, iesnieguma Nr. [33773/11](#), 59.punktu.

⁵²⁷ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija sprieduma lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#)) 14.punkts.

⁵²⁸ Senāta Civillietu departamenta 2017.gada sprieduma lietā Nr. SKC-[H]/2017 7.punkts. [Spriedums pieejams šeit](#).

(21.10.2010. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 08.07.2011., 13.12.2012., 29.10.2015. un 17.12.2020. likumu, kas stājas spēkā 01.01.2022.)

Vārds „ļauņprātīgi” no Krimināllikuma 168.panta dispozīcijas izslēgts, lai izvairītos no liekvārdības noziedzīgā nodarījuma sastāva aprakstā, un tā izslēgšana saturiski nemaina šajā tiesību normā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes.⁵²⁹

Apkopojumu sagatavotāju komentārs. Līdz 2015.gada 2.decembrim Krimināllikuma 168.pantā pirms vārda „izvairīšanos” bija norādīts vārds „ļauņprātīgi”.

7.3.2. Izvairīšanās no uzturēšanas (Krimināllikuma 170.pants)

170.pants. Izvairīšanās no uzturēšanas

Par izvairīšanos no tiesas nolēmuma vai kompetentas valsts institūcijas lēmuma pildīšanas, ar kuru uzlikts pienākums apgādāt savus vecākus, vecvecākus, bērnus, mazbērnus vai citas personas un dot tiem uzturu, — soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu. (Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 12.02.2004., 13.12.2012., 29.10.2015., 08.06.2017. un 17.12.2020. likumu, kas stājas spēkā 01.01.2022.)

Lai personu sauktu pie kriminālatbildības par Krimināllikuma 170.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ir jākonstatē divi apstākļi. Proti, jābūt tiesas spriedumam vai tiesneša lēmumam, ar kuru uzlikts pienākums apgādāt un dot uzturu, kā arī jākonstatē, ka persona ir izvairījusies no šā pienākuma pildīšanas. Šajā pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir ar formālu sastāvu un ir pabeigts ar brīdi, kad persona ļauņprātīgi izvairās no tiesas uzliktā uzturēšanas pienākuma. No subjektīvās puses izvairīšanās no uzturēšanas ir tīšs noziedzīgs nodarījums, ko izdara tikai ar tiešu nodomu. Proti, vainīgais zina, ka ir likumīgā spēkā stāties tiesas spriedums vai tiesneša lēmums par uzturēšanu, un vēlas izvairīties no sava pienākuma pildīšanas.⁵³⁰

Mantisks zaudējums nav Krimināllikuma 170.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāts elements. Šajā pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir formāls, jo satur vienīgi tādas pazīmes, kas raksturo pašu prettiesisko darbību, neatkarīgi no kaitīgo seku iestāšanās.⁵³¹

⁵²⁹ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 29.aprīļa lēmuma lietā Nr. SKK-32/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0429.12060005315.4.L](#)) 8.3.punkts.

⁵³⁰ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 12.februāra lēmuma lietā Nr. SKK-73/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0212.11261094816.5.L](#)) 7.punkts. Skatīt arī Senāta Krimināllietu departamenta 2022.gada 25.augusta lēmuma lietā Nr. SKK-318/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0825.11370002819.15.L](#)) 6.2.punktu.

⁵³¹ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 12.februāra lēmuma lietā Nr. SKK-73/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0212.11261094816.5.L](#)) 7.punkts.

Izmantoto nolēmumu saraksts

Senāta Administratīvo lietu departamenta nolēmumi

1. 2022.gada 9.septembra spriedums lietā Nr. SKA-933/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0909.A420161621.12.S](#))
2. 2022.gada 29.jūlija spriedums lietā Nr. SKA-823/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0729.A420191021.30.S](#))
3. 2022.gada 11.februāra lēmums lietā Nr. SKA-537/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0211.SKA053722.4.L](#))
4. 2022.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. SKA-343/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0117.A420294419.13.S](#))
5. 2022.gada spriedums lietā Nr. SKA-774/2022. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
6. 2021.gada 29.decembra spriedums lietā Nr. SKA-1209/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1229.A420209720.12.S](#))
7. 2021.gada 21.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1415/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1221.A420163920.10.L](#))
8. 2021.gada 8.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1243/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1208.A420234320.19.L](#))
9. 2021.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-7972021 ([ECLI:LV:AT:2021:1029.A420177220.9.S](#))
10. 2021.gada 12.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1310/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:1012.SKA131021.3.L](#))
11. 2021.gada 14.septembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1240/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0914.A420244220.21.L](#))
12. 2021.gada 7.septembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1244/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0907.A420258620.13.L](#))
13. 2021.gada 17.augusta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1250/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0817.A420272520.10.L](#))
14. 2021.gada 12.augusta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-579/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0812.A420209419.11.L](#))
15. 2021.gada 8.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-1017/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0608.SKA101721.3.L](#))
16. 2021.gada 15.aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-773/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0415.A420180320.10.L](#))
17. 2021.gada 19.janvāra lēmums lietā Nr. SKA-633/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0119.A420249420.12.L](#))
18. 2020.gada 22.decembra lēmums lietā Nr. SKA-1536/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1222.SKA153620.3.L](#))
19. 2020.gada 14.decembra lēmums lietā Nr. SKA-1535/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1214.A420248020.7.L](#))
20. 2020.gada 5.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-1471/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S](#))
21. 2020.gada 4.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1428/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1014.A420165519.12.L](#))
22. 2020.gada 17.septembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1345/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0917.A420190719.12.L](#))
23. 2020.gada 27.augusta lēmums lietā Nr. SKA-1314/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0827.SKA131420.3.L](#))
24. 2020.gada 10.jūlija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1348/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0710.SKA134820.4.L](#))
25. 2020.gada 15.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-239/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0615.A420199316.5.S](#))
26. 2020.gada 15.maija spriedums lietā Nr. SKA-960/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0515.A420157819.13.S](#))
27. 2020.gada 8.maija spriedums lietā Nr. SKA-815/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.A420209618.25.S](#))
28. 2020.gada 6.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-923/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0406.A420186319.12.L](#))
29. 2020.gada 17.februāra lēmums lietā Nr. SKA-700/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S](#))
30. 2020.gada 31.janvāra spriedums lietā Nr. SKA-606/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#))
31. 2019.gada 18.decembra lēmums lietā Nr. SKA-1652/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:1218.SKA165219.3.L](#))
32. 2019.gada 24.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1085/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0424.A420337017.12.L](#))
33. 2019.gada 22.marta spriedums lietā Nr. SKA-231/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0322.A420135516.2.S](#))
34. 2018.gada 21.decembra lēmums lietā Nr. SKA-1650/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.SKA165018.4.L](#))
35. 2018.gada 21.decembra spriedums lietā Nr. SKA-1598/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1221.A420294117.19.S](#))
36. 2018.gada 21.novembra lēmums lietā Nr. SKA-1588/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1121.A420188918.9.L](#))
37. 2018.gada 8.novembra spriedums lietā Nr. SKA-885/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:1108.A420256416.4.S](#))
38. 2018.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr. SKC-684/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0606.C28370416.5.S](#))
39. 2018.gada 16.aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.2.S](#))
40. 2018.gada 16.aprīļa blakus lēmums lietā Nr. SKA-681/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0416.A420213416.3.BL](#))
41. 2018.gada 21.februāra lēmums lietā Nr. SKA-861/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0221.SKA086118.5.L](#))
42. 2017.gada 29.decembra spriedums lietā Nr. SKA-1182/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1229.A420218516.2.S](#))
43. 2017.gada 27.decembra spriedums lietā Nr. SKA-639/2017 ([ECLI:LV:AT:2017:1227.A420166716.2.S](#))
44. 2017.gada 5.jūlija lēmums lietā Nr. SKA-1129/2017 ([A420276016](#))
45. 2017.gada 30.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-1058/2017 ([A420164317](#))

46. 2017.gada 21.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1208/2017 ([6700006917](#))
47. 2017.gada 17.maija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-717/2017 ([A420143316](#))
48. 2016.gada 30.decembra lēmums lietā Nr. SKA-1553/2016 ([A420139917](#))
49. 2016.gada 7.jūlija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-773/2016 ([A420290114](#))
50. 2016.gada 3.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-935/2016 ([670004316](#))
51. 2016.gada 18.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-150/2016 ([A420532612](#))
52. 2015.gada 7.decembra spriedums lietā Nr. SKA-236/2015 ([A420225914](#))
53. 2015.gada 27.novembra spriedums lietā Nr. SKA-1142/2015 ([A420307114](#))
54. 2015.gada 10.novembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1101/2015 ([A420331414](#))
55. 2015.gada 5.novembra lēmums lietā Nr. SKA-1363/2015 ([680035315](#))
56. 2015.gada 2.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1168/2015 ([A4203326314](#))
57. 2015.gada 29.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-915/2015 ([A420286314](#))
58. 2015.gada 25.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-864/2015 ([A420245915](#))
59. 2015.gada 17.aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-531/2015 ([A420290114](#))
60. 2015.gada 16.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-400/2015 ([A420445913](#))
61. 2015.gada 8.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-329/2015 ([A420507913](#))
62. 2014.gada 29.decembra spriedums lietā Nr. SKA-534/2014 ([A420519112](#))
63. 2014.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. SKA-1032/2014 ([A420377813](#))
64. 2014.gada 7.novembra spriedums lietā Nr. SKA-154/2014 ([A420560012](#))
65. 2014.gada 10.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-66/2014 ([A420494112](#))
66. 2014.gada 8.maija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-347/2014 ([A420591612](#))
67. 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-372/2014 ([A420350413](#))
68. 2014.gada 22.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-200/2014 ([A420528312](#))
69. 2014.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-262/2014. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
70. 2013.gada 3.septembra lēmums lietā Nr. SKA-847/2013 ([A420250914](#))
71. 2013.gada 16.augusta lēmums lietā Nr. SKA-814/2013 ([A420311713](#))
72. 2013.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-359/2013 ([A420420412](#))
73. 2013.gada 19.aprīļa lēmums lietā Nr. SKA-413/2013 ([680116712/23](#))
74. 2012.gada 12.novembra spriedums lietā Nr. SKA-870/2012 ([A420344312](#))
75. 2012.gada 5.novembra spriedums lietā Nr. SKA-489/2012 ([A420734110](#))
76. 2012.gada 26.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-738/2012 ([A420767110](#))
77. 2012.gada 19.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-894/2012 ([A420669111](#))
78. 2011.gada 10.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-523/2011 ([A420734110](#))
79. 2011.gada 12.augusta spriedums lietā Nr. SKA-555/2011 ([A420522810](#))
80. 2011.gada 23.marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-410/2011 ([A42711308](#))
81. 2010.gada 16.septembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-548/2010 ([A42594808](#))
82. 2010.gada 10.septembra spriedums lietā Nr. SKA-638/2010 ([A42711308](#))
83. 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-204/2010 ([A42711308](#))
84. 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-140/2010 ([A42676409](#))
85. 2009.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr. SKA-428/2009 ([A42681507](#))
86. 2009.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr. SKA-398/2009 ([A42569907](#))
87. 2009.gada 12.marta spriedums lietā Nr. SKA-182/2009 ([A42439708](#))
88. 2009.gada 9.marta spriedums lietā Nr. SKA-144/2009 ([A42441608](#))
89. 2008.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-513/2008 ([A42548607](#))
90. 2008.gada 23.septembra spriedums lietā Nr. SKA-457/2008 ([A42527807](#))
91. 2008.gada 10.janvāra spriedums lietā Nr. SKA-66/2008 ([A42552906](#))
92. 2007.gada 12.aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-174/2007 ([A42300706](#))
93. 2007.gada 14.marta lēmums lietā Nr. SKA-54/2007 ([A42399505](#))
94. 2007.gada 9.februāra lēmums lietā Nr. SKA-156/2007 ([A42397206](#))
95. 2006.gada 8.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-299/2006 ([A42337205](#))

Senāta Civillietu departamenta nolēmumi

1. 2021.gada 17.februāra spriedums lietā Nr. SKC-165/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0217.C15161717.18.S](#))
2. 2021.gada spriedums lietā Nr. SKC-926/2021. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
3. 2021.gada spriedums lietā Nr. SKC-622/2021. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
4. 2021.gada spriedums lietā Nr. SKC-[C]/2021. [Spriedums pieejams šeit.](#)
5. 2021.gada spriedums lietā Nr. SKC-[D]/2021. [Spriedums pieejams šeit.](#)
6. 2021.gada spriedums lietā Nr. SKC-[H]/2021. [Spriedums pieejams šeit.](#)
7. 2021.gada spriedums lietā Nr. SPC-[E]/2021. [Spriedums pieejams šeit.](#)
8. 2020.gada 8.maija spriedums lietā Nr. SKC-326/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0508.C30714818.10.S](#))
9. 2020.gada 11.februāra spriedums lietā Nr. SKC-166/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0211.C32251417.12.S](#))
10. 2020.gada 31.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-147/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0131.C68314217.10.S](#))
11. 2020.gada 30.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-466/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0130.C29250718.14.S](#))
12. 2020.gada spriedums lietā Nr. SKC-746/2020. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
13. 2020.gada spriedums lietā Nr. SKC-332/2020. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
14. 2020.gada spriedums lietā Nr. SKC-[C]/2020. [Spriedums pieejams šeit.](#)
15. 2020.gada spriedums lietā Nr. SKC-[D]/2020. [Spriedums pieejams šeit.](#)
16. 2020.gada spriedums lietā Nr. SKC-[I]/2020. [Spriedums pieejams šeit.](#)
17. 2020.gada spriedums lietā Nr. SKC-[F]/2020. [Spriedums pieejams šeit.](#)
18. 2019.gada 19.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1091/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0619.C24091017.9.L](#))
19. 2019.gada 21.februāra spriedums lietā Nr. SKC-457/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0221.C30620116.13.S](#))
20. 2019.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1584/2019. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
21. 2019.gada spriedums lietā Nr. SKC-514/2019. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
22. 2018.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr. SKC-684/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0606.C28370416.5.S](#))
23. 2018.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1147/2018. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
24. 2018.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-965/2018. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
25. 2018.gada spriedums lietā Nr. SKC-405/2018. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
26. 2018.gada spriedums lietā Nr. SKC-[B]/2018. [Spriedums pieejams šeit.](#)
27. 2017.gada 28.februāra spriedums lietā Nr. SKC-60/2017 ([C36055613](#))
28. 2017.gada spriedums lietā Nr. SKC-1028/2017. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
29. 2017.gada spriedums lietā Nr. SKC-389/2017. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
30. 2017.gada spriedums lietā Nr. SKC-[H]/2017. [Spriedums pieejams šeit.](#)
31. 2017.gada spriedums lietā Nr. SKC-[J]/2017. [Spriedums pieejams šeit.](#)
32. 2016.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-2092/2016. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
33. 2016.gada lēmums lietā Nr. SKC-1778/2016. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
34. 2016.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1626/2016. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
35. 2016.gada spriedums lietā Nr. SKC-1574/2016. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
36. 2016.gada lēmums lietā Nr. SKC-1484/2016. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
37. 2016.gada spriedums lietā Nr. SKC-1277/2016. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
38. 2016.gada spriedums lietā Nr. SKC-[A]/2016. [Spriedums pieejams šeit.](#)
39. 2015.gada 16.decembra spriedums lietā Nr. SKC-2830/2015 ([C33341014](#))
40. 2015.gada 20.novembra spriedums lietā Nr. SKC-2885/2015 ([C33399014](#))
41. 2015.gada 26.februāra spriedums lietā Nr. SKC-1838/2015 ([C23062413](#))
42. 2015.gada 6.februāra spriedums lietā Nr. SKC-1015/2015 ([C32317512](#))
43. 2015.gada 20.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-1168/2015 ([C17134813](#))
44. 2015.gada 7.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-1478/2015 ([C29724712](#))
45. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-2642/2015. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
46. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-2430/2015. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
47. 2015.gada lēmums lietā Nr. SKC-2047/2015. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
48. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-1661/2015. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.

49. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-1075/2015. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
50. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-995/2015. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
51. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-813/2015. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
52. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-[A]/2015. [Spriedums pieejams šeit.](#)
53. 2015.gada spriedums lietā Nr. SKC-[B]/2015. [Spriedums pieejams šeit.](#)
54. 2014.gada 5.decembra spriedums lietā Nr. SKC-1459/2014 ([C26067310](#))
55. 2014.gada 30.septembra spriedums lietā Nr. SKC-2407/2014 (C29802713)
56. 2014.gada 28.februāra spriedums lietā Nr. SKC-1495/2014 ([C14030413](#))
57. 2014.gada 28.februāra spriedums lietā Nr. SKC-1403/2014 ([C31393612](#))
58. 2014.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-2795/2014. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
59. 2014.gada spriedums lietā Nr. SKC-2715/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
60. 2014.gada spriedums lietā Nr. SKC-2678/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
61. 2014.gada spriedums lietā Nr. SKC-2418/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
62. 2014.gada spriedums lietā Nr. SKC-2395/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
63. 2014.gada spriedums lietā Nr. SKC-1422/2014. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
64. 2014.gada spriedums lietā Nr. SKC-[A]/2014. [Spriedums pieejams šeit.](#)
65. 2013.gada 6.decembra spriedums lietā Nr. SKC-1959/2013 ([C39035513](#))
66. 2013.gada 29.novembra spriedums lietā Nr. SKC-2078/2013 ([C33328412](#))
67. 2013.gada 8.novembra spriedums lietā Nr. SKC-1685/2013 ([C39102212](#))
68. 2013.gada 3.oktobra lēmums lietā Nr. SKC-1987/2013 (C32158208)
69. 2013.gada 18.jūnija spriedums lietā Nr. SKC-1728/2013 (C20419712)
70. 2013.gada 28.marta spriedums lietā Nr. SKC-1136/2013 (C04320208)
71. 2013.gada 15.marta spriedums lietā Nr. SKC-1229/2013 (C30496411)
72. 2013.gada 13.marta spriedums lietā Nr. SKC-437/2013 (C3055910)
73. 2013.gada 8.februāra spriedums lietā Nr. SKC-991/2013 (C28264309)
74. 2013.gada spriedums lietā Nr. SKC-1830/2013. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
75. 2013.gada spriedums lietā Nr. SPC-24/2013. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
76. 2012.gada 13.decembra lēmums lietā Nr. SKC-1538/2012 (C39074511)
77. 2012.gada 5.novembra spriedums lietā Nr. SKC-1756/2012 (C33402911)
78. 2012.gada 2.novembra spriedums lietā Nr. SKC-2255/2012 (C37075812)
79. 2012.gada 2.novembra spriedums lietā Nr. SKC-2232/2012 (C20300512)
80. 2012.gada 25.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-1391/2012 (C30337707)
81. 2012.gada 3.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-1202/2012 (C29440010)
82. 2012.gada 28.septembra spriedums lietā Nr. SKC-1068/2012 (C30472011)
83. 2012.gada 28.septembra spriedums lietā Nr. SKC-1024/2012 (C31429610)
84. 2012.gada 27.septembra spriedums lietā Nr. SKC-1612/2012 ([C23023412](#))
85. 2012.gada 6.jūlija spriedums lietā Nr. SKC-1389/2012 ([C12301606](#))
86. 2012.gada 9.maija spriedums lietā Nr. SKC-163/2012 (C27074808)
87. 2012.gada 21.marta spriedums lietā Nr. SKC-390/2012 (C31384009)
88. 2012.gada 8.februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-237/2012 (C31371209)
89. 2012.gada 24.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-678/2012 (C33290209)
90. 2012.gada 18.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-632/2012 (C32329010)
91. 2012.gada 17.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-367/2012 (C32178607)
92. 2012.gada 17.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-103/2012 (C29246707)
93. 2012.gada spriedums lietā Nr. SKC-1626/2012. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
94. 2012.gada spriedums lietā Nr. SKC-938/2012. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
95. 2012.gada spriedums lietā Nr. SKC-652/2012. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
96. 2012.gada spriedums lietā Nr. SKC-416/2012. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
97. 2012.gada spriedums lietā Nr. SKC-[A]/2012. [Spriedums pieejams šeit.](#)
98. 2011.gada 20.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-883/2011 (C32067307)
99. 2011.gada 12.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-880/2011 (C35089708)
100. 2011.gada 14.septembra spriedums lietā Nr. SKC-1082/2011 (C30175008)
101. 2011.gada 7.septembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1131/2011 (C40083710)

102. 2011.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr. SKC-1029/2011 (C16097309)
103. 2011.gada 18.maija spriedums lietā Nr. SKC-863/2011 ([C33291008](#))
104. 2011.gada 28.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-920/2011 (C09030009)
105. 2011.gada 27.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-160/2011 (C17069109)
106. 2011.gada 20.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-169/2011 (C24033507)
107. 2011.gada 2.marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-384/2011 (C30378708)
108. 2011.gada 24.februāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-665/2011 (C28405809)
109. 2011.gada lēmums lietā Nr. SKC-1344/2011. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
110. 2011.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1101/2011. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
111. 2011.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-711/2011. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
112. 2011.gada spriedums lietā Nr. SKC-355/2011. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
113. 2011.gada spriedums lietā Nr. SKC-158/2011. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
114. 2010.gada 27.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-1126/2010 (C2826109)
115. 2010.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-866/2010 (C40123809)
116. 2010.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr. SPC-169/2010 (C23028508)
117. 2010.gada 29.septembra spriedums lietā Nr. SKC-741/2010 (C33129207)
118. 2010.gada 29.septembra spriedums lietā Nr. SKC-193/2010 (C28158108)
119. 2010.gada 29.septembra spriedums lietā Nr. SKC-190/2010 (C22036207)
120. 2010.gada 8.jūlija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-825/2010 (C32230209)
121. 2010.gada 21.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-770/2010 (C39111908)
122. 2010.gada 17.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-762/2010 (C28184808)
123. 2010.gada 26.maija spriedums lietā Nr. SKC-682/2010 (C30337707)
124. 2010.gada 12.maija spriedums lietā Nr. SKC-511/2010 (C28204909)
125. 2010.gada 10.maija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-669/2010 (C37033809)
126. 2010.gada 13.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-540/2010 (C37072709)
127. 2010.gada 25.marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-501/2010 (C31294708)
128. 2010.gada 24.februāra spriedums lietā Nr. SKC-400/2010 (C30426008)
129. 2010.gada 10.februāra spriedums lietā Nr. SKC-324/2010 (C32119108)
130. 2010.gada 18.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-355/2010 (C32103407)
131. 2010.gada 13.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-323/2010 (C20182908)
132. 2010.gada 13.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-132/2010 (C20192708)
133. 2010.gada 13.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-99/2010 ([C20183508](#))
134. 2010.gada lēmums lietā Nr. SKC-851/2010. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
135. 2010.gada rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-408/2010. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
136. 2010.gada spriedums lietā Nr. SKC-268/2010. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
137. 2009.gada 30.decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1239/2009 (C31167408)
138. 2009.gada 11.novembra spriedums lietā Nr. SKC-1058/2009 (C20273107)
139. 2009.gada 28.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-280/2009 (C30236006)
140. 2009.gada 8.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1042/2009 (C20151608)
141. 2009.gada 1.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1056/2009 (C28197907)
142. 2009.gada 22.septembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-943/2009 (C04378906)
143. 2009.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-129/2009 (C2020307)
144. 2009.gada 25.marta spriedums lietā Nr. SKC-133/2009 (C20251506)
145. 2009.gada 3.marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-414/2009 (C28093608)
146. 2009.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. SKC-65/2009 ([C1713306](#))
147. 2009.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. SKC-59/2009 (C17059707)
148. 2009.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-35/2009 (C24081507)
149. 2009.gada lēmums lietā Nr. SKC-998/2009. Lēmums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
150. 2009.gada spriedums lietā Nr. SKC-122/2009. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā
151. 2008.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. SKC-440/2008 ([C35044907](#))
152. 2008.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. SKC-428/2008 (C04280404)

153. 2008.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. SKC-425/2008 ([C15076706](#))
154. 2008.gada 2.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-142/2008 (C30312506)
155. 2008.gada 20.februāra spriedums lietā Nr. SKC-74/2008 (C33061607)
156. 2008.gada spriedums lietā Nr. SKC-284/2008. Spriedums nav publicēts, jo pieņemts slēgtā tiesas procesā.
157. 2007.gada 12.septembra spriedums lietā Nr. SKC-599/2007 (C33107006)
158. 2007.gada 29.augusta spriedums lietā Nr. SKC-556/2007 ([C28221006](#))
159. 2006.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-566/2006 (C17069005)
160. 2006.gada 19.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-265/2006 (C29387905)
161. 2006.gada 25.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-37/2006 (C-04434-03)

Senāta Krimināllietu departamenta nolēmumi

- 1.2022.gada 25.augusta lēmums lietā Nr. SKK-318/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0825.11370002819.15.L](#))
- 2.2021.gada 29.aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-32/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0429.12060005315.4.L](#))
- 3.2021.gada 12.februāra lēmums lietā Nr. SKK-73/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0212.11261094816.5.L](#))

Senāta Departamentu priekšsēdētāju sēžu lēmumi

Senāta departamentu priekšsēdētāju 2019.gada 28.novembra lēmums. [Lēmums pieejams šeit.](#)